

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЗАБОЛОТНА Наталя Михайлівна

УДК 351:061.2;323.21

ДИСЕРТАЦІЯ
МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Заболотна Н. М.

Науковий керівник – Яковлева Лілія Іванівна, кандидат політичних наук,
доцент

Запоріжжя – 2021

АНОТАЦІЯ

Заболотна Н. М. Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації державної політики. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 «Механізми державного управління». – Класичний приватний університет, Запоріжжя; Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації здійснено аналіз теоретичних і методологічних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених та визначено напрями подальшого дослідження, що дало змогу виокремити характерні особливості бачення місця та ролі молодіжних організацій у процесі формування й реалізації державної політики відповідно до певного історичного періоду. Уточнено сутнісні характеристики й зміст основних понять дослідження «молодіжна громадська організація», «молодіжний рух»; встановлено, що різноманіття наукових поглядів на трактування поняття «молодіжні громадські організації» зумовлене об'єктом, завданнями та категорійним апаратом галузі науки. З'ясовано, що найпоширенішим є розкриття цього поняття змісту крізь призму природи виникнення молодіжної громадської організації, функцій і завдань, покладених на неї, а також юридичних норм, що визначають її функціонування.

Доведено, що квінтесенція поняття «молодіжна громадська організація» полягає в корелятивному зв'язку між двома дефініціями: «громадська організація» та «молодь», де остання зумовлює накладення на першу певних особливостей та обмежень, пов'язаних із такою соціальною групою, як «молодь». Тобто молодіжна громадська організація має ті самі ознаки, що й громадська організація: добровільність, незалежність, неприбутковість, суспільна корисність тощо, їй притаманні особливі риси, які спричинені специфічністю її учасників – молодих людей. Запропоновано системно-синергетичний підхід до розкриття змісту молодіжної організації як

соціально-управлінського явища, що зумовив її подання як складної системи, основними елементами якої є молоді люди, яка має свою внутрішню будову з відповідними взаємозв'язками, виступає самостійним елементом більш складних систем, взаємодіє із зовнішнім середовищем та зазнає його впливу.

Досліджено особливості становлення та вплив зовнішніх чинників на формування системи молодіжних організацій в Україні, зокрема на будь-якому етапі свого розвитку молодіжні організації зазнавали впливу суспільно-політичних рис, притаманних тому чи іншому історичному періоду. Встановлено залежність системи молодіжних організацій від зовнішніх факторів, а саме від політичної та соціально-економічної ситуації в країні тощо. Обґрунтовано необхідність сучасного підходу до виокремлення етапів розвитку молодіжних організацій в Україні та запропоновано власну їх періодизацію. З'ясовано, що система молодіжних організацій в Україні охоплює чотири підсистеми (регулятивну, інституційну, інформаційну та зв'язків), має свою внутрішню структуру та будову, постійно розвивається, взаємодіє із зовнішнім середовищем, має складну ієрархію, різноманітність видів і форм.

Проаналізовано нормативно-правові засади суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики з позицій їхньої достатності й відповідності новим вимогам. Виявлено, що молодіжні організації, згідно із чинним законодавством, мають низку інструментів для позиціонування себе у відносинах з органами влади як інституту участі молоді у прийнятті рішень, ефективність їх використання залежить від готовності, активності, відповідальності та наявності необхідних знань і досвіду з використання наявних форм, інструментів, засобів тощо в самих суб'єктів.

З'ясовано характер відносин молодіжних організацій з іншими інститутами громадянського суспільства та визначено наявний в останніх інструментарій для впливу на органи влади й можливості їх використання. З метою стандартизації підходів до взаємодії органів влади з молодіжними організаціями запропоновано розробити єдину (типову) аплікаційну форму

для проведення конкурсів проєктів громадських організацій органами влади будь-якого рівня.

Досліджено практичні аспекти розбудови партнерської взаємодії органів влади з молодіжними організаціями в Україні; визначено позитивні та негативні моменти їх співпраці.

Визначено шляхи підвищення дієвості молодіжних організацій як суб'єктів державної політики. Обґрунтовано, що «молодіжний працівник», як і державний службовець, який реалізує державну молодіжну політику, так і лідер молодіжної організації, відповідно до стандартів Європейського Союзу, повинен мати необхідний набір компетенцій та системно працювати над їх удосконаленням. Установлено, що система підготовки молоді до громадської активності повинна включати учнівське самоврядування (початковий рівень), студентське та молодіжне самоврядування, волонтерство (базовий рівень) та систему неформальної освіти (вищий рівень), тим самим забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів для молодіжних організацій для їх ефективної діяльності як суб'єктів державної політики в Україні.

Ключові слова: демократична правова держава, громадська організація, молодіжні громадські організації, інститут молодіжних громадських організацій, суб'єкти державної політики, органи державної влади, політична суб'єктність молодіжних організацій, громадський рух, партнерство в державному управлінні.

SUMMARY

Zabolotna N. M. Youth organizations as a subject of formation and implementation of public policy. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation for a Candidate Degree in Public Administration, in the specialty 25.00.02 «Mechanisms of public administration». – Classical Private University, Zaporizhya; Classical Private University, Zaporizhya, 2021.

The dissertation analyzes the theoretical and methodological findings of Ukrainian and foreign scholars and identifies the areas for further research. That highlighted the characteristics of the place and role of youth organizations in the formation and implementation of public policy in accordance with a relevant historical period. The essential characteristics and content of the basic concepts «youth public organization», «youth movement» are specified. It is revealed that the diversity of scientific views on the interpretation of such concept as «youth NGOs» is determined by the object, objectives and categories apparatus of the research field. It was found that the most common disclosure of this concept is by its content examination through the prism of the nature of the youth public organization, the functions and tasks assigned to it, through the legal norms that determine its functioning.

It is proved that the quintessence of the «youth public organization» concept is a correlative relationship between two definitions: «public organization» and «youth», where the latter causes the imposition of certain features and restrictions on the latter associated with such social group as «youth». That means that a youth public organization has the same characteristics as a public organization: voluntariness, independence, non-profit, social utility, etc., and it has special features that are caused by the specificity of its members – young people.

A system-synergetic approach is proposed for the disclosure of the content of youth organization as a social and managerial phenomenon, which led to its presentation as a complex system, the main elements of which are young people, which has its internal structure with appropriate relationships, acts as an independent element of more complex systems with the external environment and is affected by it.

The peculiarities of the formation and influence of external factors on the formation of the system of youth organizations in Ukraine are examined. In particular, youth organizations have been influenced by socio-political features inherent in a particular historical period at any stage of their development. The

dependence of the system of youth organizations on external factors, namely on the political and socio-economic situation in the country, etc. has been revealed.

The necessity of a modern approach to the separation of stages in the development of youth organizations in Ukraine is substantiated and their own periodization is proposed. It was revealed that the system of youth organizations in Ukraine is formed of four subsystems (regulatory, institutional, information and of relations), has its own internal structure and composition, is constantly evolving, interacts with the external environment, has a complex hierarchical structure, diversity of types and forms.

The normative-legal principles of subjectivity of youth organizations in the process of formation and realization of the public policy from the positions of their sufficiency and conformity to new requirements are analyzed. It was revealed that youth organizations in accordance with current legislation have a number of tools to position themselves in relations with the authorities as an institution of youth participation in decision-making. Their effectiveness depends on readiness, activity, responsibility and availability of necessary knowledge and experience in using existing forms and tools, funds, etc. in the subjects themselves.

The nature of the relations between youth organizations and other institutions of civil society is clarified and the available tools for influencing the authorities and the possibilities of their use are identified. In order to standardize approaches to the interaction of government agencies with youth organizations, it is proposed to develop a unified (standard) application form for competitions of public organizations by government agencies of any level.

The practical aspects in developing partnership interaction between the authorities and youth organizations in Ukraine are studied; positive and negative aspects of their cooperation are identified.

The ways to increase the effectiveness of youth organizations as subjects of public policy have been identified. It is revealed that a «youth worker», as well as a civil servant who implements the state youth policy and a leader of a youth organization, in accordance with the standards of the European Union should have

the necessary set of competencies and work systematically to improve them. It is revealed that the system of youth training for civic activity should include school students' self-governance (primary level), students and youth self-governance, volunteering (basic level), and the system of non-formal education (higher level), thus providing training of qualified personnel for organizations in their effective activities as subjects of public policy in Ukraine.

Key words: democratic state governed by the rule of law, civic organization, youth civic organizations, institute of youth public organizations, subjects of public policy, public authorities, political subjectivity of youth organizations, public movement, partnership in public administration.

СПИСОК ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації в Україні: генеза наукової думки. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. Вип. 4 (52). С. 20–22.
2. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації в Україні: генезис наукової думки. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. ОРІДУ / гол. ред. М. М. Іжа. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. Вип. 4(52). С. 20–22.
3. Заболотна Н. М. Концептуальні підходи дослідження моделі участі молоді у прийнятті управлінських рішень. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 1(53). С. 12–15.
4. Заболотна Н. М. Взаємодія органів влади із молодіжними громадськими організаціями: правовий аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 2 (54). С. 53–57.
5. Заболотна Н. М. Концептуальні підходи щодо дослідження моделі участі молоді у процесах прийняття рішень. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. ОРІДУ / гол. ред. М. М. Іжа. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 1 (53). С. 12–15.

6. Заболотна Н. М. Взаємодія органів влади із молодіжними громадськими організаціями: правовий аспект. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. ОРІДУ / гол. ред. М. М. Іжа. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 2 (54). С. 53–57.

7. Заболотна Н. М. Молодіжні організації в системі інститутів громадянського суспільства України. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2014. Вип. 40. С. 334–342.

8. Заболотна Н. М. Участь громадських організацій молоді з інвалідністю у формуванні та реалізації державної політики. *Молодий вчений*. 2015. № 10 (2). С. 233–237.

9. Заболотна Н. М. Сутність системи молодіжних громадських організацій. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 221–226.

Стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні

10. Zabolotna N. M. The basic principles of the subjectivity of youth organizations: regulatory aspect. *KELM*. 2021. № 4 (32). P. 23–27.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

11. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації як суб'єкт реалізації державної молодіжної політики. *Сучасна регіональна політика: формування, реалізація та розвиток публічної служби* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 23 верес. 2010 року). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. С. 273–274.

12. Заболотна Н. М. Фінансова підтримка молодіжних громадських організацій в Україні. *Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 28 жовтня 2011 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. Т. 2. С. 33–34.

13. Заболотна Н. М. Залучення молоді до роботи в органах державної влади та місцевого самоврядування: практичний аспект. *Стратегія державної кадрової політики – основа модернізації країни* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 31 червня 2012 р.). Київ : НАДУ, 2012. С. 346–348.

14. Заболотна Н. М. Взаємодія органів державної влади та молодіжних організацій: на прикладі Вінницької області. *Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації* : матеріали VI Наук.-практ. конф., Сімферополь-Ялта, 25–27 квітня 2012 р. Сімферополь : Кримський інститут бізнесу, 2012. С. 35–38.

15. Заболотна Н. М. Молодіжний парламентаризм як інструмент залучення молоді до реалізації державної політики в Україні. *Сучасні тенденції розвитку публічного управління: теорія та практика* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 2 листопада 2012 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. С. 161–162.

16. Заболотна Н. М. Роль молоді у соціально-економічній та політичній модернізації України. *Публічне управління: виклики XXI століття* : зб. тез XIII Міжнар. наук. конгресу (Харків, 21–22 березня 2013 р.). Харків : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2013. С. 209–210.

17. Заболотна Н. М. Визначення поняття «участь молоді» в контексті взаємодії органів державної влади з молодіжними організаціями. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління* : матеріали Всеукр. підсумкової наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 25 жов. 2013 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. С. 125–126.

18. Заболотна Н. М. Деякі підходи до класифікації форм взаємодії молодіжних громадських організацій та органів державної влади. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи* : зб. тез VIII Наук.-практ. конф., 17 квітня 2013 р. : електрон. наук. фак. вид. ХарРІНАДУ. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-2/doc/1/07.pdf>.

19. Заболотна Н. М. Міжнародне молодіжне співробітництво на регіональному рівні: приклад Вінницької області. *Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції*: матеріали наук.-практ. конф. (Одеса, 3 квіт. 2014 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. С. 134–137.

20. Заболотна Н. М. Залучення молодіжних організацій до вирішення актуальних питань молоді: на прикладі Вінницької області. *Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 31 жов. 2014 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. С. 123–124.

21. Заболотна Н. М. Вплив молоді на суспільно-політичні процеси в Україні. *Модернізаційні процеси державного та муніципального управління*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (04.04.2014): у 2 ч. / за заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка, В. Д. Іванової. Київ : Академія муніципального управління, 2014. Ч. 2. С. 369–371.

22. Заболотна Н. М. Підготовка молоді до громадської на місцевій рівні (на прикладі Вінницької області). *Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції*: зб. статей для проведення I Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 21–22 трав. 2015 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. С. 371–376. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/K_F_inf_book_1.pdf.

Навчальні видання

23. Заболотна Н. М. Участь молоді у виробленні державної політики в контексті реформування місцевого самоврядування та розбудови громадянського суспільства : навч.-метод. посібник. Вінниця, 2015. 36 с.

24. Заболотна Н. М., Мельник О. В. Розвиток функціональних компетентностей у молоді : наук.-метод. видання. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2017. 96 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	12
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	22
1.1. Концептуальні підходи до вивчення молодіжних організацій.....	22
1.2. Система молодіжних організацій: сутність та процес становлення.....	42
1.3. Моделі участі молодіжних організацій у прийнятті управлінських рішень	60
Висновки до розділу 1.....	71
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	74
2.1. Нормативно-правові засади суб'єктності молодіжних організацій.....	74
2.2. Ресурсне забезпечення діяльності молодіжних організацій.....	93
2.3. Молодіжні організації в структурі суб'єктів державної політики.....	122
Висновки до розділу 2.....	134
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРАКТИЧНОМУ ВИМІРІ	136
3.1. Взаємодія органів державної влади та молодіжних організацій.....	136
3.2. Особливості діяльності молодіжних організацій на регіональному рівні.....	159
3.3. Удосконалення умов реалізації суб'єктності молодіжних організацій у формуванні та реалізації державної політики в Україні.....	185
Висновки до розділу 3.....	202
ВИСНОВКИ.....	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	212
ДОДАТКИ.....	240

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розбудова Української держави за сучасними європейськими стандартами вимагає від державних структур створення умов для повномасштабної участі молоді в суспільному житті. Вітчизняний і міжнародний досвід доводить, що ефективність упровадження соціальних, економічних, політичних та інших реформ у державі залежить від активності молодого покоління в цих перетвореннях.

В Україні найбільш поширеною формою впливу молоді на соціальні процеси є організація діяльності молодіжних організацій, яка сьогодні охоплює всі сфери життя людини: освіту й науку, культуру та мистецтво, спорт і охорону здоров'я, роботу і відпочинок тощо. Виконуючи роль посередника між молодістю та державою, молодіжні організації повинні включатись в управління державними справами й ухвалення управлінських рішень з метою врахування потреб молоді в забезпеченні життєдіяльності суспільства. Водночас на практиці спостерігаємо швидше поодинокі проекти молодіжних організацій, спрямовані на вирішення окремих проблем, ніж їх систематичну участь у формуванні й реалізації державної політики.

Міжнародна практика демонструє, що співпраця органів державної влади та молодіжних організацій як спосіб залучення молоді до розбудови держави, використання потенціалу молоді і в інтересах всього суспільства, і конкретного регіону, і на благо окремих молодих людей, є необхідною передумовою успішної реалізації державної політики. Недосконалість роботи молодіжних організацій як ретранслятора молодіжних думок, ідей, запитів та очікувань спричиняє неврахування інтересів молоді органами влади при виробленні державної політики. Їх вплив на формування державної політики вирізняється мірою залученості в процес вироблення політики від винесення питання на порядок денний державної політики до оцінювання її результатів.

Вплив молодіжних організацій на творення та здійснення державної політики – це не лише важлива теоретична, а й практична проблема, оскільки вона пов'язана з питаннями оптимізації державного управління, ефективного творення та результативного здійснення державної політики. Це вимагає пошуку шляхів розкриття та використання потенціалу молодіжних організацій як суб'єктів цього процесу.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що досі проблема суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування й реалізації державної політики в Україні не була об'єктом системного вивчення вітчизняної державно-управлінської науки і, відповідно, не набула адекватного висвітлення в науковій літературі, тож існує потреба теоретичного обґрунтування, всебічного аналізу проблем і перспектив суб'єктності молодіжних організацій у процесі вироблення державної політики в Україні.

Окремі аспекти розбудови громадянського суспільства та молодіжного руху в Україні розкрито в працях таких авторів: В. Бесчасного, Є. Бородіна, Ю. Галусяна, Т. Голобуцької, О. Голобуцького, М. Головатого, В. Головенька, Л. Кормич, О. Корнієвського, М. Перепелиці, М. Шевченка, Д. Шелеста, В. Якушика, О. Яременка та ін. На розробку теорії та практики державного управління, аналіз державної політики зорієнтовані дослідження В. Авер'янова, Г. Арабаджи, З. Балабаєвої, В. Бакуменка, Т. Безверхнюк, К. Ващенко, Н. Драгомирецької, М. Іжи, Ю. Ковбасюка, В. Майбороди, П. Надолішнього, І. Надольного, Н. Нижник, Т. Пахомової, Л. Приходченко, В. Ребкала, Я. Різникова, Ю. Сурміна, М. Французової та ін. Прикладні аспекти й механізми взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськими організаціями допомагають розкрити праці вітчизняних фахівців: І. Азарової, Л. Абрамова, Е. Афоніна, Т. Бельської, О. Бородія, В. Брудного, Р. Войтович, Л. Гонюкової, В. Гурковського, Я. Кагльк, А. Красносільської, А. Крупника, М. Лациби, А. Леухіної, С. Москаленко, О. Орловського, Н. Піроженко, В. Федоренка, О. Хмари та ін. Чималий вплив

на аналіз процесу становлення та розвитку молодіжних організацій в Україні мають історіографічні праці українських науковців: В. Бабки, О. Бойка, І. Близнюка, І. Дутчака, А. Коцура, Т. Пашиніної, С. Сороки та ін.

Вагомий внесок у вивчення державної молодіжної політики, державно-управлінських аспектів співпраці органів влади з молодіжними організаціями в Україні зробили С. Аніщенко, Б. Баглей, В. Барабаш, О. Бойчук, В. Болотова, Т. Байдак, Ю. Гажієнко, О. Гонтарук, Л. Довгань, О. Євсєєв, М. Канавець, М. Кербаль, Г. Коваль, Л. Кривачук, В. Кулик, О. Кулініч, Н. Лук'янова, А. Мельниченко, Н. Метьолкіна, Ю. Микитка, В. Орлов, В. Панасюк, Р. Плакіда, К. Плоский, Р. Сторожук, О. Хуснутдінов, О. Цапко, С. Цибін, Ю. Шевцова, О. Шиян та ін.

Незважаючи на ґрунтовність та різноплановість наукових розвідок щодо діяльності молодіжних організацій, більшість з них обмежена дослідженням їхньої участі в реалізації державної молодіжної політики. Недостатньо уваги приділено питанню взаємодії молодіжних організацій з іншими інститутами громадянського суспільства у процесі формування та реалізації державної політики в Україні в цілому. Отже, додаткового вивчення, особливо зважаючи на останні суспільно-політичні події в країні, потребують питання становлення та розвитку молодіжних організацій в Україні, внутрішнього потенціалу, зовнішніх чинників і шляхів оптимізації їхньої політичної суб'єктності, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України та безпосередньо пов'язана з комплексною науково-дослідною темою «Розробка пріоритетів регіональної кадрової політики у контексті розвитку публічної служби» (ДР № 0111U000251), де авторка проаналізувала нормативно-правові засади суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної кадрової політики та запропонувала шляхи вдосконалення

законодавчої бази; науково-дослідної роботи «Механізми фінансового забезпечення формування та реалізації соціальної політики в умовах децентралізації» (ДР № 0118 U003337), де особистий внесок авторки, як відповідального виконавця, полягав у дослідженні форм і механізмів партнерської взаємодії органів влади з молодіжними організаціями в Україні у процесі формування та реалізації соціальної політики в умовах децентралізації.

Мета й завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики й розробці на цій основі практичних рекомендацій щодо шляхів оптимізації їх взаємодії з органами державної влади.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі *завдання*:

- здійснити аналіз теоретичних і методологічних напрацювань українських і зарубіжних учених з окресленої теми для їх узагальнення та визначення напрямів подальшого дослідження;
- уточнити сутнісні характеристики й зміст основних понять «молодь», «молодіжна громадська організація», «молодіжний рух»;
- дослідити особливості становлення та вплив зовнішніх чинників на формування системи молодіжних організацій в Україні;
- проаналізувати нормативно-правові засади суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики з позицій їхньої достатності й відповідності новим вимогам, запропонувати шляхи розвитку законодавчої бази;
- з'ясувати характер взаємовідносин молодіжних організацій з іншими інститутами громадянського суспільства та визначити наявний в останніх інструментарій для впливу на органи влади й можливості їх використання;
- дослідити практичні аспекти розбудови партнерської взаємодії органів влади з молодіжними організаціями в Україні;

– визначити та обґрунтувати шляхи підвищення дієвості молодіжних організацій як суб'єктів державної політики.

Об'єкт дослідження – процес формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Предмет дослідження – суб'єктність молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики в Україні.

Методи дослідження. У ході дослідження використано комплекс методів, а саме: *компаративний та логіко-семантичний* – для визначення категорійно-понятійного апарату дисертації; *історичний та порівняльний* – для простеження розвитку молодіжних організацій, еволюції їх суб'єктності в процесі державотворення в Україні, зіставлення різноманітних факторів впливу на предмет дослідження; *системного аналізу* – для виокремлення різноманітних елементів, внутрішніх і зовнішніх зв'язків та об'єднання їх у цілісну систему молодіжних організацій; *контент-аналізу* – для осмислення нормативно-правових документів у відповідній сфері діяльності; *соціологічні (інтерв'ю, експертне та анкетне опитування)* – для вивчення й узагальнення практичного досвіду; *математично-статистичного аналізу* – для вивчення динаміки розвитку молодіжних організацій в Україні, спрямованості їхньої діяльності та ресурсного забезпечення; *логічного узагальнення, порівняльного аналізу* – для систематизації класифікацій, виділення періодів розвитку молодіжних організацій та класифікації форм взаємодії органів влади з молодіжними організаціями; *мережевого аналізу* – для вивчення різноманітних форм горизонтальної взаємодії між молодіжними організаціями та органами влади, іншими інститутами громадянського суспільства й виявлення механізмів обміну ресурсами; *структурно-логічне моделювання* системи підготовки молоді до громадської активності, яка впливає на формування внутрішніх чинників суб'єктності молодіжних організацій у державній політиці; *абстрагування, аналізу і синтезу* – для забезпечення всебічного й детального вивчення предмета дослідження, узагальнення підходів, наукових думок, обґрунтування висновків та рекомендацій.

Документальною базою для здійснення нормативно-правового аналізу діяльності молодіжних організацій є Конституція України, міжнародні документи, ратифіковані Верховною Радою України, закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, щорічні доповіді Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні та рішення місцевих органів влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики й розробці на цій основі практичних рекомендацій щодо шляхів оптимізації їх взаємодії з органами державної влади та становлення як дієвих суб'єктів державної політики в Україні. Основні положення, що мають елементи новизни, полягають у такому:

вперше:

– визначено підхід до формування суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування й реалізації державної політики, що передбачає рівноцінну та рівноправну участь усіх категорій громадян у державотворчих процесах. Молодіжні громадські організації є не лише виразниками молодіжної ініціативи, а й активними захисниками прав і свобод молоді;

удосконалено:

– окреслення напрямів ресурсного забезпечення молодіжних організацій, можливих способів їх поповнення та взаємообміну, зокрема з іншими інститутами громадянського суспільства та органами влади;

– класифікацію типів молодіжних організацій для більш повного відображення взаємовідносин молодіжних організацій з органами влади; зокрема чинну класифікацію запропоновано доповнити ще одним (сьомим) типом – «організації-колабораціоністи (пристосуванці)», які визначено як такі, що співпрацюють з органами державної влади за певні привілеї, вигоди тощо;

– систематизацію форм взаємодії молодіжних організацій з органами державної влади, серед яких виділено парламентські слухання, підвищення ролі та статусу молоді як суб'єкта державної політики, використання потенціалу молодих людей у вирішенні власних проблем, підвищення ролі регіонів у визначенні методів і форм сприяння молодим особам;

набуло подальшого розвитку:

– поняття «молодіжна організація», що подано як складну систему, основними елементами якої є молоді люди, що має свою внутрішню будову з відповідними взаємозв'язками, виступає самостійним елементом більш складних систем, взаємодіє із зовнішнім середовищем та зазнає його впливу;

– розуміння поняття «суб'єктність молодіжних організацій» як зумовленої суб'єктивними й об'єктивними чинниками здатності за допомогою власних ресурсів у взаємодії з іншими інститутами громадянського суспільства та органами влади брати участь у процесі вироблення державної політики з метою задоволення потреб різних верств населення;

– критерії періодизації сучасного періоду розвитку молодіжних організацій в Україні, а саме запропоновано такі, як: ступінь інституціоналізації діяльності, активність, взаємодія з державними органами влади, взаємодія з інститутами громадськості, вплив на процеси прийняття суспільно значущих рішень;

– поняття «державна фінансова підтримка», що розтлумачено через введення фінансово-економічних термінів для визначення різних видів такої підтримки молодіжних організацій органами влади, зокрема «субсидія», «субвенція», «дотація», «пільги», «заохочення».

Практичне значення одержаних результатів пов'язано з тим, що теоретичні та методологічні положення й висновки, сформульовані в дослідженні, є основою для вирішення практичних завдань державного управління в частині забезпечення умов для реалізації суб'єктності молодіжних організацій у формуванні та реалізації державної політики в Україні. Практична значущість роботи реалізується у встановленні залежності

суб'єктності молодіжних організацій від стану їх інституційної спроможності, що зумовило розробку трирівневої системи підготовки молоді до громадської активності та формулювання базових принципів для її ефективного функціонування.

Актуальними є сформульовані в роботі пропозиції щодо вдосконалення державного регулювання суб'єктності молодіжних організацій в Україні. Ці рекомендації та інші практичні результати дослідження використані Міністерством молоді та спорту України (довідка про впровадження від 12.10.2015 № 8237/3.4).

Основні положення дослідження впроваджено в поточну діяльність Вінницької обласної державної адміністрації, її структурних підрозділів та районних державних адміністрацій Вінницької області. Зокрема, пропозиції щодо формування системи підготовки молоді до громадської активності та посилення інституційної спроможності молодіжних організацій області враховані в проекті Обласної цільової соціальної програми «Молодь Вінниччини» на 2016–2020 рр. (довідка про впровадження від 04.09.2020 № 156-а).

Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Вінницької області видав і розповсюдив підготовлені дисертанткою методичні матеріали для навчальних програм з розбудови партнерської взаємодії органів влади та молодіжних організацій, які мають як теоретичне, так і практичне значення для забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації державної політики відповідно до європейських стандартів та в контексті розбудови громадянського суспільства в Україні (довідка про впровадження від 12.10.2015 № 205).

Теоретичні положення й практичні рекомендації щодо інтеграції виховної роботи освітніх закладів у систему підготовки молоді до громадської активності, сформульовані в дисертації, враховані Вінницькою академією неперервної освіти під час підготовки навчальних планів та робочих анотованих освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації

педагогічних працівників, зокрема оперативної школи методичної служби для методистів районних (міських) методичних кабінетів, які відповідають за виховну роботу, та заступників директорів з виховної роботи (довідка про впровадження від 15.10.2015 № 01/21-567).

Результати проведеної авторкою роботи використовувалися в навчальному процесі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності при викладанні дисциплін: «Публічне управління та адміністрування», «Державне управління та місцеве самоврядування» та інші (довідка про впровадження від 16.02.2021 № 3490/4).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, усі наукові результати отримані авторкою самостійно.

Апробація результатів дослідження Основні результати дослідження оприлюднено на Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізаційні процеси державного та муніципального управління» (м. Київ, 2014 р.); Міжнародному науковому конгресі «Публічне управління: виклики XXI століття» (м. Харків, 2013 р.); Науково-практичних конференціях за міжнародною участю: «Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика» (м. Одеса, 2011 р.); «Стратегія державної кадрової політики – основа модернізації країни» (м. Київ, 2012 р.); «Сучасні тенденції розвитку публічного управління: теорія та практика» (м. Одеса, 2012 р.); «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління» (м. Одеса, 2013 р.); «Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід» (м. Одеса, 2014 р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації» (м. Сімферополь, 2012 р.); «Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи» (м. Харків, 2013 р.); «Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції» (м. Одеса, 2014 р.); «Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток

Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції» (м. Одеса, 2015 р.).

Публікації. Основні положення дослідження викладено в 24 наукових працях, з яких: 9 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні, 12 – матеріали конференцій, 2 – навчальні видання.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і 11 додатків. Повний обсяг дисертації становить 277 сторінок, з них основний текст – 200 сторінок. Список використаних джерел включає 255 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Концептуальні підходи до вивчення молодіжних організацій

У процесі розбудови демократичної правової держави в Україні особливої актуальності набувають вивчення й аналіз відносин громадського суспільства, уособленням якого є молодіжні організації, та органів влади. Це насамперед передбачає налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства, що повинна базуватися на партнерстві, взаємозацікавленості в досягненні цілей, пов'язаних з процесом демократизації всіх сфер державного управління й суспільного життя, соціально-економічним і духовним прогресом, усебічним забезпеченням захисту прав і свобод людини та громадянина [70, с. 25].

Невід'ємною складовою громадянського суспільства є громадські об'єднання, які є добровільними формуваннями, створеними на основі єдності інтересів і вільного волевиявлення громадян з метою реалізації ними своїх прав і свобод [126, с. 11].

У сучасній літературі, як науковій, так і публіцистичній, терміни «громадське об'єднання» та «громадська організація» часто вживають як синоніми. Це є категорійною помилкою, оскільки одне поняття включає в себе інше. Так, згідно із чинним законодавством України, громадське об'єднання є добровільним об'єднанням фізичних та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів, яке може існувати у двох організаційно-правових формах: громадська організація та громадська спілка [191].

Нарівні з визначенням «громадська» науковці та практики часто вживають терміни «недержавна», «неурядова», «некомерційна» та «неприбуткова» організація. Вони хоч і не закріплені законодавчо, втім, на відміну від попереднього випадку, є семантико-стилістичними синонімами, які підкреслюють та підсилюють ту чи іншу його ознаку.

У вітчизняній науковій і навчальній літературі поширене поняття «громадські організації», яке позначає добровільні та організаційно оформлені об'єднання громадян, створені для вираження й задоволення їхніх інтересів і потреб на засадах самоврядування.

Зокрема, Л. Кормич та Д. Шелест тлумачать поняття «громадські організації» як «добровільні, створені на основі самоуправління і самодіяльності об'єднання громадян, які відстоюють соціальні, професійні, демографічні та інші інтереси певних груп населення, об'єднані спільністю цілей, мають фіксоване членство, статuti...» [126, с. 11].

Більшість науковців у своїх дослідженнях беруть за основу законодавчо закріплене визначення поняття «громадська організація». Однак, із набранням чинності новим Законом України «Про громадські об'єднання» (введено в дію з 1 січня 2013 р.) багато аспектів у наукових дослідженнях, зроблених до цієї дати, є застарілими. Зокрема, визначення громадської організації як «об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів», яке було закріплено в Законі України «Про об'єднання громадян», на сьогодні втратив чинність [208].

Актуальним є таке розуміння громадської організації: «це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи» [70]. Крім того, деякі громадські організації мають законодавчо закріплений статус, з-поміж яких є молодіжні громадські організації.

Важливим є той факт, що серед різних громадських організацій в Україні найбільшу частку становлять саме молодіжні: їх реєструють у нашій державі найбільше [156, с. 43].

Вважається, що наділення молодіжних громадських організацій окремим статусом зумовлене як низкою особливих проблем, пов'язаних із віковим цензом молоді (здобуття освіти, перше робоче місце, створення сім'ї, отримання житла тощо), так і специфічним особливостями цієї соціальної групи, зокрема юнацьким максималізмом, прагненням до самореалізації та самоствердження.

У зв'язку із цим розпочати категоріальний аналіз поняття «молодіжна громадська організація» доцільно з визначення дефініції «молодь», яка є його фундаментальною складовою.

Науковцями досить ґрунтовно досліджено це поняття. Філософи, соціологи, політологи, педагоги, психологи трактують його, виходячи з об'єкта та завдань тієї чи іншої галузі наук. Для уникнення різного тлумачення пропонуємо власне бачення його узагальненого варіанта. Під поняттям «молодь» розумітимемо окрему соціально-демографічну групу, яка вирізняється психофізіологічними характеристиками, особливостями соціально-економічного становища, що зумовлені суспільним ладом, закономірностями становлення й соціалізації та обмежуються віковими рамками.

Сучасний німецький науковець У. Ферхофф, намагаючись узагальнити праці багатьох авторів, наводить такі традиційні характеристики молодості:

1) молодість – це фаза розвитку, що має певні межі, під час якої відбуваються процеси дозрівання й осягаються стратегії, як задовольнити вимогами, що висуває суспільство;

2) молодість – це життєвий період, що завершується тоді, коли здобута професія й досягнута матеріальна забезпеченість у вигляді конкретного доходу;

3) у фазі молодості має бути досягнутий стабільний Я-ідентитет;

4) молодість – це, з одного боку, життєвий період, схильний до криз (пов'язаних з перехідним віком), з іншого – це проживання на захисній території, заповненій педагогічними підтримувальними заходами;

5) молодість – це життєва фаза, в якій в суспільно організованому так званому педагогічному вільному просторі відбувається «друге народження» людини, оскільки через виховання й освіти відбувається її цілеспрямована підготовка до майбутнього життя;

6) у молодості в людини формується індивідуальний світ цінностей і з'ясовуються плани на майбутнє;

7) у молодості варто приймати своє тіло, що змінюється, у його розвитку;

8) у молодості людина виходить зі своєї батьківської сім'ї, стає самостійною та створює свою сім'ю;

9) молодість – це період, озираючись на який, людина сприймає його як сповнений «сильними» емоціями;

10) молодь є соціальною групою із зовнішніми ознаками (наприклад, характерними для певної молодіжної культури), що впадають в око;

11) з поняттям «молодість» асоціюється моложавість як незалежна від віку якість, що виражає динамічність і гнучкість;

12) молодість – ця якість, що виражає індивідуальний розвиток у біографії людини [250, с. 91–92].

Дослідник виявив низку структурних змін у поняттях «молодість» та «молодий вік», що розпочалися останніми десятиліттями ХХ ст., які ставали все більш тяглими як у реальності, так і у свідомості людей. Він зазначає, що за молодістю часто йде не дорослий вік, а так зване продовження молодості або постмолодість (за аналогією з постмодернізмом). Час навчання збільшився, люди стали здобувати декілька спеціальностей. Паралельно з навчанням багато хто працює неповний робочий день або з погодинною оплатою. Проте після закінчення навчання, залежно від спеціальності, усе важче стає знайти на ринку праці роботу з повним робочим часом, тому збільшується період, упродовж якого молоді люди матеріально залежать від своїх батьків. Оскільки й моложавість як якість, що відбиває життєву позицію й стиль життя, у західному суспільстві цінують усе більше, тобто вона стає

надвіковим феноменом, то молодий вік часто подовжується у віці далеко за тридцять.

Щодо питання вікових рамок, то, наприклад, Організація Об'єднаних Націй визначає молодь як людей віком від 15 до 24 років. Такий самий віковий ценз встановлено для молоді країн Європейського Союзу. Однак у низці країн Європи своє бачення вікового цензу молоді, виходячи зі змісту та цілей державної молодіжної політики. Наприклад, у Норвегії молодь – це особи віком до 26 років, в Естонії – віком 7–26 років, у Німеччині – 14–27 років, у Нідерландах – до 23 років, в Ірландії – 10–25 років, у Греції – до 30 років, в Іспанії – 15–29, у Румунії – 15–35 років.

Узагальнюючи вікові межі молоді різних країн, можна зауважити, що вони в більшості країн світу перебувають в інтервалі від 13–15 років до 24–30 років.

Дискусійність хронологічних вікових меж стосовно поняття «молодь» впливає з критеріїв соціальної зрілості, що зазнали ускладнення в сучасному світі. Початок самостійного трудового життя, завершення навчання, набуття професій, отримання роботи, одержання політичних прав, матеріальна незалежність від батьків, вступ у шлюб і народження дитини – усі ці події у своїй сукупності надають молодій людині почуття повної дорослості, іншими словами – повну соціалізацію молодої людини. Це ще раз доводить, що «молодь» – поняття не тільки і не стільки вікове, скільки соціальне, психологічне, історичне [156, с. 18].

Такий різновіковий відрізок (14–35 років) для молоді в нашій державі, безумовно, спричиняє ряд особливостей, що вирізнятимуть молодіжні організації України та співпрацю з ними, порівняно з іншими країнами. Ці особливості найбільше впливають на їх кількісні показники, класифікацію, спрямованість дії тощо та відображаються в самому визначенні поняття «молодіжна громадська організація».

У законодавстві України поняття «молодіжні громадські організації» подано як «об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є

здійснення і захист своїх законних прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших спільних інтересів» [206]. Це визначення, на нашу думку, найбільш семантично нейтральне і є відправною точкою для розуміння суті цього поняття [94, с. 273].

Це поняття крізь призму соціалізації молоді розглядає М. Головатий: «молодіжні організації – не просто об'єднання молоді, це ті соціальні структури суспільства, за допомогою яких створюються умови і багато в чому реалізуються інтереси, потреби, запити молодих людей у всіх сферах життя: економічній, політичній, соціальній, духовній, родинно-побутовій» [52, с. 136].

О. Корнієвський, В. Якушик дають своє визначення поняттю «молодіжні громадські організації», яке достатньо точно й краще відповідає нашому розумінню його сутності. «Молодіжні громадські об'єднання (розуміємо – організації) – це певні молодіжні громадські сили, які: а) тією або іншою мірою усвідомлюють свою власну специфічність, особливість своїх власних інтересів, свого місця й ролі в суспільстві; б) здійснюють певну суспільно корисну (проте не обов'язково позитивно оцінювану більшістю суспільства) діяльність, спрямовану на реалізацію цих інтересів і утвердження своєї специфічності й власної ролі в суспільстві; в) мають чіткі внутрішні організаційні структури» [127, с. 7].

Принципово важливою для нашого дослідження є позиція О. Корнієвського, який стверджував, що «до молодіжних громадських організацій, безумовно, мають належати також об'єднання громадян та фонди, основними статутними цілями котрих є вирішення молодіжних проблем і сприяння соціальному становленню і розвитку молоді» [128, с. 57]. На жаль, у подальших наукових розвідках, а відтак і нормотворчих процесах, ця думка не знайшла чільного місця та була відкинута прихильниками вікового підходу до формування розуміння молодіжних організацій.

В. Головенько описує молодіжні громадські організації як важливий чинник залучення молоді до участі в суспільному житті. Ці організації

допомагають молодим людям вирішувати їхні проблеми, дають змогу виявляти ініціативу діяти відповідно до власних потреб та інтересів. Вони є середовищем спілкування і взаємодії, своєрідним «суспільством у суспільстві», у якому, крім загальноприйнятих правил поведінки, діють свої норми й закони. Саме через ці організації молоді люди стають активними громадськими діячами, здатними розкрити свій потенціал і здібності як у власних, так і в загальнодержавних інтересах [56, с. 127].

Сучасні зарубіжні науковці, зокрема Айрі Лійметс, Ану Тоотс, Айрі-Аліне Алласте, вбачають у молодіжних організаціях модель суспільства в мініатюрі, членами якого є представники різних національностей і соціальних верств, та чудове джерело досвіду, необхідного для того, щоб домогтися успіху в житті. Вони переконані, що в молодіжних організаціях молоді люди отримують уявлення про співпрацю та командну роботу, а також низку інших можливостей [234, с. 228]:

- почуття приналежності, переживання, навички, знання – цей список може послужити мотивацією для того, щоб стати членом молодіжної організації;

- участь у процесі самостійного ухвалення рішень у своєму співтоваристві, нові друзі й виклики, пов'язані з досягненням загального успіху, переживання також є ключовими словами, здатними стати джерелом мотивації для членства в молодіжній організації;

- для молодої людини, що особливо потребує почуття безпеки, діяльність під розуміючим керівництвом дорослого, в колі друзів і в знайомій обстановці може допомогти розкрити свої сили, випробувати себе, здолати свої слабкості та розвинути сильні сторони.

Вчені Таллінського університету в колективній праці «Підручник з роботи з молоддю» визначають молодіжні організації також як місце, де можна набути першого досвіду роботи, наприклад, волонтерської, а поряд із цим – визначитись із майбутньою професією. Також вони вважають, що молодіжні організації, у своєму кращому прояві, є для молоді лабораторією

ідей, в якій молоді люди можуть зробити перші кроки в розвитку своєї фантазії, ініціативи, навичок залучення й керівництва та втілити свої ідеї в життя. Важливою для нашого дослідження є думка авторів щодо цінності молодіжних організацій як партнера, який може залучати молодих людей до процесу ухвалення рішень на рівні школи, закладу вищої освіти, громади та суспільства загалом [234, с. 288].

На рівні суспільства й місцевого співтовариства молодіжні об'єднання можуть бути цінним партнером. Ми підтримуємо запропоноване триєдине визначення «молодіжної громадської організації» відповідно до його функціональних характеристик з позиції соціології:

– це соціальна спільнота, сформована на добровільних засадах молодими людьми, які мають спільні чи подібні інтереси й спільно діють для досягнення певної мети;

– це об'єднання молодих людей, сформоване для досягнення певної мети чи задоволення певної потреби, яке має власну історію, сформувало свою структуру та систему норм і правил, пройшло процеси легітимації та легалізації, а також є невід'ємною (проте незалежною) частиною всього суспільства;

– це один з інститутів громадянського суспільства, який відповідає за формування такого суспільства, виконуючи функцію посередника між державою й громадськістю, в особі молоді [29, с. 341].

Найбільш вдало розкриває сутність молодіжної організації як інституту участі молоді у процесі формування та реалізації державної політики інституційний підхід, запропонований О. Бень. Розглядаючи інститут молодіжних громадських організацій як один з інститутів громадянського суспільства, який відповідає за формування такого суспільства, виконуючи функцію посередника між державою і громадськістю, в особі молоді вона доводить, що він відповідає статусу соціального інституту. Тобто він є сукупністю соціальних організацій, між якими встановлюються зв'язки та формуються певні соціальні відносини; сукупністю соціальних статусів і

соціальних ролей, що виконуються відповідними соціальними акторами; набором певних норм і санкцій, що регулюють взаємодію соціальних акторів; певною соціальною практикою [105, с. 14].

Процес створення інституту молодіжних громадських організацій відбувається в кілька етапів: починаючи від потреби, яка спонукає до діяльності, що із часом вводиться у звичку та стає типовою, через подальше формування ролей, системи контролю та організаційної структури й до легітимізації та легалізації. Частина цих етапів відбувається одночасно, однак кожен з них є необхідним компонентом цього інституту. Без будь-якого з них інституціоналізація була б незавершеною. Якщо молодіжна організація пройшла всі названі вище процеси, можна стверджувати про наявність в українському суспільстві цілісної й перспективної одиниці соціального інституту [27, с. 86].

Громадські організації, у тому числі молодіжні, віднесено до інститутів громадянського суспільства нормативними актами Кабінету Міністрів України, у яких поняття «громадські організації» (у т. ч. молодіжні) розглядається як інститут громадянського суспільства, наділений правами і обов'язками щодо відстоювання своїх легітимних інтересів у процесі подальшої розбудови громадянського суспільства в Україні та участі в управлінні державними справами, зокрема, у формуванні та реалізації державної правової політики [212].

Аналіз різних підходів у наукових працях дослідників до визначення терміна «молодіжні громадські організації», по-перше, додатково підтверджує зумовленість трактування цього поняття як похідного від поняття «молодь»; по-друге, дозволяє більш детально охарактеризувати сутність цього явища. Окремі науковці роблять акцент на соціально-економічній природі виникнення таких організацій, інші пов'язують це явище із загальнополітичними процесами в суспільстві. Мають місце й тлумачення на основі психолого-педагогічного, морально-етичного та нормативно-юридичного підходів.

Отже, квінтесенція поняття «молодіжна громадська організація» полягає в корелятивному зв'язку між двома дефініціями: «громадська організація» та «молодь», де остання зумовлює накладення на першу певних особливостей та обмежень, пов'язаних із такою соціальною групою, як «молодь». Тобто молодіжна громадська організація має ті самі ознаки, що й громадська організація: добровільність, незалежність, неприбутковість, суспільна корисність тощо. Водночас їй притаманні особливі риси, які спричинені специфічністю її учасників – молодих людей.

Розкрити сутність «молодіжної громадської організації» як соціально-управлінського явища можна крізь призму системного підходу. Орієнтація на цей напрям – одна з найважливіших тенденцій розвитку сучасної управлінської думки, що визнає нелінійність соціальних і економічних процесів та проблемність зіставлення значущості фактора впливу на систему, ступінь його впливу й масштаби можливих наслідків [104, с. 26].

Згідно із системним підходом до управління, кожна організація – це відкрита система, цілісність і життєздатність якої забезпечуються завдяки елементам, з яких вона формується. Сукупність цих елементів становить її внутрішнє середовище, зумовлене специфікою діяльності самої організації. Проте успіх організації залежить не лише від досконалості її внутрішнього середовища, а й від зовнішніх щодо організації сил. Вони прямо чи опосередковано впливають на її діяльність, ускладнюючи її чи відкриваючи перед нею нові можливості. Як навколишнє середовище виступають економічні, політичні та інші соціальні умови, в яких працює організація. Зовнішні умови діяльності організації включають також усю сукупність організацій, що змагаються за розподіл ресурсів у широкому значенні слова [226].

Отже, з позицій системного підходу молодіжну громадську організацію можна розглядати:

- як самостійну систему;
- як підсистему молодіжного громадського руху;

– як елемент громадянського суспільства.

Схематично місце молодіжної громадської організації в системі громадянського суспільства зображено на рис. 1.1.1.

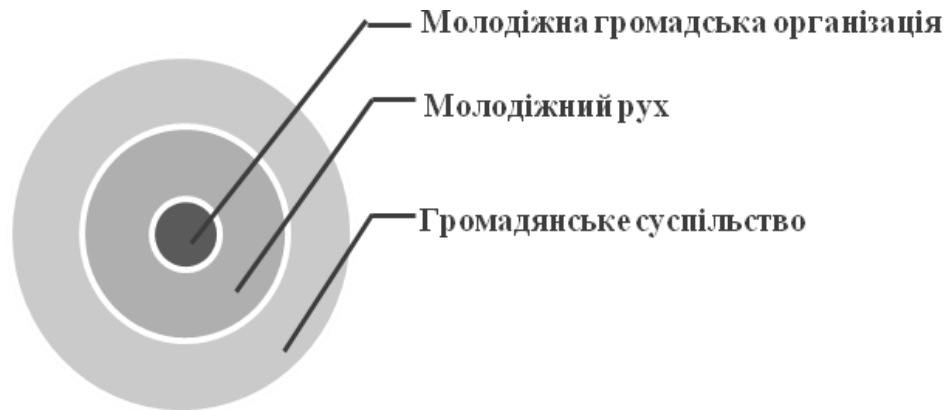

Рис. 1.1.1. МГО в системі громадянського суспільства

Таке бачення місця молодіжної громадської організації в системі громадянського суспільства ми подаємо, виходячи з аналізу їхніх основних функцій, що характерні одразу цим трьом поняттям:

- захист прав і свобод певної соціальної групи, завдяки якій кожна група отримує шанс бути почутою у владній піраміді;

- задоволення легітимних інтересів щодо участі в управлінні державними справами, зокрема у формуванні та реалізації державної політики в Україні.

Молодіжні громадські організації, відстоюючи інтереси молоді, формують молодіжний рух як боротьбу молодих людей за задоволення їх соціально-економічних, політичних вимог, а також як їх участь у формуванні та реалізації державної політики.

Варто відзначити наявність розбіжностей у поглядах вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення самого терміна «молодіжний рух». Одні розглядають його конкретно-історичну сутність крізь призму розвитку

соціальної активності молоді, інші – як складову молоді чи як сукупність молодіжних громадських об'єднань тощо. Представники вітчизняної науки пропонують розглядати цей рух, по-перше, як одну з динамічних і мінливих форм соціальної активності молоді, її соціально-політичних громадських ініціатив; по-друге, як один із засобів участі молоді в суспільних процесах через колективні (як зорганізовані, так і неструктуровані) форми прояву її самодіяльності на засадах спільних інтересів; у більш вужчому розумінні – як систему молодіжних громадських об'єднань. Аналіз різних тлумачень поняття «молодіжний рух» також підтверджує наше бачення молодіжної громадської організації як частини молодіжного руху.

У цьому сенсі також варто пам'ятати закон синергії, який стверджує, що сума властивостей окремих елементів не формує сукупності властивостей цілого. Синергетичний ефект (тут маємо на увазі ефективність молодіжного руху) матиме місце, якщо всі елементи (у т. ч. молодіжні громадські організації) зорієнтовані на досягнення однієї мети. Якщо ж в них будуть окремі цілі, не пов'язані із спільною метою, ефекту не буде.

Важливо мати на увазі й інше трактування закону синергії: для будь-якої організації існує такий набір елементів (ресурсів), за якого її потенціал завжди буде або істотно більше від простої суми потенціалів вхідних в неї елементів, або істотно менше. Таке трактування особливо важливо враховувати під час аналізу молодіжної громадської організації як самостійної системи. У цьому значенні елементами цієї системи насамперед вважаємо членів молодіжної організації, тобто її людський ресурс. Кожна організація має свою внутрішню будову, яка відрізняється чи схожа на інші своїми складовими, їх характеристиками, зв'язками, рівнем знань, технологій тощо.

Підсумовуючи аналіз різноманітних підходів до визначення поняття «молодіжна громадська організація», можемо стверджувати, що системно-синергетичний підхід дозволяє більш широко розкрити його сутність, ніж просто як сукупність молодих людей, об'єднаних спільною метою.

Виходячи із цього, під молодіжною громадською організацією пропонуємо розуміти складну систему, основними елементами якої є молоді люди, яка має свою внутрішню будову з відповідними взаємозв'язками, виступає самостійним елементом більш складних систем та взаємодіє із зовнішнім середовищем.

Теоретичний аналіз поняття «молодіжна громадська організація» завершимо дослідженням шляху проходження наукової думки стосовно змісту порушеного питання від початку її становлення до сучасного стану. Це дозволить не тільки окреслити наявні підходи, а й з'ясувати ті аспекти, які потребують додаткового вивчення.

За радянських часів молодіжний рух розглядали як невід'ємну і, разом з тим, контрольовану правлячою партією частину єдиного політичного простору. Але вже в 1970-ті – на початку 80-х рр. ХХ ст. виникли перші спроби дослідження не тільки ВЛКСМ, але й самодіяльних молодіжних організацій, наприклад, товариств авторської пісні, спортивних дворових команд, руху КВК тощо.

В УРСР неформальному молодіжному рухові присвячені окремі статті переважно публіцистичного характеру. Прикладом є публікація О. Донченко та С. Шаповала в журналі «Філософська та соціологічна думка». Вчені досить скептично оцінювали неформальну молодіжну ініціативу, хоча активність неформалів визначали як зразок «енергетично-морального потенціалу» для молоді та інтелігенції в сучасному суспільстві [89, с. 21].

У період перебудови почалося вивчення неформальних молодіжних організацій, з одного боку, науковці відзначали інноваційний позитивний потенціал, з іншого – центр молодіжної контркультури.

Однак аналізу історіографії молодіжного руху як невід'ємної складової суспільних перетворень доби перебудови не приділено достатньої уваги. Вивчення українського молодіжного руху доби перебудови здійснювалось у межах загальних історіографічних досліджень періоду 1985–1991 рр. Розвиток

вітчизняної історіографії цього періоду сучасні науковці подають у кілька етапів:

– I етап – публіцистичний (друга половина 1980-х рр.);

– II етап – науковий (початок 1990-х рр.):

I фаза – первинний науковий аналіз (початок – середина 1990-х рр.),

II фаза – узагальнення здобутків (середина 1990-х – перша половина 2000-х рр.),

III фаза – посилення новаторських пошуків (середина 2000-х рр.) [16].

Більш виважено та ґрунтовно аналізували молодіжний рух представники діаспори. Зокрема, А. Камінський у своїй праці, присвяченій перебудові в Україні, розглядав діяльність неформальних молодіжних та студентських об'єднань. Автор на основі повідомлень радіо «Свобода» досліджував становлення та окремі прояви діяльності таких організацій, як: Український культурологічний клуб, Товариство Лева у Львові, Львівське Студентське братство, Українська Студентська спілка, товариство «Громада», Спілка Незалежної Української Молоді [108, с. 467]. Проте через обмеженість джерел інформації недостатньо осмислені програмні документи та регіональний аспект діяльності цих товариств. Крім того, молодіжний рух не був окреслений як окремий суспільний феномен.

У період демократичних реформ питання про дослідження нових молодіжних організацій стали розглядати у зв'язку з модернізацією держави й побудовою громадянського суспільства, усвідомленням ролі молоді в цьому процесі.

Більшість досліджень у сфері молодіжного руху, здійснених у 90-х рр. ХХ ст., мають прикладний характер та описують діяльність тодішніх молодіжних організацій, а також шляхи їх співпраці з органами державної влади як загальнодержавного, так і місцевого рівнів.

Проблемі діяльності молодіжних організацій на початковому етапі становлення сучасного руху, який припав на сер. 80-х рр. – 1991 р., приділено увагу в монографії В. Головенька та О. Корнієвського «Український

молодіжний рух: історія і сьогодення». Автори визначили місце та роль молодіжного руху в житті суспільства, розглянули його історію та генезис в Україні [57]. Вищезазначена праця має переважно описовий характер, хоча містить певні теоретичні узагальнення.

Суттєве значення для теоретичного та методологічного вивчення цієї тематики має доробок Українського науково-дослідного інституту проблем молоді (зараз – Державний інститут сімейної та молодіжної політики). Новим напрямом досліджень, які активно проводив інститут, був моніторинг суспільних настроїв молоді, її позиції щодо ключових проблем сучасності. Крім того, вивчали процес зародження та становлення сучасних молодіжних організацій.

За підсумками виконання наукових програм і проєктів у 1995 р. вийшов збірник наукових праць інституту на тему: «Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання», який містить масив науково-теоретичних та історіографічних досліджень молодіжного руху [161]. Процес правової інституалізації українського молодіжного руху як у минулому, так і, на той момент, сучасному етапі політичної організації суспільства представили В. Головенько, В. Солдатенко, І. Усенко. Специфіку становлення та розвитку українського молодіжного руху на рівні регіонів в Україні розкрили Т. Болбат, В. Головенько, Ю. Жуков, О. Заячківський. Аналіз кількісного та якісного стану розвитку молодіжних організацій в добу державотворення України провів О. Корнієвський.

Сутність, класифікація молодіжних громадських організацій та принципи їх взаємодії з державою розглянуті в праці М. Головатого «Соціологія молоді». Автор аналізує різні підходи до визначення поняття «молодіжні організації» та їх класифікацію, а також, врахувавши тимчасові якісні особливості молодіжного руху в Україні, пропонує власну періодизацію його становлення за часи незалежної України [52].

Молодіжні громадські організації крізь призму молодіжного руху як важливої складової третього сектору України розкрито В. Головеньком,

Ю. Галусяном, М. Шевченком та іншими в колективній монографії «Третій сектор в Україні: проблеми становлення». Особливу увагу автори приділили аналізу стану, проблем та шляхів удосконалення нормативно-правових засад функціонування та фінансового забезпечення діяльності громадських об'єднань в Україні [231].

Важливими в теоретико-методологічному сенсі є дослідження О. Корнієвського та В. Якушика. У праці «Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні» автори розкрили сутність поняття «молодіжні громадські організації», окреслили його характерні риси, зробили широку типологізацію громадських об'єднань, навели різні варіанти періодизації становлення молодіжного руху [127, с. 7].

Перша спроба аналізу діяльності молодіжних громадських організацій та їх співпраці з органами влади як необхідної умови ефективного провадження державної молодіжної політики на місцях становлення та розвитку регіональної державної молодіжної політики в Україні зроблена М. Перепелицею в монографії «Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект)» [179].

У 2000 р. побачила світ ґрунтовна колективна монографія «Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух», яка виконана на перетині історії, політології, соціології, з урахуванням нових (на той момент) методів, поглядів, з урахуванням зарубіжних учень про молодь та її роль у житті суспільства. Автори розглядають формування та становлення сучасної молодіжної ініціативи, включаючи її зародження в добу перебудови, нинішній стан громадських об'єднань. Нове покоління дослідників переглянуло значну кількість положень своїх попередників. Зокрема, замість громіздкої комплексної типологізації за суспільними функціями запропоновано за основу класифікації взяти критерій характеру суспільної діяльності, що значно спрощує інституційний поділ молодіжних об'єднань [139, с. 70]. Також науковці переглянули підходи до періодизації руху.

Найбільш концептуально роль неформальних молодіжних об'єднань у суспільних трансформаціях дослідив О. Бойко на початку 2000-х рр. Організаційний поштовх сучасного молодіжного руху в Україні він вбачає у протестних діях, початком яких став мітинг у Львові 1988 р. на установчих зборах Товариства української мови [33, с. 49]. Автор доводить, що національні рухи України другої половини 80-х рр. ХХ ст. розгортались за класичною формулою: спочатку відбувається повернення історичної пам'яті та відродження мови народу, а потім виникають політичні організації, що провадять боротьбу за національне визволення [35]. У цих суспільних рухах він чітко виокремлює молодіжну ініціативу та її протистояння з офіційною владою [34, с. 213].

Окремі аспекти історії громадського руху відображені й у дисертаціях І. Дутчак, Т. Пашиніної, С. Сороки [91; 178; 222].

Найбільш повним новітнім дослідженням в історіографічному розумінні процесу становлення сучасного молодіжного руху в період 1980–2011 рр. є монографія А. Коцура і І. Близнюка «Сучасний молодіжний рух в Україні (1980–2011): історіографія». Автори вперше за останні роки переосмислили історію становлення різноманітних за ідеологічними, політичними, культурними уподобаннями організацій протягом окремо взятого періоду. Проаналізовано стан вивчення питання диференціації молодіжних організацій та об'єднань. Результатом аналізу внеску вітчизняних і зарубіжних учених у розробку проблеми стало спростування низки неточностей та стереотипних тверджень щодо ролі молоді в суспільстві [130].

Загалом наукові розвідки 2001–2008 рр. позначені поглибленим вивченням окремих аспектів проблеми – еволюція законодавчого регулювання діяльності громадських організацій, виникли нові напрями: регіоналістика, інституціоналізація громадських об'єднань [31].

Молодіжні організації як соціально-педагогічний феномен розглядає Л. Гордієнко. У своїй дисертації вона розуміє «молодіжні організації» як систему формальних та неформальних служб, агенцій і клубів для молоді, що

справляють соціально-виховний вплив на підлітків і молодь шляхом надання культурно-дозвіллевих, спортивно-рекреаційних, соціально-профілактичних, соціально-реабілітаційних, інформаційних та інших послуг і беруть участь у соціальному становленні, адаптації, інтеграції цієї соціальної групи [62].

У зв'язку зі зростанням негативних явищ у розвитку молоді з'ясовувалося місце молодіжних організацій у процесі соціалізації сучасної молоді. Ці питання широко представлені в працях О. Балакіревої, Л. Белової, О. Голобуцького, Т. Голобуцької, Н. Левковської, Л. Сутіянової, С. Толстоухової, О. Яременко та ін.

Важливе значення мають праці Р. Барбера, А. Вільямса, Х. Вольмана, Д. Галлі, А. Ліппі, В. Мартиненка, В. Нікітіна, С. Ульмана, Р. Хадсон, О. Хуснутдінова та ін., які присвячені дослідженню наукових підходів щодо форм і методів партнерства державних і недержавних інституцій та методологічним засадам його вдосконалення.

Упродовж останніх років молоді науковці, зокрема В. Барабаш, О. Бень, Л. Довгань, М. Канавець, В. Кулік, Н. Лук'янова, Ю. Микитка, В. Орлов, В. Панасюк, Р. Плакіда, К. Плоский, Я. Ярош та інші, присвячують ряд досліджень різним аспектам функціонування молодіжних громадських організацій у контексті державної молодіжної політики.

Досвід діяльності зарубіжних молодіжних організацій і можливості їх участі в політичних процесах європейських країн стали предметом наукових пошуків Є. Бородіна, М. Головатого, Л. Довгань, М. Кербаль, Г. Коваль, Н. Колісніченко, Р. Сторожук, В. Ярошенко та ін.

Відносинам громадських об'єднань з органами влади присвячені праці ряду зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема Ш. Арнштейна, О. Белокурової, М. Ільїна, І. Ільїнського, І. Кресіної, В. Ледяєва, А. Леухіної, О. Руденко, О. Сунгурова, П. Щехочихина.

Роль молодіжних організацій в Україні як чинника державотворення, формування та розвитку державної політики, державної молодіжної політики

досліджували Г. Коваль, О. Кулініч, Н. Метьюлкіна, В. Орлов, В. Панасюк, К. Плоский, Р. Сторожук.

Окреме місце серед публікацій, які містять аналіз становища та розвитку молоді, молодіжних громадських організацій, молодіжної державної політики, посідають соціологічні дослідження, аналітичні звіти Українського інституту соціальних досліджень, Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Національної академії наук України, Українського науково-дослідного інституту проблем молоді та інших науково-дослідних установ.

З 1998 р. органами державної влади, науковими інститутами, зокрема Держаним інститутом сімейної та молодіжної політики, спільно з громадськими організаціями було підготовлено 13 щорічних доповідей Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні про становище молоді в Україні. Окрім оцінки та пропозицій щодо поліпшення становища молоді, стану реалізації державної молодіжної політики в країні в цілому, що подаються в узагальнених доповідях, підготовлено 8 тематичних щорічних доповідей, у яких зроблено спробу дати більш поглиблений аналіз вирішення молодіжних проблем у певних сферах суспільного життя.

Так, на початку 2012 р. вийшла чергова щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні «Молодь в умовах становлення незалежної України» (1991–2011 рр.), присвячена 20-річчю становлення української держави [163]. У доповіді основну увагу приділено становленню молодіжної політики в умовах розбудови української державності впродовж 1991–2011 рр. Третій розділ присвячений сучасному організованому молодіжному руху в призмі двох десятиріч розвитку української держави. Зокрема, у доповіді розглянуто періодизацію та тенденції розвитку молодіжного руху, його інтеграцію у світовий простір. Ці матеріали мають вагоме значення для дослідників молодіжних організацій, оскільки містять широкий масив статистичних даних

та базуються на аналізі документів центральних та місцевих органів державної влади, втім мають прикладний характер [163].

Отже, проведений нами аналіз засвідчив, що, незважаючи на ґрунтовність та різноплановість наукових розвідок у сфері діяльності молодіжних громадських організацій, більшість з них зроблені в період з початку 1990-х рр. до середини 2000-х рр. Теоретико-методологічні напрацювання залишаються важливими для сучасних досліджень, але їх актуальність у нормативно-правовому полі втрачена на сьогодні.

У працях сучасних науковців виявлено виокремлення як самостійного предмета дослідження відносин між молодіжними організаціями, молоддю та державою у формуванні молодіжної політики. Підкреслено, що до цього часу суб'єктність молодіжних організацій вивчали досить вузько: у межах їх участі у формуванні та реалізації державної молодіжної політики.

Недостатньо уваги приділено й питанню взаємодії молодіжних організацій з іншими інститутами громадянського суспільства, зокрема невивченими залишаються можливості впливу молодіжних організацій на процес формування та реалізації державної політики в Україні через інші інститути громадянського суспільства.

1.2. Система молодіжних організацій: сутність та процес становлення

У попередньому підрозділі ми аргументували актуальність використання системно-синергетичного підходу для визначення поняття «молодіжна громадська організація». Комплексне розуміння сутності молодіжних організацій на сьогодні неможливе без аналізу всієї системи молодіжних організацій.

За відсутності єдиного уніфікованого або загальноприйнятого визначення поняття «система», яке є складовим для розуміння поняття «система молодіжних організацій», пропонуємо під останнім розуміти сукупність молодіжних громадських організацій, зв'язків і взаємодій між ними, ними та зовнішнім середовищем, що утворює певну цілісність із своїми властивостями й характеристиками.

Система молодіжних громадських організацій є багатогранною, має складну структуру з різноманітними елементами, зв'язками та взаємодіями, зокрема включає як мінімум чотири основні підсистеми [236]:

1. Регулятивна підсистема. Охоплює нормативно-правову базу України, яка регламентує питання створення, функціонування молодіжних організацій, зокрема система оподаткування тощо, включає державні та місцеві (обласні, районні/міські) цільові програми, які визначають, наприклад, напрями їх роботи, а також статутні (установчі, засадничі документи) молодіжних організацій та інші документи (договори, меморандуми про співпрацю тощо).

2. Інституційна підсистема. Складається як із самостійних елементів – власне молодіжних громадських організацій, так і з їх об'єднань: спілок, асоціацій тощо, а також із консолідуючих молодіжних рухів, форумів, конгресів тощо та координаційно-дорадчих органів, які формуються з представників молодіжних організацій.

3. Інформаційна підсистема. Формується із засобів масової інформації, засновниками яких є молодіжні організації; друкованих видань (буклети, брошури, книги тощо); вебсторінок, сайтів молодіжних організацій, груп у соціальних мережах тощо.

4. Підсистема зв'язків. Формується такими відносинами:

– МГО – інші інститути громадянського суспільства (громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства) [236];

- МГО – політичні партії;
- МГО – центральні й місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування;
- МГО – бізнес-структури;
- МГО – міжнародні організації: ООН, Рада Європи, Європейська Комісія та їх програми, наприклад «Створення безпечного середовища для молоді України» Програми розвитку ООН, програма Європейського Союзу «Молодь в дії»; Європейський молодіжний Парламент, Європейський молодіжний форум, міжнародні фонди тощо.

Схематичне зображення взаємодії всіх цих підсистем подано на рис. 1.2.1.

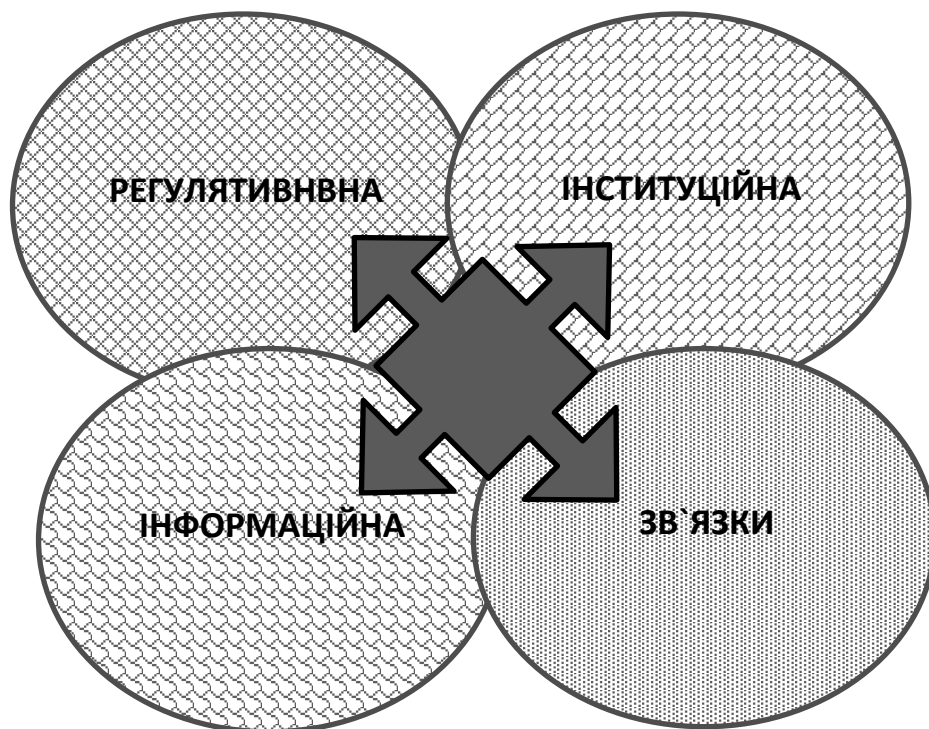

Рис. 1.2.1. Складові системи МГО

Комплексний аналіз системи молодіжних громадських організацій можна здійснити лише за умов дослідження її зовнішнього середовища, яке, як у будь-якої організації, поділяється на локальне (мікросередовище чи

середовище прямої дії) та глобальне (макросередовище чи середовище непрямої дії).

У макросередовищі молодіжної громадської організації діє більше факторів, ніж у мікросередовищі. Їм притаманний високий рівень варіативності, невизначеності та непередбачуваності, що зумовлено їх опосередкованою дією на організацію.

До основних факторів макросередовища належать економічні, політичні, соціокультурні, науково-технологічні, природно-кліматичні, демографічні тощо.

Локальне середовище досліджуваної нами системи зображено на рис. 1.2.2.

Рис. 1.2.2. Локальне зовнішнє середовище МГО

Таким чином, ми окреслили найвпливовіші, на нашу думку, елементи зовнішнього середовища молодіжних громадських організацій. Використовуючи кольорову гамму, ми спробували відобразити характер

їхнього впливу: позитивний – червоний, негативний – синій, ті елементи, які можуть мати як позитивний, так і негативний, позначені різними відтінками рожево-фіолетового кольору: чим негативніший вплив, тим темнішим є колір. З рис. 1.2.2 видно, що найбільш позитивно на розвиток цієї системи впливають її споживачі (основний закон попиту та пропозиції); найбільш негативно – її конкуренти, під якими ми розуміємо злочинні угруповання, тютюнові й горілчані компанії, наркочилерів, власників казино тощо. Зауважимо, що такі відносини в локальному середовищі не є сталими: вони можуть, навіть повинні змінюватись у позитивний бік. Так, якби ми представляли вплив органів влади на МГО в кінці 1990-х – на початку 2000-х рр., коли у владних структурах лишень формувалось уявлення про необхідність та важливість взаємодії із молодіжними організаціями, то ми б їх позначили більше як негативні, ніж позитивні. Така сама ситуація була б і з нормативно-правовою базою, яка за останні роки зазначала значних позитивних змін.

Вплив суб'єктів зовнішнього середовища на організації є потужним і різновекторним. Особливо відчутним є вплив зовнішнього середовища на момент створення молодіжної громадської організації. Молодіжні організації в Україні часто не є власним продуктом діяльності певної молодіжної ініціативної групи. Таке явище особливо характерне для молодіжних організацій, утворених на початку становлення української держави. У той період особливо часто (зауважимо, що залишки цього процесу спостерігаються й досі) молодіжні організації створювали за ініціативи державних органів влади, політичних партій, «дорослих» громадських організацій прямо (прикладом є створення так званих молодіжних осередків політичних партій) чи опосередковано (створення організацій для отримання бюджетних коштів).

Провідним та природним джерелом утворення молодіжних організацій є спільність інтересів, поглядів та мети, досягнення якої можливе лише завдяки спільним діям в умовах певної формалізованої організації. Це

спонукає нас перейти до розгляду внутрішньої будови системи молодіжних громадських організацій України, яка має ряд особливостей порівняно з такими системами інших країн та відзначається великою кількістю різнопланових за напрямками діяльності й політичними уподобаннями молодіжних громадських організацій.

Розглядаючи кількісні характеристики цієї системи, варто зауважити, що щороку їх загальна кількість збільшується, наприклад, у 2000 р. їх було 2629, у 2005 р. – 5644, у 2009 р. – 8732, у 2012 р. – 9307. Поступово зростає і кількість молодіжних громадських організацій з розрахунку на 1000 молодих людей: у 2000 р. на 1 тис. молодих людей в Україні припадало 0,17 молодіжних організацій, у 2005 р. – 0,37, у 2009 р. – 0,31 [244]. Проте темп їх зростання не є постійним, а варіюється: від значного підвищення до суттєвого падіння. Якщо до 1998 р. щорічно Мін'юст України реєстрував відповідно до чинного законодавства близько 10 всеукраїнських молодіжних організацій, то у 1999 р. було зареєстровано 24 таких організацій. Поступове зменшення характерне для періоду 2000–2005 рр. Стрімке зростання відбулось у 2006, 2007 рр., а з 2009 р. спостерігаємо різкий спад темпу приросту всеукраїнських молодіжних громадських організацій (рис. 1.2.3).

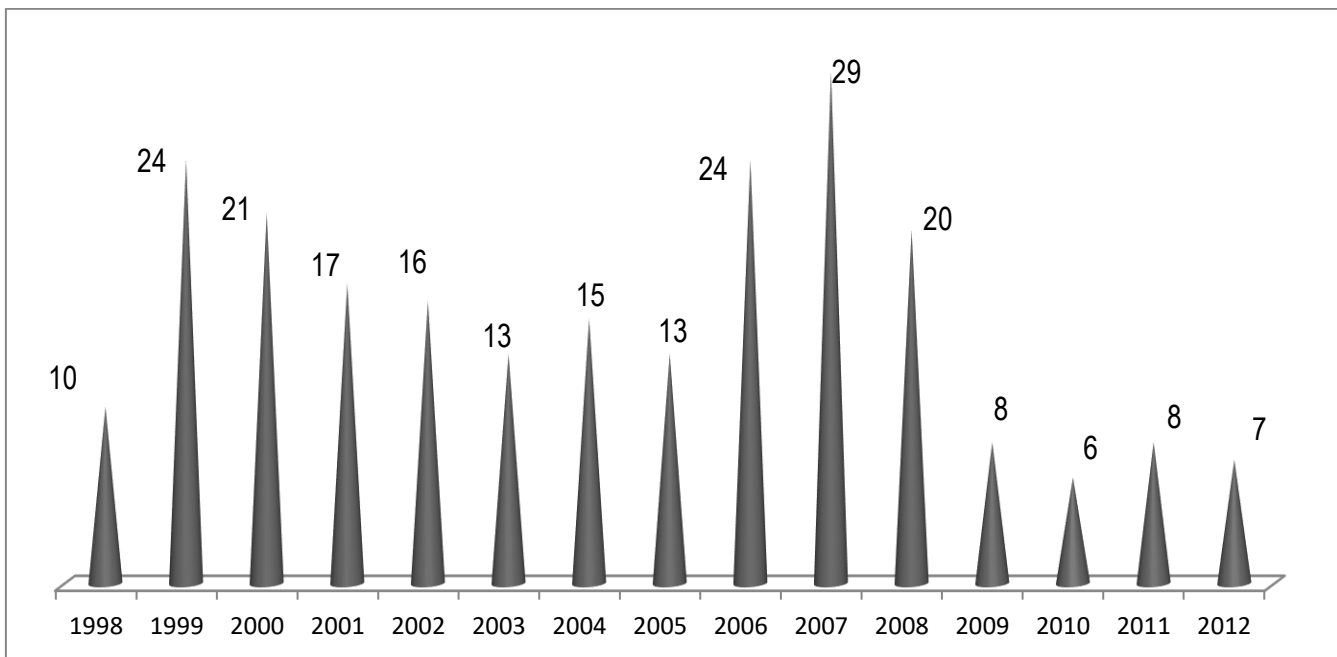

Рис. 1.2.3. Кількість всеукраїнських МГО станом на 1 січня 2013 р.

Аналіз цих даних ще раз доводить залежність системи молодіжних громадських організацій від зовнішніх факторів, а саме від політичної та соціально-економічної ситуації в країні тощо.

Подальше розуміння внутрішньої структури системи молодіжних громадських організацій в Україні неможливе без її класифікації та аналізу підходів до їх типологізації.

На сьогодні існує кілька підходів до класифікації елементів цієї системи. Класова приналежність членства організації покладена в основу марксистського підходу. «Peergroup» та її роль як засновника організації розглядається на основі психологічного підходу. Для юридичного підходу визначальним критерієм є офіційна реєстрація організації в органах юстиції. З ідеологічно-політичних орієнтацій організації виходить ідеологічний підхід [71, с. 22]. Як ми зауважували раніше, вплив політичних структур та ідеологічних течій на організований молодіжний рух хоч і сильний, але не визначальний. Існує цілий ряд молодіжних організацій, які абсолютно політично чи ідеологічно не заангажовані.

Цікавими видаються погляди відомого українського дослідника В. Якушика щодо визначення головних критеріїв класифікації молодіжних рухів, з-поміж яких він виділяє такі:

- соціальна база молодіжного об'єднання;
- специфіка процесу виникнення організаційних принципів та структури молодіжного об'єднання;
- особливості системи здійснюваних молодіжним об'єднанням функцій;
- роль молодіжного об'єднання в суспільстві;
- характер впливу молодіжного об'єднання на суспільні процеси [127, с. 12].

Заслуговує на увагу й класифікація молодіжних організацій за характером діяльності, здійснена В. Куліком. Він, зокрема, виділяє:

- молодіжні фахові об'єднання, організації за інтересами;
- молодіжні релігійні організації;

- благодійні фонди для молоді та молодіжні благодійні фонди;
- національні молодіжні організації;
- студентський рух;
- громадсько-політичні організації молоді;
- молодіжні філії політичних партій;
- молодіжні партії [140].

Зауважимо, що в науковій літературі існує велике різноманіття підходів до типологізації молодіжних громадських організацій. Серед критеріїв можна виділити такі:

- вплив на суспільні процеси (дієві, недієві);
- етнічні, расові приналежності учасників;
- стать молодих людей;
- регіональні особливості;
- вік учасників;
- професійна ознака учасників;
- функціональне обмеження учасників (молодь на візках, молодь з вадами зору тощо);
- особливості членства (індивідуальні, колективні, змішані);
- рівень демократичності (демократичні, недемократичні);
- ставлення до соціально-економічної політики в суспільстві (ультраліві, ліві, лівоцентричні, центричні, правоцентричні, ультраправі);
- рівень впливу на молодь (дуже впливові, впливові, маловпливові, невливові);
- ставлення до історичного розвитку цього суспільства його політичної системи (прогресивні, консервативні, реакційні);
- релігійна приналежність (релігійні, атеїстичні, світські);
- джерело фінансування (держава, політичні партії, грантові фонди, бізнес, власна діяльність);
- кількість членів (масові, нечисленні);
- ступінь активності тощо (активні, неактивні або формальні).

У контексті нашого дослідження доцільною є класифікація, запропонована О. Кулінічем, за характером відносин з органами влади [142]:

– організації-симбіоти. Недержавні організації, засновані урядом та йому підпорядковані. Такі МГО виникають насамперед у країнах, де влада має ознаки тоталітаризму. Вони фінансуються безпосередньо з державного бюджету чи за рахунок непрозорих конкурсів проєктів;

– організації-фаворити. До них належать молодіжні організації правлячих партій (Комсомол у Республіці Молдова, «Молода гвардія» в Росії), чи організації, особливий статус яких було офіційно визнано, як це сталося в 1998–2001 рр. з Українським національним комітетом молодіжних організацій. До організацій-фаворитів можна зарахувати й молодіжні організації, які за підсумками роботи за певний період визнаються суспільно корисними й отримують за це від органів влади додаткові преференції;

– організації-партнери. Це найбільша та найпродуктивніша категорія молодіжних організацій. Вони беруть участь у формуванні та реалізації молодіжної політики, проводять спільні акції, залучаються до заходів органів влади;

– інертні організації. Вони контактують з органами влади дуже рідко й у крайніх випадках. Частина з них є цілком самодостатніми, частина – зневірилися в ефективності співпраці з органами влади. Серед них велика кількість малих об'єднань за інтересами, наприклад, клуби історичного фехтування та рольових ігор;

– організації-критики. Більшість цієї категорії становлять молодіжні організації опозиційних політичних партій. Вони готові на певних умовах співпрацювати з владою, але не втрачають можливості її критикувати;

– організації-антагоністи. Ці організації ні за яких умов не йдуть на компроміси. Вони борються з владою. До них належать молодіжні організації партій, які перебувають у жорсткій опозиції та екстремістські МГО, такі як скінхеди [142].

Для більш повного відображення відносин молодіжних організацій з органами влади доцільно доповнити цю класифікацію ще одним (сьомим) типом. Це організації-колабораціоністи (приспосованці). Такі організації співпрацюють з органами державної влади за певні привілеї, вигоди тощо. Характерною є їхня підтримка діяльності політичних партій, що перебувають при владі або наближені до неї.

Для внутрішньої характеристики системи молодіжних громадських організацій в Україні до 1 січня 2013 р. важливими були її ієрархічна будова та адміністративно-територіальна визначеність меж здійснення їх діяльності. Нижче подано схематичне зображення цієї будови, де 1 – міжнародні, 2 – всеукраїнські, 3 – міжобласні, 4 – обласні, 5 – міжрайонні, 6 – районні, 7 – місцеві (міські, селищні, сільські) молодіжні громадські організації (рис. 1.2.4).

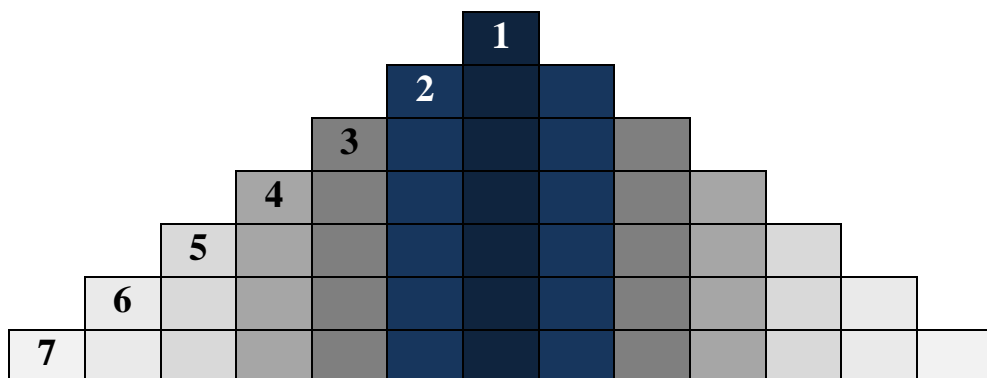

Рис. 1.2.4. Ієрархічна будова системи МГО в Україні

Використовуючи відтінки кольорів, ми показали, що молодіжна організація в Україні може бути як окремою організацією, так і осередком (філією) організації вищого рівня, чи мати у своєму складі організації нижчого рівня. Втім, зі змінами, спричиненими прийняттям нового Закону України «Про громадські об'єднання», така будова залишились лише для молодіжних організацій зі статусом всеукраїнської чи міжнародної, решта громадських

організацій під час реєстрації позбавилась необхідності визначення територіального статусу типу, зокрема обласна чи міська.

Внутрішній будові системи молодіжних організацій України притаманне таке формування, як спілка організацій, членами якої є окремі молодіжні громадські організації.

Разом із тим зауважимо, що кожна молодіжна громадська організація має свою організаційно-функціональну будову. Обов'язково має бути вищий орган управління організації: а) загальні збори; б) конференція; в) з'їзд членів. Має бути центральний постійно діючий орган управління – президія, комітет, рада тощо. Логічно, що повинен бути певний керівник (це може бути й голова виконавчого органу, що одночасно очолює цей орган, й окремий голова, обраний зборами). Щодо створення певних контрольних чи наглядових органів, ревізійних комісій, наглядових рад, то вони не є обов'язковими. Водночас організація може прийняти рішення про створення такого органу за власним бажанням.

Громадські об'єднання в процесі становлення проходять тривалий шлях формування та еволюції, оскільки вони є продуктом соціально-економічного та суспільно-історичного розвитку кожної країни. Серйозний відбиток на їхній характер накладають особливості соціокультурного розвитку, історичні традиції, демографічні й етнокультурні процеси, особливості релігії та інші чинники [67, с. 8].

Говорячи про історію становлення молодіжних громадських організацій в Україні, необхідно зазначити, що вони мають глибокі коріння, давні традиції.

У добу козацтва для виховання підростаючих поколінь у національному дусі використовували свої молодіжні організації – «Младенческие братства», головну мету діяльності яких вбачали у вихованні патріотів України, відданості національним інтересам свого народу. Найбільш відомими дитячими та юнацькими об'єднаннями суто козацького характеру були, зокрема, «Джура» і «Січ». Етимологічно поняття «Джура» (чура)

означає зброєносець у козацької старшини в Україні у XVI–XVIII ст. Метою організації було вивчення й опанування козацьких військово-патріотичних видів спорту: верхової їзди, стрільби з лука, володіння списом, шаблею та іншими видами козацької зброї, плавання, подолання природних перешкод, керування човном, різні види боротьби при максимальному дотриманні вимог і норм безпеки.

Значно пізніше (1900 р.) зароджується споріднений у багатьох аспектах до «Джури» – рух козацької молодшої генерації – «Січ». У цій організації вчили й виховували молодь ідейно та практично до боротьби за волю України. У ній гартувався дух українського народоправства. Вихідні положення дитячої й молодіжної організації «Січ» були сформульовані на основі козацької педагогіки та включали комплексну й цілісну систему ідейно-морального, емоційно-естетичного та військово-спортивного виховання [25, с. 293].

«Січ» була поширена на Галичині в 1900–1930 рр., діяла також на Буковині, Закарпатті та в еміграції. У період польської окупації діяльність товариства в багатьох повітах була припинена польською владою. Остання «Січ» проіснувала до 1930 р. у с. Горбачі поряд із м. Львів. Активними діячами «Січі» були М. Балицький, Я. Веселовський, С. Винників, Д. Вітовський, Р. Дашкевич, Д. Катамай, Л. Лепкий та ін.

Значний інтерес становить той факт, що до «Січі» залучали не тільки міську, але й селянську молодь. Кращі прошарки української інтелігенції покладали величезні надії на молодіжні організації «Січі».

На території Західної України аж до 1939 р., незважаючи на переслідування польською владою, продовжували діяти й інші дитячі та молодіжні об'єднання благочинної орієнтації. Такою організацією доречно вважати фізкультурно-спортивне товариство «Луг», засноване в 1925 р. за ініціативи Української радикальної партії замість ліквідованих у 1924 р. польською владою «Січей». Змістом «Лугу» виступала напіввійськова підготовка молоді (шеренги, стрій, військова муштра тощо). Багато ідей «Січі» перейшло в діяльність «Лугу», який перебував під впливом Української

радикальної партії, а пізніше – Української соціал-робітничої партії. Це призвело на деякий час до розколу в «Лузі» й створення Українською соціал-робітничою партією молодіжної організації «Каменярі». Під тиском польської влади «Луги» за новим статутом з 1932 р. підпорядковувалися Державному урядовому відділу фізичного виховання. У 1939 р. нараховувалося близько 905 осередків «Лугу» з близько 50 тис. членів організації. У 1939 р. «Луги» були ліквідовані більшовицькою владою.

З 1894 р. на Тернопільщині діяла перша організація товариства «Сокіл», пізніше – у Львові. На Наддніпрянщині товариство «Сокіл» утворено на початку ХХ ст. У Західній Україні «Соколи» функціонували до вересня 1939 р., а в східних областях України вони припинили свою діяльність у 20-х рр. ХХ ст. Осередки «Соколу» діяли при клубах, спортивних об'єднаннях, навіть в окремих навчальних закладах. Мета їх роботи – загартування дітей і молоді засобами фізкультури і спорту, загалом зміцнення здоров'я, виховання вольових якостей, спритності дівчат та юнаків.

Впливовою серед дітей і молоді була дитяча й молодіжна організація «Пласт», заснована у Львові в 1912 р. О. Тисовським, який розробив її організаційно-ідейні основи. Біля витоків цієї організації стояли П. Франко та І. Чмола. «Пласт» активно підтримували педагогічні товариства «Просвіта» і «Рідна школа».

Необ'єктивно було б не розглянути такий етап розвитку дитячого й молодіжного рухів, як патріотична, антифашистська діяльність піонерів і комсомольців у роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.). Багаторічний зміст їх роботи, особливо в роки війни, дав свій позитивний результат, незважаючи на комуністичну заполітизованість цих організацій.

Комуністична партія, як беззаперечний наставник радянської молоді через піонерську й комсомольську організацію, виховувала в молоді лояльне ставлення до комуністичних ідей, мотивувала на самопожертви, спонукала до різноманітних подвигів: трудових, спортивних тощо.

У кінці 70-х – у першій половині 80-х рр. ХХ ст. комсомол, піонерська організація, як і політична система тоталітарного радянського режиму в цілому, вступили в глибоку кризу. Потребувала нового змісту й правова легітимізація як громадської активності суспільства в цілому, так і молодіжного руху зокрема [54, с. 94].

Із середини 80-х рр. минулого століття почався період «неформальних об'єднань молоді», які відрізнялися від своїх попередників, що діяли раніше напівлегально чи під контролем комсомолу, своєю незалежністю від нього, масовістю, а також тим, що ці молодіжні об'єднання масово займалися проблемами зростання політичної культури молоді, пробудження національної самосвідомості, підвищення інтересу до історії України, етнографії українського народу.

Підсумовуючи історичний огляд діяльності молодіжних громадських організацій, які діяли в Україні, розглянемо підходи науковців до систематизації та періодизації процесу їх становлення й розвитку.

На думку дослідників молодіжного руху М. Головатого, В. Головенька, «історичний шлях» молодіжних громадських організацій в Україні охоплює чотири основних періоди:

– «перший – з часу появи молодіжних об'єднань і до кінця ХІХ ст. У цей час молодіжний рух в Україні лише зароджувався;

– другий – з кінця ХІХ ст. до середини 20-х рр. ХХ ст. Це період становлення молодіжного руху України, що складався тоді з десятків молодіжних об'єднань, різноманітних за політичними та іншими уподобаннями;

– третій – з кінця 20-х до початку 80-х рр. ХХ ст. Протягом цього періоду молодіжний рух Радянської України був представлений лише комсомольською та піонерською організаціями. Більш різноманітним він був до 1939 р. на Західній Україні. Традиції українського молодіжного руху частково розвивалися в українській діаспорі;

– четвертий – з середини 80-х і до сьогоднішнього дня. Це період відродження молодіжного руху України, його становлення як складного явища, різноманітного за політичними, структурними ознаками, формами роботи з молоддю» [158, с. 3].

Слід зазначити, що більшість науковців визнають початком сучасного етапу становлення молодіжних організацій середину 80-х рр. ХХ ст.

Хронологічна різниця у визначенні точки відліку в різних авторів залежить від «міфологізації» певної історичної події. Так, науковці, представники української західної діаспори, вважають початком сучасного організованого молодіжного руху в Україні утворення Українського культурологічного клубу та Товариства Лева (1987 р.). Цієї думки дотримуються О. Закидальська, А. Камінський та ін. [108; 99].

Найбільш конкретизовану періодизацію розвитку сучасного організованого молодіжного руху наведено в працях провідних фахівців Українського науково-дослідного інституту проблем молоді. Проте схеми періодизації В. Головенька, М. Головатого та О. Корнієвського дещо відрізняються.

Так, В. Головенько виділяє три етапи становлення сучасного організованого молодіжного руху в Україні. Він вважає, що перший етап (середина 80-х рр. – кінець 1989 р.) розпочався з виникнення молодіжних неформальних груп та об'єднань, створених на основі спільних зацікавлень («гіпсі», «металісти», «панки» тощо), а також значної кількості політичних дискусійних клубів та громадсько-політичних об'єднань, діяльність яких була пов'язана з проблемами екології, відродження національно культури тощо. Другий етап (кінець 1989 р. – кінець 1991 р.) позначений масовою політизацією молодіжного руху, активним процесом організаційного оформлення та значною опозиційністю стосовно режиму. Третій етап (кінець 1991 р. – наш час) бере свій початок з проголошення 24 серпня 1991 р. Акту про незалежність України та підтвердження його на всенародному референдумі 1 грудня 1991 р. Фактично третій етап у В. Головенька визначено

як «етап незалежності». На його думку, на цьому етапі більшість молодіжних організацій перейшли від опозиційності до конструктивної співпраці з владою, після чого утворився координуючий центр організованого молодіжного руху та були налагоджені ефективні механізми реалізації молодіжної політики.

О. Корнієвський пропонує власну схему періодизації сучасного організованого молодіжного руху. Він виділяє чотири головні етапи сучасного розвитку молодіжного руху в Україні:

– «неформальний» (середина 80-х рр. – осінь 1989 р.) або клубно-гуртовий період широкої громадсько-політичної дискусії, теоретичного пошуку в молодіжному середовищі нової системи ідеологічних координат; переоцінки традиційних цінностей, політизації молодіжних громадських об'єднань, які не мали за своїм статусом прямого стосунку до політики;

– «самодіяльний» (осінь 1989 р. – жовтень 1990 р.) – поширення руху соціально-політичних, громадянських ініціатив молоді. Політична платформа більшості новостворених на той час молодіжних організацій еволюціонує від загальноперебудовчих вимог до антикомуністичних гасел, спрямованих на здобуття повної незалежності України. Молодіжний рух набув тоді більш організованих форм національно-патріотичного волевиявлення молоді, почав, образно кажучи, виходити з оболонки клубної самодіяльності;

– «інтегративний» (кінець 1990 р. – серпень 1991 р.) – період поглиблення політичної диференціації, у тому числі й за партійною ознакою, період подальшої інтеграції молодіжних об'єднань у єдиний український молодіжний рух за національну державність, демократичні перетворення і соціальну справедливість; період пошуку ними оптимальної організаційної моделі співпраці на всеукраїнському та регіональному рівнях. Молодіжний рух дедалі більше набував на цьому етапі свого розвитку соціально-державницького спрямування;

– «посткомуністичний» (з 24 серпня 1991 р. і до теперішнього часу) – етап його інституювання, формування інтегрованої сукупності державних і недержавних громадських інституцій, організацій, установ, що ставлять за

мету створення необхідних умов для самореалізації молоді, сприяння її соціальному становленню та розвитку. Пріоритетними функціями молодіжного руху стають соціально-захисна, патріотично-виховна та комунікативна [127, с. 46].

Систематизація сучасного періоду розвитку молодіжних організацій за М. Головатим включає також чотири етапи:

- 1) пов'язаний із завоюванням української незалежності; визначається як найбільш активний і політизований;
- 2) до моменту проголошення Декларації про державний суверенітет; тривав один рік та характеризується кількісним зростанням членів організацій;
- 3) до 1995 р. – період послаблення активності, поступового відходу від політики;
- 4) до кінця 1998 р. – період подальшого відтоку членів молодіжних організацій та активізації діяльності молодіжних «відділень» політичних партій [52, с. 151].

Вважаємо за необхідне здійснити певний перегляд такої усталеної періодизації процесу становлення молодіжних організацій в Україні, оскільки всі оглянуті вище періодизації запропоновані дослідниками у кінці 90-х рр. ХХ ст. Згідно з проведеним аналізом як історичного, так і сучасного періодів розвитку молодіжних організацій в Україні пропонуємо їх узагальнити та виділити такі етапи:

- «власне історичний» (XVI ст. – до середини 20-х рр. ХХ ст.);
- радянський (до проголошення Акту про незалежність України);
- зародження (кінець 1991 – кінець 1998 рр.);
- становлення, з часу прийняття Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1 грудня 1998 р.);
- зростання (2005–2008 рр.);
- занепаду (2009 – кінець 2013 рр.);
- новітній або етап відродження (з кінця 2013 р. до тепер).

Така періодизація зумовлена кількома аспектами: подіями, що відбуваються протягом періоду; активізацією (уповільненням) діяльності молодіжних організацій; їх кількісним зростанням; відносинами з органами державної влади тощо. Дійсно, під час запропонованого автором дисертації четвертого етапу, названого становленням, молодіжні організації набували нових рис, характерних для незалежної України, вчилися працювати з органами влади. Проте негативним моментом для цього часу виявляється значна їх заполітизованість, а співпраця з органами влади у більшості випадків зводилась до отримання коштів із різних бюджетів на проведення заходів для збільшення політичних прихильників з боку молоді.

З 2005 р. діяльність молодіжних громадських організацій значно активізувалась, набула рис, притаманних їхнім зарубіжним колегам: соціальна спрямованість, постійна та системна робота, налагодження взаємозв'язку не тільки із владою, а й із засобами масової інформації, бізнесом.

Для періоду 2009 р. – кінець 2013 р. характерне різке зменшення щорічного зростання зареєстрованих молодіжних організацій. Основними чинниками такого стану речей стали економічна криза, формування державно-управлінського апарату за принципом наближеності до правлячої на той час «еліти», отримання бюджетних грантів лояльними до влади організаціями тощо. Та найголовнішим тут вважаємо зневіру молоді в можливості громадських організацій виконувати свою основну функцію – захищати її інтереси.

Переломним моментом у розвитку молодіжних організацій сучасності, безумовно, стають події кінця 2013 р., починаючи від мирної протесаної акції, що дістала назву «Євромайдан», масового побиття студентів, потім під час протистояння із правлячою владою, яке після масових силових зіткнень переросло в Революцію гідності. Саме перемога громадськості в боротьбі з правлячим режимом відродила віру в громадські інституції, у молодіжні організації зокрема.

Військові події на Сході України з квітня 2014 р. стали каталізатором національно-патріотичного спрямування діяльності молодіжних організацій та появи масових неформальних рухів. Значущими проявами громадської активності молоді зазначеного спрямування стали масовий мобілізаційний рух добровольців до лав Збройних Сил України, Національної гвардії України та інших ініційованих державою збройних формувань. Ідеться також про участь у масовому волонтерському русі, спрямованому на фінансову і матеріальну підтримку Збройних Сил України, залучення молоді до військової підготовки. Діяльність молодіжних організацій ознаменована головним ідейним напрямом єдності та соборності України, самобутності та полікультурності українського народу, що вони демонструють під час проведення заходів.

Волонтерська діяльність молодіжних організацій сьогодення спрямована на допомогу та підтримку поранених військових. Вони ініціюють та впроваджують програми психологічної підтримки та реабілітації демобілізованих учасників антитерористичної операції.

Окремим напрямом їх роботи стала допомога, пошук житла, збір продуктів й одягу внутрішньо переміщеним особам зі Сходу України, пік якого припав на середину 2014 р.

Отже, підсумовуючи зроблений аналіз системи та структури молодіжних громадських організацій, ми дійшли висновку, що молодіжні організації в Україні постійно розвиваються, взаємодіють із зовнішнім середовищем, займають відповідне місце в суспільстві, мають складну будову, визначною рисою якої є демократичність створення та існування, різноманітність типів, видів і форм, а також ієрархічність.

Молодіжні організації в Україні мають значний історичний досвід, починаючи від доби Козацтва, яка заклала дух визвольної та національно-патріотичної боротьби, притаманний молодіжним організаціям. Значний відбиток залишив радянський період, який хоч і придушував молодіжні ініціативи, проте мав ряд позитивних моментів. Сучасний період розвитку молодіжних організацій виник у момент трансформації політичної системи від

тоталітаризму до плюралістичної демократії, в умовах значних соціально-економічних проблем. Безумовно, кожний етап, як історичний, так і сучасний, вплинув на формування молодіжних громадських організацій в Україні.

Період відродження, у якому зараз перебуває українське громадянське суспільство, є, на нашу думку, дуже важливим для подальшого розвитку молодіжних організацій у контексті формування та реалізації державної політики з урахуванням помилок, допущених владою в попередніх періодах. Саме тому сьогодні значної уваги потребує спрямування піднесеного патріотизму молодих людей у конструктивну взаємодію з органами державної влади та сприяння в отриманні ними достатніх знань для участі у процесі вироблення державної політики.

1.3. Моделі участі молодіжних організацій у прийнятті управлінських рішень

Загальна думка, яка виливає з попереднього аналізу, це авангардність молоді в суспільно-політичних перетвореннях в Україні. Серед науковців, політиків, державних службовців та громадських діячів спостерігається все більше визнання того, що молодь спроможна зробити істотний внесок і ефективно брати участь у розробці політики, зокрема рішень, які впливають на її життя. Організації, які працюють з молоддю, вказують на здатність молодих людей вносити такі унікальні ідеї, погляди, що не можуть продукуватись дорослими політиками та чиновниками внаслідок їх схильності до більш консервативних, усталених, навіть шаблонних підходів [251, с. 5].

Розглянемо відомі в науці моделі відносин громадських організацій і органів державної влади, розуміння яких необхідне молодіжним організаціям для забезпечення ними участі молоді у формуванні та реалізації державної політики.

Відразу зауважимо, що поняття «участь молоді» в міжнародних документах суттєво різняться від визначень у нормативно-правових актах України. У державному управлінні України, так само як і в її законодавчому та нормативному полі, часто вживають термін «залучення молоді» як рівнозначний терміну «участь молоді» [233, с. 7].

Сучасні дослідники молодіжної політики «участь молоді» розглядають як можливість молодих людей висловлюватися і допомагати у вирішенні проблем, плануванні та процесах прийняття рішень, які безпосередньо впливають на дітей і молодих людей, і щодо яких вони здатні приймати рішення. Такий підхід до розуміння поняття «участь молоді» чи «молодіжна участь» виходить далеко за рамки «пасивної участі» і водночас включає залучення й відповідальність у різних питаннях.

Західні автори розробили різні моделі участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях: Ш. Арнштейн «Драбина громадянської участі», Р. Харт «Драбина участі молоді», М. Янсум і К. Беккер «Модель молодіжної участі».

Для визначення мети і якісних параметрів різних форм участі дослідники користуються добре відомими «Вісьмома ступенями сходів громадянської участі» Шеррі Р. Арнштейн (1969), які в подальшому були вдосконалені Роджером Хартом (1992) [233, с. 15].

Так, за концепцією Роджера Харта (згідно з якою міра залученості до процесу прийняття рішення впливає на загальний характер участі, визначає вісім позицій, кожна з яких відповідає певному рівню участі:

1. Маніпуляція. Дорослі керують молоддю за планом, відомим тільки самим дорослим. Молоді люди не розуміють, що відбувається. Дорослі використовують деякі ідеї молодих людей, але не визнають їх ролі.

2. Декорація чи маскування проблеми. Молоді люди можуть брати участь у заході, наприклад, співати, танцювати або носити футболки з логотипами, але вони мають досить поверхове уявлення про мету й зміст діяльності, їхня присутність необхідна для опосередкованої підтримки

процесу. Прикладом роботи органів влади на цій сходинці є надання адресної матеріальної, гуманітарної допомоги для нейтралізації не задоволених тимчасовим вирішенням проблеми.

3. Символізм. У молодих людей запитують думку з того чи іншого питання, але вони обмежені в можливості висловити те, що вони дійсно думають. Зовні справляється враження активної діяльності й безпосередньої участі молодих людей, проте насправді продуктивна діяльність існує лише на словах.

4. Інформування. Дорослі приймають рішення про проєкт та залучають молодь до виконання окремих ролей як добровольців. Дорослі адекватно інформують молодих людей і поважають їх погляди. Молодь усвідомлює завдання й зміст проєкту, а також власну роль у його реалізації. Участь є активною, добровільною та осмисленою.

5. Консультації. Незважаючи на те, що практична реалізація проєкту на цьому рівні участі здійснюється дорослими, молоді люди виступають повноцінними співучасниками на організаційному етапі, з ними радяться. Молоді люди повністю розуміють, що відбувається, і їхня думка приймається серйозно. Відповідно до їхніх думок, оцінок, рекомендацій формується кінцевий результат діяльності.

6. Включення. Ініціатива реалізації проєкту належить дорослим, але молоді люди залучаються в усі етапи планування та реалізації проєкту. До їх думки не тільки дослухаються, з нею рахуються, і вони беруть участь у прийнятті рішень. На цьому етапі в молоді формується почуття відповідальності за результат діяльності.

7. Партнерство. Ініціатива та виконання силами молоді. Молоді люди є ініціаторами проєкту й приймають рішення про те, як його здійснювати. Дорослі присутні, але грають лише допоміжну роль. Практична реалізація проєкту коригується дорослими.

8. Делегування. Молоді люди створюють проєкт і запрошують дорослих брати участь у прийнятті рішень. Молодь не тільки наділяється правами і

повноваженнями, але також отримує можливість переймати досвід дорослих у процесі реалізації проєкту. Ідеться про такий ступінь участі молодих людей, за якого вони самостійно ініціюють, планують, реалізують, здійснюють оцінку проєкту та несуть відповідальність за його результати.

На думку Р. Харта, немає потреби в тому, щоб постійно перебувати й діяти на найвищому щаблі сходів. Важливо усвідомлювати, що кожна молода людина має можливість долучитися до процесів прийняття рішень на комфортному для неї рівні [232, с. 11].

Зрозуміло, що таке представлення участі молоді в прийнятті рішень є спрощеним, оскільки на практиці межі між цими сходинками часто знівельовані й не є такими чіткими. Втім ця модель яскраво демонструє, як з кожною сходинкою збільшується участь молоді у прийнятті рішень.

Загальне бачення сучасних науковців взаємодії громадських організацій із державою полягає в існуванні двох базових моделей, перша з яких характеризується побудовою сильної держави, що призводить до формування «квazідемократії», а друга передбачає незалежне функціонування громадських інституцій та асоціюється з «розвиненою демократією» [38, с. 164].

Найпростіша типологізація відносин між органами влади та громадськими організаціями, яка зустрічається в соціологічних, політологічних та соціально-філософських працях, включає два основні типи – співробітництво та суперництво (конкуренцію).

Перший тип взаємодії передбачає систему соціальних дій суб'єктів для досягнення спільної мети із взаємною користю для сторін (пошук компромісу; пристосування до вимог, норм і правил міжінституційного діалогу; зближення дистанції; схвалення; взаємопідтримка; взаємодопомога тощо).

Другий тип характеризується протиборством соціальних груп, відстороненням, випередженням чи подавленням суб'єктів сторін, що взаємодіють.

Однак це надто спрощена модель. Вітчизняний науковець В. Гурковський наводить низку додаткових та проміжних варіантів: ухиляння

від взаємодії, односпрямоване сприяння (один з учасників ухиляється від взаємодії, а другий допомагає досягненню індивідуальних цілей першого або спільних цілей), односпрямоване протиборство (один з учасників перешкоджає досягненню цілей другого, а той ухиляється від взаємодії з першим), контрастна взаємодія (один з учасників намагається сприяти іншому, а той активно протидіє першому), компромісна взаємодія (учасники проявляють окремі елементи як сприяння, так і протидії) [72].

Для розуміння молодіжних організацій як інституту участі молоді у прийнятті рішень корисним є дослідження О. Сунгурова щодо представлення можливих моделей взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів влади. Зокрема, він розглядає три варіанти такої взаємодії: співпраця, відсутність співпраці (ігнорування) і конфронтація. При цьому співпраця може бути як партнерською, яка передбачає рівність (у певному сенсі) сторін та взаємодією, побудованій на домінуванні, аж до повного підпорядкування однієї зі сторін (на практиці – державою). Ці варіанти він подає у вигляді восьми моделей [228]:

а) партнерська взаємодія:

Модель підтримки розвитку інститутів громадянського суспільства або модель садівника. Органи влади приймають закони й нормативні документи, що сприяють розвитку інститутів громадянського суспільства.

Партнерська модель, за якої державні органи розуміють важливість існування інститутів громадянського суспільства і не прагнуть ними управляти, а співпрацюють у форматі діалогу, у вигляді «переговорних майданчиків».

Модель архітектора. Організації громадянського суспільства беруть участь у вирішенні проблем, у створенні нових органів влади.

Ці три моделі можливі за умови партнерських відносин між владою і інститутами громадянського суспільства;

б) взаємодія, побудована на домінуванні влади:

Патерналістська модель. Держава дозволяє певну автономію недержавних організацій за умов, що ті не втручаються у справи влади й підтримують певних кандидатів на виборах. У свою чергу, владні структури надають інститутам громадського суспільства приміщення на пільгових умовах, фінансують їх.

Модель «приводних ременів». Ця модель яскраво була представлена в Радянському Союзі, коли партійно-державний апарат розглядав усі суспільні організації виключно як механізм передачі від партійного керівництва до звичайних жителів країни, що перебувають під контролем політичної системи;

в) відсутність взаємодії:

Модель ігнорування (відсутності взаємодії). Влада не помічає діяльності інститутів громадянського суспільства. Вона працює над вирішенням нагальних економічних проблем. Інститути громадянського суспільства не зацікавлені в співпраці з владою й мають свої джерела фінансування (недержавні фонди, бізнесові кола);

г) конфронтація:

За умов конфронтації можлива реалізація моделей «боротьби з противником» і «громадської непокори». У рамках моделі «боротьби з противником» чиновники вбачають небезпеку для своєї влади в діях інститутів громадянського суспільства і прагнуть ускладнити їх дії і навіть закрити.

Модель громадської непокори. В умовах порушення владою прав людини і політичних свобод інститутами громадянського суспільства обирається тактика громадської непокори – неконвенційні дії (участь у несанкціонованих мітингах, пікетах, протестах).

Шість типів відносин виділяє І. Кресіна, характеризуючи взаємодію громадянського суспільства з владою. Вони втілені в концепціях плюралізму, корпоративізму, патерналізму, етатизму, популізму та клієнтизму. Також вона акцентує увагу на відмінностях у таких відносинах у різних країнах.

Наприклад, «для Заходу характерні плюралістична та корпоратистська моделі, а для Сходу – патерналістська та етатистська. Популізм та клієнтизм у різних пропорціях можуть зустрічатися скрізь, однак переважають у країнах «третього світу» та у транзитних країнах, де громадянське суспільство формується» [240, с. 170].

Своє бачення типологізації моделей взаємовідносин інститутів громадянського суспільства й органів влади представила О. Белокурова. Аналізуючи діяльність регіональних громадських організацій, вона виокремила три типи таких відносин: нормативну модель, засновану на ліберальній традиції; легітимаційну модель, засновану на системному підході, де інститути громадянського суспільства виконують важливі функції на «вході» політичної системи; інструментальну модель, за якої інструментальна функція інститутів громадянського суспільства полягає в ефективному вирішенні соціальних проблем [30].

Український дослідник А. Леухіна виокремила п'ять типів взаємодії між державними органами та об'єднаннями громадян:

1. Ворожість. Для такого типу взаємодії характерні ускладнені й довготривалі процедури реєстрації об'єднань громадян; громіздкі та фінансово обтяжливі порядки оподаткування неприбуткової діяльності організацій і міжнародної допомоги їм; застосування різноманітних важелів впливу державних чиновників на роботу об'єднань громадян; податковий та адміністративний тиск з боку органів влади. Як правило, такий тип взаємодії характерний для країн з тоталітарним режимом.

2. Ігнорування. Рівень зарегульованості діяльності об'єднань громадян буває різним, але бюджетних ресурсів, виділених на моніторинг чи регулювання діяльності об'єднань громадян, не вистачає. Консультаційних механізмів не існує або вони не функціонують. Трапляються випадки співпраці, але, як правило, діяльність об'єднань громадян не впливає на формування та впровадження державної політики. Вплив об'єднань громадян на державну політику вкрай обмежений або взагалі відсутній.

3. Приборкування. Висока зарегульованість; відсутність прозорих механізмів розподілу ресурсів та їх упровадження; практика надання різних пільг окремим об'єднанням громадян; корумпованість. Створення «кишенькових» об'єднань громадян. Співпраця, як правило, відбувається з привілейованими об'єднаннями громадян та переважно у сфері розподілу ресурсів.

4. Використання. Спрощена система реєстрації та полегшений державний контроль за діяльністю. Основна мета – максимально використати ресурси об'єднань громадян. Співробітництво в тих сферах, які інститути держави можуть використати з метою отримання суспільної та політичної вигоди. Таке співробітництво є більш одностороннім.

5. Співпраця. Закріплені механізми та практика консультування з питань розробки та впровадження державної політики. Спрощена реєстрація та пільгове оподаткування; відсутність тотального контролю. Співпраця базується на взаємовигідних умовах. Партнерство є двостороннім та автономним. Вплив об'єднань громадян на розробку та впровадження політики може бути істотним [149].

Окреслені автором основні типи взаємодії потребують більш глибокого аналізу та прикладів для ілюстрації, оскільки в чистому вигляді вони зустрічаються рідко: більш поширеною є взаємодія, що включає кілька її самостійних типів.

О. Руденко представила моделі взаємодії державної влади та інститутів громадянського суспільства, виходячи з їх впливу на суспільну стабільність:

І. Сильна держава – сильне суспільство:

1. Ідеальна модель. Характерні високий ступінь довіри до державної влади та делегування управлінського лідерства. Як умова суспільної стабільності виступає високий рівень соціально-політичної культури суспільства і його суб'єктів.

2. Модель конфлікту цінностей. Кожна структура прагне бути єдиним суб'єктом управління. Взаємодія має деструктивний характер, поступки

неможливі і небажані. Наслідок – суспільне протистояння, криза влади, зміна суспільних ідеалів.

II. Сильна держава – слабке суспільство:

3. Модель домінування держави. Громадянське суспільство фактично не сформоване. Сильна влада монополізує наявні ресурси, які використовує для свого становлення, що, відповідно, гальмує або зовсім призупиняє розвиток громадянського суспільства. Наслідок – розвиток тоталітаризму.

4. Модель корпоративної держави. У державі діє «корпорація можновладців», під тиском яких владні структури перетворюються із суб'єктів влади, які мають захищати права громадян, на об'єкт маніпуляції корпорації. Наслідок – розшарування держави та суспільства, деструктивні зміни їх структури.

III. Слабка держава – сильне суспільство:

5. Модель домінування громадянського суспільства. Громадянське суспільство є лідером змін, контролює діяльність державної влади. Фактично відбувається зміщення влади від державної до так званої громадської, тобто громадяни максимально залучаються до процесу прийняття рішень на всіх рівнях управління. Наслідком є стихійна демократія.

6. Модель інноваційного суспільства. Ініціатором змін виступає громадянське суспільство. Спільна суспільна мета визначає формування новітніх механізмів її реалізації. Наслідком цього є розширення владних повноважень на горизонтальному рівні, децентралізація, зростання суспільного потенціалу.

IV. Слабка держава – слабке суспільство:

7. Модель інертного протистояння. Обидві системи розвиваються самостійно та паралельно, проте ідеал майбутнього не є чітко сформованим, шляхи та механізми його досягнення відсутні. Наслідок – абсолютна безвідповідальність держави та громадянського суспільства, об'єктивація латентного конфлікту, дестабілізація.

8. Модель держави системної кризи. Фактично державної влади як цілісного інституту та сформованого громадянського суспільства не існує. Лідери поодинокі, їхня мета – особисте збагачення. Взаємодія між державою та громадянським суспільством фактично відсутня – і держава, і громадянське суспільство функціонують самостійно, але їхнього розвитку при цьому не відбувається. Наслідок – деградація, системна криза [218].

Ми погоджуємося з поглядами О. Руденко, що сьогодні в Україні владні відносини з яскраво вираженим лідерством-пануванням державно-адміністративного апарату в ієрархічній системі повинні еволюційним шляхом змінитися відносинами співпраці. Необхідно поступово переходити від сприйняття держави як апарату насильства до розуміння держави як партнера суспільства для досягнення сутнісних цілей та інтересів обох суб'єктів партнерських відносин [218].

Втім вибудовування таких відносин залежить від активності громадських організацій як інститутів громадянського суспільства. Як зазначає О. Бородій, за умови слабкого громадянського суспільства, яке «не стає стійкою основою соціальних змін, політичний простір державного життя визначатиметься мінімальним залученням громадянства і тяжітиме до контролю над громадянським суспільством» [39, с. 312].

Власне бачення класифікації взаємодії громадських організацій з органами державного управління запропонував у дисертаційній роботі О. Кулініч:

1. Конфронтація (від лат. con- проти + frons (frontis) – лоб, фронт). Цей стан міжсекторної взаємодії характеризується протистоянням, протиборством ОДУ та ГО. Причому ініціаторами загострення відносин можуть бути обидві сторони.

2. Домінування (від лат. dominary – перевага). Беззаперечне панування ОДУ у відносинах з ГО.

3. Детермінізм (від лат. *determino* – визначаю). Тип менш асиметричної взаємодії, коли характер і зміст відносин визначається переважно одним із суб'єктів (найчастіше ОДУ).

4. Коменсалізм (від лат. *convensa* – букв. «за одним столом»). Тип відносин між ОДУ та ГО, які співіснують на одній території, без конфліктів і без взаємодопомоги.

5. Синергія (від грец. *synergia* – співробітництво). Незапланована взаємодія суб'єктів, що переслідують власні цілі, але діють при цьому в одному напрямі.

6. Координація (від лат. *co-* спільно + *ordnato* – упорядкування). Форма співпраці на основі узгоджених дій, що не є обов'язковими, в якій відсутні відносини підпорядкування.

7. Соціальне партнерство. Взаємовигідне співробітництво.

8. Патерналізм (від лат. *pater* – батько). Тип взаємодії, яка проявляється в піклуванні та заступництві з боку ОДУ над ГО [142, с. 35].

Проаналізувавши різні підходи до побудови моделей взаємодії інститутів громадянського суспільства (у нашому випадку – інституту МГО) з органами влади, стверджуємо, що не існує певної уніфікованої чи стандартизованої моделі відносин, яку можна було б у чистому вигляді прищепити молодіжним організаціям.

Отже, з-поміж усіх факторів, що впливають на взаємодію громадських організацій з органами влади, сучасні науковці виділяють тип політичного режиму, рівень політичної та правової культури населення, інституційна спроможність та професійність об'єднань громадян, здатність органів влади до впровадження державної політики, політична стабільність у країні.

Висновки до розділу 1

З метою розкриття сутності поняття «молодіжна громадська організація», визначення теоретичних аспектів становлення, розвитку та функціонування молодіжних громадських організацій в Україні проведено детальний аналіз науково-теоретичних праць вітчизняних дослідників у цій сфері, що дало змогу зробити певні узагальнення та висновки.

Різноманіття наукових поглядів на трактування поняття «молодіжні громадські організації» зумовлене об'єктом, завданнями та категорійним апаратом тієї галузі науки, в межах якої провадилось дослідження. На підставі їх аналізу з'ясовано, що найпоширенішими є розкриття змісту цього поняття крізь призму природи виникнення молодіжної громадської організації, функцій і завдань, покладених на неї, а також юридичних норм, що визначають її функціонування.

Обґрунтовано, що квінтесенція поняття «молодіжна громадська організація» полягає в корелятивному зв'язку між двома дефініціями: «громадська організація» та «молодь», де остання зумовлює накладення на першу певних особливостей й обмежень, пов'язаних із такою соціальною групою, як «молодь». Тобто молодіжна громадська організація має ті самі ознаки, що й громадська організація: добровільність, незалежність, неприбутковість, суспільна корисність тощо. Водночас їй притаманні особливі риси, які спричинені специфічністю її учасників – молодих людей.

Наголошено на необхідності системно-синергетичного підходу для розкриття змісту молодіжної організації як соціально-управлінського явища. Так, вона подана як складна система, основними елементами якої є молоді люди, яка має свою внутрішню будову з відповідними взаємозв'язками, виступає самостійним елементом більш складних систем та взаємодіє із зовнішнім середовищем.

Проведений концептуальний аналіз наукових розвідок у сфері діяльності молодіжних громадських організацій розкрив теоретико-методологічну та історіографічну їх спрямованість. Основу вітчизняної наукової думки окресленої проблематики становлять праці поч. 1990-х рр. – сер. 2000-х рр. У них ґрунтовно досліджено диференціацію молодіжних організацій, їх класифікацію, виокремлено напрями їх діяльності. Втім, з позицій нормативного підходу, вони є застарілими.

Визначено, що діяльність молодіжних організацій вітчизняні науковці до цього часу розглядали в цілому в контексті та в межах реалізації державної молодіжної політики. Це зумовлює актуальність подальшого наукового осмислення, теоретичного обґрунтування та практичного опрацювання питання участі молодіжних організацій у формуванні й реалізації державної політики загалом. Оскільки лише такий підхід дозволить визначити виключну роль молоді в житті країни в цілому.

Значну увагу приділено дослідженню процесу становлення молодіжних організацій в Україні, що показало вагоме значення для їх розвитку як історичного, так і сучасного періодів. Узагальнено підходи вітчизняних дослідників до періодизації розвитку молодіжного руху в Україні. Обґрунтовано необхідність виділення таких етапів формування молодіжних громадських організацій в Україні:

- 1) «власне історичний» (XVI ст. – до сер. 20-х рр. XX ст.);
- 2) радянський (до проголошення Акту про незалежність України);
- 3) зародження (кінець 1991 р. – кінець 1998 р.);
- 4) становлення (з 1 грудня 1998 р., а саме з прийняттям Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», – кінець 2004 р.);
- 5) зростання (2005–2008 рр.);
- 6) занепад (2009 р. – кінець 2013 р.);
- 7) новітній або етап відродження (кінець 2013 р.).

Розглянувши систему молодіжних громадських організацій в Україні, її внутрішню структуру та будову, зроблено висновок, що вони постійно

розвиваються, взаємодіють із зовнішнім середовищем, займають відповідне місце в суспільстві, мають складну ієрархічну будову, визначальною рисою якої є демократичність створення та існування, різноманітність типів, видів і форм.

Досліджено моделі відносин громадських організацій і органів державної влади, запропоновані вітчизняними й зарубіжними науковцями, і встановлено найвагоміші фактори впливу на них, що є необхідним для визначення у наступних розділах можливих форм участі молоді у формуванні та реалізації державної політики.

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Нормативно-правові засади суб'єктності молодіжних організацій

Дослідження реального стану участі молодіжних організацій у формуванні та реалізації державної політики буде більш продуктивним після аналізу нормативно-правових умов для її здійснення. Як було зазначено в підрозділі 1.2, до чинників, які справляють зовнішній вплив на систему молодіжних організацій, належить нормативно-правова база їх діяльності, тому вважаємо за доцільне присвятити їй розгляду цей підрозділ.

Для здійснення подальшого дослідження, насамперед, визначимось із поняттям «суб'єктність».

Здатність суб'єкта впливати на поведінку людей (взаємодіяти з іншими суб'єктами політики), підпорядковувати політичні дії виробленим цілям, спричиняти зміни в політичному стані, впливати на політичний процес визначається як «політична суб'єктність. Вона значною мірою зумовлена:

1) суб'єктивними здібностями, що визначають здатність впливати на політичний процес, а саме: знання, вміння діяти, послідовність діяльності, мотивація, емоційний стан, воля тощо;

2) об'єктивними можливостями для політичних дій (досягнутий рівень зрілості суб'єкта політики, наявність політичних сил, з якими об'єднується або бореться суб'єкт, їх розгалуженість, зріле політичне середовище, нормативно-правова база, інструменти та ін.)» [78, с. 18].

Враховуючи це, пропонуємо під суб'єктністю молодіжної організації вбачати її здатність брати участь у розробці, прийнятті та впровадженні

державної політики, впливаючи на життєдіяльність суспільства з метою задоволення його потреб, яка зумовлюється суб'єктивними й об'єктивними чинниками.

Квінтесенція суб'єктності молодіжних організацій у нашому баченні полягає в наявності для них сприятливих умов для включення в процес вироблення державної політики, аби впроваджувати зміни, спрямовані на покращення життя різних верств населення, а не виключно молоді. Тобто як державна політика включає в себе державну молодіжну політику, так і суб'єктність молодіжних організацій містить у собі їх участь у вирішенні проблем молоді, втім не вичерпується цим напрямом діяльності.

Тож пропонуємо розглянути нормативно-правову базу молодіжних організацій України як один з об'єктивних чинників їх політичної суб'єктності.

Вітчизняні науковці, громадські діячі, фахівці вказують на суттєвий розрив в Україні між задекларованими в законодавстві нормативно-правовими нормами, що забезпечують різноманітні права молоді та створюють можливість її участі у прийнятті управлінських рішень, і практикою їх застосування.

У сучасній науковій думці з державного управління на позначення всієї системи нормативно-правового забезпечення вживають термін «правовий механізм». Зокрема, Л. Приходченко вбачає в ньому сукупність нормативно-правових актів, які покликані відображати взаємодію, причинно-наслідкові зв'язки та юридично визначати засоби, інструменти, процедури відносин між різними елементами системи, у тому числі між державною владою/державними органами та суспільством, громадянами [190, с. 61].

Водночас проблему нормативно-правового забезпечення взаємодії молодіжних організацій з органами державної влади досі досліджували в контексті історичного дискурсу ювенального законодавства в Україні.

Недостатньо уваги в наукових працях приділено аналізу нормативних актів місцевих органів влади.

На сучасному етапі розвитку України додатковим завданням перед суб'єктами законодавчої ініціативи постала імплементація міжнародних, насамперед європейських, стандартів, аби забезпечити впровадження демократичних норм участі молоді в прийнятті рішень. Порядком денний державної політики України щодо посилення суб'єктності громадських організацій у різних галузях співробітництва формує Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що передбачає активізацію громадської участі, підписана 16 вересня 2014 р.

Зауважимо, що до положень, тимчасове застосування яких уже розпочалося, віднесено гл. 26 «Співробітництво з питань громадянського суспільства», що передбачає участь незалежних громадських експертів та їх об'єднань, у т. ч. громадських організацій, у діяльності всіх двосторонніх органів, що утворюються для інституціонального забезпечення дієвості названої Угоди [230].

Крім того, перед Україною сьогодні стоїть завдання подальшого наближення вітчизняного законодавства до відповідних європейських стандартів, що передбачає створення сприятливих правових та організаційних умов для діяльності інститутів громадянського суспільства, зокрема для заохочення залучення громадян та їх участі у процесах прийняття державних рішень. Для розвитку співробітництва з питань громадянського суспільства здійснюється ряд заходів щодо підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування з питань взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю у процесі формування та реалізації державної політики, у т. ч. на регіональному рівні. Також посилилися контакти та взаємний обмін досвідом з інститутами громадянського суспільства держав – членів ЄС, зокрема шляхом проведення професійних семінарів та інших заходів з підвищення кваліфікації [203].

Головним документом, який визначає відносини між органами влади й молодіжними організаціями в об'єднаній Європі, є переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні, яка акцентує на принципі спільного управління й системі ухвалення рішень спільно з молодими людьми та молодіжними організаціями в тих сферах політики, що стосуються молодих людей [180].

Хартія формулює конкретні форми підтримки молодіжних організацій органами влади. Їм рекомендовано виділяти бюджетні кошти за цільовим призначенням для підтримки молодіжних організацій, які здійснюють діяльність або надають послуги, чи виступають як рупор молоді в громаді або ж відстоюють її інтереси. Перевагу запропоновано віддавати тим організаціям, якими управляють самі молоді люди і які діють в їх інтересах, проводять політику або мають системи, що забезпечують активну участь молоді. Наголошено на принципі спільного управління й системі ухвалення рішень спільно з молодими людьми та молодіжними організаціями в тих сферах політики, які стосуються молодих людей. Ефективна участь молоді в місцевих і регіональних справах вимагає наявності постійних представницьких структур, таких як молодіжні ради, молодіжні парламенти або молодіжні форуми. Також підкреслено важливість ресурсної та організаційної підтримки діяльності зазначених молодіжних структур.

У квітні 2009 р. Європейська комісія затвердила нову Стратегію Європейського Союзу у сфері молодіжної політики на найближче десятиліття (2010–2018 рр.) – «Молодь – інвестування і розширення можливостей». Ця стратегія, будучи міжсекторальною, містить заходи, що стосуються освіти, зайнятості, творчості, підприємництва, соціальної інтеграції, охорони здоров'я і спорту, громадської участі та волонтерства. У ній політики ЄС переслідували такі цілі:

- створення більш широких можливостей для молоді у сфері освіти та зайнятості;
- повномасштабна участь усіх молодих людей у житті суспільства;

– розвиток солідарності між молоддю та суспільством [249].

Зауважимо, що дві останні цілі з трьох, визначених Стратегією, безпосередньо вказують на пріоритетність розвитку молодіжної участі.

Найбільш повну добірку загально визнаних європейськими державами стандартів щодо громадських організацій на сьогодні містять Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec (2007) 14 (далі – Рекомендації). Цей документ був прийнятий Комітетом Міністрів Ради Європи 10 жовтня 2007 р. на 1006-му засіданні заступників Міністрів. Спираючись на Статут Ради Європи, він визначає рекомендовані нормативно-правові параметри для функціонування громадських організацій як одного з найважливіших інститутів громадянського суспільства [214].

Резолюція 60/2 Генеральної Асамблеї ООН «Політика й програми, що стосуються молоді» містить заклик до урядів, організацій та органів системи ООН і неурядових організацій «налагоджувати міцні партнерські зв'язки для збільшення обсягу інвестування в молодь і заохочення внеску молоді в досягнення міжнародно погоджених цілей в області розвитку, зокрема цілей, сформульованих у Декларації тисячоліття» [185].

Правовий механізм суб'єктності молодіжних організацій включає нормативно-правові акти, які можна поділити на три функціональні групи:

- які визначають засади державної політики й механізми її реалізації щодо взаємодії органів влади з інститутами громадського суспільства;
- які регламентують діяльність громадських об'єднань;
- які унормовують функціонування молодіжних організацій.

Науковці Українського інституту соціальних досліджень поділяють нормативно-правову базу громадських організацій на десять рівнів:

- 1) Конституція України;
- 2) конституційні закони України, посилення на які є в тексті самої Конституції;
- 3) закони України;

- 4) укази Президента України;
- 5) постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України;
- 6) підзаконні нормативно-правові акти: відомчі та службові інструкції, правила тощо, які конкретизують відповідні положення Конституції, законів, указів Президента і постанов Кабінету Міністрів, а також нормативні акти центральних органів виконавчої влади;
- 7) нормативно-правові акти місцевих рад, місцевих державних адміністрацій та її структурних підрозділів;
- 8) судові рішення;
- 9) міжнародні угоди;
- 10) корпоративні (локальні) норми громадських організацій, закріплені в їхніх статутних документах [231, с. 52].

Оскільки громадські організації утворюються й функціонують у правовому полі держави, тісно пов'язані з усіма сферами життя українського суспільства, то основоположний вплив на зміст їхньої діяльності справляє Основний Закон України. У національному законодавстві Конституція України, унормовуючи найвагоміші сфери суспільних відносин, є фундаментом правового механізму забезпечення й функціонування прав і свобод людини і громадянина [125].

Сенс та функціональний зміст діяльності молодіжних організацій зумовлені низкою конституційних норм, закріплених, зокрема, ст. 3, 15, 21–23, 34, 35, чи не найважливіше для громадських організацій положення про право громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські об'єднання визначено у ст. 36) [125].

У низці інших статей Основного Закону України, хоч прямо і не згадано громадські організації, втім подано певні гарантії вільної діяльності об'єднань громадян:

- визнання політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності суспільного життя (ст. 15);
- право на участь в управлінні державними справами (ст. 38);

- право на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23);
- свободу думки, слова й масової інформації (ст. 34);
- право мирних зборів, мітингів, демонстрацій і походів (ст. 39);
- свободу світогляду та віросповідання (ст. 35);
- право направляти індивідуальні й колективні звернення або особисто звертатися до органів державної влади і місцевого самоврядування (ст. 40) та ін.

Наступний рівень у системі нормативно-правового забезпечення – закони України, які визначають місце й роль громадських організацій в управлінні державними справами.

Так, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» (п. 9 ст. 22) передбачає, що місцева державна адміністрація сприяє роботі молодіжних громадських організацій [205].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює, що до відання сільських, селищних, міських рад належить сприяння роботі громадських організацій, які діють у сфері роботи з молоддю [204].

Закон України «Про звернення громадян» регулює питання практичної реалізації громадянами України (у тому числі й через об'єднання громадян) наданого їм Конституцією України права вносити до органів державної влади пропозиції щодо поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів [603]. Закон забезпечує громадянам України можливість брати участь в управлінні державними і громадськими справами, впливати на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, захищати свої права і законні інтереси та відстоювати їх у разі порушення.

Далі за ієрархією слід розглядати Закони України, які визначають основні правові засади створення та функціонування в Україні громадських (у т.ч. молодіжних) організацій: «Про громадські об'єднання» [191] та «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [206].

Зважаючи на те, що з 1 січня 2013 р. введено в дію Закон України «Про громадські об'єднання», прийнятий Верховною Радою України 22 березня 2012 р. (раніше діяв Закон України «Про об'єднання громадян» [208]), доцільно проаналізувати його нововведення.

Цей Закон поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення діяльності громадських об'єднань в Україні. Відповідно до положень ст.1 Закону, метою створення громадського об'єднання є здійснення та захист прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Відсутність у визначенні слова «своїх» (яке було у попередньому Законі) суттєво впливає на розширення сфери діяльності громадських об'єднань [191].

Нововведений Закон має ще ряд позитивних зрушень, зокрема в частині права громадських об'єднань звертатися до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами, що відповідає ст. 40 Конституції України. Зауважимо, що порядок розгляду таких звернень громадських організацій регулюється чинним законодавством України про звернення громадян (зокрема, Законом України «Про звернення громадян», дія якого повинна поширюватися як на окремих громадян, так і на громадські об'єднання) [202].

Цим Законом також частково вирішено питання штучного обмеження діяльності громадських організацій через існування територіальних статусів. Зокрема, у ч. 4 ст. 3 Закону визначено принцип вільного вибору території діяльності організації, що передбачає право громадських об'єднань самостійно визначати територію своєї діяльності, крім випадків, визначених законом.

Новими в правовому полі є положення ст. 22 Закону «Засади взаємодії громадських об'єднань з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування». Однак,

ці засади лише вказують на вектор взаємодії, що є, звичайно, необхідним, проте, на нашу думку, потребує встановлення певних імперативних правил.

Тож можемо говорити про вдосконалення нормативно-правового регулювання створення та діяльності громадських організацій в Україні, незважаючи на зауваження до нового Закону України «Про громадські об'єднання» [191].

Чинний Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» на сьогодні не приведений у відповідність до вищезазначеного Закону, зокрема в частині визначення віку засновників молодіжної громадської організації. Його положення надають можливість залучення молодіжних громадських організацій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування до розроблення й обговорення проєктів рішень з питань державної політики щодо молоді та визначають форми їх державної підтримки:

- надання молодіжним громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді;

- подання методичної та організаційної допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді;

- сприяння створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють зайнятості молоді [206].

Сферу діяльності молодіжних організацій як суб'єктів процесу вироблення державної політики визначено ст. 8 цього Закону та обмежено участю у прийнятті рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді. Втім, навіть у сфері державної молодіжної політики частина друга цієї статті ініціаторами розроблення державної цільової програми щодо молоді визначає органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Залучення молоді до обговорення проєктів рішень стосовно молоді передбачено шляхом їх розміщення на офіційному вебсайті розробника. Така норма не спрямована на широке інформування молоді про наміри приймати те

чи інше рішення. Вона швидше визначає суто формальний підхід до комунікації з молоддю.

Оснoву нормативно-правової бази у відносинах держави з молоддю закладено в Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», яка серед головних завдань державної молодіжної політики проголошує створення необхідних умов для діяльності молодіжних організацій та залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України. Варто зауважити, що один з головних принципів державної молодіжної політики визначає «надання права і залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, *що стосуються суспільства взагалі і молоді зокрема*» (виділено нами. – А.) [197]. Таке окреслення кола питань, до яких можуть залучатись молодіжні організації, є вкрай важливим, однак поодиноким. Більш характерним є звуження напрямів суб'єктності молодіжних організацій до сфери життєдіяльності виключно молоді.

Важливим моментом у цьому документі є те, що ст. 5 цієї Декларації до суб'єктів державної молодіжної політики, крім органів державної виконавчої влади, включає об'єднання молодих громадян.

У подальшому, з прийняттям Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», громадські організації також набули статусу суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю [209].

Право молодіжних організацій вносити пропозиції до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування відображено в Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», хоч царина їх діяльності у цьому документі звужена до питань соціального становлення та розвитку молоді [210].

Розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, зокрема підтримка молоді, молодіжних громадських організацій, здійснюється шляхом розробки та реалізації програмних документів: стратегій, прогнозів економічного й соціального розвитку України, державних цільових програм,

які становлять комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, здійснюються з використанням коштів державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Проте до 2003 р. таких програм в Україні не було. Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 р. комплексні заходи щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України») хоча й сприяли вирішенню багатьох молодіжних проблем, проте не мали відповідної спрямованості на чітко визначені результати [213].

18 листопада 2003 р. прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки», де було визначено перспективні завдання, прогнозовані результати, сформовано системний підхід до вирішення проблем молоді. У контексті взаємодії з молодіжними організаціями він передбачав:

- організаційну та фінансову підтримку на конкурсній основі програм, проєктів молодіжних і дитячих громадських організацій та їх спілок, що спрямовані на соціальний розвиток молоді;
- забезпечення участі молодіжних громадських організацій та їх спілок у розробці й упровадженні державних програм, що стосуються молодіжної проблематики;
- звільнення молодіжних організацій, створюваних ними підприємств, установ тощо від оподаткування;
- безоплатну передачу молодіжним організаціям будинків і споруджень, матеріальної бази, необхідних для роботи з молоддю;
- звільнення молодіжних організацій від внесення плати за користування землею (місце розташування молодіжних спортивних та інших об'єктів дозвілля);
- надання молодіжним організаціям на вигідних умовах різних видів кредитів і субсидій; створення молодіжним організаціям сприятливих умов для здійснення обміну, співробітництва з молодіжними організаціями інших країн і територій [198].

Проте більшість із цих положень так і залишились декларативними й навіть не увійшли до чергової Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 рр., затвердженої постановою КМУ від 28 січня 2009 р. № 41, яка справляє дуже суперечливе враження. З одного боку, чинна програма проголошує відхід від патерналістської моделі державної політики щодо молоді та націлює на створення відповідно до законодавства механізму партнерства та взаємодії з громадськими й благодійними організаціями. Але в заходах з реалізації цієї програми завданню «надання підтримки молодіжним і дитячим громадським організаціям» відповідає лише один пункт: «проводити конкурс проєктів програм, розроблених громадськими організаціями стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї» [200].

Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 рр. передбачає «використання оновленого механізму організації роботи з молоддю, в основі якого поєднання управлінської вертикалі з інститутами громадянського суспільства: молодіжними та дитячими громадськими організаціями, волонтерськими осередками, структурами молодіжних працівників» [213]. Важливим у цьому документі є визнання молоді як одного з ключових суб'єктів молодіжної політики.

Ця Концепція суттєво змінила орієнтацію роботи з молоддю та за своїм змістом значно різниться від попередніх програм. Найперше, що заслуговує на увагу, це включення до пріоритетів програми напряму з розвитку неформальної освіти, що передбачає «формування у процесі співпраці вітчизняних і міжнародних громадських об'єднань, органів державної влади та місцевого самоврядування цілісної системи неформальної освіти молоді задля сприяння громадському діалогу та створення додаткових умов для розвитку і самореалізації особистості» [213].

Заслуговує на увагу й «механізм молодіжної політики».

Так, у документі зазначено: «Традиційна вертикаль державного управління молодіжною політикою (центральні органи виконавчої влади –

структурні підрозділи з питань молоді та спорту обласних та Київської міської державних адміністрацій – місцеві адміністрації – молодь) має бути:

По-перше, організаційно завершена формуванням низової ланки управління, здатної налагодити прямий і зворотний зв'язок з молодіжним середовищем;

По-друге, тісно поєднана з інституціями та осередками громадянського суспільства (Всеукраїнським молодіжним парламентом, Будинком молоді України; обласними молодіжними центрами; осередками корпусу молодіжних працівників, структурами Національної асоціації волонтерства).

Функції координаційного центру міжсекторальної співпраці здійснюватиме Мінмолодьспорт» [213].

Жодних сумнів не викликає той факт, що принцип децентралізації, визначений першою вимогою до побудови вертикалі, є вкрай важливим для наближення державної політики до запитів і потреб молоді. За таких умов ця вертикаль має завершуватись структурною одиницею виконавчого комітету місцевої ради тієї чи іншої територіальної громади, а не місцевою адміністрацією (про що йдеться у проєкті). Зокрема, низовою ланкою може бути підготовлений за навчальною програмою Міністерства молоді та спорту України молодіжний працівник. Варто зауважити, що впровадження такої програми передбачено Концепцією.

Тлумачення змісту другої вимоги демонструє наявність низки суттєвих недоліків:

1) некоректне вживання дефініцій та підміни понять, що може призвести до їх неправильного трактування.

Насамперед поняття «інституція», як доводять вітчизняні науковці, не може вживатись у значенні синоніма до понять «інститут», «організація», «установа/заклад», адже є «системою формальних та неформальних норм і правил у вигляді стандартів поведінки, звичок, традицій, звичаїв тощо» [107; 111].

Інше поняття, яке потребує виправлення, – це «осередки громадянського суспільства». Громадянське суспільство, яке «має не вертикальний, як у держави, а горизонтальний характер» [215, с. 17], апіорі не може мати осередків. Принагідно вжити термін «інститути громадянського суспільства», перелік яких наведено у Постанові КМУ від 5 листопада 2008 р. № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади»;

2) виокремлення з-поміж усіх громадських організацій, установ, закладів низки структур: Всеукраїнський молодіжний парламент (це розмовна назва Міжнародної молодіжної громадської організації «Європейський молодіжний парламент – Україна»); Будинок молоді України (інша назва – Національний молодіжний центр в Україні); обласні молодіжні центри; осередки корпусу молодіжних працівників та структури Національної асоціації волонтерства (на цей момент не створені)» створює для них привілейовані умови. Це суперечить принципам рівноправності громадських організацій, викладеним у частинах четвертій та п'ятій ст. 36 Конституції України. Крім того, те, що більшість з перерахованих у документі структур на сьогодні не створені, робить цей механізм нежиттєздатним;

3) визначення єдиного координаційного центру міжсекторальної співпраці призведе до зворотного процесу децентралізації й деконцентрації повноважень центральних органів влади.

Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що інноваційність напрямів та європейські підходи можуть бути зруйновані нечіткістю формулювань і абстрагованістю.

Суттєвий вплив на правові засади діяльності молодіжних організацій мають Укази Президента, наприклад: «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», «Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні», «Про День молодіжних та дитячих громадських організацій». Особливу увагу молодіжним організаціям приділено в Указі Президента «Про деякі заходи

щодо сприяння вирішенню актуальних питань молоді», за яким місцеві державні адміністрації зобов'язані, починаючи з 2010 р., збільшувати асигнування на заходи з підтримки молодіжних і дитячих громадських організацій, а також активізувати діяльність дорадчих органів з питань молодіжної політики [192].

Ключову роль у запровадженні комплексного підходу в реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства відіграв Указ Президента України від 24 березня 2012 р. «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації». За своїм змістом цей документ є декларативним, оскільки окреслює напрямки роботи та не передбачає чітких термінів та механізмів реалізації. Водночас йому притаманні інноваційність, комплексність та системність у реалізації державної політики у цій сфері з урахуванням міжнародних стандартів, зокрема Рекомендацій Ради Європи щодо правового статусу неурядових організацій в Європі, та кращих європейських практик.

Цією Стратегією передбачено створення об'єктивних можливостей для політичної суб'єктності молодіжних організацій. Зокрема, необхідні умови для участі молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики передбачені окремим напрямом, котрий включає:

- запровадження проведення систематичних консультацій з громадськістю у процесі прийняття рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, завчасного оприлюднення проєктів відповідних актів на офіційних вебсайтах цих органів, використання інших механізмів взаємодії;

- сприяння роботі громадських рад та інших консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, удосконалення механізмів їх взаємодії з консультативно-дорадчими органами, зокрема шляхом розроблення пропозицій щодо внесення змін до Типового

регламенту діяльності місцевої державної адміністрації та до чинних регламентів органів виконавчої влади;

– створення умов для проведення громадських експертиз діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських антикорупційних експертиз проєктів нормативно-правових актів та забезпечення врахування їх рекомендацій;

– здійснення методичної підтримки та підвищення організаційної спроможності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації процедур залучення громадськості до формування і реалізації державної, регіональної політики;

– розвиток механізмів електронного урядування та електронної демократії;

– розвиток механізмів соціального партнерства між владою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства;

– удосконалення порядку участі інститутів громадянського суспільства у прийнятті рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, у діяльності громадських рад та інших консультативно-дорадчих органів; здійснення органами виконавчої влади моніторингу громадської думки з питань їх діяльності;

– урегулювання питання щодо обов'язковості прийняття органами місцевого самоврядування статутів територіальних громад, в яких передбачаються правові механізми здійснення права членів територіальних громад на реалізацію форм місцевої демократії (загальні збори, громадські слухання, місцеві ініціативи, органи самоорганізації населення тощо);

– удосконалення умов для забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, публічності всіх етапів підготовки і прийняття ними рішень, оприлюднення проєктів рішень, доступу до інформації про діяльність та рішення зазначених органів [211].

Низкою інших урядових рішень молодіжні організації наділені такими інструментами для участі у державній політиці:

- участь у розробленні та обговоренні проєктів нормативно-правових актів з питань, що стосуються молоді;

- здійснення ними громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам виконавчої влади експертних пропозицій;

- надання ними соціальних послуг відповідно до укладених договорів;

- утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування думки молоді у формуванні та реалізації державної політики;

- співпраця органів виконавчої влади з інститутами підготовки та перепідготовки кадрів, спільного навчання державних службовців та представників молодіжних організацій навичок ефективної взаємодії;

- проведення органами виконавчої влади моніторингу й аналізу громадської думки молоді, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості;

- виконання спільних проєктів різного спрямування: інформаційного, освітнього, культурного, дослідницького, благодійного, соціального тощо [212].

Узагальнюючи сказане, зауважимо про достатність об'єктивних можливостей в українському законодавстві для функціонування молодіжних організацій як суб'єктів державної політики, котрі задекларовані значним масивом нормативно-правових актів. Втім домінантою суб'єктності молодіжних організацій є не нормативне закріплення необхідності участі молодіжних організацій у процесі формування й реалізації державної політики, а юридичне визначення засобів, інструментів, процедур взаємовідносин між державними/місцевими органами та молодіжними організаціями.

Крім того, правові норми, котрі визначають можливості для молодіжних організацій брати участь у державній політиці, мають диспозитивний характер: використання можливостей, передбачених у законодавстві, безпосередньо залежить від активності молодіжних організацій, або, як наголошують юристи, «*Jura scripta vigilantibus sunt*» (з лат. – закони для тих, хто пильнує).

На початку цього підрозділу ми зауважували, що вітчизняні й зарубіжні дослідники вказують на розрив між заявленими нормами, котрі визначають суб'єктність молодіжних організацій, та їх застосуванням на практиці. Принагідним стало проведення опитування лідерів молодіжних організацій, які діють більше двох років у Вінницькій області, стосовно використання ними вищезазначених інструментів участі у формуванні й реалізації державної політики в Україні. Ми запропонували їм визначити, чи використовують вони у своїй діяльності такі інструменти, як участь у розробленні та обговоренні проєктів нормативно-правових актів; здійснення моніторингу, експертизи прийняття та виконання рішень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; участь у роботі консультативно-дорадчих, експертних рад при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування; виконання спільно з органами виконавчої влади проєктів різного спрямування.

Аналіз відповідей показав, що найбільше з опитаних молодіжних організацій (76%) проявляють себе у виконанні спільних молодіжних проєктів (рис. 2.1.1). Такому стану речей сприяє проведення конкурсів проєктів громадських організацій, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів бюджетів різних рівнів та регламентується затвердженим КМУ Порядком проведення конкурсу з визначення програм (проєктів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка (постанова КМУ від 12 жовтня 2011 р. № 1049).

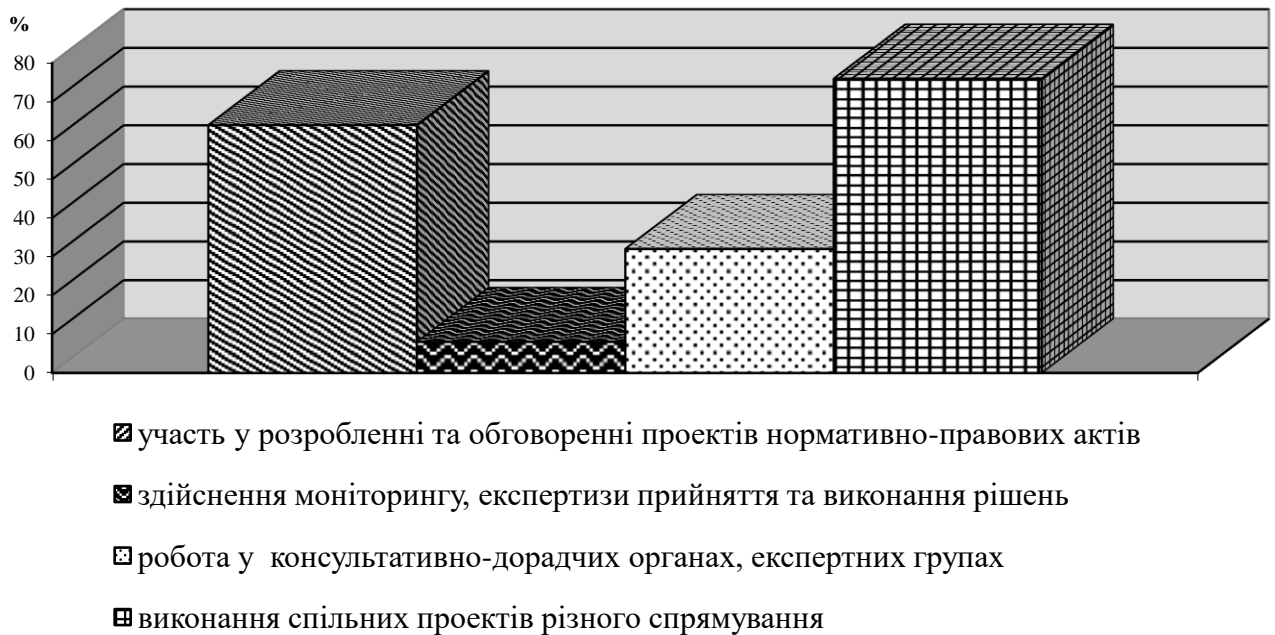

Рис. 2.1.1. Використання молодіжними організаціями інструментів участі

Показовим є достатньо високий відсоток (64%) молодіжних організацій, які беруть участь у процесі підготовки та прийняття рішень органами виконавчої влади. Це свідчить про те, що місцеві органи влади приділяють належну увагу роботі з молодіжними організаціями в цьому напрямі, використовуючи різні форми для обговорення проектів нормативно-правових актів, детальний аналіз яких ми зробимо в наступних підрозділах.

Найменше – 8% з опитаних – використовують інструмент моніторингу, експертизи прийняття та виконання рішень влади. Своє ставлення до цього інструменту вони пояснюють тим, що не володіють необхідними технологіями та достатнім досвідом у цій сфері, попри чинний порядок проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, затверджений постановою КМУ від 05 листопада 2008 р. № 976.

Неочікувано низьким, на наш погляд, виявився показник участі молодіжних організацій у роботі координаційних, консультативно-дорадчих органів, експертних груп, комісій тощо, визначених, зокрема, Типовим положенням про громадські ради при ОВВ (постанова КМУ від 03 листопада

2010 р. № 996). Це змушує нас звернути увагу на ефективність цього консультативно-дорадчого інструменту, відтак можливості цих структур щодо впливу молодіжних організацій на процес вироблення державної політики проаналізуємо в наступному підрозділі нашого дослідження.

Таким чином, проведене опитування засвідчило, що закріплені в законодавстві норми, які повинні сприяти суб'єктності молодіжних організацій у державній політиці, попри наявність позитивних прикладів використання на практиці, мають певні проблеми в їхньому використанні молодіжними організаціями.

Наявні здобутки нормативно-правової бази як однієї з найважливіших об'єктивних передумов забезпечення політичної суб'єктності молодіжних організацій досить часто зводяться нанівець суб'єктивними факторами: переважно відсутністю достатніх знань та вмінь у представників молодіжних організацій.

2.2. Ресурсне забезпечення діяльності молодіжних організацій

Ефективність діяльності молодіжних організацій визначається якістю та обсягом послуг, що надаються населенню. Важливими факторами, які впливають на результативність їх роботи, є: потреба в наданні конкретної послуги населенню; шляхи й напрями реалізації; законодавча база; матеріальне забезпечення; фактор лідера та команди; взаємозв'язок і підтримка владних структур.

Розглянемо ще одну необхідну умову суб'єктності молодіжних організацій – наявність ресурсів, котрі вони мобілізують для здійснення впливу впродовж різних етапів процесу вироблення політики.

Фактично державна політика не створюється й не здійснюється в порожньому просторі, як стверджують науковці Вищого інституту публічного

управління Швейцарії. Наявні ресурси із самого початку й досить відчутно впливають на проміжні та кінцеві результати державної політики. Ще до того, як буде окреслено напрям втручання, суб'єкти, у т. ч. молодіжні організації стикаються з «умовами розробки» передбаченої державної політики: вони опиняються на «майданчику» з обмеженими, але необхідними ресурсами для створення та «будівництва» державної політики [113, с. 87].

У теорії та практиці державного управління не існує однозначного тлумачення поняття «ресурси».

У багатьох словникових виданнях, навчальних посібниках це поняття детермінують як похідне від французького *ressource* – допоміжні засоби, необхідні елементи людської діяльності [106, с. 25].

У широкому розумінні ресурси розглядають як запаси чого-небудь, які можна використовувати в разі потреби, в іншій інтерпретації їх трактують як джерело та арсенал засобів і можливостей, до яких можна вдаватися в міру необхідності з метою виконання певних завдань чи вдосконалення діяльності [223, с. 64].

Серед вітчизняних та зарубіжних досліджень у сфері управління та державного управління, зокрема, виділяють два основних підходи до визначення ресурсного забезпечення – статичний та управлінсько-логістичний. Згідно з першим, ресурсне забезпечення – сукупність ресурсів, що використовує чи може використовувати організація для здійснення своєї діяльності (А. Васіна, Л. Гордієнко, А. Мельник, О. Оболенський). Бачення сутності ресурсного забезпечення не тільки у використанні чи доступності ресурсів, а й в існуванні управлінського механізму, що має забезпечувати їх ефективне використання, розкривають прихильники другого підходу (Т. Безверхнюк, М. Галабурда, Л. Приходченко, А. Чорна, М. Французова та ін.) [131].

Чітку ідентифікацію змісту поняття «ресурс» у контексті державного управління, порівняльний аналіз синонімічного ряду цієї категорії та її економічних форм (капітал, актив) подано в праці Т. Безверхнюк. Дослідниця,

зокрема, доводить, що «ресурс – поняття ситуативне: він має забезпечити реалізацію певних цілей у заданих координатах часу й простору, за певних конкретних внутрішніх і зовнішніх умов. Тобто ресурс має конкретно-історичний характер: те, що в одних умовах є запасом і можливістю, в інших – ефективний засіб досягнення мети. А з іншого боку, зміна умов (технологій, політики, потреб суб'єктів тощо) обумовлює залучення до процесу виробництва благ нових ресурсів, які в залежності від ситуації будуть відігравати нові «функціональні ролі» [26, с. 182].

Наділення суб'єктів державної політики різними ресурсами, їхня розробка, управління, використання (більш або менш безперервне) та їхнє поєднання, навіть заміна одних іншими або обмін, можуть відчутно впливати на процеси, результати та наслідки державної політики.

В теорії та практиці соціальної роботи ресурси розглядаються крізь призму їх природи, джерел та корисності. Вони можуть бути «внутрішніми чи зовнішніми щодо особи чи групи; по-друге, офіційними (формальними) чи неофіційними (неформальними); по-третє, реально існуючими чи потенційними» [223, с. 65].

Діяльність молодіжних організацій як суб'єкта формування та реалізації державної політики вимагає наявності певних ресурсів. Вимоги до ресурсів ідентифікуються цілями і завданнями діяльності організації, особливостями зовнішнього середовища тощо. Склад, кількість, якість ресурсів та ефективність їх використання впливають не тільки на внутрішній стан організації, але й на її здатність брати участь у виробленні державної політики [152].

Отже, формуючи внутрішні ресурси молодіжних організацій та спираючись на них у державному управлінні, держава тим самим підкреслює їхню суб'єктність у державній політиці.

Завдання органів влади задовольнити потребу молодіжних організацій у ресурсах «шляхом надання відповідного обсягу ресурсів, або створенням сприятливих умов для ефективного використання власних ресурсів чи їх

мобілізації» [26, с. 189] на достатньому рівні для виконання ними функцій суб'єкта державної політики.

Пропорція між потребою в ресурсах та величиною їх споживання, що вказує на рівень достатності ресурсів для виконання управлінських функцій, детермінована як «ресурсна забезпеченість суб'єкта управління та окреслює коло питань, що мають вирішальне значення для соціального статусу суб'єктів управління – владні можливості (доступ до ресурсів інших суб'єктів) та легітимність (право і спроможність регулювати й реалізовувати регіональні інтереси)» [26, с. 189; 245].

Напрями ресурсного забезпечення діяльності організації, з одного боку, визначаються тими фінансовими, кадровими, матеріальними та іншими ресурсами, якими вона володіє сьогодні, а з іншого – інтелектуальними ресурсами та інноваціями, які вона передбачає впровадити в майбутньому, а також можливостями щодо залучення джерел інвестування [237].

Для характеристики всієї сукупності ресурсів молодіжних організацій найчастіше виділяють такі основні групи: людські, майнові, трудові, фінансові та інформаційні.

Однією з вимог міжнародних грантових (благодійних) фондів у наданні фінансової підтримки молодіжним організаціям є наявність в останніх майнової бази. У розумінні зарубіжних фондів між матеріальними ресурсами громадських організацій та реалізацією плану дій запропонованого для фінансування проекту існує корелятивний зв'язок; у цьому елемент інституційної спроможності та сталого розвитку організації як запорука ефективного адміністрування й використання наданих ресурсів.

Зазвичай до майнових ресурсів зараховують приміщення, офісне обладнання, витратні матеріали, транспортні засоби тощо. Господарський кодекс України, зокрема ст. 139, «майно» тлумачить як сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання, що поділяються на основні фонди (будинки, споруди,

машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання) та оборотні засоби (сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються) [63].

Варто зосередити увагу на оренді майна, зокрема приміщення для офісу чи здійснення господарської діяльності, визначеної цілями та завданнями громадської організації.

Органи місцевого самоврядування можуть надавати молодіжним організаціям приміщення комунальної власності в оренду на пільгових умовах, які варіюються від 1 грн за кв. м за рік до 1 грн за кв. м за місяць. Наприклад, у Житомирській області лише 13 організацій платять за орендовані приміщення пільгову 1 грн на рік. Для інших орендна плата коливається від 0,73 грн (Асоціація пенсіонерів-інвалідів Житомирщини) до 50 грн (Спілка працівників фармації) за 1 кв. м у місяць.

Львівська міська рада механізм пільгової оренди здійснює через конкурс на покриття оплати за оренду приміщення, що може становити 100% відшкодування орендної суми, яку сплачує молодіжна організація за умови надання вагомих доказів реалізації своїх «соціальних функцій».

Право оренди комунального майна за 1 грн на рік у м. Київ мають громадські та благодійні організації, які здійснюють безкоштовну психологічну й соціальну допомогу, реабілітацію та адаптацію дітей з особливими потребами, осіб – учасників АТО, якщо орендована площа не більша, ніж 100 кв. м. Зауважимо, що в цю оплату не входять комунальні послуги та оплата за землю.

Загалом практичну реалізацію права пільгової оренди приміщень представники молодіжних організацій та експерти, дослідники громадських організацій зараховують до забюрократизованих і часто непрозорих процедур аукціонів, конкурсів тощо.

Надання права пільги на орендну плати належить до компетенції міської (районної, обласної) ради за рішенням відповідної комісії, на підставі якого готується проєкт рішення чергової сесії ради.

З наведених вище прикладів пільгової оренди комунального майна можна зробити висновок, що найперше, що потрібно молодіжній організації, яка прагне отримати в оренду приміщення за таких умов, це довести свою соціальну значущість. Тобто організація у своєму листі-зверненні до депутатів ради відповідного рівня повинна довести спрямованість своєї діяльності на найбільш вразливі групи мешканців територіальної громади. Додатковим аргументом у корисності організації для територіальної громади є фінансове обґрунтування діяльності організації, яке підтверджує суму залучених «інвестицій» у соціальну сферу міста завдяки отриманим грантам від міжнародних фондів.

Логістичну схему отримання пільги на оренду приміщення подано на рис. 2.1.2.

Як демонструє досвід діяльності молодіжних організацій, за відсутності практичних навичок, інколи й бажання, наполегливого пошуку, підготовки пакету документів проходження процедури для отримання в пільгову оренду приміщень, які перебувають у комунальній власності міста/району/області, молодіжні лідери йдуть простішим шляхом. Отримані кошти від міжнародних донорів громадські організації частково спрямовують на покриття витрат, пов'язаних з орендою приміщень. У такий спосіб молодіжні організації можуть вчиняти під час здійснення проєктної діяльності за рахунок бюджетних коштів. Однак відмінність між орендою приміщень за грантові (спонсорські) та бюджетні кошти полягає в цільовому призначенні приміщення: за кошти бюджетів будь-яких рівнів не можуть фінансуватись витрати, пов'язані з орендою приміщень для офісу громадської організації, а лише для проведення заходів передбачених проєктом.

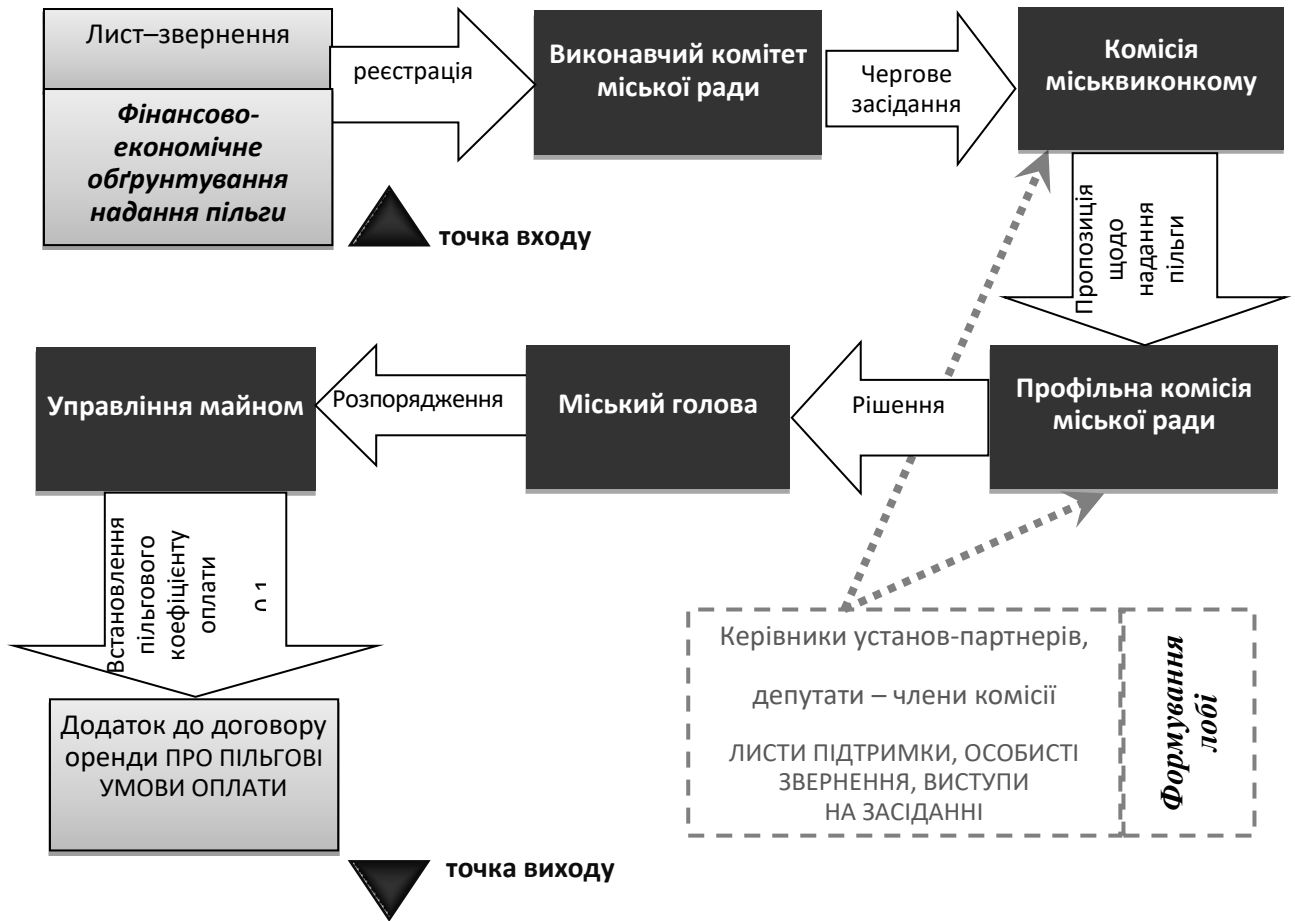

Рис. 2.1.2. Логістична схема отримання пільги МО на оренду приміщення

Практика показує, що значна частина ресурсів молодіжних організацій, наданих міжнародними донорами, витрачається саме на оплату оренди приміщень. Звісно, ці кошти могли б бути використані на забезпечення програмної діяльності – оплату роботи персоналу, організацію нових сервісів тощо.

Налагодження прозорих процедур отримання пільг (або компенсації витрат) на оренду приміщення дасть змогу молодіжним організаціям вивільнити частину коштів та спрямувати їх на програмну діяльність і у випадку завершення зовнішнього фінансування сприятиме сталому розвитку громадської організації та продовженню її громадської діяльності.

Слушно зауважують вітчизняні дослідники про взаємозв'язок між різними видами ресурсів громадських організацій: майно, яке організація не

використовує в своїй діяльності, може бути здане в оренду й слугувати джерелом надходження фінансових ресурсів; без сучасного офісного обладнання не буде доступу до інформаційних ресурсів.

Цілком погоджуємось із твердженням Л. Приходченко, що, попри розмаїття наукових підходів до виокремлення видів та типів ресурсів, однастайність учених виявляється в одному: найбільш важливими, оскільки є вичерпними та обмеженими, визнаються природні та людські ресурси [189, с. 319].

Людські ресурси об'єднують штатних і позаштатних співробітників організації, які на платній і безкоштовній основі виконують свої обов'язки.

Вітчизняна дослідниця С. Логачова, вивчаючи організаційні спроможності громадських організацій, використовує функціональний підхід до класифікації людських ресурсів громадських організацій. Вона диференціює їх так:

– лідери (ідеологи) – визначають мету та способи її досягнення, знаходять можливості для реалізації діяльності, створюють команду, координують роботу. Творчі та професійні здібності лідера громадської організації теж можна віднести до ресурсів організації, і від того, наскільки він володіє цими якостями, залежить не тільки його кар'єра, але діяльність та майбутнє всієї організації;

– персонал (основні виконавці) – виконують основну поточну та управлінську роботу. Особливістю громадської організації є невелика кількість персоналу, лідер може виконувати управлінську функцію, а інший персонал набирається тільки для реалізації якихось заходів або проєкту. Але якщо основні виконавці працюють на постійній основі, до них висувають особливі вимоги;

– волонтери (добровільні тимчасові помічники) – працюють без оплати й можуть виконувати як прості технічні, так і серйозні змістовні завдання протягом проєкту. Волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює

благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер;

– члени Правління (керівний склад організації) – основна група впливових відомих людей, яка має право вирішального слова в громадській організації. Правління – активний і відповідальний орган управління, члени якого працюють без винагороди, проводить регулярні засідання і має ефективний механізм контролю. Це основна група добровольців некомерційної організації, яка має право вирішального слова. Так, Рада директорів забезпечує участь членів у роботі організації і їх вплив; схвалення цієї організації громадськістю й довіру до неї завдяки пошані, якою користуються в суспільстві окремі члени Ради директорів; ефективне управління організацією і достатні ресурси для досягнення її цілей;

– консультанти (запрошені виконавці, як правило, не члени організації) – залучаються для вирішення конкретних питань у межах проєкту. Консультанти, як і члени Ради директорів, своєю діяльністю мають підвищувати імідж ННО та ефективність її діяльності [152].

Молодіжні організації об'єднують молодих людей на основі добровільності, спільності прагнень та інтересів. Ця молодь орієнтована на корисну спільну діяльність, мотивована до взаємодопомоги, взаємної підтримки, пошуку нетрадиційних шляхів вирішення проблем, які часто перебувають поза полем зору держави й комерційних структур. Специфіка діяльності молодіжних організацій позначається на особливостях її людських ресурсів. Суспільно корисні цілі діяльності молодіжних організацій, обмеження в розподілі доходів висувають особливі вимоги до її членів.

Сьогодні питання залучення молоді до суспільно корисної діяльності шляхом їхньої участі в громадських організацій є актуальним. Проведений Інститутом соціології НАН України у квітні 2012 р. моніторинг громадської думки показав, що лише 28% серед молодих людей віком 18–35 років визнали, що для них особисто є важливою участь у діяльності політичних партій і громадських організацій, тоді як 38% опитаних відповіли, що для них ця

участь є неважливою, при цьому для 15% вона є «зовсім не важливою» [58, с. 193]. Чисельність молоді, яка є членами молодіжних громадських організацій в Україні, все ще залишається досить низькою: від 3,2 до 5,0% молодих людей віком від 18 до 35 років упродовж усіх років незалежності України заявляло, що вони є членами молодіжних організацій [233, с. 140].

Тож перед органами державної влади, відповідальними за підтримку та розвиток молодіжних громадських організацій, зокрема Міністерством молоді та спорту України й відповідними структурними підрозділами обласних, районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, стоїть першочергове завдання: створення умов для громадської освіти молодіжних лідерів, членів молодіжних організацій та їх потенційних учасників молодіжного руху.

Практика державного управління у сфері молодіжної політики доводить, що участь молодіжних організацій як суб'єктів державної політики є дієвою й результативною тоді, коли керівники та члени цієї організації мають необхідні знання, уміння й досвід у сфері державного управління, управління проектами, ведення адвокасікампаній, бюджетування тощо.

Відповідні зрушення наразі відбуваються на рівні нормативно-правового регулювання. Так, у Державній цільовій соціальній програмі «Молодь України» на 2016–2020 рр. було передбачено окремий пріоритетний напрямок «Розвиток неформальної освіти», робота за яким спрямована на формування у процесі співпраці вітчизняних і міжнародних громадських об'єднань, органів державної влади та місцевого самоврядування цілісної системи неформальної освіти молоді задля сприяння громадському діалогу та створення додаткових умов для розвитку і самореалізації особистості.

Реалізація цього пріоритету здійснювалася за п'ятьма основними напрямами роботи:

- 1) «Молодіжний працівник». Мета: формування системи підготовки фахівців для сфери молодіжної роботи з числа державних службовців та лідерів молодіжних громадських об'єднань;

2) «Молодіжні центри». Мета: створення Будинку молоді України, обласних поліфункціональних осередків формування і реалізації молодіжної політики та центрів, у тому числі студентських;

3) «Навчальні табори та стаціонарні навчальні осередки». Мета: створення тимчасових і постійно діючих осередків неформальної освіти дітей та молоді; підготовка волонтерських кадрів, лідерів молодіжного та дитячого громадського руху;

4) «Молодіжний інформаційний та навчальні портали». Мета: інформаційне забезпечення молодіжної політики та комунікацій молоді у межах України і зарубіжжя;

5) «Молодіжний паспорт». Мета: створення європейського інструменту презентації знань, досвіду і кваліфікації молодої особи для підвищення її соціальної мобільності.

Втім, на місцевому рівні є ряд напрацювань щодо реалізації різного роду проєктів (програм, заходів, акцій тощо), мета яких полягає в набутті молодими людьми знань та навичок для їхньої ефективної участі в громадській суспільно значущій діяльності.

Так, у Вінницькій області постійно розробляють та вводять у дію низку програм, які допомагають молоді побачити свою унікальну роль у суспільстві, зрозуміти важливість своєї участі в житті громади та власного внеску в її розвиток.

Першою сходинкою молодого вінничанина на шляху набуття досвіду громадської діяльності є його участь в учнівському самоврядуванні на рівні шкіл, лідери яких формують міські, районні осередки обласної організації старшокласників Вінниччини.

Так, на теренах області з 2006 р. діє Вінницька обласна громадська організація учнівського самоврядування «Союз старшокласників «Лідер», головною метою якої є реалізація творчого потенціалу дітей, розвиток їх талантів та здібностей, розвиток виховної системи шляхом реалізації дітьми їх прав та свобод на засадах загальнолюдських цінностей.

Основними завданнями діяльності є залучення дітей та учнівської молоді до участі в організації свого життя та діяльності, формування навичок самоврядування, соціальної активності та відповідальності, розвиток та формування особистості, її суспільно-громадського досвіду в процесі корисних та цікавих справ.

Щороку представники обласної Ради старшокласників беруть участь у Всеукраїнських зборах лідерів учнівського самоврядування.

З метою підтримки і розвитку учнівського самоврядування, ознайомлення з успішною практикою діяльності та обміну досвідом роботи районних, міських органів самоврядування, проведення навчання учасників збору з використанням нових технологій, у т. ч. ІКТ, Департамент освіти і науки Вінницької облдержадміністрації декілька років поспіль проводить обласну Академію управлінської майстерності для лідерів учнівського самоврядування на тему: «Реалізація проєкту «Майбутнє починається сьогодні»».

Учасниками роботи Академії є лідери районних і міських рад учнівського врядування області та координатори діяльності рад лідерів учнівського самоврядування.

Під час обласної Академії управлінської майстерності лідери учнівського самоврядування презентують кращий досвід роботи. З метою розвитку лідерських якостей, формування управлінської майстерності та вдосконалення навичок спілкування для лідерів проводять тренінгові заняття, зокрема на тему «Лідерські якості» та «Ораторське мистецтво».

Для учасників Академії організують зустрічі з керівництвом області, під час яких молодь у форматі діалогу має можливість висловити державним чиновникам своє бачення щодо перспектив розвитку та шляхів реалізації громадських ініціатив в області.

Успішні приклади реалізації громадських проєктів та практичний досвід роботи молодого лідера учасники Академії вивчають з вуст «першоджерел» – від лідерів активно діючих молодіжних організацій області.

Беручи участь у «Лідерському квесті», лідери учнівського самоврядування відточують свої навички працювати в команді, розподіляти обов'язки, брати ініціативу та відповідальність на себе й довіряти друзям.

Навчальна програма Академії передбачає не лише тренінгові заняття. Протягом трьох днів лідери області працюють у «малих групах» над розробкою проєктів, які будуть втілюватись упродовж наступного навчального року.

Організація такої форми роботи з учнівською молоддю дозволяє в подальшій їхній громадській діяльності, зокрема в студентському самоврядуванні, бути більш досвідченими та дієвими порівняно зі своїми однолітками, які не брали участі в учнівському самоврядуванні.

Також навчитися захищати права своїх однолітків та представляти їхні інтереси в органах влади учнівська молодь м. Вінниця може, долучившись до роботи дитячих омбудсменів, які працюють у місті з 2007 р. Це громадські представники прав дітей у місцевій владі, у державних органах – всюди, де потрібно адвокувати та захищати права дітей.

Метою діяльності дитячих омбудсменів є ефективний захист прав дітей, які проголошені Конвенцією ООН про права дитини, Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України.

Основними завданнями дитячих омбудсменів є:

- сприяння реалізації Конвенції ООН про права дитини у м. Вінниці;
- підвищення поінформованості дітей та громади міста про їхні права через органи освіти та засоби масової інформації;
- моніторинг стану дотримання прав дітей у місті;
- вирішення питань, що стосуються захисту прав дітей, як пріоритетних у місцевих органах влади, а також сприяння змінам у ставленні громади міста до проблем дітей;
- надання конкретної допомоги дітям, права яких порушені, шляхом звернення до органів влади та правоохоронних органів.

Уповноважені визначаються шляхом відкритого конкурсу письмових робіт та презентації програм діяльності Уповноважених.

Уповноважені проводять свою роботу під керівництвом координатора від Вінницького міського Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або від відділу у справах неповнолітніх Вінницької міської ради у співпраці з управлінням освіти Вінницької міської ради, відділом у справах сім'ї молоді та туризму Вінницької міської ради. Відповідний наказ по відділу (установі), що координує діяльність Уповноважених, призначає координатора та затверджує окремий графік роботи Уповноважених у приміщенні відділу у справах неповнолітніх міської ради.

Уповноважений має право:

- вести індивідуальний прийом дітей та їх законних представників;
- розглядати індивідуальні скарги дітей або їх представників, надавати необхідні роз'яснення та консультації;
- звертатись у разі необхідності до компетентних органів з письмовим повідомленням про порушені права дитини з метою усунення перешкод для реалізації гарантованих законодавством прав;
- виступати перед дитячими та молодіжними колективами в навчальних закладах з роз'яснювально-інформативними доповідями;
- організувати та проводити семінари, круглі столи, інші форми роботи з питань у межах їх компетенції;
- організувати діяльність пошти для звернень до Уповноваженого, не менше ніж один раз на місяць перевіряти розташовані у школах скриньки звернень і пропозицій від дітей та вживати заходів;
- звертатись до виконавчого комітету міської ради, відділів та управлінь, депутатів міської ради з питань, що стосуються захисту прав дітей відповідно до повноважень зазначених органів.

На підтвердження ефективності й дієвості таких форм роботи з учнівською молоддю, як учнівське самоврядування, учнівські організації та дитячі омбудсмени, варто зауважити, що чимала кількість дітей, які брали

участь у них, продовживши навчання в закладах вищої освіти, увійшли до складу органів студентського самоврядування різних рівнів: від низової ланки (студентська рада факультету/інституту) до найвищої ланки в області – Студентського Парламенту Вінниччини.

Логічним наразі є розгляд студентського самоврядування як наступної сходинки (після учнівського) у кар'єрі молодіжного лідера. Втім, проаналізувавши діяльність органів студентського самоврядування на Вінниччині, дамо його загальну характеристику:

- існують у закладах вищої освіти всіх рівнів, незалежно від форми власності;

- мають чітку ієрархічну будову: група – факультет/інститут – університет;

- ефективність їхньої діяльності прямо пропорційна типу керівництва закладом – чим ближче стиль керівництва до демократичного, тим дієвішою є діяльність органів студентського самоуправління.

Науковці Інституту етнокультурного менеджменту Т. Азарова, Л. Абрамов у контексті управління людськими ресурсами в громадських організаціях та інших органах громадських ініціатив вирізняють такі стилі керівництва:

I. Авторитарний (директивний, диктаторський). Керівник одноосібно приймає всі рішення, жорстко й постійно контролює виконання рішень з погрозою покарання, не цікавиться тим, що являє із себе співробітник як особистість. При такому стилі керівництва можна отримати непогані показники прибутку, продуктивності праці, якості продукції. Однак недоліків у цьому стилі значно більше, ніж переваг, а саме: помилкові рішення, придушення ініціативи, творчості, пасивність співробітників, застій. У результаті співробітники відчувають незадоволеність своїм становищем в організації, створюється несприятливий психологічний клімат, що підвищує психологічно-стресове навантаження. Не випадково цей стиль керівництва

рекомендують використовувати лише в критичних ситуаціях (воєнні дії, аварії, катастрофи).

II. Ліберально-анархічний (нейтральний). При цьому стилі керівництва всі можуть вільно висловлювати свої думки, переконання, однак, ці позиції не узгоджуються, їх не враховують. Контроль за виконанням навіть ухвалених рішень зведений до мінімуму, усе залишено на самоплив. У результаті – низька якість роботи, незадоволеність і своєю роботою, і своїм керівником, відсутність співробітництва, можливі явні й приховані конфлікти. За такого стилю керівництва громадська організація ніколи не стане життєздатною.

III. Демократичний (колективний). Співробітники беруть участь в обговоренні проблем, які є в організації, їхні думки й ініціативи максимально враховують при прийнятті рішень. Контроль за виконанням рішень здійснює не тільки керівництво, але й самі співробітники. Демократичний стиль можливий тільки при високих інтелектуальних, організаторських і комунікативних здібностях керівника. Громадська організація може існувати тільки при такому стилі керівництва, оскільки він забезпечує не тільки високу якість роботи, але й ініціативу, активність, задоволеність людей своєю роботою й членством в організації, а також створює сприятливий психологічний клімат і згуртованість членів організації [3, с. 12–13].

Зауважимо, що нині органи студентського самоврядування в закладах вищої освіти України функціонують при всіх трьох стилях керівництва. Зрозуміло, що за умови першого їхня діяльність є номінальною, за умови другого – декларативною. Лише в разі третього стилю діяльність органу студентського самоврядування може відповідати своїм функціям: «захист прав та інтересів студентів (курсантів) та їх участь в управлінні вищим навчальним закладом» [256].

Для залучення студентської молоді до суспільно-політичного життя поза навчальним закладом на місцевому/обласному/загальнодержавному рівнях створюються надструктури студентського самоврядування, які мають на меті не стільки налагодження взаємодії між представниками різних навчальних

закладів, скільки підготовку та залучення студентської спільноти до формування та реалізації державної політики на відповідному рівні.

Єдиним прикладом демократичного механізму формування такої надструктури є діяльність Студентського Парламенту Вінниччини, який діє з 2010 р. як консультативно-дорадчий орган при Голові облдержадміністрації відповідно до розпорядження голови Вінницької облдержадміністрації (див. додаток А).

За період свого існування цей орган став гідною платформою для набуття нового досвіду та знань, участі студентської молоді у проведенні обласних, всеукраїнських заходів, міжнародних обмінах студентів та забезпечення змістовного студентського дозвілля. Основна мета його діяльності полягає в забезпеченні участі студентської молоді Вінниччини у формуванні та реалізації державної молодіжної політики в регіоні. Тож перед його депутатами в пріоритеті їхньої роботи є налагодження конструктивної та ефективної взаємодії між студентами Вінницької області й органами державної влади.

Виходячи із цього, на питання, що таке Студентський Парламент Вінниччини, можна відповісти так: «Це ретранслятор проблем, запитів та ідей студентства Вінницької області перед обласною владою». Втім, успішність його діяльності не в останню чергу залежить і від самих студентів, а саме від їхньої активності як у виборах своїх депутатів, так і в діяльності самого Студпарламенту.

Варто зауважити, що Студпарламент – це перший в Україні консультативно-дорадчий орган, який обирається шляхом прямих виборів. Кожен заклад вищої освіти I–II та III–IV рівнів акредитації Вінницької області обирає депутатів Студпарламенту з-поміж своїх студентів. Вибори депутатів проходять один раз на півтора роки за мажоритарно-пропорційною системою. Вибори депутатів у закладах вищої освіти з кількістю виборців до 1000 осіб проводиться за мажоритарною системою. На території таких навчальних закладів формується один мажоритарний округ. Вибори депутатів у ЗВО з

кількістю виборців від 1000 осіб проводяться за пропорційною системою. Балотуватись має право особа, яка навчається в закладі вищої освіти Вінницької області, має передвиборчу програму та створила команду на вибори у кількості не менше 10 осіб. Участь у голосуванні можуть брати всі студенти відповідного ЗВО. Вибори проходять шляхом загального таємного голосування. Умови та порядок проведення виборів затверджуються заступником голови облдержадміністрації, відповідального за соціально-гуманітарний блок (див. додаток Б).

Наразі діє новообраний склад Студпарламенту, що нараховує 69 депутатів.

Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Вінницької облдержадміністрації поставило перед собою завдання посилити участь студентської молоді в суспільному та громадському житті області, сформувати в студентів активну життєву позицію та навички реалізації громадянських прав та обов'язків, що потребує цілого комплексу знань, умінь та навичок, зокрема у сфері роботи з молоддю. Саме тому для новообраних депутатів Студентського Парламенту Вінниччини управління у справах сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації ініціювало проведення комплексного навчання задля ефективності роботи цього консультативно-дорадчого органу в цілому, так і окремих депутатів на місцях у своїх навчальних закладах.

Депутати Студпарламенту мали змогу пройти триденний вишкіл із суспільно-громадської активності під назвою: «Студентський лідер нового формату». Програма вишколу, розроблена за участю досвідчених лідерів та активістів громадських організацій Вінницької області, передбачала вирішення таких завдань:

- сформувати у студентських лідерів навички командоутворення;
- ознайомити з практичними аспектами проєктного менеджменту;
- виробити певні навички управління проєктами та тайм-менеджменту.

Один із тренінгових днів вишколу цілком було присвячено підвищенню рівня обізнаності учасників щодо ключових компетенцій молодіжного працівника – особи, яка працює з молоддю, для молоді та разом з молоддю, формуванню позитивного іміджу до самовдосконалення та розвитку необхідних якостей для ефективної роботи як депутата студентського Парламенту Вінниччини.

Під час вже наступного вишколу – навчально-практичного модулю «Механізм участі Студентського Парламенту Вінниччини у вирішенні проблем студентства» – депутати дізнались про принципи та методи фандрейзингу, познайомились із логічною матрицею проєктів та її розробкою.

Результатом такої інтенсивної навчально-практичної роботи стала більш ефективна, планомірна та систематична діяльність новообраних депутатів, порівняно з попередніми каденціями. Усі знання, отримані під час проходження такого навчання, вони одразу змогли використовувати на практиці.

Корисним для набуття практичного досвіду у сфері громадської діяльності також є залучення молоді до волонтерської роботи на дозвіллі, яке полягає в тому, що хтось бере на себе добровільно виконувати якусь роботу, яка пов'язана з проведенням різних заходів та наданням допомоги людям з особливими потребами, похилого віку, дітям соціально вразливих категорій тощо у вільний від навчання та роботи час.

На базі благодійного фонду «Подільська громада» у 2014 р. у м. Вінниці створено Вінницький волонтерський «Дружня Вінниця». Метою волонтерського активізація та залучення мешканців міста до волонтерської діяльності, підтримка один одного, формування культури благодійності, партнерських відносин серед різних громадських ініціатив, а також самореалізація волонтерів, удосконалення своїх здібностей, знаходження однодумців та участь у громадському житті міста.

У рамках волонтеріату всі охочі проходять навчання у своєрідній школі для волонтерів. Випускники школи отримують «паспорт волонтера» з індивідуальним номером.

Поки що «Дружня Вінниця» – це своєрідна волонтерська рання формація, яка об'єднує зареєстрованих волонтерів та організації, котрі потребують їхніх послуг та бізнес-структури, що готові допомагати розвитку цього руху.

Групи майбутніх волонтерів формуються постійно, навчання стартує як тільки набирається 20–25 охочих та проходить у три модулі. Перший модуль – від п'яти до десяти днів. Тут майбутнім волонтерам розкривають суть волонтерства, розповідають, як працювати в команді, надавати першу медичну допомогу тощо. Також увагу акцентують на вивченні історії міста та його особливостях. А після проходження стажування слухачі цього модулю отримують «паспорт волонтера», у якому зазначено, де волонтер навчався, у яких заходах брав участь. У перспективі ініціатори волонтеріату «Дружня Вінниця» планують, що в майбутньому цей паспорт надаватиме певні можливості, наприклад, за досвідом європейських країн це буде створювати додаткові переваги для людей під час працевлаштування на роботу.

Під час другого модулю навчання волонтерів знайомлять з такими темами, як конфліктологія, комунікативність, лідерство, ораторське мистецтво тощо. Випускники цього модулю мають можливість стати лідером певної групи волонтерів. На третьому модулі навчання дізнаються, як написати резюме, ефективно проводити співбесіди тощо та пройдуть практику наставництва «новачків» волонтеріату.

За період існування «Дружньої Вінниці» його волонтери стали постійними учасниками проектів та заходів громадських організацій на теренах Вінниччини. Взяли безпосередню участь у підготовці й організації OpenAir Форуму «Громада–Влада–Бізнес: Стратегічний Діалог», які зібрав у м. Вінниця понад 300 учасників з усіх областей України та країн Європи.

Отже, можна стверджувати, що волонтеріат, який на 96% сьогодні сформований з молодих людей, є потужним людським потенціалом для молодіжних організацій, крім того, і як волонтерів, і як активних членів та майбутніх молодіжних лідерів.

Попри важливість волонтерського руху, його ефективному функціонуванню нині перешкоджають деякі положення вітчизняної нормативно-правової бази. Зокрема, на думку громадських експертів, це стосується норм Закону України від 19 квітня 2011 р. № 3236–VI «Про волонтерську діяльність», які вимагають спеціальної реєстрації громадських організацій, що працюють з волонтерами. Норми Закону не розрізняють вимог до стандартів роботи з довгостроковими і тимчасовими волонтерами (зокрема, щодо обов'язкового їх страхування). Обов'язкове страхування волонтерів є обтяжливим для неприбуткових організацій, можливості яких залучати додаткові вільні кошти обмежені, а додаткове фінансове навантаження не компенсується податковими пільгами.

Підсумовуючи викладене, слід акцентувати увагу, що не тільки державний службовець, який реалізує державну молодіжну політику, насамперед, лідер молодіжної організації, взагалі будь-який фахівець, який працює з молоддю, повинен мати необхідний набір компетенцій та системно працювати над їх удосконаленням.

Відповідно до стандартів молодіжної політики Європейського Союзу, зміст (ядро) навчання активних молодих громадян повинен включати формування й розвиток таких ключових компетенцій:

- етичні навички;
- вираження компетенцій;
- комунікативні навички;
- когнітивні компетенції [255, с.14].

Ці компоненти включені до навчальної програми «Молодіжний працівник» Міністерства молоді та спорту України, яка з 2014 р. розпочала підготовку груп з різних областей України.

Програма розрахована на держслужбовців, задіяних у роботі з молоддю в регіонах, та лідерів молодіжних організацій у форматі спільного навчання. Мета програми – забезпечити належний рівень знань про пріоритети, тенденції та завдання молодіжних політик України, ЄС та інших регіонів із кращим досвідом; провести тренінги з проєктного менеджменту, залучення донорських коштів та особистісних компетенцій молодіжного працівника; проінформувати про кращі національні та світові практики ведення спільних проєктів громадського моніторингу у сфері надання публічних послуг. Проведення навчання за цією програмою відбувається у форматі п'ятиденного тренінгу (*нині навчання відбувається лише за першим базовим рівнем*) у рамках чотирьох модулів: сутність молодіжної політики, зміст та організація роботи з молоддю; програмний менеджмент; персональна компетенція; інструменти взаємодії державних установ з неурядовими організаціями, кращі практики.

Імплементация навчальної програми «Молодіжний працівник» не тільки на загальнодержавному, а й на обласному рівні дала змогу розпочати формування вищого рівня системи підготовки молоді до громадської активності. Наступним етапом є законодавче закріплення поняття «Неформальна освіта», що, крім того, дає можливість прямо зазначати про державну підтримку неформальної освіти й надавати гранти підтримки молодіжним та громадським організаціям на місцевому рівні для проведення заходів неформальної освіти.

Діяльність будь-якої організації, крім інших умов, вимагає наявності джерел фінансування. Молодіжні організації в більшості не мають у своєму розпорядженні стільки фінансових ресурсів, скільки інші інститути громадянського суспільства. Але вони мають багато дозволених законодавством джерел формування фінансових ресурсів. Некомерційні цілі господарювання вимагають від таких організацій не тільки розробки власних прибуткових напрямів діяльності (що достатньо регламентовано податковим

законодавством України), а й залучення зовнішніх джерел фінансування з боку держави, населення та приватного сектору.

Джерела фінансування громадських організацій поділяють на три групи: залучені, державні, власні кошти.

Звичайно, кожна молодіжна організація прагне вирішити питання фінансування з урахуванням власних специфічних можливостей і потреб, однак існують загальні для всіх «молодіжок» механізми фінансового забезпечення. Насамперед ідеться про особливості національного оподаткування, формальні вимоги законодавства щодо фінансування молодіжних громадських організацій, а також реальну практику їх застосування.

Фінансування та підтримка діяльності молодіжних громадських організацій може здійснюватися у двох формах:

- грошовій (готівковій і безготівковій);
- натуральній (предмети, матеріали, послуги тощо).

Молодіжні громадські організації можуть отримувати фінансування з п'яти основних джерел:

1. Державна допомога. Держава може підтримувати молодіжні громадські організації через фінансування проєктів, надання офісних приміщень з державного фонду безкоштовно або за помірну орендну плату, податкові пільги, консультування, допомогу в організації суспільно корисних заходів тощо. Як правило, держава фінансово підтримує лише окремі громадські організації, причому принципи та механізми відбору таких організацій у молодіжних активістів доволі часто викликають несприйняття і протест, оскільки систему надання державою фінансової підтримки у цьому напрямі не можна назвати добре організованою й передбачуваною. Практично відсутня практика договірної співробітництва громадських організацій з державою, яка мала б відбуватися на засадах конкурентного суперництва різних урядових і неурядових організацій за право отримання

державних грошей на виконання суспільно корисної діяльності або проєктів.

2. Пожертви, які надходять від приватного бізнесу. У сучасній Україні не можна говорити про існування добре розвиненого «ринку спонсорів», який характерний для багатьох країн Заходу. Скоріше, бізнес-спонсори схильні до одноразової допомоги й переважно прагнуть уникати довготривалого співробітництва з громадськими організаціями. Спонсорська допомога рідко є однією зі складових політики компаній. Комерційне благодійництво часто є наслідком рішення керівництва компанії внаслідок активного тиску і прохань представників самих молодіжних організацій чи владних структур. У таких випадках надання фінансової допомоги є швидше свідченням «пробивних» здібностей молодіжних активістів, аніж наслідком системної політики спонсорської організації. Інколи процеси надання фінансової допомоги мають хвилеподібний характер, будучи складовою більш широкої кампанії з пропаганди тієї чи іншої комерційної організації.

Аналізуючи акції, заходи, проведені молодіжними організаціями, доходимо висновку, що комерційні структури більш охоче надають гроші у випадку проведення якогось гучного заходу за участю великої кількості молодих людей. Відповідно, із закінченням рекламної акції джерело такої допомоги вичерпується. Деякі спонсори віддають перевагу не наданню реальних коштів, а допомозі у вигляді оплати різних витрат, купівлі подарунків учасникам, надання безкоштовних послуг тощо. У будь-якому разі представники молодіжних організацій повинні вміти переконати потенційного спонсора в доцільності і, головне, вигідності для підприємства вкласти кошти в конкретний соціальний проєкт.

3. Приватні пожертви. Традиція участі громади у збиранні коштів на соціально значущі справи має давнє історичне коріння, однак останнім часом ця традиція переживає своєрідну кризу з кількох причин. Серед них можна назвати насамперед низький рівень добробуту більшості населення, а також суспільну недовіру до організацій, які збирають кошти. Більшість громадян

вважають, що громадські організації утворюються для задоволення власних потреб або амбіцій засновників, або ж навіть для обдурювання держави й ухиляння від сплати податків. Подолання таких стереотипів потребує тривалої роботи з метою підвищення авторитету громадських організацій. Репутація, громадська думка є вкрай важливим ресурсом, який досить легко може бути конвертований у гроші.

4. Іноземне фінансування й допомога. За експертними оцінками, до 95% легального фінансування українських неурядових організацій забезпечують іноземні донори. Таке становище, крім іншого, зумовлює залежність подальшої долі українських громадських організацій від зовнішніх чинників: міжнародної економічної кон'юнктури, особливостей міжнародної політичної ситуації, становища у країнах, де базуються організації-донори тощо. При тому, що українські неурядові організації вирішальною мірою орієнтовані на отримання допомоги з-за кордону, інформація про можливі джерела й умови отримання фінансування, конкурсні програми та гранти дбайливо охороняється від «організацій-конкурентів». Це негативно позначається на побудові партнерських відносин як між самими молодіжними організаціями, так і з іноземними спонсорами. До того ж, більшість міжнародних програм відводить українським організаціям роль «молодшого партнера», залишаючи організаційну та фінансову відповідальність за іноземними організаціями.

5. Членські внески. За свідченнями активістів третього сектору, членські внески практично не відіграють істотної ролі у формуванні бюджетів організацій. Скоріше, регулярна сплата символічних внесків (в організаціях, де це передбачено статутом) дає змогу здійснювати контроль над членством в організації, а також відчутти спільність інтересів та поглядів [231, с. 135].

Згідно із чинним законодавством, кошти молодіжних громадських організацій мають формуватися лише за рахунок членських внесків, пожертвувань та інших благодійних надходжень. Якщо ж організація отримує якісь кошти, наприклад за послуги, наукову або консультативну діяльність, то

вона автоматично втрачає статус неприбуткової й підлягає оподаткуванню на рівних засадах з комерційними структурами. Покращення ситуації можливе лише за умови докорінних змін у нормативно-законодавчій базі, яка визначає основні шляхи легального фінансування громадських організацій. Адже за сучасних нормативів виникає парадоксальна ситуація: молодіжні громадські організації для власного виживання змушені порушувати численні інструкції, нормативи або навіть закони, приховуючи від контрольних органів деякі види своєї діяльності й джерела фінансових надходжень.

Враховуючи можливі джерела фінансування, можна виділити такі групи фінансової підтримки молодіжних громадських організацій:

1. Внесок:

– благодійний – добровільна безкорисна пожертва фізичних та юридичних осіб у наданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги;

– членський – регулярне відрахування коштів у громадську організацію з метою одержання визначеного пакета товарів і послуг;

– спонсорський – добровільна матеріальна, фінансова, організаційна й інша підтримка фізичними та юридичними особами набувачам благодійної допомоги з метою популяризації виключно свого імені (найменування), свого знаку для товарів і послуг.

2. Грант – благодійні внески та пожертви, що мають цільовий характер, надані фізичними і юридичними особами в грошовій та натуральній формі.

3. Пожертва. Згідно зі ст. 729 Цивільного кодексу України, жертвою є дарування нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів, фізичній особі, юридичній особі, державі Україна, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді для досягнення ними певної, наперед обумовленої мети. Для здійснення пожертви необхідно укласти договір пожертви. До договору про пожертву застосовуються положення про договір дарування, якщо інше не встановлено законом [25].

4. Патронаж – це надання довгострокової матеріальної й організаційної підтримки некомерційної діяльності у відповідь на одержання визначених прав на участь в управлінні. «Патрон» може бути наділений правом участі в розробленні стратегії розвитку, поточному плануванні некомерційної діяльності тощо.

5. Державна підтримка. На сьогодні не існує чітких визначень цих видів підтримки, тому ми, користуючись фінансово–економічною термінологією, спробуємо самостійно їх сформулювати:

прямі види:

субсидія – це грошова сума, яка виділяється з державного чи місцевого бюджетів на фінансування певних програм (заходів) і передбачає дольову участь молодіжних громадських організацій у цьому фінансуванні;

субвенція – це грошова сума, яка виділяється з державного чи місцевого бюджетів з чітко обумовленим цільовим призначенням як покриття витрат, пов'язаних із реалізацією програм і заходів, ініційованих органами влади;

дотація – це певна грошова сума, яка виділяється з бюджету за рішенням відповідного органу влади, не обумовлена яким-небудь цільовим спрямуванням та надається насамперед молодіжним організаціям, члени яких належать до соціально вразливих груп населення, зокрема організації молоді з функціональними обмеженнями;

непрямі види:

пільги – передбачене законодавством повне або часткове звільнення молодіжних громадських організацій від дотримання встановлених законом загальних вимог і правил, виконання певних обов'язків (пільги щодо оподаткування доходів за окремими видами господарської або іншої комерційної діяльності організації);

заохочення – відзначення діяльності молодіжних громадських організацій шляхом вручення грамот, подяк, премій та подарунків тощо.

б. Власні доходи. До таких можуть належати як основні (виставочна, освітня, концертна діяльність тощо), так і додаткові (комерційна діяльність тощо) напрями роботи.

Під час аналізу власних джерел важливо чітко розрізнити надходження від некомерційної й підприємницької діяльності. Доходи від некомерційної діяльності можуть складатися з виторгу від реалізації квитків, проведення екскурсій і лекцій, роботи студій та гуртків, надання фото- і відеопослуг, виїзних виставок та гастролей тощо. На відміну від підприємницької, некомерційна діяльність організацій передбачає спрямування отриманого доходу на виконання статутних цілей.

Аналізуючи види фінансової підтримки молодіжних громадських організацій, ми запропонували обласним молодіжним організаціям обрати ті види, які вони використовують у своїй діяльності.

Отримані нами результати свідчать, що на обласному рівні найбільш поширеними є грантові кошти – 24,6%, спонсорські внески (23,4%) та підтримка з місцевого бюджету – 18,6%. Податкове навантаження, складний механізм звітування прогнозовано залишає на найнижчому щаблі джерел фінансування власні доходи організацій – 1,1% (рис. 2.1.3).

З метою запровадження тих чи інших видів і форм фінансування молодіжних громадських організацій в Україні використовують різні механізми.

Найбільш поширеним у нашій державі є конкурсний механізм підтримки діяльності молодіжних громадських організацій.

Правила організації та проведення конкурсу на залучення коштів з державного та місцевого бюджету затверджуються відповідно Кабінетом Міністрів України та органами місцевої влади (місцевого самоврядування).

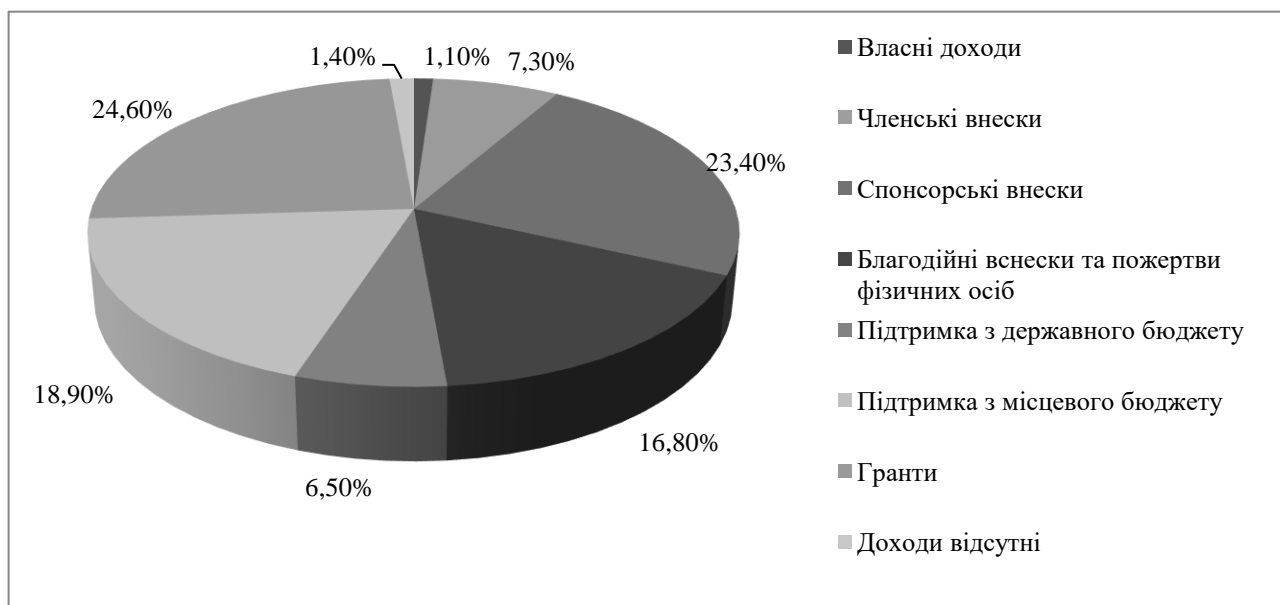

Рис. 2.1.3. Джерела фінансування обласних молодіжних організацій

Останніми роками набуває поширення такий фінансовий механізм, як соціальне замовлення – доручення з боку державної влади, місцевого самоврядування на виконання комплексу заходів щодо вирішення певної пріоритетної соціальної проблеми шляхом цільового бюджетного фінансування, як правило, на конкурсній основі соціальних проєктів громадських організацій, які збігаються з відповідними соціальними пріоритетами цієї громади [146].

Найменш поширеним залишається механізм делегування повноважень органами влади молодіжним громадським організаціям, що обов'язково передбачає відшкодування витрат, пов'язаних із виконанням цих повноважень.

Поодинокими в Україні є звернення до такого механізму залучення власних доходів, як соціальне підприємництво – підприємницька діяльність неприбуткової організації, дохід від якої прямує на реалізацію статутних цілей організації.

Отже, розглянуті нами вище механізми фінансування діяльності молодіжних громадських організацій поширені та застосовуються в різних

регіонах країни неоднаково. Причиною такого стану є те, що більшість з них, крім конкурсного, не є законодавчо закріпленими й тому залежать від особистого бажання та підтримки місцевими (або, навпаки, державними) органами влади.

2.3. Молодіжні організації в структурі суб'єктів державної політики

Різні ресурси, зокрема майнові, людські й фінансові, що ми розглянули у попередньому підрозділі, розподіляються між суб'єктами, як беруть участь на різних етапах вироблення державної політики, хоча вони залишаються доступними для всіх у більшості випадків.

Залежність результативності державної політики від ефективності використання ресурсів довела вітчизняна дослідниця Л. Приходченко. Вона, зокрема, зауважує, що «розподіл ресурсів має відбуватися з максимальною відповідністю до цілей діяльності. Якщо ресурсів недостатньо для виконання поставленого завдання, хоча б на мінімально прийнятному рівні, то його виконання є неможливим» [189, с. 320].

Зацікавлені сторони будь-якої організації вступають у відносини між собою виключно з метою ресурсного обміну. Т. Безверхнюк стверджує, що поліцентричний (багаторівневий) спосіб узгодження інтересів суб'єктів управління (місцевих, регіональних, центральних суб'єктів влади, державних та недержавних виробників суспільних благ) формує політичну мережу для взаємозацікавленого обміну ресурсами, якими володіють її учасники [26, с. 152].

Зі сказаного можемо дійти висновку, що в процесі реалізації своєї політичної суб'єктності молодіжні організації повинні взаємодіяти з іншими суб'єктами державної політики, з яких виділяємо органи влади та місцевого самоврядування всіх рівнів, інститути громадянського суспільства та

політичні партії, покриваючи таким чином нестачу власних засобів та активізуючи потенційні можливості.

Для подальшого дослідження насамперед визначимось із тлумаченням терміна «інститут громадянського суспільства», до філософсько-управлінського та політологічного тлумачення якого тривалий час не було однозначного підходу. Це поняття унормовано в чинному законодавстві України Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 щодо Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Відповідно до абзацу другого пункту 2 цього Порядку, до інститутів громадянського суспільства належать: громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші невідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства [236].

Значущість мобілізації ресурсів та їх поповнення шляхом обміну між суб'єктами на всіх стадіях процесу вироблення державної політики чітко простежується під час аналізу виконання схожих завдань різними суб'єктами. Відтак, наскільки вистачає молодіжним організаціям власних ресурсів та звідки вони їх поповнюють у випадку нестачі, можна судити з таких відповідей щодо ресурсної забезпеченості молодіжних організацій¹.

Респондентам було запропоновано оцінити ступінь наявності ресурсів (фінансові, матеріальні, людські, інформаційні, організаційні та правові) щодо поставленого завдання за п'ятибальною шкалою, де: 5 (найвищий бал) – «достатньо повною мірою»; 1 (найнижчий) – «цілком недостатньо».

Додатково представникам молодіжних організацій було надано можливі варіанти джерел для акумулювання ресурсів у випадку їхньої недостатності (ресурси інститутів громадянського суспільства та ресурси органів влади) і

---

¹Результати згідно проведеного опитування голів молодіжних організацій

також оцінити їх за тією самою шкалою, однак відповіді звучали від «використовую повною мірою» до «взагалі не використовую».

У загальному вигляді результати проведеного опитування подано на рис. 2.3.1.

Відповіді розподілилися так:

– власні ресурси молодіжних організацій: фінансові та інформаційні – 1,2; правові – 2,2; організаційні – 2,8; матеріальні – 3,5; людські – 4,8;

– ресурси, залучені від інститутів громадянського суспільства: матеріальні – 1,8; інформаційні – 2,1; правові – 2,9; людські – 3,8; організаційні – 3,9;

– ресурси, залучені від органів влади та місцевого самоврядування: людські – 1,1; матеріальні та організаційні – 3,8; інформаційні – 4,3; правові – 4,7; фінансові – 4,8.

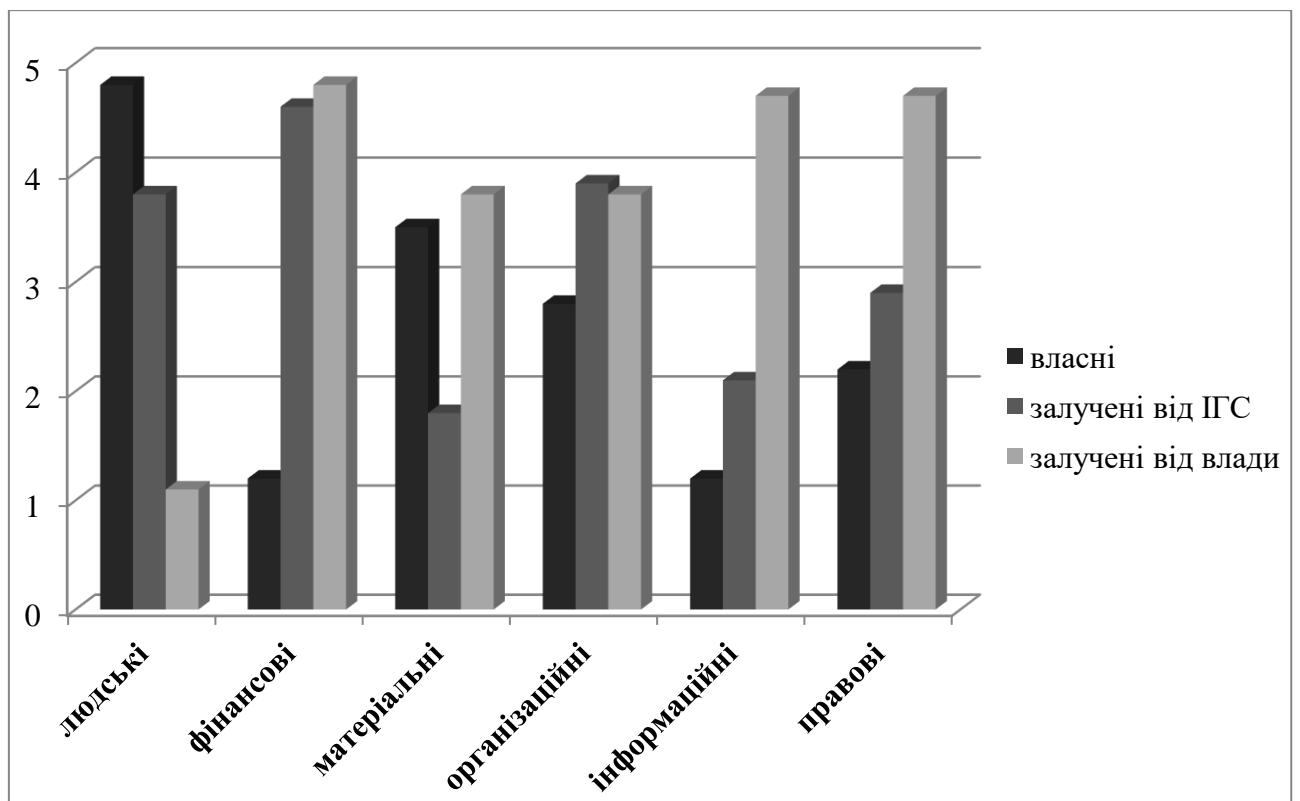

Рис. 2.3.1. Ресурсне забезпечення молодіжних організацій

Якщо ж зробити вторинний аналіз, то слід зауважити, що найбільше молодіжні організації потребують підтримки у фінансових, інформаційних та правових ресурсах, які респонденти оцінили на рівні 30–40% від необхідного, тоді як людськими ресурсами – на рівні 90–95%.

Що стосується аналізу залучених ресурсів, то практично однаковою мірою молодіжні організації використовують фінансові ресурси, залучені від органів влади та інститутів громадянського суспільства (більше ніж 90% коштів молодіжні організацій залучають) та організаційні ресурси (зумовлено наявністю в більш досвідчених «гравців» на політичній арені сформованих дієвих структур та наявністю в органів влади адміністративного апарату).

Щодо володіння інформаційними й правовими ресурсами, то занепокоєння викликає той факт, що молодіжні організації майже 95% нестачі цих ресурсів покривають за рахунок органів влади. На перший погляд, це формує картину їхньої гарної взаємодії, однак цей спосіб ставить молодіжні організації в залежність від влади, оскільки нестача ресурсів поповнена й не потребує пошуку інших, можливо, складніших шляхів розбудови й накопичення власних інформаційних і правових ресурсів.

Оскільки сьогодні молодіжні організації відчувають обмеженість ресурсів (брак коштів, відсутність релевантної інформації, недостатність правових інструментів тощо), то вихід вбачається в налагодженні взаємозацікавленого обміну й перерозподілу ресурсів з іншими суб'єктами державної політики так, аби результативність суб'єктності молодіжних організацій не залежала від наявних у них у цей момент власних ресурсів.

Тож перейдемо до розгляду взаємодії молодіжних організацій з іншими суб'єктами державної політики, представленими інститутами громадянського суспільства, щоб визначити потенційні додаткові ресурси, що можуть бути акумульовані молодіжними організаціями для підвищення своєї суб'єктності

в державній політиці в Україні. Взаємодію з органами влади розглянемо в наступному розділі.

Молодіжні організації, виходячи з категоріального аналізу дефініції «інститут громадянського суспільства», можна розглядати з кількох позицій:

- 1) як самостійний інститут громадянського суспільства;
- 2) як складову інституту громадських організацій;
- 3) як елемент громадянського суспільства.

Схематично місце молодіжної громадської організації в системі інститутів громадянського суспільства зображено на рис. 2.3.2.

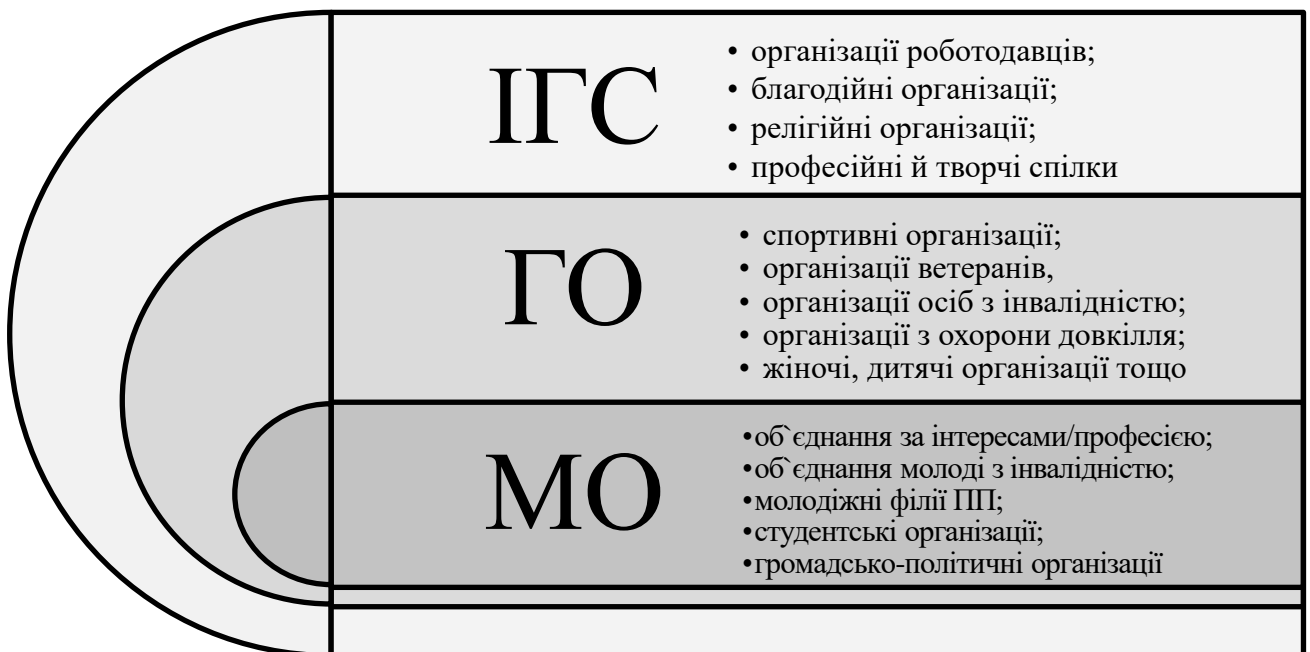

Рис. 2.3.2. МГО в системі інститутів громадянського суспільства

Таке бачення місця молодіжної громадської організації в системі інститутів громадянського суспільства ми подаємо, виходячи з аналізу їхніх основних функцій, що характерні одразу цим трьом поняттям:

- захист прав і свобод певної соціальної групи;
- задоволення легітимних інтересів щодо участі в управлінні державними справами, зокрема у формуванні та реалізації державної політики в Україні.

Отже, ефективність здійснення молодіжними громадськими організаціями репрезентативної функції щодо потреб та інтересів молоді, її участі у формуванні й реалізації державної політики залежить не лише від їхньої співпраці з органами державної влади (вертикальна взаємодія). Одним з визначальних факторів у цьому напрямі є також налагодження організованих, конструктивних, постійних чи тимчасових взаємозв'язків з рештою інститутів громадянського суспільства в рамках чинних інституційних норм (горизонтальна взаємодія).

На необхідності утворення громадськими об'єднаннями консолідованого громадського руху, «який складатиметься з окремих не підпорядкованих одна одній, але взаємодіючих організацій, які спрямовували б енергію громадян на творчу діяльність і тим самим знижували б соціальну напругу в суспільстві», наголошують вітчизняні науковці В. Брудний, А. Крупник, О. Орловський [164, с. 18].

Зв'язки та взаємодії всередині інститутів громадянського суспільства можна стисло подати у вигляді трьох базових форм: співпраця, ігнорування та конфронтація.

Більш детально та наочно розглянемо ці форми на прикладах.

Отже, співпраця між молодіжними та «дорослими» організаціями може бути партнерською – за умови рівного розподілу прав та обов'язків, або ж патронатною, коли одні учасники, маючи більше ресурсів, вказують іншим за їх згодою на необхідні дії. Найсвіжішим прикладом першої є взаємодія студентських, молодіжних громадських організацій з іншими організаціями, об'єднаннями, неформальними громадськими рухами та політичними партіями під час масових протестних акцій в Україні кінця 2013 – початку 2014 р., координаційним центром яких стало новостворене Всеукраїнське об'єднання «Майдан». Так, до складу його ради було включено, зокрема, чотирьох представників студентських страйкових комітетів, а до президії – президента Української асоціації студентського самоврядування.

Яскравим прикладом патронатної співпраці є діяльність молодіжних організацій – «дочірніх» філій політичних партій, наприклад ВМГО «Батьківщина Молода», ВМГО «Молоді регіони» тощо.

Інститути громадянського суспільства часто ігнорують: не помічають, не заважають, але й не допомагають у вирішенні проблем, що висуваються молодіжними громадськими організаціями, які перші можуть вважати неважливими, непершочерговими внаслідок їхньої вузької вікової обмеженості. Наприклад, питання ефективності функціонування студентського самоврядування порушують переважно молодіжні та студентські організації. «Дорослі» організації часто згадують про такі суто молодіжні проблеми в період виборчих кампаній для збільшення електоральної підтримки з боку молоді та, прийшовши до влади, забувають про свої обіцянки.

Конфронтацію всередині інститутів громадянського суспільства можна спостерігати у випадках, коли інтереси одних зачіпають інтереси інших. Наприклад, ініціювання молодіжними організаціями вирішення проблеми безробітної молоді за рахунок введення обов'язкових квот для молодих спеціалістів на підприємствах може зіткнутись із серйозним опором організації роботодавців та спілки підприємств. Втім, і одні, і інші є суб'єктами державної політики у сфері зайнятості. Саме їх своєчасне й рівноправне залучення органами державної влади до процесу обговорення можливих варіантів вирішення цієї проблеми забезпечить зниження конфронтації прийняттям спільно виробленого рішення.

Тим не менше, незважаючи на можливі протистояння між інститутами громадянського суспільства, для більшості з них характерні об'єднання зусиль та пошук форм взаємодії для забезпечення впливу на органи влади у важливих для них питаннях.

У 2010 р. з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» в Україні створено новий діалоговий майданчик на громадському

просторі – громадські ради. Відповідно до Типового положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації, затвердженого цією постановою, громадська рада є постійно діючим колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом, утвореним для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, налагодження ефективної взаємодії зазначених органів із громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики [195].

Тут вперше зійшлися різні інститути громадянського суспільства: від «традиційних» громадських організацій (зокрема правозахисних, екологічних, молодіжних, сервісних, аналітичних центрів) до бізнесових асоціацій, релігійних організацій, профспілок та навіть недержавних пенсійних фондів і почали процес вироблення спільних позицій.

Однак, як стверджують українські дослідники А. Красносільська, М. Лациба, О. Хмара, «перший досвід формування громадських рад за демократичними процедурами показав, що самі інститути громадянського суспільства виявилися неготовими до належної самоорганізації та кооперації» [69, с. 6]. Громадським радам ще належить стати дієвим інструментом комунікації між інститутами громадянського суспільства та органами виконавчої влади [69, с. 6].

Виконання поставлених перед громадськими радами завдань: створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, сприяння врахуванню органом виконавчої влади громадської думки під час формування та реалізації державної політики – забезпечується певним набором правових інструментів (табл. 2.3.1).

Правові інструменти громадських рад

№	Назва та поняття інструменту	Можлива форма реалізації
1.	<p>ЗВЕРНЕННЯ: в усній чи письмовій формі адресуються органам державної влади і місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям, незалежно від форм власності, об'єднанням громадян або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань [8].</p>	<p>Пропозиція (зауваження) – висловлення порад, рекомендації щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також щодо врегулювання суспільних відносин та вдосконалення правової основи різних сфер діяльності держави і суспільства.</p> <p>Заява (клопотання) – прохання про сприяння реалізації законних прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, депутатів України усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності</p> <p>Скарга – вимога про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб</p>
2.	<p>ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ: поширення інформації про діяльність органів влади і місцевого самоврядування, з одного боку, з іншого – забезпечення вільного доступу до інформації щодо діяльності громадських рад як однієї з найважливіших передумов забезпечення прозорості та підзвітності їх діяльності [9].</p>	<p>Запит на інформацію – прохання до розпорядника інформації, надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні (на відміну від звернення – прохання вчинити дію щодо викладеного питання)</p> <p>Оприлюднення інформації – інформування в обов'язковому порядку громадськості про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному вебсайті органу й в інший прийнятний спосіб: у друкованих виданнях, мережі Інтернет, на інформаційних стендах, будь-яким іншим способом.</p>
3. +	<p>КОНСУЛЬТАЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ: отримання зворотного потоку інформації – від громади до влади, щодо вивчення ставлення населення до тих чи інших урядових ініціатив, рішень, їх змісту чи доцільності прийняття тощо задля врахування прав та інтересів усіх зацікавлених сторін під час прийняття остаточного рішення [10].</p>	<p>Публічне (безпосереднє) громадського обговорення – передбачає організацію і проведення таких заходів: конференцій; форумів; громадських слухань; засідань за круглим столом; зборів та зустрічей з громадськістю; теле-, радіодебатів, інтернет-конференцій; електронних консультацій</p>

№	Назва та поняття інструменту	Можлива форма реалізації
		<p>Вивчення громадської думки (опосередковане) здійснюється шляхом:</p> <p>проведення соціологічних досліджень та спостережень (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи тощо);</p> <p>створення телефонних «гарячих ліній», проведення моніторингу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у друкованих та електронних засобах масової інформації для визначення позиції різних соціальних груп населення та заінтересованих сторін;</p> <p>опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян пропозицій та зауважень з питання, що потребує вивчення громадської думки</p>
4.	<p>ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: передбачає аналіз діяльності органів влади та результатів реалізації програм, заходів, утілення того чи того нормативно-правового акта, рішення органу влади порівняно із запланованими цілями з подальшим розробленням рекомендацій для прийняття рішень [11; 12]</p>	<p>Моніторинг – це процес, який включає регулярний (систематичний) збір і фіксацію даних для відстеження ключових елементів реалізації нормативно-правових актів, діяльності органів влади з метою коригування напряму діяльності, забезпечення ефективного використання ресурсів, досягнення запланованих завдань, мінімізації негативних наслідків, визначення можливостей та необхідності прийняття тих чи інших рішень тощо</p> <p>Громадська експертиза: оцінювання діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовка пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх урахування органами виконавчої влади у своїй роботі</p>
		<p>Громадська антикорупційна експертиза: експертиза нормативних правових актів та їх проектів на предмет наявності в них положень, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, з метою запобігання виникненню передумов для вчинення таких правопорушень і розроблення рекомендацій стосовно їх усунення. Проводиться інституціями громадянського суспільства та громадськими радами самостійно та в ініціативному порядку як за рахунок власних коштів, так і залученого недержавного фінансування</p>
5.	<p>РОЗПОРЯДЧІ ДОКУМЕНТИ: документи, які регулюють і координують діяльність, дозволяють відповідному органу забезпечувати реалізацію поставлених перед ним завдань</p>	<p>Рішення ради – правовий акт, що приймається громадською радою з метою розв'язання найбільш важливих питань її діяльності та є обов'язковим для розгляду органом виконавчої влади, при цьому відомості про врахування цим органом пропозицій або причини їх відхилення не пізніше ніж у десятиденний строк в обов'язковому порядку повинні доводитися до відома членів громадської ради</p>

На практиці наявний правовий потенціал громадських рад у частині представлення інтересів молоді в процесі розробки та ухвалення політико-управлінських рішень украї незадовільно використовується молодіжними організаціями. Їхня інертність як у процесі формування громадських рад, так і в організації їх роботи підтверджується аналізом кадрового та галузевого складу інститутів громадянського суспільства – членів громадських рад, у загальнонаціональному звіті з моніторингу формування громадських рад при центральних та місцевих органах виконавчої влади. Хоч дослідники не фокусували свою увагу саме на молодіжних організаціях, наявні дані про типи інститутів громадянського суспільства за сферами діяльності, що представлені у громадських радах на рівні обласних державних адміністрацій, дозволяють нам вирахувати узагальнений показник представництва в них молодіжних організацій – 5,5%.

Додатковим підтвердженням низького рівня представництва молодіжних організацій у громадських радах є те, що цей показник майже в 2,5 рази менше порівняно із часткою молодіжних організацій серед загалу зареєстрованих громадських організацій в Україні, що становить 11,8% [160, с. 189].

З метою з'ясування причин такої ситуації ми провели інтерв'ю з головами Вінницьких обласних молодіжних організацій, які активно працюють у сфері молодіжної політики та мають гарний авторитет серед молоді Вінниччини, проте не входять до складу громадської ради при обласній державній адміністрації. Вони аргументували свою позицію, виходячи з власного бачення дієвості цього органу та доцільності їхньої участі в його роботі. Узагальнивши отримані відповіді, можна виділити такі основні причини (аргументи) низької участі молодіжних громадських організацій у громадських радах:

- 1) наявність негативного (безрезультативного) досвіду роботи в попередніх консультативно-дорадчих органах;

2) громадські ради використовуються її членами для реалізації власних політичних та кар'єрних амбіцій;

3) прагнення отримання членства в громадській раді пов'язане з бажанням отримати доступ до бюджетного фінансування;

4) участь у роботі громадської ради вчить правил побудови бюрократичних відносин з органами влади;

5) вплив дієвих громадських організацій не залежить від їх участі в громадській раді, і, навпаки, результативність роботи громадської ради залежить від досвідченості та активності її членів.

Отже, проаналізувавши становище молодіжних організацій у системі інститутів громадянського суспільства, можна зробити висновок, що на сьогоднішній момент вони посідають у ній чільне місце, але ще не відіграють провідної ролі.

До позитивних моментів їхньої співпраці з іншими організаціями можна зарахувати приклади конструктивної взаємодії у вирішенні суспільних проблем, можливість мобілізації та перерозподілу ресурсів, а також наявність інституційно-організаційного механізму у вигляді громадських рад для забезпечення спільної участі в управлінні державними справами.

Серед недоліків такого партнерства – пасивність молодіжних організацій у консультативно-дорадчих формах роботи спільно з іншими організаціями, нестача інформованості, досвіду.

Щодо ставлення до молодіжних організацій з боку інших громадських організацій, то на сьогодні відносини вибудовуються переважно в односторонньому порядку у форматі наставництва.

Висновки до розділу 2

З моменту проголошення незалежності в Україні проведено велику нормотворчу роботу та сформовано достатньо розгалужене «молодіжне» законодавство. Проте нормативне регулювання молодіжної сфери все ще залишається надто складним, незрозумілим не лише для пересічних громадян, а й для фахівців, які безпосередньо забезпечують реалізацію молодіжних заходів. Крім того, воно не завжди відповідає реаліям життя.

Величезний нормативно-правовий масив у сфері регулювання молодіжних питань скоріше є нагромадженням різноманітних нормативно-правових актів і практично є несистематизованим, що призводить до значних труднощів у правозастосуванні та користуванні таким законодавством, існування «юридично відмерлих» положень, а подекуди й цілих документів.

Аналіз змісту проєктів нормативно-правових актів, які нині проходять обговорення, свідчить, з одного боку, про пріоритетну спрямованість центральних органів виконавчої влади України на впровадження стандартів та рекомендацій Європейського Союзу в частині політичної суб'єктності молодіжних організацій у державній політиці, з іншого – про декларативність та диспозиційність більшості норм.

З усього можливого спектра ресурсів найбільше молодіжні організації володіють людськими ресурсами, кадровий потенціал якого потрібно підвищувати шляхом формування системи підготовки молоді до громадської активності, починаючи від учнівського самоврядування, завершуючи неформальною освітою.

Нестача інших (фінансових, матеріальних, інформаційних, організаційних, правових) ресурсів в молодіжних організаціях може бути компенсована завдяки їх взаємодії з іншими інститутами громадянського суспільства, зокрема за умови налагодження ефективної роботи

координаційних, консультативно-дорадчих органів при органах влади різного рівня та активній участі в їхній роботі молодіжних організацій.

Аналіз становища молодіжних організацій у системі інститутів громадянського суспільства засвідчив наявність як позитивних (конструктивна взаємодія у вирішенні суспільних проблем, можливість мобілізації та перерозподілу ресурсів, наявність інституційно-організаційного механізму у вигляді громадських рад для забезпечення спільної участі в управлінні державними справами), так і негативних (пасивність молодіжних організацій у консультативно-дорадчих формах роботи спільно з іншими організаціями, нестача інформованості, досвіду) аспектів. Відносини інших громадських організацій з молодіжними організаціями вибудовуються лише в односторонньому порядку у форматі наставництва.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРАКТИЧНОМУ ВИМІРІ

3.1. Взаємодія органів державної влади та молодіжних організацій

Реалізація суб'єктності молодіжних організацій у процесі вироблення державної політики передбачає їхню взаємодію з органами влади та місцевого самоврядування та забезпечує для них можливість реально впливати на ухвалення публічних рішень, які впливають на життя суспільства. Цей процес вимагає безпосередньої участі й підтримки органів влади з використанням успішного світового досвіду, новітніх технологій і практик.

На науково-методичному рівні існує низка конструктивних розробок щодо взаємодії суб'єктів діяльності у вирішенні окремих прикладних проблем у державному управлінні. Взаємодію державних органів та інститутів громадянського суспільства проаналізовано в працях О. Висоцької, М. Головатого, Н. Драгомирецької, І. Ібрагімової, Г. Коваль, О. Крутій, С. Москаленко, В. Надраги, В. Орлова, В. Панасюк, М. Перепелиці, Н. Піроженко, Н. Сокур, О. Тинкован, О. Хуснутдінова та ін.

«У державному управлінні таке поняття як «взаємодія», незважаючи на те, що воно давно введено в науковий обіг і широко використовується в нормативно-правових актах і на практиці, на жаль, досить чітко не сформульовано», – стверджує українська дослідниця О. Крутій. Більше того, вона наголошує на необхідності дослідження цієї категорії в державному управлінні як процесу та форми діалогу й доходить висновку, що «взаємодію» слід розглядати «як інтеракцію, котра супроводжується комунікативними і перцептивними процесами, які в діалогічному її варіанті обумовлюються

присутністю автономних суб'єктів, що мають відносно рівні ресурси, психологічну готовність та культуру ведення діалогу» [135, с. 92].

У своїй дисертаційній роботі О. Крутій конкретизує уявлення про рівні діалогової взаємодії між владою та громадськістю й характеризує їх так:

1) мотиваційний рівень (домінування мотивів на співробітництво в обох суб'єктів взаємодії);

2) емоційний рівень (відкриті позиції влади й громадянина, який, будучи автономною особистістю, ідентифікує себе, з колективним суб'єктом – народом);

3) раціональний рівень (чітке формулювання та висловлювання власної позиції й адекватне сприйняття протилежної позиції з боку представників громадськості; з боку влади – забезпечення умов для перманентної дискусії, яка досягає конструктивного завершення через пошук спільного, а не шляхом акцентування на відмінностях у позиціях);

4) рефлексивний рівень (передбачає здатність виходити за межі власної позиції суб'єкта, огляд проблеми, шляхів її розв'язання та точки зору інших суб'єктів взаємодії відбувається з позиції стороннього спостерігача для максимально об'єктивного усвідомлення суті проблеми);

5) творчий рівень (готовність і здатність до здійснення самоврядних функцій, самоуправління та самореалізації власного життя з боку громадськості, готовність до передачі частини владних функцій суб'єктам самоврядування й сприяння розвитку громадян як самостійних суб'єктів державного управління з позиції влади) [135, с. 145].

Багато науковців акцентують увагу на тому, що організація спільної діяльності індивідів можлива завдяки комунікації.

Так, вітчизняний науковець Н. Драгомирецька, досліджуючи комунікації в державному управлінні «як вид управлінської діяльності, що є спеціальним засобом формування взаємовідносин держави та суспільства», акцентує увагу на позиціях науковців і фахівців щодо інтерактивності

(комунікації як формувальний вплив та сприяння обміну діями) і перцептивності (взаємне сприймання й встановлення взаєморозуміння партнерів) комунікації. Вона також розкриває «формувальний вплив комунікативної діяльності на побудову відносин між державою та суспільством і вбачає її сутність у встановленні рівноваги «між змістовними (сенс комунікації), виконавчими (управлінські дії з обміну інформацією), особистісними (потреби, мотиви суб'єктів управління) компонентами та очікуваними результатами від комунікативної діяльності» [90].

У контексті нашого дослідження вагомою є думка Н. Драгомирецької щодо доцільності трактування комунікативної діяльності як багатоканальної системи взаємодії, котра стосується комунікації як спілкування: на рівні міжособистісного спілкування, міжгрупового спілкування, процесів спілкування між особистістю й групою, а також факторів впливу на оточення з метою спонукання їх до діяльності [90].

Зосереджуючись на тлумаченні терміна «взаємодія», зауважимо про існування думки науковців, котрі в цій категорії вбачають не лише формувальний та конструктивний вплив. Так, деякі дослідники переконані, що в разі розбіжностей між інтересами й цілями суб'єктів державної політики виникає конфліктна взаємодія – протиборство, боротьба [46, с. 146].

Науковці зазначають такі принципи, на яких повинна організовуватися взаємодія органів виконавчої влади з громадськими організаціями:

- соціальне партнерство – налагодження конструктивної взаємодії органів виконавчої влади, громадських організацій і суб'єктів господарювання для вирішення питань державного управління й суспільного життя;

- забезпечення рівних можливостей – створення органами виконавчої влади однакових умов для діяльності громадських організацій;

- взаємовідповідальність – усвідомлення органами виконавчої влади та громадськими організаціями спільної відповідальності за рівень їх взаємодії;

- відкритість та прозорість – забезпечення органами виконавчої влади доступу інститутів до інформації шляхом:

а) розроблення та впровадження ефективного механізму налагодження комунікацій з громадськістю;

б) надання громадським організаціям у повному обсязі інформації про свою діяльність, за винятком тієї, що відповідно до законодавства становить державну таємницю;

в) проведення роз'яснювальної роботи щодо доцільності розроблення проєктів рішень та їх прийняття;

г) сприяння висвітленню в засобах масової інформації проєктів ефективного співробітництва органів виконавчої влади з громадськими організаціями, питань розвитку громадянського суспільства;

– участь громадських організацій у формуванні та реалізації державної політики – залучення їх органами виконавчої влади як зацікавлених сторін до управління державними справами;

– невторчання – унеможливлення вторчання органів виконавчої влади в діяльність громадських організацій, за винятком випадків, установлених законом;

– визнання органами виконавчої влади різних видів діяльності громадських організацій – створення умов для різноманітної їх діяльності, налагодження взаємодії на професійно-профільній основі;

– підвищення ефективності процесу взаємодії – досягнення позитивних результатів у процесі взаємодії органів виконавчої влади з громадськими організаціями, прийняття органами виконавчої влади рішень з урахуванням суспільних потреб та інтересів [44, с. 128].

Аналізуючи науково-методичну, аналітичну літературу, зустрічаємо ще кілька термінів на позначення «взаємодії», які часто вживаються дослідниками синонімічно: «спільна діяльність», «співпраця», «координація», «співробітництво», «партнерство», крім «діалог» та «комунікації», що розглянуті нами вище. Вважаємо, що ці категорії потребують термінологічного визначення, оскільки, незважаючи на свою, на перший погляд, семантичну спорідненість, вони мають суттєві відмінності,

роз'яснення яких дозволяє більш широко розкрити сутність процесу взаємодії в державному управлінні.

Чітке розмежування та семантичні уточнення цих термінів спостерігаються під час дослідження їхніх англійських аналогів: «cooperation», «coordination», «collaboration», «partnership» в іноземній літературі, що, на нашу думку, зумовлено тривалішою історією розбудови відносин між громадськими організаціями та органами влади в зарубіжних країнах, практикою їх втілення та науковим обґрунтуванням.

Дж. Рошел та С. Тіслі сутність поняття «спільна діяльність», котра є тотожною до «співпраця», описують як завдання, що досягається шляхом ділення його серед суб'єктів, де «кожен учасник (будь-то людина чи група осіб) несе відповідальність за частину рішення проблеми», і вони розуміють спільну діяльність як «взаємне залучення учасників у скоординовані зусилля, щоб вирішити проблему разом» [254].

Ключову розбіжність між поняттями «співпраця» та «співробітництво» науковець Федеральної політехнічної школи Швейцарії П. Діленбург вбачає в тому, що співпраця більше зосереджена на роботі разом, щоб створити кінцевий продукт, тоді як успішне співробітництво вимагає від учасників безпосередньої участі в процесі досягнення мети. Іншими словами, співпраця може бути досягнута, якщо всі учасники роблять свої визначені частини роботи окремо, використовуючи власні засоби, несучи власні витрати, без використання засобів і ресурсів іншого учасника, погоджуючи з ним тільки організаційні моменти реалізації проекту, а також поділяючи з ним прибуток пропорційно до підсумкової частки участі в проекті, оскільки співробітництво вимагає чітко визначеної взаємодії між учасниками для реалізації спільної мети й включає в себе переговори, обговорення, дискусії та створення нових планів [253, с. 16].

Можемо проілюструвати цю відмінність на прикладах взаємодії органів влади з молодіжними організаціями.

Так, надання фінансової підтримки молодіжним організаціям для реалізації власних проєктів, незважаючи на всіляку демонстраційність співробітництва за своєю сутністю є співпрацею, спільною діяльністю, бо не передбачас, зокрема, включення органів влади в процес розробки й реалізації проєкту: орган влади забезпечує свою частину фінансування та контроль за цільовим призначенням коштів, а молодіжна організація, витрачаючи свої людські, організаційні, подекуди фінансові ресурси забезпечує реалізацію проєкту, час від часу узгоджуючи певні організаційні моменти через затвердження відповідної документації в органах влади.

Власне прикладом співробітництва може слугувати реалізація спільного проєкту шляхом створення оргкомітету, чіткого визначення функцій, обговорення плану реалізації проєкту та аналізу наявних і потенційних ресурсів, обміну інформацією щодо стану підготовки проєкту та за необхідності спільного корегування, безпосередньої участі в проведенні проєкту відповідно до розподілених ролей і, головне, спільного оцінювання досягнутих результатів та планування майбутніх дій.

У практичних посібниках з розбудови партнерських відносин держави та громадських організацій категорія «партнерство» визначається в її варіантах:

а) співпраця – неформальні відносини без жодної визначеної мети, структури або планування зусиль;

б) координація – більш формальні відносини, розуміння сумісних місій, певне планування й розподіл ролей необхідно;

в) співробітництво – взаємовигідні й чітко визначені відносини, укладені між двома або більше організаціями для досягнення спільних цілей [254, с. 4].

Підсумовуючи дефініційний аналіз, визначимо партнерство в державному управлінні як формалізовану взаємодію, за якої суб'єкти державної політики об'єднують свої ресурси для виконання певної діяльності, що створює передумови для інновацій у вирішенні проблем завдяки кращому

розумінню цінностей і можливостей кожного суб'єкта та розбудови більш інтегрованого й сталого суспільства.

Вітчизняний науковець Н. Піроженко, досліджуючи партнерство органів публічної влади та громадських організацій, вказує на важливість передумов, за яких воно може здійснюватись:

1. Не володіючи інформацією про специфіку, правові основи й проблеми діяльності іншої сторони, неможливо будувати не тільки дієві механізми партнерства, а й вступати в будь-які усвідомлені та взаємоприйнятні форми співпраці.

2. Саме по собі партнерство може відбутися лише в окремих випадках. Ці випадки потрібно вміти вибудовувати. Потрібно знати, як створювати передумови для співпраці. Необхідно вчитися вибудовувати партнерство з максимальним урахуванням реальних обставин, можливостей і перспектив.

3. Для того, щоб партнерство стало реальністю, потрібно не просто бути зацікавленою в ньому одній із сторін і мати певне уявлення про інтереси іншої, має «визріти» відповідна сукупність умов і причинно-наслідкових чинників, якими захотілося б скористатися представникам обох сторін для спільної роботи.

4. Для ініціації й реалізації плідного партнерства обидві сторони повинні вміти зіставляти власну функціонально-цільову орієнтацію із цільовим призначенням іншої сторони, щоб знайти «доповнювальну» й взаємоприйнятну нішу у своїй повсякденній роботі за участю іншої сторони.

5. Для втілення партнерства зі сфери абстракції в реальність, крім власне безпосередніх учасників, обов'язково повинно бути підтвердження в доцільності партнерства з боку ключових фігур, що діють на відповідній території.

6. Простіше й ефективніше будувати партнерство (особливо в соціальній сфері), якщо сторони добре поінформовані про потреби конкретної (а не

абстрактної) цільової групи населення, що мешкає в зоні безпосередньої діяльності й відповідальності сторін [181, с. 132].

Цілком зрозуміло, що процес налагодження взаємодії між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства потребує часу й виважених кроків. У зв'язку із цим доцільно виділити чотири етапи налагодження співпраці та партнерських відносин:

1. Інформаційний зв'язок із спільнотою. На цьому етапі передбачено використання теле- і радіоінтерв'ю, висвітлення в пресі засідань органів виконавчої влади, постійні публікації за цією тематикою в засобах масової інформації, сповіщення в них про управлінські послуги для населення, подання рекламних матеріалів, інформаційних пакетів для преси, прес-релізів, прес-конференцій тощо.

2. Зворотний зв'язок із спільнотою. Етап визначається застосуванням таких форм і методів, як громадські слухання, вивчення громадської думки, «гаряча лінія» тощо.

3. Діалог із спільнотою, який потребує постійного зв'язку з населенням, що активізує, зокрема, допомогу громадським лідерам, діяльність дорадчих та експертних комісій.

4. Партнерство із спільнотою. Етап характеризується спільною відповідальністю, діяльністю дорадчих, наглядових та профільних комісій, рад, груп, проведенням референдумів.

Взаємодія органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства, у тому числі з молодіжними громадськими організаціями, може набувати різних форм залежно від цілей і характеру виконуваної роботи, обсягу повноважень суб'єктів, масштабу взаємодії (загальнодержавний, регіональний, місцевий рівні) [212].

Відомий вітчизняний учений М. Перепелиця вважає, що «здійснювати ефективніший двосторонній зв'язок між молоддю і органами державної влади за посередництва молодіжних організацій можна було б у більш повному обсязі, активно використовуючи такі форми роботи, як:

- зустрічі керівників регіонів з представниками молодіжних організацій;
- включення представників молодіжних організацій у дорадчі органи при органах державної влади на місцях;
- виступи молодіжних лідерів, активістів у засобах масової інформації;
- участь керівників областей, районів, міст у заходах, що проводяться молодіжними організаціями» [179, с. 135].

Беручи за основу зміст спільної роботи, В. Панасюк виділяє такі організаційно-правові форми взаємодії державних органів і громадських організацій:

- проведення спільних заходів (це виражається в проведенні масових акцій, відзначення пам'ятних дат, свят, профілактичних заходів, конкурсів, «круглих столів», семінарів тощо);
- розробка та прийняття спільних правових актів;
- інформаційно-методичне забезпечення діяльності (проведення спільних соціологічних досліджень, обмін інформацією, розробка та видання спільної рекламної продукції профілактичного характеру, видання методичної літератури тощо) [175, с. 247].

Підтримка державою молодіжних організацій, на думку М. Головатого, може здійснюватись матеріально, організаційно, а також шляхом:

- звільнення молодіжних організацій, створених ними підприємств, закладів, установ від оподаткування;
- безоплатної передачі молодіжним організаціям споруд, приміщень, матеріальної бази, необхідної для роботи з молоддю;
- звільнення молодіжних організацій від внесення плати за користування землею;
- надання молодіжним організаціям на вигідних засадах різноманітних видів кредитів і субсидій;
- створення молодіжним організаціям умов для здійснення обмінів, широкого співробітництва з молодіжними організаціями інших країн і територій [52, с. 139].

Функціональний підхід взято за основу в класифікації В. Орлова, котрий вважає, що ефективна співпраця інститутів виконавчої влади та молодіжних громадських організацій можлива за умови використання різних форм співпраці:

а) організаційно-практичних (організація молодіжних заходів; організація соціальної роботи з неповнолітніми; організація та проведення конференцій, «круглих столів», конгресів, форумів, з'їздів з питань реалізації державної молодіжної політики; сприяння організації та діяльності інститутів молодіжного самоврядування; підготовка лідерів та керівників молодіжних громадських організацій, їх стажування);

б) інформаційно-аналітичних (проведення соціологічних досліджень, опитувань, моніторингів стосовно неповнолітніх; взаємоотримання інформації про діяльність; налагодження контактів з державними й недержавними організаціями України та інших країн);

в) організаційно-розпорядчих (участь молодіжних громадських організацій у розробці та обговоренні проєктів рішень інститутів виконавчої влади щодо неповнолітніх; участь молодіжних громадських організацій у розробці проєктів молодіжних програм та заходів; внесення молодіжними громадськими організаціями пропозицій інститутам виконавчої влади з питань державної молодіжної політики; делегування повноважень (у межах своєї компетенції) інститутами виконавчої влади у сфері державної молодіжної політики молодіжним громадським організаціям);

г) фінансово-матеріальних (надання фінансування та матеріально-технічного забезпечення) [173, с. 113].

Аналіз наукової та інформаційно-аналітичної літератури дозволяє стверджувати, що на сьогодні існує велика кількість різних форм співпраці молодіжних громадських організацій та органів влади. Водночас більшість цих форм, які знайшли своїх прихильників та активно використовуються на практиці, не закріплені в «молодіжному» законодавстві. Це призводить до

значних розбіжностей між їх визначенням, класифікацією та, безумовно, застосуванням.

У зв'язку із цим ми пропонуємо класифікувати форми взаємодії органів влади з молодіжними громадськими організаціями за такими ознаками: суб'єкт, зміст, сфера, джерело фінансування, рівень (додаток В):

- за суб'єктом: «провладні», «промолодіжні», «консолідовані»;
- за змістом: інформаційні, навчально-методичні, матеріально-технічні, фінансові, організаційні, нормотворчі, контролю, мотиваційні;
- за сферою: науково-освітні, культурно-мистецькі, оздоровчо-профілактичні, спортивні, соціальні, економічні;
- за джерелом фінансування: державні, обласні, місцеві, спонсорські, благодійні, комбіновані;
- за рівнем: міжнародні, всеукраїнські, регіональні, обласні, районні, місцеві [96, с. 3].

Розглянемо механізми, за допомогою яких упроваджуються ці форми у Вінницькій області. Так, більшість заходів останніми роками стали «промолодіжними» та «консолідованими». Це означає, що, по-перше, місцеві органи влади створюють умови для ініціювання молодіжними громадськими організаціями проведення заходів, по-друге, висловлені молоддю пропозиції враховують та відображають у програмних документах, у календарних планах роботи структурних підрозділів облдержадміністрації тощо. І, головне, це підтверджує дієвість та активність молодіжних громадських організацій на Вінниччині.

Найбільш точно розкривають сутність і мету співпраці органів влади з молодіжними громадськими організаціями їх форми взаємодії, класифіковані «за змістом».

Охарактеризуємо, як ці форми реалізуються на Вінниччині:

1. «Інформаційні». У цій сфері робота побудована у двох напрямках:
  - доступ молодіжних громадських організацій до інформації про діяльність органів влади;

– поширення інформації про діяльність молодіжних громадських організацій.

Реалізація цих двох напрямків забезпечується шляхом використання таких механізмів:

– проведення прес-конференцій, брифінгів, прямих ефірів, інтерв'ю за участю представників як органів влади, так і молодіжних лідерів;

– за попереднім зверненням молодіжних громадських організацій запрошення журналістів ЗМІ на їхні заходи;

– розміщення інформації на вебсайті облдержадміністрації, що стосується діяльності молодіжних громадських організацій, зокрема інформації про конкурси, зміни в законодавстві тощо.

Крім того, управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації здійснює електронну розсилку молодіжним організаціям з анонсуванням подій та інформацією про їх проведення, допомагає молодіжним організаціям у підготовці й написанні анонсів, прес-релізів та їх розсилці представникам місцевих та всеукраїнських ЗМІ.

У свою чергу, молодіжні організації активізували роботу щодо інформування органів влади про свою діяльність через свої вебсайти (4% усіх МГО Вінниччини), через інформаційні вебпортали (10,2% усіх МГО Вінниччини), через єдину електронну розсилку молодіжних громадських організацій, яку адмініструє Вінницька обласна громадська організація «Молодіжний центр «Форум» (31% усіх молодіжних громадських організацій Вінниччини). Останнім часом великої популярності набуло інформування через соціальні мережі.

2. «Навчально-методичні». Місцеві органи влади працюють над створенням умов для підвищення знань, розвитку умінь і досвіду молодіжних громадських організацій, необхідних для їх ефективного функціонування.

З 2006 р. управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації реалізує проєкт «Школа підготовки молоді до державної служби». Основне завдання проєкту – знайти серед шкільної молоді лідерів, дати їм необхідні

знання, розвинути їх творчий потенціал та показати їм, як можна використовувати здобуті знання на практиці.

При Центрі підготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій з 2000 р. діє Школа кадрового резерву, слухачі якої – випускники закладів вищої освіти, члени молодіжних організацій. Навчальна програма передбачає поглиблення знань з проблем соціально-економічного розвитку України та Вінниччини, суспільно-політичних процесів, інноваційних моделей розвитку, самоосвіти та самоменеджменту тощо.

Формування необхідних знань членів молодіжних громадських організацій здійснюється також шляхом проведення навчально-практичних тренінгів, семінарів. У 2019 р. управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації реалізувало програму «Активізація участі молоді у розвитку громад». Програма охопила всі райони та міста області і передбачала підвищення знань молоді щодо створення та функціонування молодіжних громадських інституцій.

Водночас молодіжні організації сприяють підвищенню знань державних службовців у сфері вдосконалення форм та механізмів взаємодії з громадськими організаціями. Зокрема, протягом останніх п'яти років вони організували стажування спеціалістів у рамках програм: «Від місцевої ініціативи до громадської активності» Східноєвропейського демократичного центру (Польща), «Громадські зв'язки» USAID (США), «Громадянські ініціативи у Східній Європі» фонду ім. С. Баторія (Польща).

3. «Організаційні». Зауважимо, що більшість заходів із молодіжними громадськими організаціями на обласному рівні проводить управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації, рідше – управління освіти і науки, охорони здоров'я та курортів, культури і туризму тощо.

З 2006 р. управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації запровадило комплексний підхід до проведення таких заходів. На відміну від

попередніх заходів, які можна назвати «одноденками – сьогодні провели, завтра забули», ці набули програмного характеру – передбачають проведення згідно з планом протягом певного періоду (від 1 місяця до 1 року) для досягнення визначеної мети.

Участь молодіжних організацій у плануванні програм (заходів) відбувається так:

- надання пропозицій молодіжними громадськими організаціями на наступний рік (вересень – жовтень);

- опрацювання та уточнення пропозицій, формування орієнтовного кошторису (листопад);

- захист бюджетного запиту перед головним фінансовим управлінням, керівництвом облдержадміністрації та депутатським корпусом обласної ради;

- у разі зменшення (збільшення) суми коштів, що виділяється з обласного бюджету на соціальні програми (заходи) органів у справах молоді, відбувається повторне корегування запланованих заходів з їх фінансовим обґрунтуванням;

- включення запланованих спільних програм (заходів) із молодіжними громадськими організаціями до календарного плану фінансування заходів управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації.

Запровадження такого підходу до розробки та планування заходів дозволило отримати ряд позитивних результатів:

- привчити обласні молодіжні організації до планової роботи;

- підвищити якість проведення заходів;

- «закріпити» за певними молодіжними організаціями відповідні напрями роботи, оскільки перевага в наданні права проводити захід надається організації з досвідом роботи в цій сфері;

- забезпечити виконання всіх завдань, визначених державною молодіжною політикою, адже дозволяє органу влади своєчасно виявити брак своїх ресурсів та залучити їх від молодіжної організації.

4. «Фінансові». У Вінницькій області використовуються як так звані «традиційні» механізми фінансової підтримки діяльності молодіжних громадських організацій, так і інноваційні.

Зокрема, до перших можна зарахувати проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства (до яких входять молодіжні організації – див. підрозділ 2.2 цього дослідження), для виконання яких надаватиметься фінансова підтримка. Проведення цього конкурсу адмініструє Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації. Порядок проведення цього конкурсу затверджено наказом директора зазначеного Департаменту (див. додаток Г).

До традиційних фінансових механізмів також належить надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів і ветеранів за рахунок коштів обласного бюджету, порядок та механізм здійснення якого затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації від 29 червня 2010 р. № 259 (див. додаток Д).

Управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації з 2008 р. запровадило новий, майже не поширений в Україні механізм «делегування повноважень», який реалізує таким чином:

1. Відповідно до заходів, визначених на державному рівні, Управління здійснює аналіз реалізації державної молодіжної політики у Вінницькій області та планує проведення регіональних проектів.

2. Аналізує діяльність потенційних партнерів у цій сфері серед молодіжних організацій та обирає одного (кількох) потенційного партнера.

3. Проводить співбесіду з можливими виконавцями щодо їх бажання, готовності та можливості взяти на себе зобов'язання організувати та реалізувати проект.

4. У разі позитивної відповіді розробляється положення про захід (див. додаток Е) та укладається договір про його проведення (див. додаток Є).

5. Після надання звітів про виконання певних етапів проєкту організація-виконавець отримує передбачені кошти для проведення заходу на власний банківський рахунок.

Таким чином, це дозволило:

- зменшити «паперовий» тягар відкриття та супроводу рахунку у територіальному відділенні Державного казначейства, що є обов'язковим під час використання традиційних механізмів;

- проводити заходи одразу при переході на постійний кошторис (орієнтовно органи влади працюють за тимчасовим кошторисом до кінця I кварталу), на відміну від традиційного фінансового механізму, коли проведення заходів можна розпочати не раніше червня, тому що конкурс оголошується за наявності постійного кошторису (зазвичай не раніше березня), а подальша конкурсна процедура з моменту оголошення щодо її початку до підписання договорів триває щонайменше два місяці;

- мобілізувати ресурси молодіжних організацій, особливо людські, враховуючи недостатню кількість кадрів у сфері реалізації регіональної молодіжної політики;

- активізувати діяльність молодіжних організацій;

- підвищити якість та ефективність реалізації регіональної державної молодіжної політики у Вінницькій області.

5. «Нормотворчі». Найбільш поширеними механізмами, які забезпечують участь молодіжних організацій у розробці та прийнятті нормативно-правових актів, є проведення громадських обговорень (слухань – для територіальної громади), а також розміщення для ознайомлення проєкту документу з обов'язковим зазначенням зворотної адреси для надсилання зауважень та пропозицій на сайті відповідного органу владу.

Останнім часом активізувалась діяльність молодіжних організацій щодо лобювання тих чи інших актів через депутатів рад усіх рівнів, особливо напередодні виборів.

Зауважимо, що переважну частку членів молодіжних організацій становлять молоді люди віком від 16 до 24 років, тому у більшості випадків вони відчують брак відповідних знань, умінь та досвіду з ініціювання того чи іншого нормативного акта, чи внесення до нього своїх пропозицій. Врахувавши це, у Вінницькій області для включення молодіжних організацій у процес вироблення політики проводяться обласні молодіжні форуми. Проведення форуму передбачає створення відкритого дискусійного майданчика для обговорення проблем та нових ідей щодо їхнього вирішення за участю керівництва області, керівників профільних структурних підрозділів органів виконавчої влади обласного й районного рівнів, лідерів та представників молодіжних організацій, органів студентського самоврядування, волонтерських структур, молодіжних ініціативних груп з усіх районів і міст області. Робота форуму будується за секціями (напрямами), які визначаються відповідно до поставлених перед форумом завдань та за якими закріплюються модератори (у цьому випадку «старші товариші – фахівці відповідних галузей, які передають свої знання учасникам секції та допомагають вибудувати роботу щодо формулювання пропозицій). Прикладом такої діяльності є вироблення пропозицій до проекту Обласної цільової соціальної програми «Молодь Вінниччини» на 2010–2012, 2013–2015, 2016–2020 рр. за результатами обласних молодіжних форумів відповідно у 2009, 2012, 2015 рр. Варто зауважити, що більшість «молодіжних» пропозицій була врахована після їхнього аналізу, систематизації та формалізації у відповідний проект рішення обласної ради.

6. «Матеріально-технічні». Органи виконавчої влади, особливо останніми роками, отримують у край обмежене фінансування на придбання (оренду) оргтехніки, приміщення, меблів тощо, що часто не забезпечує необхідним роботу працівників самих органів та, зрозуміло, унеможлиблює їх використання молодіжними організаціями. Проте органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо пільгової оплати за оренду приміщень, які перебувають у комунальній власності чи у власності

територіальної громади. Цей механізм і використовують деякі молодіжні організації Вінниччини (див. підрозділ 2.2).

У практиці траплялись випадки, коли за рахунок спільної реалізації проєктів за фінансової підтримки міжнародних фондів саме органи влади користувались чи отримували від молодіжних організацій меблі та оргтехніку. Однак це скоріше є винятком, ніж загальноприйнятим механізмом взаємодії.

Обласна цільова соціальна програма «Молодь Вінниччини» на 2016–2020 рр. передбачала проведення засідань «круглого столу», громадського обговорення з питання розроблення та запровадження нового для Вінниччини та більшості областей України механізму компенсації молодіжним громадським організаціям витрат на оренду офісних приміщень та комунальні платежі за рахунок місцевих бюджетів, які діють, зокрема, у Львівській області.

7. «Контролю». На сьогоднішній момент детальніше розроблені і, відповідно, більше застосовуються нагляд та контроль за діяльністю молодіжних організацій з боку органів влади. Ці функції покладаються на територіальні управління юстиції, управління МВС України, а також ряд органів, які здійснюють контроль над здійсненням фінансової діяльності організації. Хоча досі механізм ліквідування організацій, діяльність яких провадиться лише «на папері», є недостатньо розробленим та потребує вдосконалення.

Водночас механізм здійснення контролю органів влади з боку молодіжних організацій майже відсутній. Молодіжні організації не мають відкритого доступу до фінансової документації органів влади, зокрема щодо розподілу коштів та їх використання. Бюрократичний механізм отримання інформації від органів влади досить часто дозволяє останнім не надавати її молодіжними організаціям чи надавати її не в повному обсязі тощо.

На рівні, близькому до незадовільного, залишається використання молодіжними організаціями нових інструментів контролю, пов'язаних із доступом до публічної інформації, наприклад, направлення інформаційного

запиту, подання скарги, поновлення справедливості в судовому порядку та в правовий спосіб, не звертаючись до суду, доступ до відкритих баз даних.

Підтвердженням цьому є результати проведеного громадською організацією «Громадський центр «Форум» у червні 2015 р. пілотного опитування «Громадські організації Вінниці: активність, потреби, інтернетизація» [135, с. 7–9]. Учасникам опитування, якими стала 161 громадська організація Вінницької області, було, зокрема, запропоновано оцінити міру обізнаності свого ключового активу, котрий об'єднує постійних виконавців проєктів та ініціативи організації, у 17 різних компетенціях, що зазвичай, принаймні певною мірою, корисні в роботі будь-якої громадської організації. Ілюстративним стало включення до шкали оцінювання відповіді «Це не потрібно», щоб одночасно оцінити, якою мірою представники громадських організацій поінформовані про те, які знання створюють переваги в їхній роботі.

Найвищий середній бал поінформованості (достатності знань) здобули «Ведення бухгалтерського обліку в громадських організаціях» (3,97 балу) та «Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність громадських організацій» (3,96 балу). А найнижчий – «Поновлення справедливості в судовому порядку та в правовий, не звертаючись до суду» (3,29 балу) та «Відкриті бази даних, корисні громадським активістам» (3,22 балу).

Слід зазначити, що жодна сфера компетентності не набрала менше ніж 3 бали, тобто в середньому самооцінку компетентності громадських організацій Вінниці можна вважати відносно високою. Принаймні вони оцінили свій рівень знань у кожній сфері радше як достатній, ніж недостатній. Також є по-своєму показовим, що питання про доступ до публічної інформації через відкриті бази даних опинилось на останній сходинці за показником середньої оцінки. Витяг з повного переліку знань у спадному порядку та середні оцінки щодо кожного з них подано в табл. 3.1.1, що наведена нижче.

Середня оцінка ГО щодо достатності й потрібності певних знань

№	Знання, важливі в роботі громадських організацій	Середня оцінка	Це не потрібно
1.	Ведення бухгалтерського обліку в громадських організаціях	3,97	13%
2.	Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність громадських організацій	3,96	8%
3.	Види звітності ГО органам влади	3,91	12%
4.	Представлення ГО в ЗМІ	3,83	7%
5.	Подання інформаційного запиту	3,66	15%
6.	Подання скарги	3,64	20%
7.	Вплив на роботу органів місцевого самоврядування	3,50	16%
8.	Вплив на роботу органів державної влади	3,43	19%
9.	Поновлення справедливості в судовому порядку	3,29	29%
10.	Поновлення справедливості в правовий спосіб, не звертаючись до суду	3,29	29%
11.	Відкриті бази даних, корисні громадським активістам	3,22	25%

Хоча всі із запропонованих видів знань, на думку дослідників, є бодай певною мірою корисними в роботі громадської організації, незалежно від її тематичної спеціалізації, показовим стало те, наскільки часто такі знання респонденти зазначали як непотрібні. Наприклад, понад 1/4 респондентів не вважають знання про поновлення справедливості в судовому порядку та у інші правові способи (29%) та відкриті бази даних, корисні громадським активістам (25%), попри високу актуальність встановлення громадського контролю й здійснення громадського моніторингу діяльності органів влади для розбудови правової демократичної держави.

Проведений нами вторинний аналіз отриманих даних показав зворотну залежність між ступенем достатності знань з певних видів компетенцій та їх необхідністю для громадських організацій, однак, на нашу думку, ця залежність повинна бути прямою: чим менше рівень знань, тим більше має бути потреба в них.

Отже, молодіжні організації переважно вдаються до традиційних інструментів морального характеру: «громадський осуд» та формування в молоді недовіри органам владі.

8. «Мотиваційні». З метою заохочення до активної, ефективної та результативної діяльності лідерів і членів молодіжних організацій в області застосовується відзначення таких молодих людей грамотами управлінь облдержадміністрації, Почесними грамотами обласної державної держадміністрації та обласної ради із грошовими винагородами, занесення до обласної дошки пошани «Праця і звитяга вінничан», проведення обласного конкурсу «Молода людина року», зокрема у номінаціях «Краща молодіжна ініціатива року», «Волонтер року», «Лідер учнівського самоврядування року» та «Лідер студентського самоврядування року» тощо.

Важливим мотиваційним інструментом у взаємодії між органами влади та громадськими організаціями є подання обласною державною адміністрацією на нагородження премією Кабінету Міністрів України за внесок молоді у розбудову України, премією Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму, місцевого самоврядування, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (важливим моментом є можливість відзначення двома останніми нагородами діяльність усієї громадської організації, а не тільки окремих її представників), Грамоти та Подяки Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України тощо. Процедура для відзначення молодіжних організацій та її активістів з районів (міст) областей продовжується за рахунок необхідності клопотання відповідними районними державними адміністраціями та міськими радами перед обласною державною адміністрацією (обласною радою у випадку подання на премію Верховною Радою України).

З метою дослідження стану використання форм співпраці молодіжних організацій та місцевих органів влади ми провели анкетування експертів, як таких обрали керівників структурних підрозділів у справах сім'ї, молоді та

спорту райдержадміністрацій, міських рад міст обласного значення та запропонували їм відповіді на низку питань (див. додаток Ж).

Аналізуючи відповіді на питання «Як часто проводяться у Вашому районі/місті зустрічі з представниками МГО?» можна зробити висновок, що у цьому напрямі робота проводиться радше для «пташечки» (рис. 3.1.1).

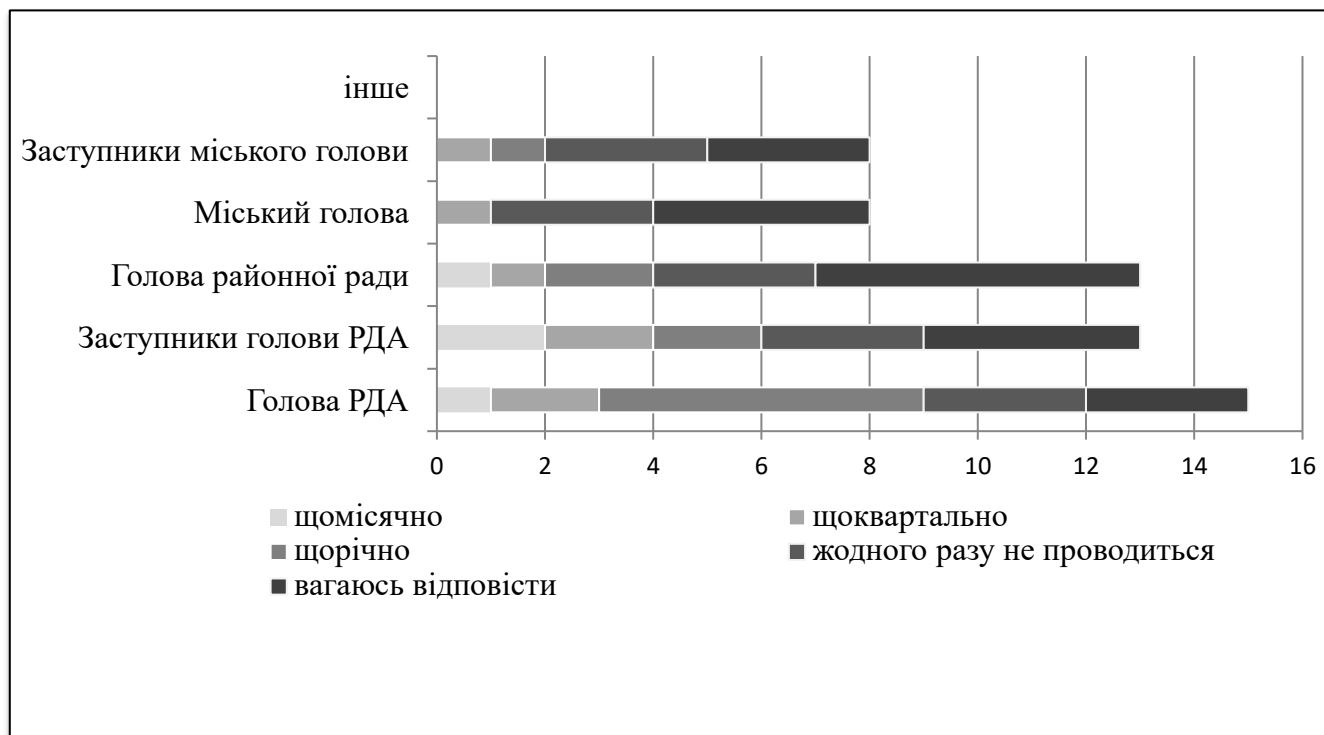

Рис. 3.1.1. Частота зустрічей керівництва району/міста з МГО

З рис. 3.1.1 видно, що такі зустрічі відбуваються переважно на рівні районів із головами райдержадміністрацій, їх заступниками, головами районних рад щорічно. Переконані, саме такі зустрічі проводяться напередодні Дня молоді чи Дня молодіжних та дитячих організацій. Крім того, жоден з опитуваних не запропонував власної відповіді на це запитання, наприклад зустрічі з керівниками профільних галузей, зокрема освіти, культури, охорони здоров'я тощо. Це наводить на думку про відсутність практики проведення таких заходів у районах (містах).

Із запропонованих дев'яти варіантів форм підтримки молодіжних організацій респонденти обрали лише чотири: «Допомога у розміщенні інформації у ЗМІ», «Надання листів підтримки та рекомендацій», «Навчання активу МГО», «Організаційно-методична допомога в проведенні заходів», – які вони використовують у своїй діяльності. Жоден не запропонував власної форми співпраці, хоча, як ми переконались вище, таких форм існує значно більше, ніж було надано у варіантах відповіді.

Оцінюючи доцільність обговорення проєктів програм підтримки молоді за участю молодіжних організацій, 59% опитаних вважають, що «таке обговорення необхідне для врахування думок молоді», 18% – що «таке обговорення доцільне». Найбільш неочікуваним, особливо беручи до уваги те, що одним із головних функціональних завдань опитуваних є співпраця із молодіжними громадськими організаціями, стало те, що 6% опитаних визначили таку форму співпраці, як «марнування часу, сил та коштів».

Отже, проведене нами експертне опитування показало, що більшість форм взаємодії молодіжних організацій і органів влади не знаходять широкого застосування на практиці, особливо на районному (міському) рівні.

У зв'язку із цим для підвищення ефективності взаємодії органів влади з молодіжними організаціями, розвитку партнерських відносин доцільно активно використовувати як уже закріплені в чинному законодавстві України форми взаємодії, так і перевірені вітчизняним і міжнародним досвідом, такі форми взаємодії, як:

- фінансова підтримка діяльності молодіжних, студентських організацій та інших об'єднань, діяльність яких спрямована на підвищення активності громадської молоді;

- залучення молодіжних організацій до розробки, виконання й громадської експертизи проєктів законодавчих актів і програм соціального розвитку;

- розробка механізму розміщення та укладання договорів державного замовлення;

– створення асоційованих структур (державно-громадські, громадсько-державні фонди, асоціації, партнерства тощо), які мають визначене коло завдань і створюються за принципом цільового підходу для їх досягнення та вирішення;

– створення різних спільних консультативно-дорадчих органів, експертних рад, комісій, груп тощо;

– проведення цілеспрямованої політики з підготовки кадрів та взаємного навчання державних службовців та представників інститутів громадянського суспільства навичкам і практиці роботи в партнерстві один з одним;

– інші прийнятні/визначені суб'єктами взаємодії форми [225, с. 160].

На цьому етапі можна констатувати, що процес взаємодії органів влади з молодіжними організаціями має дозволяти останнім реалізовувати свою суб'єктність у сфері розробки та реалізації державної політики, що забезпечуватиме виконання намічених завдань і досягнення визначеної мети державної політики.

3.2. Особливості діяльності молодіжних організацій на регіональному рівні

Динаміка процесу модернізації в Україні стрімка й суперечлива, тому концентрування уваги на пристосуванні молоді або її адаптації до мінливих умов життя малопродуктивне. Вкрай актуально, на нашу думку, сфокусувати увагу на соціальній і політичній активності молоді в умовах модернізації українського суспільства та їх ролі в становленні й розвитку громадянського суспільства. У межах нашого дослідження зосередимось на діяльності формальних інституційних формах молодіжної ініціативи – молодіжних організаціях.

Діяльність молодіжних організацій сьогодні охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, втім під їхньою особливою увагою залишаються галузі освіти і науки, культури і мистецтва, спорту та формування здорового способу життя, охорони здоров'я, економіки тощо як такі, що найбільше хвилюють молодих людей. Зрозуміло, що в сучасних соціально-економічних умовах нашої країни молода людина стикається із цілим рядом проблем: здобуття якісної освіти, корупція в закладах освіти та охорони здоров'я, відсутність достатньої кількості спортивної інфраструктури, працевлаштування та самозайнятості тощо. Молодіжні організації, ставлячи за мету захист прав та інтересів своїх членів, спрямовують свою діяльність на допомогу молоді у вирішенні цих проблем.

Практику участі молодіжних організацій у вирішенні суспільних проблем розглянемо на досвіді Вінницької області. Зауважимо, що станом на 1 січня 2019 р. на Вінниччині зареєстровано 221 молодіжну громадську організацію, з них на рівні області – 73, на рівні районів – 68, на рівні міст обласного підпорядкування – 80. Простежується тенденція до постійного збільшення молодіжних організацій, які реєструються на рівні міст обласного підпорядкування. Протягом минулого року зареєстровано 8 таких організацій. Частка молодіжних громадських організацій від загальної кількості громадських організацій області становить 10,2% (на противагу 7,8% на загальноукраїнському рівні [87]).

З метою використання кадрового потенціалу молоді, розвитку інноваційних підходів, ефективності використання ресурсів і наближеності результатів державної політики до запитів та очікувань молоді молодіжні організації Вінницької області активно включаються у процес формування й реалізації державної регіональної політики.

Під державною регіональною політикою розуміємо «цілеспрямовану діяльність держави, яка полягає в управлінні соціально-економічними процесами на регіональному рівні з урахуванням цілей та завдань територіальної організації продуктивних сил і економічної стратегії країни в

цілому та зорієнтована на реалізацію системи довгострокових і поточних цілей соціально-економічного розвитку, визначених державою, та містить комплекс відповідних державних рішень (законів, постанов, інших нормативних актів) та заходів, спрямованих на досягнення цих цілей з використанням економічних важелів» [92, с. 146].

Молодіжні організації Вінниччини реалізують свою суб'єктність у державній регіональній політиці шляхом участі у громадській раді при облдержадміністрації та обласній Раді, у консультативно-дорадчих та експертних органах при структурних підрозділах органів влади обласного й районного рівнів (наприклад, колегії, комісії, експертні групи, організаційні комітети тощо), а також засобами реалізації власних програм (проектів, заходів) із можливістю залучення фінансування з обласного (районного, міського) бюджету.

Так, представники молодіжних організацій регіону залучаються до обговорення проектів нормативно-правових актів, розпорядчих та регуляторних актів, проектів регіональних програм економічного, соціального й культурного розвитку, рішень стосовно виконання програм та реалізації державної політики щодо дітей і молоді. Структурні підрозділи обласної (районної, міської) влади під час підготовки проектів відповідних рішень розглядають та враховують надані молодіжними об'єднаннями пропозиції й зауваження.

Проілюструємо практичний досвід молодіжних організацій Вінницької області у формуванні та реалізації державної регіональної політики успішними прикладами їхньої діяльності в різних сферах життєдіяльності регіону.

1. Працевлаштування та зайнятість молоді.

Вінницький обласний осередок Всеукраїнської громадської організації «Молодіжний центр працевлаштування» спільно з комунальним підприємством «Вінницький обласний молодіжний центр праці» впродовж

2010–2020 рр. реалізував низку щорічних програм у сфері працевлаштування, профорієнтації та вторинної зайнятості молоді, з-поміж яких:

– «Домашній господар», в рамках якої організація приймала замовлення на виконання тимчасових і разових робіт та направляла для їх виконання молодих людей, які стоять на обліку у базі даних організації. Найчастіше надходили замовлення на надання кур'єрських послуг, виконання сільськогосподарських робіт, роботу по дому (підсобні роботи, дрібний ремонт);

– «Комп'ютерний центр профорієнтації та правової допомоги молоді», в рамках якого здійснювалось комп'ютерне тестування старшокласників, після проходження якого учень отримував консультацію психолога щодо обрання майбутньої професії.

Вінницьке обласне об'єднання творчої молоді «Погляд в майбутнє» реалізує програму «Зайнятість та творчий розвиток дітей та молоді», яка спрямована на створення умов для гармонійного розвитку та самореалізації дітей і молоді різних категорій, включаючи соціально вразливі, шляхом залучення їх до трудової діяльності у творчій майстерні зайнятості. Реалізація програми допомагає їй учасникам набути необхідні професійні знання, уміння й навички, які в майбутньому можуть допомогти в професійній діяльності.

Вінницьке обласне відділення Асоціації правозахисних організаторів студентів України для надання молоді можливості підробітку під час літніх канікул у 2015–2018 рр. формував молодіжні трудові загони, які направлялись на сільськогосподарські роботи у Дніпропетровську, Харківську, Одеську, Черкаську області.

Фахівці Вінницької обласної молодіжної громадської організації «Центр розвитку молодіжного підприємництва» реалізували Комплексну програму сприяння розвитку молодіжного підприємництва на Вінниччині, в рамках якої послідовно виконувались заходи, спрямовані на створення умов для розвитку молодіжної підприємницької ініціативи та поліпшення бізнес-клімату. Наочними результатами реалізації проєкту стали вебпортал для

підприємців міста Вінниця www.tviybiznes.com та практичний посібник «Настільна книга підприємця «Ти і твій бізнес». Успішно був втілений соціальний проєкт «Підприємець під ключ», орієнтований на спрощення процедури реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб. Охочі започаткувати власну справу, отримували папку, що містила пакет бланків для державної реєстрації та супутню інформацію щодо ведення власної справи. Розповсюдження інформаційних папок «Стартовий пакет – Підприємець під ключ» відбувалось в інформаційно-консультаційному центрі з питань підприємництва.

Нині організатори цих проєктів, об'єднавши зусилля із представниками бізнес-сектору, утворили громадську організацію «Спілка підприємців «СТІНА» та продовжили свою роботу в напрямі сприяння працевлаштуванню та самозайнятості молоді на якісно вищому рівні. Так, з 2014 р. діє проєкт, метою якого є сприяння працевлаштуванню молоді шляхом створення навчального центру практичної підготовки молодих спеціалістів «Бізнес-акселератор». Слухачами цього центру є студенти закладів вищої освіти I–IV рівнів акредитації області, яким пропонується навчання за такими модулями: «Технології організаційного управління», «Технології процесного управління», «Технології управління і мотивацією персоналом», «Технології системного маркетингу і комерції», «Технології управління фінансово-економічними процесами».

З ініціативи молодіжної громадської організації «Молодіжний центр працевлаштування» проводить ярмарки «ІТ-кар'єри «Prof IT Day» для професійного відбору ІТ-працівників компаніями, які займають передові позиції на ринку інформаційних технологій. У ході Ярмарку демонструються презентації закладів вищої освіти, які готують ІТ-спеціалістів, молодь знайомиться з ІТ-сферою та найпоширенішими ІТ-професіями: тестувальник, програміст, системний адміністратор тощо. Роботодавцями на Ярмарку виступають ІТ-компанії: RIA.ua, GlobalLogic, ReportWritingServices. Також у рамках заходу відвідувачі з-поміж молоді взяли участь у семінарах на теми:

«Як пройти співбесіду в ІТ-компанію», «Нові медіа у новий час: стратегія розвитку видавництва в цифрі», «English for programmers», «Презентація дипломного та курсового проєктів студентів ІТ-Академії». Спеціалісти ІТ-компаній навчали правил успішного професійного старту. Усі молоді учасники отримують рекомендації щодо написання і розповсюдження резюме на основних jobssites. Загалом Перший ІТ-Ярмарок відвідали понад 1000 молодих людей з числа студентів закладів вищої освіти та безробітної молоді. Їх кількість щороку зростає.

З метою підтримки та розвитку підприємницьких ініціатив молоді з 2012 р. спілка підприємців «СТІНА» проводить конкурс бізнес-планів серед молоді «Бізнесмен за 3 хвилини». Унікальність цього конкурсу, на відміну від аналогічних по Україні, полягає в реальній можливості для фіналістів реалізувати свої проєкти завдяки інвестиціям підприємців, які входять до складу Експертної ради конкурсу. Учасники конкурсу залишаються у виграші в будь-якому разі, крім найбажанішого фінансового інвестування, вони можуть стати переможцем конкурсу й отримати матеріальну винагороду, виграти грант на реалізацію проєкту за умови його соціальної спрямованості або успішно працевлаштуватись до однієї з компаній, керівники яких входять до числа суддів конкурсу. Проведення цього конкурсу полягає у створенні майданчика для прямого діалогу молодих авторів бізнес-ідей з успішними бізнесменами. Варто зауважити, що учасники мають шанс отримати кошти на реалізацію свого бізнес-плану, незалежно від зайнятого в конкурсі місця, оскільки інвестори можуть фінансувати проєкти на власний розсуд. У підтвердження дієвості інструментів, закладених у проведення конкурсу, зауважимо, що щороку інвестується по 3 проєкти-переможці конкурсу на загальну суму інвестицій 2 млн 200 тис. грн.

За участю молодіжних організацій щороку проводиться маркетингове дослідження для виявлення потреб і проблем стосовно працевлаштування молоді. За отриманими результатами формується програма навчально-практичних семінарів для молоді на різні теми, за якою з 2015 р. проводиться

цикл тренінгів із залученням сертифікованих бізнес-тренерів, консультантів та менторів, у тому числі із сучасних методик саморегуляції, самонавчання та самовдосконалення, основ підприємництва, інших напрямків знань, що сприяють розв'язанню проблем працевлаштування та зайнятості молоді.

Ще однією формою співпраці є партнерство в рамках реалізації програм молодіжних організацій за рахунок коштів міжнародних фондів. Прикладом цього є реалізація (за сприяння обласної влади громадською організацією «Центр громадської активності «Результат» та громадською організацією молоді з функціональними обмеженнями «Гармонія») за кошти Посольства США програми «Рівні можливості: журналістика для всіх». Основна мета проєкту: підвищення рівня соціально-трудової інтегрованості людей з інвалідністю шляхом залучення їх до журналістської діяльності у режимі надомної праці в інтернет-виданнях, засобах масової інформації. У рамках проєкту 20 молодих людей з інвалідністю з Вінницької області (м. Вінниця, м. Липовець, м. Ладижин, Могилів-Подільського та Хмільницького районів) взяли участь у дев'яти заходах: прес-конференція, інформаційна зустріч, 6 дводенних тренінг-семінари, практичне заняття та звітна конференція. Розроблено та розповсюджено методичний посібник з основ журналістики для людей з інвалідністю. За результатами підсумкових робіт працевлаштовані двоє найбільш успішних учасників проєкту.

Цікавим на нашу думку є той факт, що Спілка молодіжних організацій Вінниччини стала партнером унікального проєкту «Скорочення відстані до ринку праці для молодих людей з ризиком безробіття та соціальної ізоляції – дистанційна освіта та скоординовані заходи, прийняті регіональними мережами зацікавлених сторін» № 2015-1-SE01-КА204-012244 або igma3. Цей проєкт реалізується за підтримки Європейської комісії в рамках комплексної програми освіти, підготовки кадрів, молоді і спорту Еразмус +.

Проєкт спрямований на дві цільові групи. Основна – включає освітні організації для молоді, консультаційні послуги, громадські організації, що

працюють з працевлаштуванням, і роботодавці, або ж об'єднання роботодавців.

Інша спрямована на молодих людей у віці 18–30, особливо тих, хто є безробітними тривалий час або представляють групи, що перебувають у несприятливому становищі і мають більшу відстань до ринку праці (фізичну, випускники середньої школи, іммігранти, некваліфіковані спеціалісти).

Мета проєкту *igma3* полягає у вдосконаленні якості освіти для безробітної молоді, а також консультацій, що надаються із питань кар'єри, працевлаштування, з урахуванням індивідуального навчання безробітних, підвищення професійного рівня працівників та загальних послуг, що надаються відповідними організаціями.

Участь у реалізації проєкту взяли представники семи партнерських організацій із Норвегії, Греції, Кіпру, Нідерланди, Іспанії, Швеції та України.

Ініціатори проєкту переконані, що впровадження методології *igma3* з регіональними зацікавленими організаціями приведе до поліпшення можливостей працевлаштування молоді на основі їхніх потреб і можливостей. Крім того, спільна співпраця всіх зацікавлених організацій приведе до прозорості й ефективності профорієнтаційної роботи та зайнятості молоді з використанням спеціально розроблених навчальних програм та онлайн-платформи Moodle.

2. Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі.

Громадська спілка «Всеукраїнський молодіжний рух «Відповідальність починається з мене» започаткувала комплексну програму пілотних проєктів на громадських засадах «Всеукраїнська інформаційно-просвітницька акція «Відповідальність починається з мене» як основу для розробки державної політики оздоровлення молоді та суспільства за участю місцевих громад. Акція має на меті виховання активної соціально відповідальної молоді, якій не байдуже майбутнє України та свого регіону й реалізується відповідно до наказу Міністерства молоді та спорту від 21 січня 2014 р. № 104 структурними

підрозділами з питань молоді облдержадміністрацій, кримінальною міліцією у справах дітей та місцевими молодіжними організаціями.

Реалізація заходів у межах акції передбачає низку завдань:

– активізація громадського суспільства та стимулювання місцевих громад до впровадження комплексних програм з оздоровлення громадян та протидії алкоголізму;

– формування відповідального ставлення молоді до свого здоров'я та пропагування здорового способу життя;

– залучення молоді до занять активними видами спорту та заходів, спрямованих на фізичний та духовний розвиток особистості;

– підвищення рівня поінформованості підлітків та їх батьків про неприпустимість вживання алкогольних напоїв до досягнення ними повноліття;

– запобігання випадкам реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів неповнолітнім;

– запобігання випадкам вживання алкогольних напоїв особами, які не досягли 18 років;

– запобігання випадкам керування транспортом у нетверезому стані.

Акція передбачає проведення протягом кожного року комплексу заходів:

1. Проведення рейдів «Контроль за продажами».

1.1. Створення груп (з представників кримінальної міліції, громадських організацій, соціальних служб у справах дітей, державної фіскальної служби та ін.) для контролю за торговими об'єктами на предмет дотримання норм законодавства щодо заборони продажів алкогольних напоїв неповнолітнім.

1.2. Розміщення в місцях продажів інформаційних стікерів «Повнолітній? Доведи!» та «Продають алкоголь неповнолітнім? Телефонуй!» із зазначенням телефону «102» та номеру телефону «гарячої лінії», на яку можна сповістити про факт порушення.

1.3. Проведення інструктажів представникам торгових об'єктів про неприпустимість продажу алкоголю неповнолітнім.

2. Проведення антиалкогольної інформаційно-просвітницької програми для учнів шкіл та їх батьків «Сімейна розмова».

3. «Відповідальне товариство». Створення груп для патрулювання територій найбільшого скупчення молоді у вечірній час.

4. «Моє місто – моя відповідальність». Залучення громадськості до проведення заходів з благоустрою свого міста (суботників) та впорядкування навколишнього середовища.

5. Проведення спортивних заходів, фестивалів здоров'я, змагань з різних активних видів спорту, з метою популяризації здорового способу життя серед молоді. Забезпечення альтернативи безцільному проведенню вільного часу.

6. Виготовлення та розміщення соціальної реклами «Я не продаю алкоголь неповнолітнім», «Я захищаю підлітка від алкоголю», «Я сідаю за кермо лише тверезим».

Проект підтримано всіма областями України. Його впровадження державними органами влади, представниками бізнесу та громадськістю дало змогу створити потужний механізм для його результативності.

Так, у результаті проведення Акції в Україні проведено 12 380 рейдів та перевірено 21 167 торговельних об'єктів, які реалізують алкогольні напої та тютюнові вироби. Під час проведення рейдів виявлено 2888 правопорушень продажу алкоголю та тютюну неповнолітнім та накладено штрафних санкцій майже на 3 млн грн. 146 суб'єктів підприємницької діяльності за порушення позбавлено ліцензій. Виготовлено та розміщено в торговельних об'єктах близько 100 тис. примірників інформаційних стікерів: «Продають алкоголь неповнолітнім? Телефонуй!» та «Повнолітній? Доведи!».

В усіх областях України розміщено більше 1500 білбордів та 6000 афіш соціальної реклами: «Я захищаю підлітків від алкоголю!», «Я сідаю за кермо лише тверезим!», «Я не продаю алкоголь неповнолітнім!».

З метою профілактики керування транспортними засобами нетверезими водіями відбулася реалізація спільного проєкту з Державною автомобільною інспекцією «Я сідаю за кермо лише тверезим». Під час заходів серед водіїв розповсюджували листівки про небезпечність керування у стані сп'яніння, проведено флешмоб з використанням окулярів, які передають ефект сп'яніння.

Проведення проєктів в областях висвітлювалось на телебаченні, в друкованих ЗМІ та на інтернет-ресурсах. У рамках Акції щороку виходить понад 600 ефірів на національному, обласному та міському ТБ; опубліковано 578 оригінальних статей та більше 2 000 новин у соцмережах. В друкованих обласних та міських ЗМІ розміщено значну кількість публікацій.

Проєкт «Відповідальність починається з мене» визнано на сьогодні одним з найбільш вдалих у царині державної молодіжної політики щодо налагодження ефективної як міжвідомчої взаємодії, так і взаємодії органів влади і молодіжних організацій.

3. Оздоровлення студентів.

Вінницьке обласне відділення Асоціації правозахисних організаторів студентів щорічно проводить Міжвузівську студентську зміну «Гаудеамус». Кількість студентів, які беруть участь у зміні, щороку зростає. Для участі в цій зміні студентів-сиріт, студентів з малозабезпечених та багатодітних сімей, обдарованих студентів та активістів студентського громадського життя організатори залучають кошти з обласного бюджету, фондів соціального страхування та профспілок. Ця зміна має величезну підтримку з боку молоді, оскільки під час відпочинку студенти мають можливість не лише оздоровитись, а й набути нові знання, уміння, продемонструвати свої таланти, знайти нових друзів. Кожен день під час змін насичений різноманітними тренінгами, розвивальними іграми, конкурсами, спортивними змаганнями, концертними програмами і традиційними молодіжними вечорами біля вогнища з піснями під гітару.

4. Підтримка молоді з обмеженими функціональними можливостями.

Прикладом розбудови інституційної спроможності та успішної реалізації соціальних проєктів (програм) на теренах міста Вінниці та Вінницької області щодо інтеграції молоді з особливими потребами в суспільство є діяльність Вінницької обласної громадської організації молоді з обмеженими фізичними можливостями «Гармонія», заснованої у 2002 р., об'єднавши людей в інвалідних візках і людей з порушенням опорно-рухового апарату.

Організація надає соціальну та психологічну підтримку людям в інвалідних візках, проводить заходи, спрямовані на соціальну реабілітацію, включення та адаптацію міської інфраструктури, сприяє діяльності в різних сферах суспільного життя міста й області, забезпечує юридичну підтримку.

Одним із перших проєктів організації стало започаткування ще в 2003 р. проведення щорічного семінару-табору «Школа самостійного життя» для молодих людей з обмеженими можливостями. За роки реалізації змістовне наповнення цієї школи значно розширилось – соціальна адаптація та підготовка молоді з інвалідністю до самостійного життя переросло у формування активної життєвої та громадської позиції в її учасників.

Проведення щорічного табору ставить за мету сформувати в його учасників уміння налагоджувати діалог та згуртовувати громаду навколо місцевих ініціатив, що створить можливості для самореалізації й кращої інтеграції молодих людей з обмеженими можливостями в суспільстві.

Учасники табору – особи віком від 18 до 35 років, із церебральним паралічем, порушенням опорно-рухового апарату, спинальною травмою, набувають як нових теоретичних знань, так і отримують практичні навички. Учасники табору перебувають у ньому без батьків. Цього року заняття присвячували таким темам:

- формування навичок взаємодії з громадою;
- процеси формування інклюзивних рішень;
- Конвенція ООН про права людей з інвалідністю як інструмент формування інклюзивного простору;

- школа аудиту доступності (практичні заняття з виїздом у «Прозорий офіс» Вінницької міської ради);
- навички співпраці громади, влади, бізнесу, ЗМІ;
- ораторське мистецтво;
- формування власного іміджу «Якщо мовчати, то красиво»;
- практикум з написання мініпроектів та їх менеджменту;
- зустріч з відомими людьми (політики, представники влади, бізнесу, громадських організацій).

Тренерами у таборі упродовж останніх років виступають молоді люди зі значним професійним досвідом, які теж мають інвалідність і власним прикладом спонукають до активних дій та допомагають у питаннях незалежного життя на інвалідному візку. На початковому етапі становлення цієї школи тренерами були соціальні працівники, психологи, які залучались із державних установ. Поступова розбудова інституційної спроможності цієї організації, постійне вдосконалення й розвиток професійних якостей її керівного складу та членів спрацювали на те, що сьогодні у складі громадської організації «Гармонія» є свої кваліфіковані спеціалісти, зокрема соціальні педагоги, психолог, сертифіковані міжнародними організаціями тренери з доступності та аудиту доступності, з формування інклюзивного простору.

Важливий елемент табору на його завершальному етапі цього року – це залучення учасників до ключового етапу процесу вироблення політики, зокрема щодо осіб з інвалідністю, – встановлення порядку денного, що передбачає «визначення питань, які слід розглядати, з якими проблемами матимуть справу органи державного управління» [73, с. 57]. Таку можливість вони отримали під час зустрічі з головою Вінницької облдержадміністрації.

Після обговорення проблем і перспектив прийняття інклюзивних рішень на обласному, районних рівнях та представлення можливих шляхів спільних дій у цьому напрямі було вирішено провести обласний форум «Включення людей з інвалідністю у процеси реформування». Програма форуму передбачає проведення Школи аудиторів доступності для представників усіх районів та

міст обласного значення Вінницької області; презентацію доступного транспорту та спецзасобів для облаштування доступності будинків; проведення відкритого засідання обласного комітету забезпечення доступності людей з інвалідністю та інших мало мобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктур; напрацювання учасниками форуму пропозицій до обласної програми забезпечення доступності; розробку проєкту програми на 2021–2025 рр.

Всього за тринадцять років діяльності громадська організація молоді з обмеженими функціональними можливостями «Гармонія» запровадила понад десяти постійно діючих програм, спрямованих на створення умов для повноцінного життя молоді з інвалідністю, а також на розбудову рівноправного та інклюзивного суспільства для людей з інвалідністю:

1) «КАР'ЄРА». Консультація або допомога у вступі до навчального закладу чи підборі місця роботи, працевлаштування та навчання молоді на візках;

2) «ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДБІР ВІЗКА». Працівники громадської організації «Гармонія» пройшли спеціальне навчання й допомагають особам, які мають проблеми з опорно-руховим апаратом полегшити їх пересування. Підбирають візки, ходунки, костурі, палички. Візки та інші допоміжні засоби для пересування люди, котрі їх потребують, отримують в ГО «Гармонія» безкоштовно;

3) «МАЙСТЕРНЯ РЕМОНТУ ІНВАЛІДНИХ ВІЗКІВ». На сьогодні державне забезпечення інвалідними візками перебуває на дуже низькому рівні. Людині з інвалідністю доводиться самотужки вирішувати питання з ремонтом візка, його комплектацією та заміною деталей. Для вирішення цієї проблеми «Гармонія» ініціювала створення майстерні ремонту інвалідних візків. У рамках проєкту придбано обладнання, інструменти та матеріали для майстерні, залучаються майстри для роботи в ній з кола людей з обмеженими фізичними можливостями. Також організовано пункт «Обміну реабілітаційним обладнанням»;

4) «РУКАМИ СТВОРЕНА КРАСА». Під такою назвою щорічно проходять виставки-ярмарки робіт майстрів з обмеженими можливостями. Свої роботи представляють митці з усієї області. На розсуд глядачів майстри представляють різноманітні прикраси з бісеру, предмети декору, біжутерію, іграшки, ексклюзивні в'язані речі та багато іншого, зробленого руками людей з інвалідністю – майстрами своєї справи. Відвідувачі можуть придбати собі будь-який виріб;

5) «КОМП'ЮТЕР ДРУГУ». Програма пропонує всім охочим передати свій «не новий» комп'ютер людям, які не мають можливості його придбати, створивши для них можливість пізнання та самореалізації;

6) «СЛУЖБА ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЛЮДЕЙ НА ВІЗКАХ». Бажаючи створити належні умови життя для повноцінного розвитку та реалізації власного потенціалу соціально незахищених верств населення, у 2006 р. ГО «Гармонія» розробила проєкт «Створення міської служби перевезень людей на візках», мета якого – впровадження якісно нового рівня надання соціальних послуг для самореалізації та розвитку потенціалу людей з інвалідністю.

Послуги надаються людям з інвалідністю I та II груп із захворюваннями опорно-рухового апарату, які пересуваються на інвалідних візках або мають труднощі з пересуванням (у тому числі діти-інваліди) і є жителями м. Вінниця. Транспортні послуги надаються безкоштовно. Перевезення здійснюються у межах м. Вінниця;

7) «СЛУЖБА СУПРОВОДУ». Допомога у пересуванні містом людині з інвалідністю: спуститися з поверху, добратися до пункту призначення й назад. За відсутності доступності в закладах організувати якісне надання послуги клієнту. Медіація між клієнтом та суспільними організаціями, спеціалістами, які залучаються до розв'язання проблеми клієнта;

8) «ТУРБОТА». Відвідування членами організації дітей, які проживають у будинках-інтернатах, молоді з обмеженими фізичними можливостями, яка проживає у сільській місцевості та надання їм гуманітарної допомоги;

9) «МІСТО ВІННИЦЯ – ЗРУЧНЕ ДЛЯ ВСІХ». Основна мета створення умов щодо безперешкодного доступу людей з обмеженими функціональними можливостями до об'єктів інфраструктури міста, в тому числі місць праці та відпочинку, загального користування, лікувально-реабілітаційних, спортивних, культурно-видовищних центрів, зупинок громадського транспорту тощо, а також до інших видів соціального сервісу та соціальних послуг.

Вінницька міська рада затвердила програму «Місто Вінниця – зручне для всіх», яка діє з 2008 р. Реалізація цієї програми стала конкретним кроком подальшого розширення соціального сервісу для людей з обмеженими функціональними можливостями у м. Вінниця. Практичне виконання передбачених у ній завдань сприяє поліпшенню умов життєдіяльності людей з обмеженими фізичними можливостями та реалізації права кожної людини на рівний доступ до всіх видів соціального сервісу та об'єктів соціальної інфраструктури міста.

Особливо важливим результатом є те, що оцінка досягнення результатів реалізації програми відбувається шляхом організації періодичних оглядів об'єктів соціальної інфраструктури на предмет відповідності їх нормам без бар'єрного доступу із залученням фахівців з аудиту доступності громадської організації «Гармонія»;

10) «СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ТУРИСТІВ НА ВІЗКАХ». Проєкт ініційований у 2012 р. з метою запровадження доступного туризму для людей з інвалідністю як однієї з форм реабілітації та задоволення потреби в організації дозвілєвої діяльності, а також для залучення туристичних операторів до надання послуг у сфері доступного туризму та створення в м. Вінниця умов для культурного відпочинку та туризму людей з обмеженнями.

У рамках проєкту особи з інвалідністю беруть участь у різноманітних виставках, екскурсіях та інших культурно-мистецьких заходах.

Можливості впровадження доступного туризму як форми реабілітації продемонстровані на прикладі організації та проведення рекреаційного наметового табору й сплаву порогами. Одна зі змін наметового табору обов'язково є інтегрованою, за участю звичайних дітей та молоді. Так, зміна дозволяє долати стереотипи у сприйнятті та прийнятті молодими поколіннями людей з обмеженнями.

Окремим блоком програми було створення платформи для налагодження співпраці із туристичними агенціями щодо популяризації доступного туризму, а також проведення моніторингу для створення бази доступних місць та активізації процесу адаптації місць культурно-дозвіллевого призначення.

Варто звернути увагу, що всі ці програми на сьогодні є постійно діючими. Зрозуміло, що їх реалізація, як і господарська діяльність самої громадської організації, потребує фінансування. Згадані вище програми втілюються за підтримки та співфінансування Вінницької міської ради та Вінницької обласної державної адміністрації, які становлять 69% серед усіх джерел фінансування діяльності цієї організації. Це доводить залежність успішності діяльності таких організацій як дієвого актора на місцевому рівні від всебічної підтримки та систематичної взаємодії із місцевими органами влади [95].

5. Формування патріотизму у молодіжному середовищі.

Низка молодіжних організацій Вінниччини систематично організовує та проводить заходи, спрямовані на патріотичне виховання молоді. Серед них молодіжні організації: «Історія Вінниці», «Тур-клуб «Бідняжка», «Гармонія», «Розвиток. Розвиток», «Станиця Вінниця Пласту – Національної скаутської організації України», волонтерат «Дружня Вінниця» тощо.

Так, на замовлення управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації молодіжне відділення Вінницького обласного осередку Всеукраїнської екологічної ліги реалізує проєкт «Створення історичної карти «Вінниччина козацька». Молодіжний проєкт, який

планувався як розробка туристичного маршруту, переріс у науково-історичну карту і став у нагоді вчителям для роботи з підвищення інтересу й рівня знань щодо історії рідного краю за добу Козацтва. Аналогів такої карти в Україні немає. Результат проєкту зображено на рис. 3.2.1.

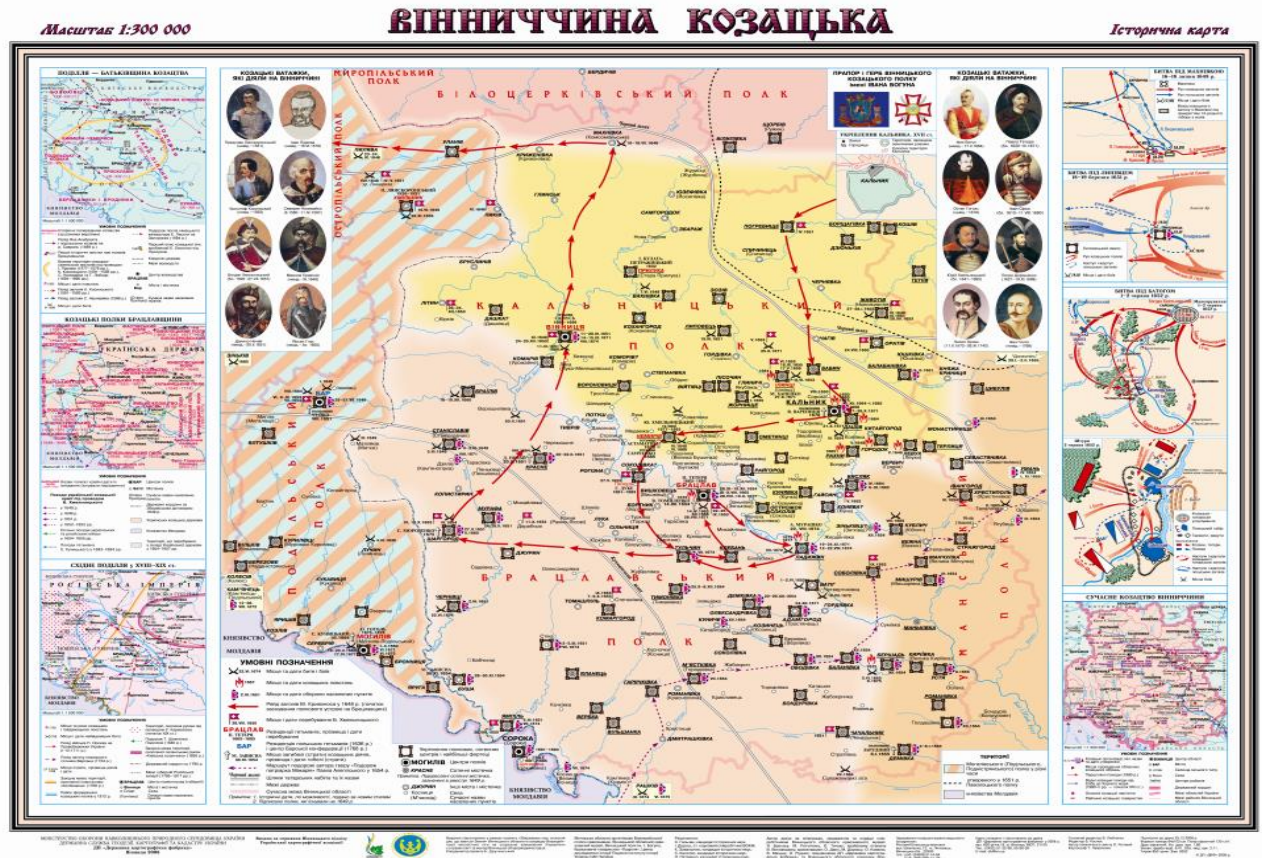

Рис. 3.2.1. Зображення результату реалізації молодіжного проєкту

Міська молодіжна організація «Станиця Вінниця Пласту – Національної скаутської організації України» проводить у Вінницькій області форум молоді Пласту «Берег ріки». Традиційний молодіжний наметовий форум відбуватиметься вкотре та має за мету всебічне, зокрема патріотичне, виховання молоді шляхом посилення лідерського потенціалу, формування навичок життя в природі, розвитку екологічного мислення та краєзнавчої обізнаності молоді, що проживає на території Вінницької області.

Два останні роки молодіжна організація «Розвиток. Розвиток» у день міста Вінниці, розуміючи, що святкувати цей день традиційно весело, у той час, коли Україна переживає складний, драматичний етап в своїй історії,

проводить соціально-благодійну акцію «З Вірою у Захисників! З Надією на Мир! З Любов'ю до України!».

Заручившись підтримкою вінничан, організатори зібрали та передали благодійному фонду «Подільська громада» для доставки нашим воїнам-захисникам у зону АТО: понад 50 теплих курток, пуховиків, бушлатів; більше ніж 100 теплих кофт та светрів; близько 50 джинсів, ватних штанів, близько 50 футболок, понад 200 пар шкарпеток, 10 пар кросівок, теплі черевики, термобілизну, білизну, шарфи, шапки, рукавиці, господарське мило, зубну пасту та продукти харчування тощо. А також у благодійні скриньки ГО «Розвиток. Розвиток» зібрала та передала грошову допомогу у сумі 9 048 грн БФ «Подільська громада» на підтримку Української Армії.

Родини-переселенці зі Сходу, які залишились без будинків, а саме вагітні жінки, жінки з дітьми та люди похилого віку, отримали одяг та взуття. Окрім того, діткам, що навчаються у школах, батьки отримали шкільне приладдя, а також іграшки для малечі. Кожна родина, яка звернулась по допомогу, отримала продукти харчування, принесені мешканцями Вінниці: овочі, крупи, макаронні вироби, рибні консерви, чай, цукор, солодоші, згущене молоко, олію, сало, туалетний папір тощо. Також вінничани поділились із цими родинами часткою свого домашнього затишку, передавши для них консервацію власної заготівлі: різноманітне варення, мариновані овочі та салати тощо. Всього благодійну гуманітарну допомогу отримали більше ніж 100 сімей (400 осіб) із Донецької та Луганської областей.

Стосовно тих речей, які залишились, то ГО «Розвиток. Розвиток» передала багатодітним малозабезпеченим сім'ям у село Турбів Вінницькій області, а дитячі речі – Краматорському будинку-інтернату «Антошка».

6. Інтеграція молоді до світової та європейської спільноти.

Підтримуючи ініціативи та політику Європейського Союзу, в рамках святкування Європейського тижня місцевої демократії у Вінницькій області проводять захід «Активна молодь – успішна громада», основна мета якого – залучити молодь до процесів прийняття рішень, які мають важливе значення

для громади, а також сприяння молоді в підвищенні соціальної згуртованості та поваги до інших членів суспільства через передачу європейського досвіду. Під час заходу демонструють презентації, ініціативи Ради Європи – Європейського тижня місцевої демократії. Захід дає можливість молоді долучитися до процесів виокремлення пріоритетних завдань, які постають перед громадою та консолідації зусиль на їх вирішення.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності Спілки молодіжних організацій Вінниччини та Студентського Парламенту Вінниччини є вивчення діяльності органів студентського самоврядування на прикладі розвинених європейських країн. Саме тому два роки поспіль Спілка молодіжних організацій Вінниччини спільно з Міжнародним товариством «Україна-Польща-Німеччина» успішно реалізують проєкт «Європа очима молоді» з метою вивчення організації діяльності органів студентського та місцевого самоврядування Польщі. Ознайомлення з діяльністю громадських організацій, їх механізм співпраці з органами влади, розвитку партнерських та дружніх відносин з закладами вищої освіти та напрацювання спільних міжнародних молодіжних проєктів.

Депутати Студентського Парламенту Вінниччини традиційно відвідують найбільше студентське місто – Лодзь, де знайомляться з роботою студентського самоврядування найпрестижніших закладів вищої освіти країни-сусіда, матеріально-технічним оснащенням навчального процесу та вражаючими розмірами місцевих бібліотек. Окрім цього, кожен день для вінницької делегації насичений офіційними зустрічами з владою міст та представниками міністерств Республіки Польща.

Проєкт «Європа очима молоді» має на меті не тільки щорічне продовження, а й упровадження перейнятого досвіду на теренах рідної Вінниччини.

Цікаво зауважити, що у 2013 р. у м. Вінниця відбувся Україно-Азербайджанський молодіжний форум «Молодь без кордонів: міжкультурний діалог», в якому взяли участь 150 молодих людей, представників органів

виконавчої влади, журналістів. Мета Форуму – визначення існуючих на сьогодні форм співпраці між молодіжними організаціями України та Азербайджанської Республіки, розвиток інституційного потенціалу обох країн, зміцнення міжнародних зв'язків у сфері реалізації молодіжної політики, обмін досвідом та кращими практиками щодо співпраці молодіжних громадських організацій з органами виконавчої влади, соціально відповідальним бізнесом в Україні та Азербайджанській Республіці.

Підсумком Форуму стала розробка «дорожньої карти», яка визначила основні напрями співпраці у сфері молодіжної політики між Україною та Республікою Азербайджан на найближче майбутнє та на перспективу.

Протягом останніх років молодіжні організації області активно налагоджують співробітництво з молдавськими колегами в рамках транскордонного співробітництва, популяризуючи українські традиції й мистецтво в Республіці Молдова та Румунії.

7. Організація дозвілля та розвиток творчих здібностей молоді.

За підтримки обласної державної адміністрації традиційним в області стало проведення молодіжними організаціями ряду творчих конкурсів та мистецьких проєктів:

– Міжнародний зимовий фестиваль з ленд-арту «Аплікація духу. Трансміфічні проєкції». Мета фестивалю – пропаганда активних форм дозвілля, розвиток естетичних здібностей молоді, формування у молоді уявлення про існуючі в світі форми та тенденції сучасного мистецтва, виявлення та підтримка молодих талантів;

– Міжнародний дитячо-юнацький конкурс естрадної творчості «Музична парасолька». Конкурс проводиться у вікових категоріях 6–10 років, 11–14 років, 15–18 років. У кожній визначаються лауреати трьох ступенів та дипломанти в жанрах «вокал» та «хореографія», які нагороджуються спеціальними призами, дипломами та подарунками. Останніми роками в конкурсі беруть участь представники не лише України, а й Росії, Молдови, Грузії, Татарстану, Білорусі. Всесвітня телевізійна

служба УТР знімає телевізійну версію конкурсу й демонструє в Україні та кількох десятках країн світу;

– Вінницький регіональний молодіжний мультifestиваль «Студентська республіка». Участь у фестивалі беруть студенти Вінницьких закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації. Його основною метою є сприяння зміцненню громадянського суспільства через розвиток у молоді культури громадської участі та демократичних цінностей. Під час фестивалю, крім головної частини – виборів Студентського Магістрату Вінницької області та Студентського Мера, проходять субфестивалі з квесту, «мафії», дебатів, КВК, «Перша леді», брейн-рингу, мініфутболу. Переможці обласного етапу представляють Вінниччину на загальноукраїнському фіналі.

8. Формування громадської активності.

Громадська організація «Гармонія» у партнерстві з Британською радою розпочала впровадження на Вінниччині проекту «Активні громадяни». Після проходження відповідного навчання організація отримала дипломованих фасилітаторів з членів своєї команди. За умовою програми ці фахівці повинні організувати навчання та передати набуті знання й навички активній молоді зі своєї громади.

Програма «Активні громадяни» орієнтована на формування лідерського потенціалу в соціальній сфері та покликана сприяти розвитку навичок міжкультурного діалогу й соціальної відповідальності як базових якостей лідера XXI ст.

Молодіжна організація «Гармонія» організовує проведення п'ятиденної навчально-тренінгової програми «Активні громадяни» для команд молодих людей з 6 районів та міст обласного значення Вінницької області. По завершенню навчання учасники отримують можливість оформити свої локальні ідеї у проекти. Найкращі проекти отримують підтримку від Британської ради в Україні: проект «Алея мам» (створення зеленої відпочинкової зони для городян в одному з віддалених мікрорайонів

м. Жмеринка) та проєкт «Інклюзивний дитячий майданчик» (м. Вінниця). Ще два проєкти: «Воркаут майданчик» та «Психологічна допомога сім'ям переселенців», реалізовані завдяки спонсорським коштам.

Станом на сьогодні заплановано аналогічне навчання наступних команд з інших районів (міст) області.

У рамках Першого в Україні Форуму «Включення людей з інвалідністю у процеси реформ» започатковано роботу Школи аудитора доступності, котра має на меті підготувати освічену, а з часом і досвідчену команду з числа активної молоді всіх без винятку районів (міст) області для створення доступного середовища й втілення принципів універсального дизайну у Вінницькій області. Підготовлені молоді експерти увійдуть до складу районних (міських) комітетів доступності та будуть здійснювати моніторинг закладів усіх без винятку сфер: від банківської установи до транспортної зупинки на предмет їхньої відповідності засадам доступності.

За три дні навчання учасники ознайомились із низкою концептуальних тем: «Уроки особливого етикету»; «Законодавча база щодо забезпечення доступності. Державні будівельні норми»; «Принципи універсального дизайну»; «Доступність: архітектурна, транспортна, інформаційна»; «Практики ефективної співпраці на місцевому рівні влади, громади, бізнесу у вирішення питань доступності»; «Практикум. Аудит доступності»; «Планування доступності у бюджетах галузевих програм за методом «Бюджет за завданнями».

Протягом другого дня учасники Школи аудитора доступності взяли участь у Дні доступності, який проходив у форматі відкритого доступу просто неба та передбачав низку локацій:

- презентація доступного малогабаритного транспорту та спецзасобів;
- демонстраційний майданчик облаштування доступності вбиральні;
- майстер-клас переміщення на інвалідному візку, використання шрифту Брайля та тактильної мови;
- кращі практики у створенні доступного середовища;
- Вуличний університет з експертами міжнародного рівня;

- фотовиставка «Полюємо на пандуси»;
- експозиція «Доступність – це...»;
- кінотеатр з тефлоперекладом;
- дитячий інклюзивний майданчик;
- інфоклуби організацій людей з інвалідністю «Діймо сьогодні»;
- ярмарок робіт майстрів з інвалідністю;
- вільна кава з думками, малюнками та розмовами з експертами про доступність.

Третій день був присвячений Панельній дискусії «Доступність в реформах», під час якої відбулось відкрите засідання обласного комітету забезпечення доступності людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктур та напрацьовано пропозиції до обласної програми забезпечення доступності, що стане основою проекту рішення сесії обласної ради «Про обласну програму доступності».

9. Запобігання та протидія корупції.

Цей напрям роботи є доволі новим у молодіжному середовищі, адже для реалізації програм у цій царині молодіжні організації повинні володіти неабияким набором знань та вмінь.

Новаторським на теренах Вінниччини, особливо у виконанні молодіжної організації, став проєкт «ЖАР: Жіночий Антикорупційний Рух», започаткований у кінці 2014 р. Мета проєкту: навчити жінок з Київщини, Вінниччини, Хмельниччини користуватись інструментами моніторингу та виявлення проявів корупції шляхом упровадженню публічних антикорупційних заходів. До участі в проєкті було відібрано 21 учасницю з трьох областей України: Київської, Вінницької та Хмельницької. Проєкт відбувався у три етапи:

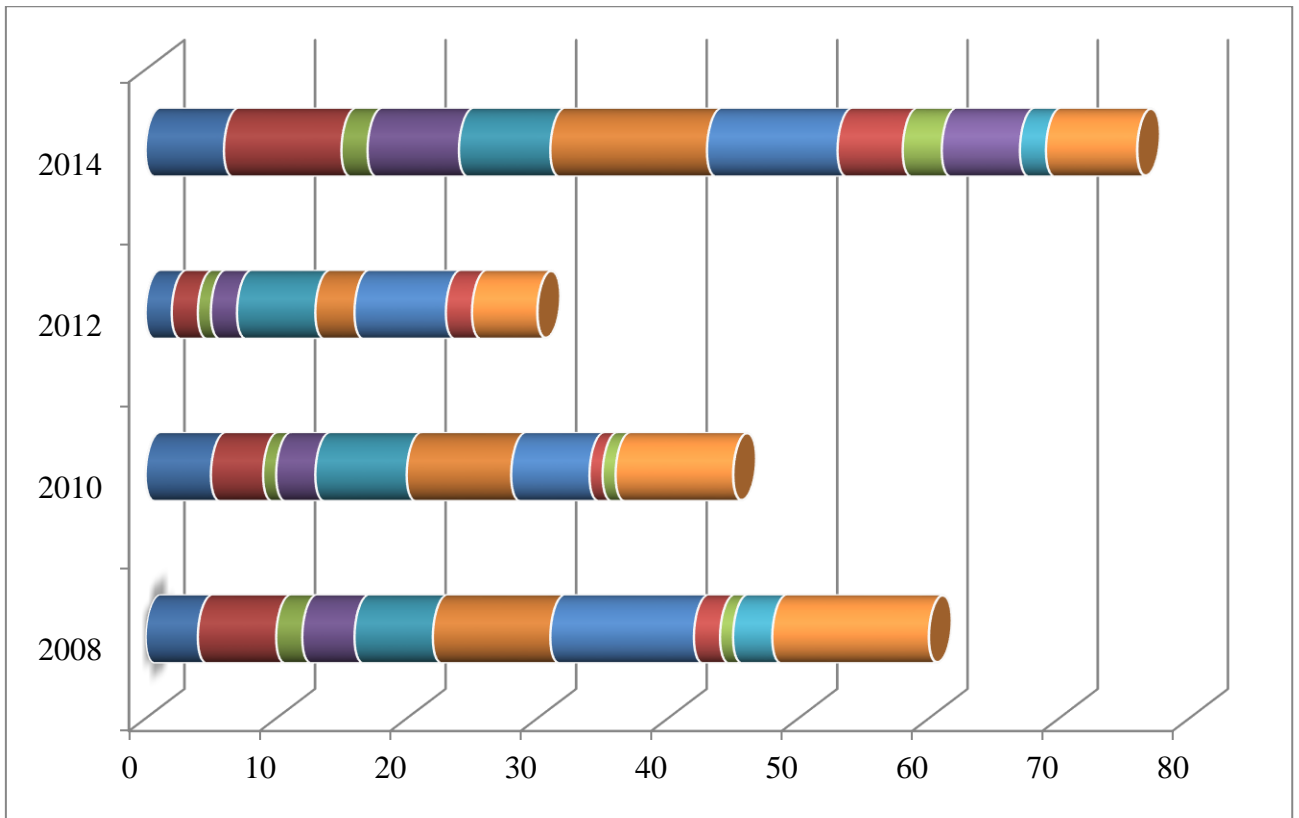
- I етап: семінар 1 на тему: «Корупція на місцевому рівні: зловживання з публічними фінансами, майном, земельні махінації. Інструменти впливу. Доступ до публічної інформації»;

– II етап: семінар 2 на тему: «Відкритість та прозорість органів влади як запорука боротьби з корупцією. Особливості організації антикорупційних кампаній»;

– III етап: звітна конференція.

З квітні 2015 р. в продовження цього проєкту стартував інший – на тему «Здійснення адвокасікампанії з імплементації нового антикорупційного законодавства органами місцевого самоврядування», який охопив Вінницьку, Запорізьку, Одеську, Чернігівську, Тернопільську, Черкаську та Івано-Франківську області. Мета проєкту полягала у підвищенні прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування у 7 регіонах України, що привело до зменшення корупційних ризиків у їх роботі та забезпечило реалізацію права громадян на контроль влади. Для досягнення мети проєкту було створено коаліцію «Прозорі ради», до якої увійшли представники регіональних громадських організацій. Коаліція є відкритою для вступу не лише для громадських активістів, але й усіх зацікавлених сторін. Під час дослідження відкритості органів влади області, громадські експерти молодіжної організації «Центр громадської активності «Результат» (Вінниця) і Центру політичних студій та аналітики (Київ) виявили ряд порушень, які здійснюють міські ради Вінниччини, відповідаючи на запити щодо отримання публічної інформації громадян. Проте регіональні координатори відзначили також міські ради, які чітко дотримуються норм законодавства щодо доступу до публічної інформації, серед яких – Вінницька, Хмельницька, Барська та Жмеринська міські ради.

Маючи на меті з'ясувати, до вирішення проблем яких сфер життя молоді найбільше долучаються молодіжні організації, ми проаналізували реалізовані ними проєкти (заходи) та розподілили їх за напрямками: освіта, наука, інновації; культура і мистецтво; медицина; соціальний захист та допомога; зайнятість та безробіття; духовні цінності; спорт і здоров'я; політична та громадська діяльність; інформаційне середовище; етнічні відносини; екологія та змістовне дозвілля (рис. 3.2.2).

	2008	2010	2012	2014
■ освіта, наука, інновації	4	5	2	6
■ культура і мистецтво	6	4	2	9
■ медицина	2	1	1	2
■ соц.захист та допомога	4	3	2	7
■ зайнятість та безробіття	6	7	6	7
■ духовні цінності	9	8	3	12
■ спорт і здоров'я	11	6	7	10
■ політична та громадська діяльність	2	1	2	5
■ інформаційне середовище	1	1	0	3
■ етнічні відносини	0	0	0	6
■ екологія	3	0	0	2
■ змістовне дозвілля	12	9	5	7

Рис. 3.2.2. Диференціація програм МГО за роками та напрямками

Аналіз цих даних демонструє тенденцію активної участі молодіжних організацій у проведенні заходів, спрямованих на змістовне дозвілля молоді, популяризацію здорового способу життя та масового спорту, а також сприяння зайнятості й подолання безробіття молоді. Такий розподіл акцентів молодіжними організаціями у виборі напрямів своєї діяльності зумовлений рядом причин. По-перше, ці напрями діяльності є типово молодіжними, адже вони насамперед закріплені в завданнях державної молодіжної політики. По-

друге, організація заходів зазначеного змісту не вимагає від представників молодіжних організацій вузькоспеціалізованих знань та значного досвіду у сфері надання відповідних послуг. По-третє, ці напрями є типовими для заходів, які ініціюються органами державної влади, що ілюструє їхнє усталене бачення молодіжних організацій як суб'єктів виключно державної молодіжної політики.

Виокремлені нами передумови активності діяльності молодіжних організацій у різних сферах підтверджуються вибіркою традиційно нетипових для молодіжних організацій напрямів роботи, якими залишаються такі: інформаційне середовище (10,1%), медицина (12,2%), екологія (12,9%), етнічні відносини (14,3%), політична та громадська діяльність (17,8%), соціальний захист і допомога (19,3%).

У підсумку зауважимо, що, незважаючи на широкий спектр діяльності молодіжних організацій у Вінницькій області, вони беруться за вирішення переважно «легких» проблем, що негативно позначається на сприйнятті їх органами влади, бізнес-структурами та іншими інститутами громадського суспільства як суб'єктів державної політики України.

3.3. Вдосконалення умов реалізації суб'єктності молодіжних організацій у формуванні та реалізації державної політики в Україні

Формування та реалізація державної політики України без належної участі в ній молодіжних організацій ускладнює процеси модернізації соціально-економічного й політичного життя українського суспільства та сприяє розвитку недовіри в молодіжному середовищі до органів влади й політичних інститутів як основних суб'єктів цього процесу.

Державну політику доцільно будувати на активізації та спонуканні молодіжних організацій до виконання своєї політичної суб'єктності, що не

може бути реалізовано без розвиненої мережі молодіжних організацій, необхідних правових передумов, відповідних організаційних структур, економічних стимулів та мотиваційних засобів на всіх рівнях.

Завдання суспільства, усіх політичних і державних інститутів полягає в тому, щоб розкрити та мобілізувати ресурсний потенціал молодіжних організацій, сформувавши в них потребу та необхідну інституційну спроможність у вирішенні, крім проблем своєї основної цільової групи – молоді, ще й проблем своєї громади, області та держави загалом.

Переконані, що пошук шляхів оптимізації суб'єктності молодіжних організацій у державній політиці України повинен розпочатись насамперед з виявлення причинно-наслідкових зв'язків їхньої активності чи пасивності. Тому вважаємо за потрібне повернутись до проведеного нами дослідження диференціації діяльності молодіжних організацій за напрямками та роками в попередньому підрозділі.

Важливий факт, який виявляється під час вторинного аналізу отриманих даних, це залежність активності молодіжних організацій та їх спрямованості від суспільно-політичної ситуації в країні. З досліджуваного періоду для ілюстрації ми обрали 2008, 2010, 2012, 2014, 2020 рр. як найбільш пікові з точки зору кількісного зростання (падіння) активності молодіжних організацій за весь період. Нагадаємо, що у підрозділі 1.2 ми запропонували доповнити періодизацію становлення молодіжних організацій в Україні деякими етапами, які класифікували таким чином:

- 2005–2008 рр.: період зростання;
- 2009 – кінець 2013 рр.: період занепаду;
- з кінця 2013 р. до сьогодні: новітній або етап відродження.

Там же ми навели типові характеристики зазначених періодів.

Проведений аналіз додатково підтвердив, що з 2008 р. до переломного моменту в кінці 2013 р. найбільше заходів молодіжні організації провели у період зростання своєї активності, а найменше – у період занепаду.

Цікавим спостереженням також є те, як молодіжні організації змінюють спрямованість своєї діяльності залежно від ситуації в країні. Так, у період стабільності в країні найбільше проводили заходів у сфері змістовного дозвілля та популяризації здорового способу життя, що разом становило 38,3% усіх проведених заходів. У період фінансово-економічної кризи в Україні серед проведених заходів зростає частка тих, які спрямовані на сприяння зайнятості молоді: 10% – у 2008 р., 15,5% – у 2010 р., 20% – у 2012 р., 45% – у 2020 р. Кардинально на зміну спрямованості активності молодіжних організацій вплинули події, пов'язані з Євромайданом (кінець 2013 р.), окупація Автономної республіки Крим та військові події на Сході (з вересня 2014 р.). Пріоритетними напрямками молодіжних організацій стають такі:

– соціальний захист та допомога. Молодіжні організації включаються у вирішення «нових» проблем українського суспільства, що, зокрема, передбачають підтримку внутрішньо переміщених осіб, благодійну допомогу військовим у зоні АТО, допомогу та супровід родин загиблих героїв Небесної сотні та військових у зоні АТО тощо;

– культура й духовні цінності. Зростає зацікавленість молодіжних організацій у заходах, спрямованих на популяризацію культури й духовних цінностей українського народу. На перший план виходять різноманітні за формою та новітні за змістом молодіжні акції патріотичного характеру. Це пов'язано із появою у свідомості молодих людей розуміння національної ідентифікації та гідності, єдності й неподільності українського народу. Причому молоді стає зовнішня демонстрація приналежності до українського народу: те, що буквально вчора вважали «сільським шиком», «шароварщиною», сьогодні стає модним українським стилем з його різноманітними проявами у мистецтві, в одязі, в музичному репертуарі, у мові спілкування тощо.

Потрібно відзначити зростання зацікавленості молодіжних організацій політичною та громадською діяльністю в цей період. Так, більш досвідчені організації розробляють та впроваджують навчальні програми для новачків

молодіжного руху. Також лідери молодіжних організацій активно беруть участь у грантових навчальних програмах міжнародних та європейських фондів щодо отримання знань у сфері антикорупційних програм, громадських експертиз, моніторингу та контролю. Низка міжнародних грантів спрямована на розвиток інституційної спроможності громадських організацій. Варто зважити на те, що протягом останнього року активно розробляється та впроваджується багато реформ у різних сферах суспільства. Це зумовлює потребу молодіжних організацій донести своє бачення та ставлення до тих чи інших змін, що, у свою чергу, вимагає від них активного включення в ці процеси.

Крім того, прослідковується тенденція зростання активності молодіжних організацій залежно від зовнішньополітичного курсу держави: про європейського з притаманним йому розвиненим громадянським суспільством і партнерськими відносинами між органами влади й громадськими організаціями чи проросійського з характерною йому всілякою підтримкою провладних молодіжних організацій із чіткою ієрархічною структурою та пригніченням усіх інших проявів громадянської активності. Доказом цьому є не тільки суттєве зниження активності молодіжних організацій у період занепаду (2009–2013 рр.) з його проросійським зовнішньополітичним курсом, а й різке зменшення кількості нових молодіжних організацій, які реєструвались у цей період.

Отже, підсумовуючи проведений аналіз та враховуючи висновки, зроблені впродовж усього нашого дослідження, найбільш сприятливими передумовами для активізації діяльності молодіжних організацій як суб'єктів процесу вироблення державної політики, над практичним упровадженням яких необхідно працювати державним управлінцям, є такі:

- налагодження партнерства органів влади з молодіжними організаціями та останніх з іншими інститутами громадянського суспільства;
- формування системи підготовки молоді до громадської активності;
- посилення інституційної спроможності молодіжних організацій;

– нормативно-правове забезпечення зазначених вище передумов.

Пропонуємо розглянути можливі шляхи забезпечення цих передумов.

1. Налагодження партнерства органів влади з молодіжними організаціями.

Специфікою партнерства є збереження кожним із суб'єктів державної політики самостійності в основних аспектах діяльності з одночасним формуванням єдиної позиції з певних питань та організації спільних дій на основі рівних права й обов'язків кожної зі сторін, а відтак, і взаємної відповідальності. Отже, партнерство – це ідеальний варіант відносин суб'єктів державної політики, які усвідомлюють значення своїх дій для суспільства і свою діяльність будують так, щоб виправдати сподівання партнера і досягти спільної мети. Партнерство можливе лише за умови взаємної довіри, впевненості та спільної діяльності, спрямованої на досягнення спільного результату [248].

Стратегічне управління відносинами органів влади з молодіжними організаціями дозволить у кінцевому підсумку досягти синергетичного ефекту. При цьому для забезпечення довгострокової ефективності таких відносин доцільно розробляти план стратегічного партнерства.

Раніше в цьому розділі ми довели, що органи влади вже здійснюють певну взаємодію з молодіжними організаціями. Проблема полягає в оформленні вже наявного партнерства, упровадження сучасних технологій, удосконалення процесу взаємодії, формування відповідних компетенцій суб'єктів.

В інформаційних джерелах бачимо різні підходи до процесу вироблення партнерства між владою та громадськістю. Найбільш вдалою, видається технологія, яку можна умовно назвати «12 кроків до партнерства» (рис. 3.3.1).

1. ОЦІНКА СИТУАЦІЇ
Розуміння та дослідження проблеми, збір даних, консультування з зацікавленими сторонами і потенційними донорами та організаціями, що надають ресурси, формування загальної картини/бачення партнерства.
2. ВИЗНАЧЕННЯ ПАРТНЕРІВ
Визначення потенційних партнерів і, за необхідності, забезпечення їх участі, забезпечення мотивації та бажання спільно працювати.
3. ПОБУДОВА ВЗАЄМОДІЇ
Партнери вибудовують робочу взаємодію за рахунок узгодження цілей, задач і основних принципів, що лежать в основі партнерства.
4. ПЛАНУВАННЯ
Партнери планують діяльність і починають розробляти проект.
5. УПРАВЛІННЯ
Партнери створюють структуру для управління партнерством на середньо- або довгостроковий період.
6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСІВ
Партнери визначають потреби і мобілізують грошові та інші ресурси, використовуючи усі види джерел підтримки.
7. РЕАЛІЗАЦІЯ
Як тільки необхідні ресурси отримані і проект узгоджено усіма партнерами, починається етап реалізації – робота з виконання затвердженого плану-графіку та, в ідеалі, досягнення очікуваного результату.
8. ВИМІРЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
Оцінка результатів та звітність по ефективності та впливу – поставлені задачі та очікувані результати – наскільки партнерство досягає поставлених задач?
9. ОЦІНКА
Оцінка партнерства: як партнерська взаємодія впливає на партнерські організації? Чи потрібно розлучитись з кимось із партнерів або залучити нових.
10. КОРИГУВАННЯ ТА ДООПРАЦЮВАННЯ
Перегляд та коригування партнерства, програм(и) або проекту/ів з огляду на отриманий досвід.
11. СТВОРЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ОСНОВИ
Створення відповідних структур і механізмів для партнерської взаємодії з метою забезпечення довгострокової взаємодії та наступності.
12. ПРОДОВЖЕННЯ ЧИ ЗАВЕРШЕННЯ
Забезпечення продовження партнерської взаємодії або досягнення згоди щодо завершення спільної діяльності.

Рис. 3.3.1. Технологія створення партнерства

Пропонована технологія має схематичний характер, адже до розбудови кожної партнерської взаємодії потрібно підходити індивідуально, виходячи з її унікального ходу розвитку. Втім, ці кроки важливо враховувати, аби партнерство залишалось збалансованим та дотримувалось визначеного шляху для досягнення поставлених цілей.

Дослідники й практики вказують на необхідність формування необхідних компетенцій в учасників партнерської взаємодії, у нашому випадку у державних службовців та представників молодіжних організацій, для ефективної побудови партнерства.

Для термінологічної ясності уточнимо визначення поняття «компетентність». Цей термін розуміють як набуту в процесі навчання інтегровану здатність людини, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. На відміну від поняття «компетенція», яку тлумачать як «суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини», домінантою в компетентності є «рівень готовності... діяти», [219, с. 5], що за своїм змістом синонімічне дефініції «здатність». З'ясування сутності поняття «готовність» визначить ще одну відмінність компетенції й компетентності. У науці існують різні погляди на зміст дефініції «готовність», однак усі відзначають обов'язкову наявність у структурі готовності позитивної настанови (мотивації) і свідомого прагнення до діяльності [235].

Виходячи із цього, вважаємо за доцільне запровадити на базі регіональних центрів підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій та відомчих закладів післядипломної освіти (інститутів, центрів підвищення кваліфікації тощо) навчальну короткострокову програму з розвитку здатності до партнерства взаємодії суб'єктів державної політики. За основу цієї програми може слугувати авторська програма О. Кулешова [136], яку ми пропонуємо скомбінувати за чотирма блоками:

1. Психологічний – забезпечення позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі.

2. Теоретичний – ознайомлення з особливостями, різновидами прояву та реаліями явища партнерства в державному управлінні – ознайомлення з ознаками, параметрами та критеріями взаємодії. Цей блок передбачає діагностику професійної підготовки до партнерства суб'єктів державної політики та забезпечення засвоєння знань щодо змісту поняття «партнерство» й усвідомлення його необхідності та можливостей реалізації у взаємодії влади та громадськості.

3. Практичний – спрямованість на оволодіння навичками партнерської взаємодії та розвиток якостей особистості, які забезпечують високий рівень готовності до діалогу.

4. Продуктивний – спрямованість на оволодіння засобами застосування партнерської взаємодії для регуляції діяльності та спілкування, який можна визначити як блок «цілісної» дії, де проводяться тренінги за спеціальними програмами з метою набуття досвіду роботи з конкретними соціальними проєктами на партнерських засадах.

Важливим є те, що в цій програмі мета кожного блоку містить дві складові – перша стосується державно-управлінського аспекту партнерства, друга – власне психологічного.

Ще одним корисним аспектом розробки й упровадження такої навчальної програми з партнерства є її планування за окремими галузями економіки чи сферами суспільно-політичного життя за такими принципами:

– інклюзивність – включення в процес навчання всіх суб'єктів державної політики, котрі того бажають;

– інтегрованість – формування єдиної загальноприйнятної як для державних, так і для громадських суб'єктів державної політики системи професійних компетентностей та духовних цінностей у сфері державно-громадського партнерства;

– інтерактивність – налагодження взаємодії між учасниками навчальної програми.

Організація навчання за цими принципами передбачає формування навчальних груп з одночасною присутністю в них і представників органів влади, і представників молодіжних організацій, а також використання таких методів навчання, які дозволять обмінятися цим учасникам уже наявними знаннями й досвідом, подолати можливі стереотипи несприйняття «протилежної» сторони, ліквідувати наявні суперечності та навчать налагоджувати комунікацію, діалог та співробітництво.

Отже, вважаємо, що комплексне оволодіння технологічною базою та системою інструментарію партнерства в рамках запропонованої програми є необхідною умовою корекції й формування особистісних установок, мотивів, компетенцій у сфері міжсуб'єктної взаємодії, що є фактором успішного здійснення організаційно-функціонального аспекту партнерства органів влади і молодіжних організацій на всіх рівнях державного управління.

2. Формування системи підготовки молоді до громадської активності.

Досліджуючи ресурси молодіжних організацій у другому розділі, ми акцентували увагу на наявному у них потужному людському потенціалі, якому, однак, часто не вистачає професійності та відповідних компетенцій для ефективної участі у процесі формування та реалізації державної політики. Разом з тим, молодіжні організації та їхня діяльність можуть бути більш ефективними, коли їхній кадровий склад буде оснащений критичними знаннями, уміннями й навичками для здійснення своєї роботи.

Безперечно значущість для навчання молодих активістів має неформальна освіта. Узгоджений підхід сучасного міжнародного сприйняття неформальної освіти представлений у Рекомендаціях 1437 (2000) 1 Ради Європи «Неформальна освіта», які визначають її як складову концепції навчання упродовж життя, котра сприяє тому, щоб молодь набувала і зберігала навички, здібності й установки, необхідні для адаптації до постійно змінюваних умов, та може здійснюватись за власною ініціативою молоді

людини через різні форми навчання, які відбуваються поза межами формальної освіти. Відзначено, що важливу роль у неформальній освіті відіграють громадські організації та установи, які задіяні в суспільній та молодіжній сферах [32].

Член експертної групи Ради Європи з розробки Європейського портфоліо для молодіжних працівників та молодіжних лідерів, створеної на замовлення Керівної групи по молоді Рад Європи (CDEJ), Клод Бодевіг зазначає, що діяльність у сфері неформальної освіти молоді здійснюється різними інститутами, наприклад, молодіжними центрами та молодіжними організаціями. Крім того, неформальна освіта відрізняється від формальної своєю методикою і своїми цільовими установками: «в цілому вона намагається передавати учасникам особисті та соціальні компетенції та навички активної громадянськості» [32].

Відповідно до стандартів молодіжної політики Європейського Союзу, зміст (ядро) навчання активних молодих громадян повинно включати формування й розвиток таких ключових компетенцій:

- етичні навички: толерантність і терпимість, права людини, сприяння діалогу між поколіннями і гендерної рівності;

- вираження компетенцій: чесність і відкритість, здатність до емпатії, творче мислення, здатність приймати рішення і нести відповідальність, сумлінність, стійкість до стресу, здатність до адаптації тощо;

- комунікативні навички: вислуховування, аргументування, співпраця і командна робота, участь у мережевій роботі, ініціювання та управління, мотивація тощо;

- когнітивні компетенції:

- специфічні знання та навички в області роботи з молоддю, у т. ч. молодіжна культура, залучення молоді з особливими потребами та обмеженими можливостями, консультування молоді в галузі кар'єри, збільшення участі молоді, сутність, організація і формування роботи з молоддю та молодіжної політики в Естонії та Європі, педагогічні знання та

навички (загальна педагогіка, соціальна педагогіка, спеціальна педагогіка, педагогічна психологія), знання та навички в галузі психології (психологія розвитку, психологія спілкування, соціальна психологія, психологія особистості);

загальні знання та навички, у т. ч. стратегічне планування, збір, аналіз та узагальнення інформації, складання, керівництво, реалізація проєктів і звітність за проєктами, знання та навички в галузях музики, мистецтва, рукоділля та спорту, неформального навчання, волонтерства в практичній роботі з молоддю [255; 234].

Усе це стало основою унікального інструменту – «Європейського портфоліо для молодіжних лідерів і молодіжних працівників», яке встановлює контекст і зміст роботи з молоддю, тобто функції фахівця з роботи з молоддю. Експерти Ради Європи запропонували функціональний аналіз молодіжного лідера/працівника, на базі якого визначені компетенції, необхідні молодіжному лідеру для виконання цих функцій (див. додаток К).

Крім того, на вимогу часу окреме місце в цьому наборі компетенцій посідають певні наскрізні знання й уміння, такі як володіння іноземними мовами та комп'ютерними технологіями.

Отже, з розглянутого можна зробити висновок, що сучасний європейський підхід до роботи молодіжних працівників/лідерів молоддю передбачає впровадження в діяльність молодіжних організацій усе більшої професіоналізації та компетентнісного розвитку.

Варто зауважити, що сьогодні в Україні на основі функціонального підходу Європейського портфоліо для молодіжних лідерів і молодіжних працівників розроблено навчальну програму «Молодіжний працівник», яка підтримана Міністерством молоді та спорту України як оновлений механізм проходження підвищення кваліфікації державних службовців у галузі роботи з молоддю. Значним досягненням є те, що групи для проходження навчання за цією програмою формуються і з представників молодіжних організацій, котрі також отримують сертифікат Державного інституту сімейної та молодіжної

політики. Втім, за рік було проведено чотири тренінгових модулі, навчання у яких не пройшли ще навіть представники всіх обласних структур, що не може не потребувати значної активізації роботи центрального органу в цьому напрямі.

Запровадження неформальної освіти молоді є необхідним завершальним етапом для підвищення рівня знань, умінь і навичок молодіжних лідерів у ланцюзі форм підготовки й навчання лідерів молодіжних організацій: учнівське самоврядування, учнівські організації, дитячі омбудсмени, студентське самоврядування, волонтерство, молодіжний парламентаризм.

Також помітний вплив на формування мережі дієвих молодіжних організацій справляють програми обміну досвідом. Реалізація заходів у рамках таких програм спрямована на створення умов для обміну досвідом і налагодження співпраці між представниками молодіжних організацій у межах однієї адміністративно-територіальної одиниці, у межах однієї області, у межах країни чи кількох країн. Такі програми не тільки роблять молодіжні організації більш досвідченими, а й сприяють налагодженню горизонтальної взаємодії між представниками молодіжних організацій з різних регіонів, які у разі необхідності можуть у подальшому кооперуватись для посилення впливу, наприклад, для лобювання змін у законодавстві чи проведення всеукраїнської акції тощо.

Виходячи із того, що в Україні елементи самоврядування та інші демократичні інститути участі громадських організацій ще недостатньо дієві, неоціненним внеском у розвиток спроможності молодіжних організацій є їхні поїздки для обміну досвідом у країни Європи та Сполучені Штати Америки. Втім, участь у таких міжнародних програмах обміну не завжди є безплатною. Існує невелика частка програм, участь у яких повністю відшкодовується різноманітними міжнародними грантовими фондами. Більшість же з них здійснюється на платній основі й у своїй більшості є недоступними для пересічної молоді людини. Зваживши на це, доцільним було б під час планування місцевих, обласних і державного бюджетів закладати кошти на

видатки, пов'язані з оплатою участі в таких програмах представникам активних молодіжних організацій на конкурсній основі, наприклад за результатами оцінювання анкет, мотиваційних есе та рекомендаційних листів.

Значущим інструментом для набуття молодіжними організаціями необхідного управлінського досвіду для посилення свого впливу у процесі вироблення державної політики в Україні може бути програма стажування представників молодіжних організацій у радах, від місцевої до Верховної. Організація такого стажування вирішує ряд завдань:

- забезпечення доступу молодіжних організацій до об'єктивної інформації щодо діяльності Верховної Ради України, органів місцевого самоврядування;
- практичне проходження стажерами бюрократичного механізму забезпечення діяльності цих органів;
- зіставлення отриманих теоретичних знань щодо інструментів участі у процесі вироблення державної політики з їх практичною реалізацією.

На сьогодні діють програми стажувань: «Студенти для Парламенту України», «Студенти для ОМС», «Студенти для Парламенту Молдови», які організуються вже понад 15 років громадською організацією «Молодіжна альтернатива» та викликають інтерес в активній студентській молоді. Програм стажування, які були б орієнтовані на членів молодіжних організацій, які не є студентами, немає.

Виходячи з комплексу кваліфікаційних вимог до молодіжного лідера, вбачаємо за необхідне об'єднати форми надання молоді допоміжних знань, умінь та досвіду для вдосконалення діяльності молодіжних організацій у єдину систему підготовку молоді до громадської активності (рис. 3.3.2).

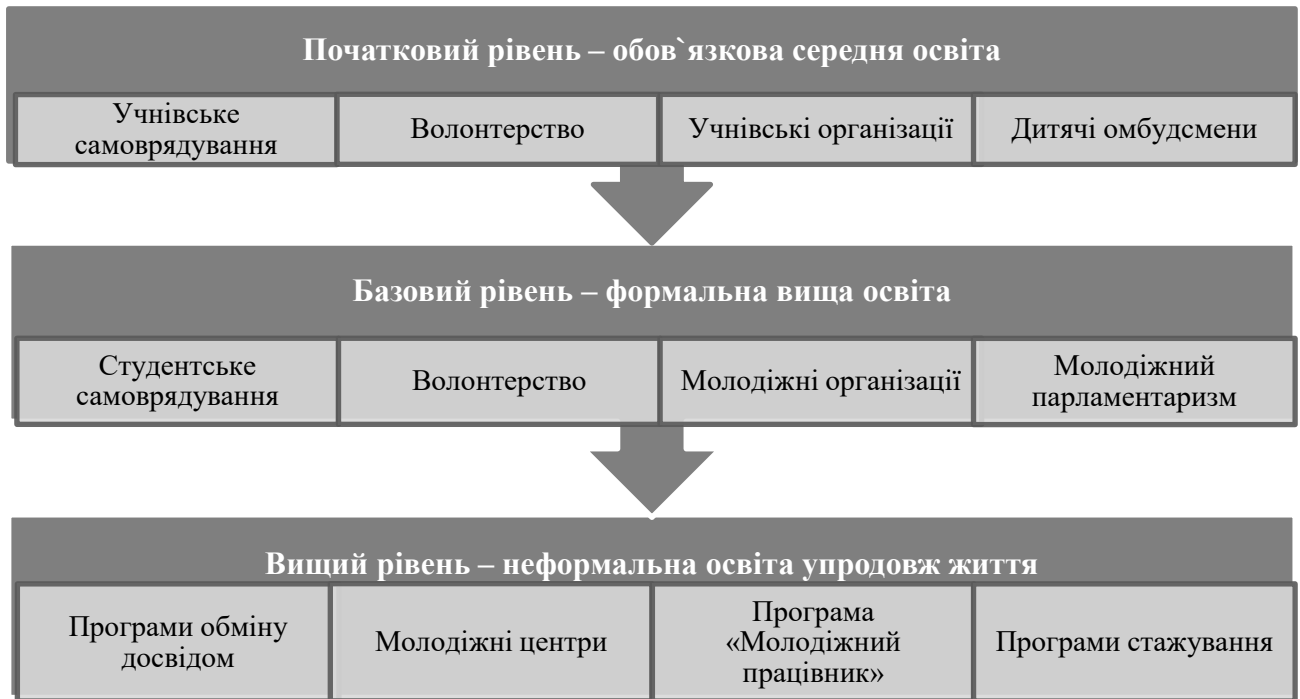

Рис. 3.3.2. Система підготовки молоді до громадської активності

Підготовка молоді до громадської активності повинна розпочинатись з учнівського самоврядування, участі в учнівських громадських організаціях, діяльності дитячих омбудсменів (початковий рівень), продовжуватись включенням молоді у студентське та молодіжне самоврядування, залученням до волонтерської діяльності (базовий рівень) та удосконалюватись у межах неформальної освіти (вищий рівень).

Налагодження ефективного функціонування цієї системи потребує міжвідомчого співробітництва (молодіжні інститути цієї системи перебувають у сфері управління різних органів влади), горизонтальної взаємодії між представниками одного рівня, міжрівневої інтегрованості (від нижчого до вищого рівня) та наставницької інтеракції (від вищого рівня до нижчого), що забезпечить ефективність і результативність функціонування цієї системи.

Упровадження в Україні такої системи дозволить забезпечувати підготовку молодих лідерів для ефективної діяльності

молодіжних громадських організацій як суб'єктів державної політики в Україні.

3. Посилення інституційно-організаційної спроможності молодіжних організацій.

Однією з основних проблем, з якою сьогодні стикаються молодіжні організації в Україні, є майже повна відсутність матеріально-технічної бази для їхньої діяльності. Водночас у державі нині діє майже чотири тисячі різноманітних закладів для молоді (позашкільні центри, соціальні служби, центри творчості, клуби за місцем проживання, палаци мистецтв, будинки культури тощо).

Пошук шляхів вирішення цієї проблеми доцільно провести, звернувшись до міжнародного досвіду.

Так, у світі існує багатофункціональна система молодіжних центрів, де працюють громадські організації, розвивається неформальна освіта. Такі центри заощадливі за площами, оптимальні за енергозбереженням. І це не лише Європа, а й країни пострадянського табору: Литва, Грузія, Естонія, навіть Азербайджан, – уже реформували або реформують відповідним чином свою молодіжну політику [133].

До основних функцій, які повинні буди покладені на молодіжний центр, насамперед пропонуємо включити створення інклюзивного вільного простору для молоді та платформи для взаємодії молодіжних організацій. Допоміжними для них мають бути такі функції: ресурсно-інформаційна, ресурсно-методична, матеріально-технічна, інноваційна, розвивальна, інтегруюча, акумулююча тощо.

Отже, вважаємо за необхідне оптимізувати мережу, точніше хаотичну сукупність центрів, що працюють з молоддю, та створити відповідно до європейських стандартів сучасну мережу *молодіжних центрів*, до якої входять:

1) «національні молодіжні центри, які є юридичними особами і здатні приймати міжнародні молодіжні делегації та делегації молоді з інших регіонів

України (для цього такі центри обов'язково повинні мати навчальний центр і молодіжний кампус для 30 і більше осіб);

2) місцеві молодіжні центри (підліткові клуби за місцем проживання, «відкриті простори» для молоді), котрі підпорядковуються місцевим органам самоврядування або молодіжним організаціям чи організаціям, які працюють із молоддю, або є спільним комунальним підприємством чи діють у межах відповідної комунальної мережі (головним завданням таких центрів є включення підлітків, учнівської та студентської молоді в суспільне життя, тісна взаємодія із відповідальними за виховну роботу у закладах освіти та молодіжними організаціями);

3) таборів молодіжні центри (кемпінги), які діють упродовж всього року (стаціонарні) або сезонно (наметові), із забезпеченням елементарних санітарних потреб молоді, яка проводить активний відпочинок чи навчання на свіжому повітрі» [207].

Починати трансформувати заклади потрібно з будівництва узгодженої позиції профільних міністерств, оскільки ці установи перебувають у різному підпорядкуванні. Далі органи місцевого самоврядування в партнерській взаємодії з молодіжними організаціями повинні працювати над внесенням питання про створення відповідного центру до порядку денного державної регіональної політики, маючи чітке спільне розуміння кінцевої мережі сервісу для молоді.

Наступним інструментом для посилення суб'єктної спроможності молодіжних організацій у державній політиці мають стати молодіжні альянси. Використання форми «альянс» є стратегічним, адже альянс більше за «коаліції» або «асоціації», «союзи» включає колективні дії для цілей. Молодіжний альянс у нашому розумінні – це форма партнерства молодіжних організацій і тих, хто їх підтримує, у дієорієнтоване об'єднання суб'єктів державної політики на території певної громади, присвячене просуванню подальших спільних інтересів для досягнення спільної мети.

Альянс як об'єднавча форма, на відміну від інших схожих структур (спілки, ради, консультативно-дорадчі органи, робочі групи, організаційні комітети тощо), дозволяє зберігати юридичну самостійність та не передбачає юридичної надбудови, діє на підставі Декларації про партнерство згідно з положенням про Альянс.

Крім того, функціонування альянсу є менш формалізованим та містить суттєво інший підхід до відповідальності завдяки чіткому функціональному розподілу між членами Альянсу. У такому випадку кожен представник альянсу несе персональну відповідальність за спільну справу, коли в інших структурах це швидше нагадує колективну безвідповідальність.

Нарешті, говорячи про оптимізацію шляхів суб'єктності молодіжних організацій у державній політиці, маємо неодмінно використати сучасні інформаційні технології та механізм е-врядування. Такою технологією, наприклад, може стати онлайн-платформа кооперації молодіжних організацій «Молодіжне суспільство», використовуючи програмний додаток «Civil Society app», функціональний зміст якого полягає в такому:

- колективне прийняття рішень за різними алгоритмами;
- надходження, накопичення й управління ресурсами;
- трансформація ресурсів у кінцеві продукти та соціальний вплив;
- спільна підтримка та реалізація ініціатив.

4. Нормативно-правове забезпечення зазначених вище передумов.

Усі розглянуті вище шляхи оптимізації діяльності молодіжних організацій як суб'єкта формування та реалізації державної політики в Україні, безумовно, передбачають їхнє запровадження та підкріплення відповідними змінами в нормативно-правовій базі в цій царині.

Втім, враховуючи проміжні висновки щодо потреб у вдосконаленні ювенального законодавства та зважаючи на велику кількість різних доповнень та змін, яких потребують чинні нормативно-правові акти, потребу в розробці цілої низки положень, раціональне зерно вбачаємо в кодифікації чинних норм у базовий закон «Про молодь».

Це дозволить уникнути дублювання чи своєчасного невнесення змін, зачистити «мертві» положення, а також систематизувати й модернізувати дієві для стабільного й ефективного існування молодіжних організацій на полі сучасних трансформацій українського суспільства, модернізації й реформування державного управління та розбудови спроможного громадського суспільства в часи глобальних викликів і загроз.

Висновки до розділу 3

Законодавство України закріпило основні форми взаємодії органів влади та громадських організацій, у тому числі молодіжних.

Водночас проведений нами аналіз інформаційно-аналітичної та наукової літератури свідчить, що насправді існує більша кількість цих форм. Проте свого законодавчого закріплення вони не набули. Це призводить до значних розбіжностей у їх визначенні, класифікації та, безумовно, застосуванні.

Більше того, зважаючи на активізацію останнім часом підтримки діяльності молодіжних організацій з боку влади, варто зауважити, що, якою б чіткою та повною не була б класифікація, зроблена в певний період часу, вона може не відповідати запитам іншого відрізка часу. Втім проведена диференціація дозволяє розкрити весь діапазон напрямів досліджуваної взаємодії, здійснювати оцінювання її ефективності, зосереджуючись уже не на факті існування тієї чи іншої форми, а на якості її застосування.

Також важливим є те, що виявлена різноманітність форм такої інтеракції та їх особливостей повинні бути враховані органами влади під час розроблення ефективного механізму співпраці з молодіжними організаціями.

Дослідивши механізми взаємодії місцевих органів влади з молодіжними організаціями на прикладі Вінницької області, а також проаналізувавши їхню участь у вирішенні актуальних проблем, можна зробити такі висновки:

- на практиці молодіжні організації та органи влади користуються традиційними та інноваційними механізмами співробітництва;

- залучення молодіжних громадських організацій до планування й розробки програм (заходів) у сфері роботи з молоддю привчає їх до систематичної та планової роботи;

- програми (заходи), що реалізуються молодіжними організаціями для вирішення актуальних проблем, мають вагомий результати;

- поза увагою молодіжних організацій традиційно залишаються науково-освітня, соціальна та політична сфери українського суспільства;

- спрямованість та активність діяльності молодіжних організацій прямо залежить від суспільно-політичної ситуації в країні, що, у свою чергу, зумовлює характер їхніх відносин з органами влади.

Це спричинило пошук шляхів оптимізації діяльності молодіжних організацій як суб'єкта державної політики в їхній партнерській взаємодії з органами влади, що забезпечить максимальне включення молодіжних організацій у державно-управлінський механізм.

Також впливовість молодіжних організацій та якість їхньої діяльності залежить в основному від молодих людей, які працюють у них. Системне навчання представників молодіжних організацій та державних службовців з метою забезпечення відповідності їхніх компетенцій положенням кваліфікаційного європейського стандарту молодіжного фахівця може стати наріжним каменем політичної суб'єктності молодіжних організацій.

Організаційна спроможність та сталий розвиток цих організацій в Україні можна буде забезпечити за умови впровадження нових економічно ефективних, ресурсноакумуючих та доцільно організованих

інститутів, які діятимуть на засадах інклюзивності, інтегрованості й інтерактивності.

Розглянуто шляхи оптимізації діяльності молодіжних організацій як суб'єкта формування та реалізації державної політики в Україні, що потребують підкріплення відповідними змінами в нормативно-правовій базі в цій царині. Раціональне зерно вбачаємо також у кодифікації чинних норм у базовий закон «Про молодь».

ВИСНОВКИ

У ході дослідження досягнуто поставлену мету, а одержані теоретичні, методологічні й практичні результати дають змогу сформулювати такі узагальнення й висновки.

1. Здійснено аналіз теоретичних і методологічних напрацювань українських і зарубіжних учених за темою дисертації для їх узагальнення й визначено напрями подальшого дослідження, що дало змогу виокремити характерні особливості бачення місця та ролі молодіжних організацій у процесі формування й реалізації державної політики відповідно до певного історичного періоду. Зокрема, з'ясовано, що ряд науковців розглядає це питання крізь призму педагогіки, в інших працях чітко простежується соціологічний підхід. Чимало праць має історіографічний характер. Останніми роками в галузі державного управління цій проблематиці присвячено низку досліджень. Незважаючи на ґрунтовність та різноплановість наукових розвідок у сфері діяльності молодіжних громадських організацій, більшість з них виконані до 2001 р. та на сьогодні, особливо в контексті відповідності сучасній нормативно-правовій базі, є застарілими. З'ясовано, що діяльність молодіжних організацій вітчизняні науковці до цього часу розглядали в контексті та в межах реалізації державної молодіжної політики.

Також поза увагою сучасних науковців залишилось питання взаємодії молодіжних організацій з іншими інститутами громадянського суспільства, зокрема не визначено впливу інститутів громадянського суспільства на формування та реалізацію державної політики в Україні в контексті забезпечення участі молоді в цьому процесі.

2. Уточнено сутнісні характеристики й зміст основних понять «молодіжна громадська організація», «молодіжний рух»; встановлено, що різноманіття наукових поглядів на трактування поняття «молодіжні громадські організації» зумовлене об'єктом, завданнями та категорійним апаратом галузі науки, у межах

якої виконано дослідження. З'ясовано, що найпоширенішим є розкриття змісту цього поняття крізь призму природи виникнення молодіжної громадської організації, функцій і завдань, покладених на неї, а також юридичних норм, що визначають її функціонування.

Доведено, що квінтесенція поняття «молодіжна громадська організація» полягає в корелятивному зв'язку між двома дефініціями: «громадська організація» та «молодь», де остання зумовлює накладення на першу певних особливостей та обмежень, пов'язаних із такою соціальною групою, як «молодь». Тобто молодіжна громадська організація має ті самі ознаки, що й громадська організація: добровільність, незалежність, неприбутковість, суспільна корисність тощо. Водночас їй притаманні особливі риси, які спричинені специфічністю її учасників – молодих людей.

Запропонований системно-синергетичний підхід до розкриття змісту молодіжної організації як соціально-управлінського явища зумовив її представлення як складної системи, основними елементами якої є молоді люди та яка має свою внутрішню будову з відповідними взаємозв'язками, виступає самостійним елементом більш складних систем, взаємодіє із зовнішнім середовищем та зазнає його впливу.

3. Досліджено особливості становлення та вплив зовнішніх чинників на формування системи молодіжних організацій в Україні, зокрема обґрунтовано, що на будь-якому етапі свого розвитку молодіжні організації зазнавали впливу суспільно-політичних рис, притаманних тому чи іншому історичному періоду.

Встановлено залежність системи молодіжних організацій від зовнішніх факторів, а саме від політичної та соціально-економічної ситуації в країні тощо. Підтвердженням цьому стали результати аналізу даних Державної служби статистики України щодо кількості зареєстрованих всеукраїнських молодіжних організацій у 1998–2014 рр.

Обґрунтовано необхідність сучасного підходу до виокремлення етапів розвитку молодіжних організацій в Україні та запропоновано власну їх періодизацію.

З'ясовано, що система молодіжних організацій в Україні охоплює чотири підсистеми (регулятивну, інституційну, інформаційну та зв'язків), має свою внутрішню структуру та будову, постійно розвивається, взаємодіє із зовнішнім середовищем, має складну ієрархічну будову, різноманітність видів і форм.

4. Проаналізовано нормативно-правові засади суб'єктності молодіжних організацій у процесі формування та реалізації державної політики з позицій їхньої достатності й відповідності новим вимогам.

Виявлено, що молодіжні організації відповідно до чинного законодавства мають низку інструментів для позиціонування себе у відносинах з органами влади як інституту участі молоді в прийнятті рішень. Однак ефективність їх використання залежить від готовності, активності, відповідальності та наявності необхідних знань і досвіду з використання форм, інструментів, засобів тощо у самих суб'єктів.

5. З'ясовано характер взаємовідносин молодіжних організацій з іншими інститутами громадянського суспільства та визначено наявний в останніх інструментарій для впливу на органи влади й можливості їх використання. З метою стандартизації підходів до взаємодії органів влади з молодіжними організаціями запропоновано розробити єдину (типову) аплікаційну форму для проведення конкурсів проєктів громадських організацій органами влади будь-якого рівня.

6. Досліджено практичні аспекти розбудови партнерської взаємодії органів влади з молодіжними організаціями в Україні. Аналіз стану молодіжних організацій у системі інститутів громадянського суспільства показав, що на сьогодні вони посідають у ній чільне місце, але ще не відіграють провідної ролі. До позитивних моментів їхньої співпраці з іншими організаціями варто зарахувати приклади конструктивної взаємодії у вирішенні суспільних проблем, можливість мобілізації та перерозподілу ресурсів, а також наявність інституційно-організаційного механізму у вигляді громадських рад для забезпечення спільної участі в управлінні державними справами. До недоліків такого партнерства належать: пасивність як самої молоді, так і організаційних

форм їхньої участі, неорганізованість, нестача інформованості, досвіду та наявний страх перед владою в лідерів молодіжних організацій, ставлення до молодіжних організацій з боку інших інститутів громадянського суспільства як до дітей, з якими можна будувати стосунки лише в односторонньому порядку у форматі наставництва.

7. Визначено та обґрунтовано шляхи підвищення дієвості молодіжних організацій як суб'єктів державної політики. Участь молодіжних організацій як суб'єктів державної політики стає більш дієвою та результативною, коли керівникам та членам цих організацій притаманні необхідні знання, уміння та досвід у сфері державного управління, управління проектами, бюджетування тощо.

Обґрунтовано, що «молодіжний працівник», як і державний службовець, який реалізує державну молодіжну політику, так і лідер молодіжної організації, відповідно до стандартів Європейського Союзу, повинен мати необхідний набір компетенцій та системно працювати над їх удосконаленням.

Установлено, що система підготовки молоді до громадської активності повинна включати учнівське самоврядування (початковий рівень), студентське та молодіжне самоврядування, волонтерство (базовий рівень) і систему неформальної освіти (вищий рівень), тим самим забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів для молодіжних організацій для їх ефективної діяльності як суб'єктів державної політики в Україні.

Вивчення тенденцій і факторів, які впливають на участь молодіжних організацій у формуванні та реалізації державної політики в Україні, дало змогу рекомендувати:

1. Налагодити партнерство органів влади з молодіжними організаціями та останніх з іншими інститутами громадянського суспільства:

1.1. Поширити досвід упровадження в додаток до конкурсного механізму та механізму «соціального замовлення» механізму «делегування повноважень» на територію всієї України, який передбачає реалізацію молодіжною організацією програми (заходу) на доручення органу влади у справах молоді за

рахунок переданих їй бюджетних коштів на підставі договору про надання послуг з проведення програми.

1.2. Ввести у практику роботи органів влади у справах молоді щорічне проведення обласних молодіжних форумів як відкритого дискусійного майданчика для обговорення проблем та нових ідей щодо їхнього вирішення за участю керівництва області, керівників профільних структурних підрозділів органів виконавчої влади обласного й районного рівнів, лідерів і представників молодіжних організацій, органів студентського самоврядування, волонтерських структур, молодіжних ініціативних груп з усіх районів та міст області.

1.3. Сприяти створенню молодіжних альянсів як дієорієнтованих об'єднань суб'єктів державної політики на території певної громади на досягнення спільної мети.

2. Передбачити на базі регіональних центрів підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій і відомчих закладів післядипломної освіти (інститутів, центрів підвищення кваліфікації тощо) проведення навчальної короткострокової програми з розвитку здатності до партнерства взаємодії суб'єктів державної політики.

3. Запровадити систему трирівневої підготовки молоді до громадської активності, забезпечивши міжвідомче співробітництво (молодіжні інститути цієї системи перебувають у сфері управління різних органів влади), горизонтальну взаємодію між представниками одного рівня, міжрівневу інтегрованість (від нижчого до вищого рівня) та наставницьку інтеракцію (від вищого до нижчого рівня).

4. Розробити та ввести в практику програми стажування представників молодіжних організацій в органах місцевого самоврядування й у Верховній Раді України.

5. Створити онлайн-платформу «Молодіжне суспільство», використовуючи програмний додаток «Civil Society app» та механізми е-врядування.

6. Удосконалити ювенальне законодавство:

6.1. Зважаючи на велику кількість різних доповнень та змін, яких потребують чинні нормативно-правові акти, необхідність у розробці положень для регламентації діяльності низки молодіжних інститутів, раціональне зерно вбачається в кодифікації таких норм у базовий закон «Про молодь», що дасть змогу уникнути дублювання чи своєчасного невнесення змін, зачистити «мертві» положення, а також систематизувати й модернізувати дієві для стабільної та ефективної діяльності молодіжних організацій на полі сучасних трансформацій українського суспільства, модернізації й реформування державного управління та розбудови спроможного громадянського суспільства в часи глобальних викликів і загроз.

6.2. Внести зміни до проекту Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021–2025 роки»:

6.2.1. Щодо механізму державної політики «Традиційна вертикаль державного управління молодіжною політикою (центральні органи виконавчої влади – структурні підрозділи з питань молоді та спорту обласних та Київської міської державних адміністрацій – місцеві адміністрації – молодь)», то вона має бути:

по-перше, організаційно завершена формуванням низової ланки управління, здатної налагодити прямий і зворотний зв'язок з молодіжним середовищем;

по-друге, тісно поєднана з інституціями та осередками громадянського суспільства (Всеукраїнським молодіжним парламентом, Будинком молоді України; обласними молодіжними центрами; осередками корпусу молодіжних працівників, структурами Національної асоціації волонтерства).

6.2.2. За умов децентралізації владних повноважень ця вертикаль має завершуватись структурною одиницею виконавчого комітету місцевої ради тієї чи іншої територіальної громади, а не місцевою адміністрацією (про що йдеться в проєкті). Зокрема, низовою ланкою може бути підготовлений за навчальною

програмою Міністерства молоді та спорту України молодіжний працівник. Варто зауважити, що впровадження такої програми передбачено Концепцією.

6.2.3. Термінологічної ясності потребують вживані дефініції, щоб уникнути неправильного трактування:

– поняття «інституція» не можна вживати як синонім до понять «інститут», «організація», «установа/заклад», адже це «система формальних та неформальних норм і правил у вигляді стандартів поведінки, звичок, традицій, звичаїв тощо»;

– замість «осередки громадянського суспільства» принагідно вжити термін «інститути громадянського суспільства», перелік яких наведено в Постанові КМУ від 05.11.2008 № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», адже громадянське суспільство, яке «має не вертикальний, як у держави, а горизонтальний характер», апріорі не може мати осередків.

6.2.4. Видалити уточнювальний перелік організацій, установ, закладів як такий, що суперечить принципам рівноправності громадських організацій, викладеним у частинах четвертій та п'ятій ст. 36 Конституції України. Крім того, те, що більшість з перерахованих у документі структур на сьогодні не створено, робить цей механізм нежиттєздатним.

6.2.5. Визначити координаційні центри на всіх рівнях державної молодіжної політики на противагу передбаченому єдиному координаційному центру міжсекторальної співпраці, що приведе до зворотного процесу децентралізації й деконцентрації повноважень центральних органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашина О. В. Молодь – найважливіший резерв трудових ресурсів. *Наукові праці Кіровоградського державного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. Кіровоград : Вид-во КДТУ, 2003. Вип. 4. Ч. II. С. 105–110.
2. Авер'янов В., Дерезь В., Ославський І. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / заг. ред. В. Авер'янова. Київ : Юстиніан, 2007. 288 с.
3. Азарова І. В., Абрамов Л. К. Ресурсне забезпечення громадських ініціатив. Кіровоград : СПД ФО Олександров О. А., 2008. 100 с.
4. Активні форми безпосередньої участі громадян у процесі ухвалення владних рішень : посіб. для громад, орг. та людей із активною життєвою позицією. Вінниця : Фенікс : Інфракон-Інфракон-І, 2007. 120 с.
5. Актуальні аспекти соціально-правового захисту молоді в сучасній Україні : навч. посіб. / О. М. Полякова, Г. В. Приходько, Ю. В. Сапарай ; за заг. ред. О. М. Полякової. Суми : Університетська книга, 2009. 240 с.
6. Акулинина А. М. Молодежь как элемент человеческого капитала и стратегический ресурс развития современного украинского общества: состояние, тенденции, перспективы, ресурсы. *Региональная экономика: теория и практика*. 2008. № 31 (88). С. 8–14.
7. Алещенок С. В., Головатый Н. Ф., Казановский А. В. Механизм реализации государственной молодежной политики в экономической среде. Киев : НИЦ проблем молодежи ЦК ЛКСМУ (МДС), 1991. 431 с.
8. Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг». Івано-Франківськ, 1992. 79 с.
9. Андрущенко В. Л., Федоров В. М. Запорізька Січ як український феномен. Київ : Заповіт, 1995. 75 с.
10. Андрущенко Т. І. Українська культурна традиція та її роль у формуванні світоглядних орієнтацій сучасної молоді : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Дніпропетровськ, 1998. 18 с.

11. Аніщенко С. Правові засади взаємодії молодіжних громадських організацій та органів виконавчої влади. *Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 трав. 2004 р., м. Київ : у 2 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ, 2004. Т. 2. С. 41–43.
12. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Москва : ОАО НПО «Экономика», 2009. 584 с.
13. Атрощенко Б., Коваленко В. Історія молодіжної політики незалежної України пишеться вже зараз. *Сіверянський літопис*. 2006. № 6. С. 112–114.
14. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. Київ : ЦСРДС, 2006. 160 с.
15. Бабка В. Молодіжний рух доби перебудови на Україні: історіографія проблеми. *Актуальні питання вітчизняної, світової історії та історії науки: пошуки, роздуми, знахідки* : матеріали Четвертої Міжнар. наук. конф. (Луганськ, 20–21 квітня 2011 р.). Луганськ, 2011. С. 8–9.
16. Бабка В. Л. Дослідження українського молодіжного руху доби перебудови в контексті загальної історіографії періоду. URL: http://apps.kmpu.edu.ua/is/images/stories/Departments/uprav_diy1/babka.pdf (дата звернення: 12.02.2021).
17. Баглей Б. Виконавча влада та молодіжні громадські об'єднання: тенденції розвитку. *Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентіві України*. 2000. Вып. 1. С. 3–12.
18. Бакаєв О., Білянчук П. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні. *Розбудова держави*. 1996. № 1. С. 13–15.
19. Бакуменко В. Д. Методологія державного управління проблеми встановлення та подальшого розвитку. *Вісник УАДУ*. 2003. № 2. С. 11–27.
20. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2003. 256 с.

21. Балакірева О. М. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. Київ : Весь мир, 1997. 98 с.
22. Балакірева О. М. Соціальні умови попередження девіантної поведінки молоді на сучасному етапі. *Зб. наук. публ. Українського інституту соціальних досліджень за підсумками виконаних програм і проектів у 1997 році*. Харків : НВФ «Студцентр», 1998. Вип. 7. С. 58–65.
23. Барабаш В. Інституціоналізація молодіжного руху України. *Політичний менеджмент*. 2004. № 3. С. 98–111.
24. Баяновська М. М. Становлення дитячого та молодіжного рухів на Україні (XVI століття – 80-ті роки XX-го століття). *Молодь України. Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету* / за ред. Р. Офіцинського. Ужгород : Закарпатський ЦССМ, 1995. Т. 5–6. С. 293–307.
25. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.02.2021).
26. Безверхнюк Т. М. Система ресурсного забезпечення регіонального управління: концептуальні засади розбудови і механізми функціонування : дис. ... д-ра наук : 25.00.02. Запоріжжя, 2009. 441 с.
27. Бень О. Т. Етапи інституціоналізації МГО. *Український соціум*. 2006. № 3–4 (14–15). С. 77–86.
28. Бень О. Т. Молодіжні громадські організації: концептуалізація поняття, функції, класифікація. *Вісник Львівського університету. Сер. соціол.* 2008. Вип. 2. С. 338–345.
29. Бень О. Т. Молодіжні громадські організації: концептуалізація поняття, функції, класифікація. *Вісник Львівського університету. Сер. соціол.* 2008. Вип. 2. С. 338–345.
30. Бельська Т. В. Моделі взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. № 1. С. 140–147. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdy_2010_1_20.pdf (дата звернення: 12.02.2021).

31. Близнюк І. В. Сучасний молодіжний рух в Україні (1980-ті – 2008 рр.): історіографія: дис... канд. іст. наук: 07.00.06. Переяслав-Хмельницький, 2010. 202 арк.
32. Бодевинг К. Европейское портфолио для молодежных работников и молодежных лидеров: пример признания неформального образования. URL: https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_European_Portfolio_YW_ru.pdf (дата звернення: 12.02.2021).
33. Бойко О. Еволюція суспільних поглядів та процесів: від ідеї оновленого Союзу до проголошення незалежності України (січень-серпень 1991 р.). *Людина і політика*. 2001. № 4. С. 37–48.
34. Бойко О. Д. Нариси з новітньої історії України (1985–1991 р.р.): навч. посіб. Київ, 2004. 357 с.
35. Бойко О. Д. Предтеча Руху: неформальні організації як фактор громадсько-політичного життя України у період перебудови. *Людина і політика*. 2001. № 1. С. 50.
36. Бойчук О. Оптимізація взаємодії органів влади та громадських молодіжних організацій у процесі формування громадянського суспільства (на прикладі міста Києва). *Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування*: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 31 трав. 2007 р.: у 4 т. / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна. Київ, 2007. Т. 2. С. 30–32.
37. Болотова В. О., Байдак Т. М. Проблеми молоді та державна молодіжна політика. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2009. № 3. С. 124–139.
38. Бородій О. Громадянське суспільство і держава: чинники протистояння чи розвитку? *Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки* / редкол.: В. Мельник та ін. Львів, 2010. Вип. 13. С. 16–171.
39. Бородій О. В. Розвиток теорії взаємодії громадянського суспільства і держави у філософській науці. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.3. С. 305–313.

40. Бородін Є. І. Держава і молодь: історія ювенального законодавства в Україні (середина 80-х – початок 90-х років ХХ ст.). Київ : Укр. центр політ. менеджменту, 2004. 243 с.

41. Бородін Є. І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991–2004 рр.) : монографія. Дніпропетровськ : Герда, 2006. 472 с.

42. Бородін Є. І. Сільська молодь України в період політичних та економічних трансформацій: настрої, орієнтації, сподівання / Укр. ін-т соціал. дослідж. Київ : Академпрес, 1998. 168 с.

43. Бородін Є., Молоканов Ю. Особливості законодавчого забезпечення державної підтримки молодіжних і дитячих громадських організацій в Україні та Російській Федерації. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. / гол. ред. С. М. Серьогін. Д., 2008. Вип. 4 (34). С. 126–136.

44. Взаємодія з громадськістю в умовах реалізації адміністративної реформи / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ, 2012. С. 195.

45. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України : інформаційно-аналітичні матеріали / кол. авторів: В. А. Головенько та О. О. Яременко (керівники) та ін. Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 191 с.

46. Гаврилук Т. До питання розмежування понять «взаємодія», «співробітництво» та «партнерство» у сфері відносин міліції з населенням. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. № 2. С. 143–151.

47. Гаєвський Р. А., Ребкало В. А. Культура державного управління: організаційний аспект : монографія. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 144 с.

48. Гажієнко Ю. Механізми взаємодії державних органів та молодіжних організацій у сфері надання молоді соціальних послуг. *Вироблення державної політики: Аналітичні записки*. Київ, 2003. С. 196–205.

49. Галабурда Ю. Молодіжний недержавний сектор у контексті становлення громадянського суспільства в Україні. *Соціальна політика і соціальна робота*. 2001. № 2. С. 14–17.

50. Головатий М. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану. *Український соціум*. 2002. № 1. С. 54–62.

51. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ : Наук. думка, 1993. 36 с.

52. Головатий Н. Ф. Соціологія молодёжи : курс лекцій. Київ : МАУП, 1999. 224 с.

53. Головенько В. А., Рябіка В. А. Молодіжний рух в алгоритмі суспільного життя України. *Молодіжний рух України: історія та сучасність* : зб. матеріалів. Київ : НВФ «Студцентр» НІКА-Центр, 1998. С. 10–12.

54. Головенько В. А., Корнієвський О. А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення / Укр. НДІ проблем молоді. Київ : Наук. думка, 1994. 111 с. (Бібліотечка «Молодь і суспільство»).

55. Головенько В. Зародження українського молодіжного руху. *Ракурс. УІМ*. 1994. № 1. С. 25–26.

56. Головенько В. Ставлення молоді до громадського життя. *Молодь України у дзеркалі соціології* / заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. Київ : УІСД, 2001. С. 125–133.

57. Головенько В., Корнієвський О. Український молодіжний рух: історія та сьогодення. Київ, 1994. 112 с.

58. Головенько В. А. Настрої молоді щодо здійснення модернізаційних перетворень в сучасній Україні. *Український соціум*. 2013. № 2(45). С. 189–206.

59. Гонтарук О. Роль молодіжних громадських організацій в українському суспільстві. *Державотворення, державне управління та суспільний розвиток: погляд молоді* : зб. ст. Київ, 2004. С. 12–17.

60. Гонтарук О. Співпраця молодіжних громадських організацій із державними інститутами як елемент становлення громадянського суспільства

в Україні. *Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (30 трав. 2001 р., м. Київ). Київ, 2001. Т. 3. С. 69–72.

61. Гордієнко В. Презентація веб-версії Civil Society app (Громадянське суспільство). URL: https://www.youtube.com/watch?v=vd8m_M3SKP0 (дата звернення: 12.02.2021).

62. Гордієнко Л. О. Соціалізація молоді Великої Британії у діяльності молодіжних організацій : дис... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2005. 300 арк.

63. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page5> (дата звернення: 12.02.2021).

64. Гришаєва І. В., Бурлачук Л. Ф. Фактори ризику: що молодь та підлітки знають про СНІД. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 3. С. 39–42.

65. Громадська діяльність для новачків : зб. матеріалів Рівненського обл. ком. молодіж. орг. Рівне, 2005. 73 с.

66. Громадський патріотизм – суспільна складова державного будівництва : матеріали V Всеукр. конф. 30 листопада 2002 р. Київ : Загальновоїнська спілка України, 2002. 56 с.

67. Громадські об'єднання в Україні : навч. посіб. / за ред. В. М. Бесчасного. Київ : Знання, 2007. 415 с.

68. Громадські організації Вінниці: активність, потреби, інтернетизація. Результати пілотного опитування: ГО «Громадський центр «Форум». Вінниця, 2015. 16 с.

69. Громадські ради в цифрах : загальнонац. звіт із моніторингу формування громад. рад при центр. та місц. органах виконав. влади / М. В. Лациба, О. С. Хмара, А. О. Красносільська та ін. ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ : Агентство «Україна», 2011. 124 с.

70. Громадянське суспільство як основа демократичного розвитку України: аналітична доповідь / кол. авт. ; за заг. ред. Н. В. Грицяк. Київ : НІСД, 2009. 25 с.

71. Гулевська-Черниш А. Молодіжна організація як суб'єкт соціально педагогічної діяльності. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2007. № 1. С. 20–26.

72. Гурковський В. І. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2004. 20 с.

73. Дай Т. Р. Основи державної політики: пер. з англ. Г. Є. Краєпокутського ; наук. ред. З. В. Балабаєва. Одеса : АО Бахва, 2005. 465 с.

74. Дембицька Н. М. Проблема політичної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства. *Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології* : матеріали міжнар. наук. конф. Київ : Міленіум, 2002. С. 48–51.

75. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. Бебика. Київ : ІКЦ «Леста», 2006. 248 с.

76. Державна молодіжна політика в Україні : словник термінів нормативно-правових актів / авт.-упор. Є. І. Бородін. Дніпропетровськ : Герда, 2002. 337 с.

77. Державна молодіжна політика в Україні. *Визвольний шлях*. 2003. № 3. С. 13–19.

78. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.

79. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васін, Л. Ю. Гордієнко ; за ред. А. Ф. Мельник. Київ : Знання-Прес, 2003. 343 с.

80. Державне управління : словник-довідник / В. М. Князєв, В. Д. Бакуменко та ін. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. С. 117–118.

81. Державне управління в Україні: теорія та практика : монографія / за заг. ред. проф. В. Б. Авер'янова. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
82. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.
83. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. В. Б. Авер'янов ; кол. авт.: В. Б. Авер'янов, І. А. Грицяк, С. Д. Дубенко та ін. Київ, 1999. 265 с.
84. Державне управління і менеджмент : навч. посіб. у табл. і схемах / Г. С. Одінцева, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін. Харків : Вид-во ХарПІ УАДУ, 2002. 492 с.
85. Дідур В. В., Гижко Н. В. Громадський контроль / Вінниц. обл. ком. молодіж. орг. Вінниця : Фенікс : Інфракон-Інфракон-І, 2007. Ч. 1–4 Громадська організація. 32 с.
86. Дідух М. Л. Становлення політичної свідомості молоді в умовах суспільної нестабільності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2004. 19 с.
87. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2014 році. *Статистичний бюлетень* / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.02.2021).
88. Довгань Л. Вплив молодіжного руху на процес реалізації державної молодіжної політики за роки незалежності України: політико-правовий аспект. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2008. № 2. С. 249–258.
89. Донченко О. А., Шаповал С. І. Молодь: джерела нігілізму і соціальної апатії. *Філософська і соціологічна думка*. 1989. № 9. С. 13–21.
90. Драгомирецька Н. М. Комунікативна діяльність в державному управлінні: теоретико-методологічний аспект : дис... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2007. 516 арк.

91. Дутчак І. Г. Український молодіжний рух на Буковині (60-ті рр. ХІХ – початок ХХ ст.) : дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Чернівці, 2003. 285 арк.
92. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
93. Євсєєв О. П. До питання про конституційно-правове регулювання статусу молодіжних організацій в Україні. *Конституція України – гарант розвитку творчих здібностей молоді* : матеріали «круглого столу», 27 черв. 2002 р. Харків, 2002. С. 34–35.
94. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації як суб'єкт реалізації державної молодіжної політики. *Сучасна регіональна політика: формування, реалізація та розвиток публічної служби* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 23 верес. 2010 р. / ред. кол.: М. М. Іжа та ін. Одеса, 2010. С. 273–274.
95. Заболотна Н. М. Участь громадських організацій молоді з інвалідністю у формуванні та реалізації державної політики. *Молодий вчений*. 2015. № 10. С. 233–237.
96. Заболотна Н. М. Деякі підходи до класифікації форм взаємодії молодіжних громадських організацій та органів державної влади. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи* : зб. тез VIII студентської наук.-практ. конференції (17 квітня 2013 р.) : електрон. наук. фах. вид. ХарПІНАДУ. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-2/doc/1/07.pdf> (дата звернення: 12.02.2021).
97. Завальна Н. С. Соціалізація підростаючого покоління в системі українських молодіжних організацій. *На шляху до суспільної злагоди* / упоряд. Ю. Ж. Шайгородський. Київ : Укр. центр політичного менеджменту, 2001. С. 20–26.

98. Задорожняк Н. М. Залучення громадських організацій до профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі. *Соціальний працівник*. 2018. серпень № 15. С. 12–16.
99. Закидальська О. Молоді політики на Україні: політик, інтелектуал і реформатор. *Post-Поступ*. 2019. № 3. С. 11.
100. Зінченко А. Державна молодіжна політика : історія формування, проблеми, перспективи. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 185–186.
101. Зіньков Р., Мануйлов І., Шаповал Е. Молодіжний рух у США. *Вісник УАДУ*. 2000. № 3. С. 246–254.
102. Ильинский И. М. Молодежь и молодежная политика. *Философия. История. Теория*. Москва, 2001. 541 с.
103. Івченко Н. М. Участь молоді у волонтерській діяльності як соціально-педагогічна проблема (інтерпретаційний аспект). *Соціальна робота в Україні: теорія та практика*. 2003. № 1. С. 23–28.
104. Іжа М. М., Пахомова Т. І., Різникова Я. О. Організаційно правові засади державного управління : навч. посіб. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. 308 с.
105. Бень О. Т. Інституціоналізація МГО у сучасному українському суспільстві (на прикладі м. Львова) : автореф. дис... канд. соціол. наук : 22.00.04. Запоріжжя, 2008. 20 с.
106. Інформаційні ресурси України: проблеми державного регулювання : монографія / за заг. ред. О. В. Сосніна. Київ : НІСД, 2002. 141 с.
107. Іншаков О. В., Фролов Д. П. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28447/04-Inshakov.pdf?sequence=1> (дата звернення: 12.02.2021).
108. Камінський А. Г. На перехідному етапі. «Гласність», «перебудова» і «демократизація» на Україні. Мюнхен, 1990. 624 с.
109. Канаваець М. Молодіжний рух і держава: характер суб'єктно-об'єктивних відносин. *Вісник державної служби України*. 2009. № 2. С. 37–41.
110. Канаваець М. В. Особливості організації та здійснення державної молодіжної політики в Європі та Україні. *Демократичне врядування в*

контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 3 квіт. 2009 р. : у 2 ч. / за наук. ред. В. С. Загорського, А. В. Ліпенцева. Львів, 2009. Ч. 2. С. 191–194.

111. Катигрובה О. В. Сутнісна характеристика понять «інститут» та «інституція» в теорії інновацій. *Scientific World*. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-311/economic-theory-and-history-311/7510-description-of-understanding-sutnsna-qnstitutq-ta-qnstitutsyaq-in-teor-nnovatsy> (дата звернення: 12.02.2021).

112. Кербаль М. Участь молоді у виборчих процесах в незалежній Україні. *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 16. С. 292–297.

113. Кньопфель П., Ларю К., Варон Ф., Малишева Н. Аналіз і пілотаж публічної політики. Київ : Алерта, 2010. 424 с.

114. Коваль Г. Актуальні питання правової та політичної культури молоді. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр». 2013. № 2 (37). С. 456.

115. Коваль Г. Законодавче забезпечення реалізації державної молодіжної політики України. *Наукові праці* : наук.-метод. журнал. *Державне управління*. 2011. Т. 157. Вип. 145. С. 69–73.

116. Коваль Г. Особливості державної молодіжної політики в Миколаївській області. *Наукові праці* : наук.-метод. журнал. *Державне управління*. 2012. Вип. 169. Т. 181.

117. Коваль Г., Костирко Н. Проблеми впровадження Болонської системи освіти в Україні: «за» і «проти». *Наукові праці* : наук.-метод. журнал. *Державне управління*. 2011. Т. 172. Вип. 160. С. 39–43.

118. Коваль Г. Роль молодіжних громадських організацій у формуванні та реалізації державної молодіжної політики. *Наукові праці* : наук.-метод. журнал. *Державне управління*. 2013. Вип. 202. Т. 214. С. 46–51.

119. Коваль Г. Роль студентського самоврядування в реалізації державної молодіжної політики. *Наукові праці*: наук.-метод. журнал. *Державне управління*. 2013. Вип. 190. Т. 202. С. 121–124.
120. Коваль Г. Сутність державної молодіжної політики. *Наукові праці*: наук.-метод. журнал. *Державне управління*. 2011. Т. 159. Вип. 147. С. 58–62.
121. Коваль Г. Патріотизм в політичній культурі молоді. *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 16. С. 227–232.
122. Колесніченко Н. М. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу. *Наукові праці. Політичні науки*. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. Вип. 10. С. 88–90.
123. Коляка І. Молодіжний рух як об'єкт наукового дослідження. *Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології і методики*: матеріали наук.-практич. конф., 11–13 жовт. 1996 р. Київ, 1996. С. 13–14.
124. Комарова Н. М. Спосіб життя української молоді в сільській місцевості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 4. С. 67–72.
125. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.03.2021).
126. Кормич Л. І., Шелест Д. С. Громадські об'єднання та політичні партії сучасної України: навч. посіб. Одеса: Юридична література, 2002. 200 с.
127. Корнієвський О., Якущик В. Молодіжний рух та політичні партії в сучасній Україні. Київ: Генеза, 1997. 102 с.
128. Корнієвський О. А. До проблеми визначення правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій. *Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання*: зб. наук. публікацій УНДІ проблем молоді за підс. Виконання наукових програм і проектів у 1995 році. Київ: А.Л.Д., 1996. Вип. п'ятий. 235 с.
129. Костючков С. К. Суспільство і держава: політико-правові та соціальні аспекти взаємодії. *Наукові праці Чорноморського державного*

університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. 2012. Т. 182. Вип. 170. С. 38–40.

130. Коцур А. П., Близнюк І. В. Сучасний молодіжний рух в Україні (1980–2011): історіографія : монографія. Київ : Вид.-полігр. центр Київ. ун-т, 2013. 190 с.

131. Кравченко С. О., Марковський С. С. Сутність фінансового забезпечення державної регіональної політики. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Kravchenko.pdf> (дата звернення: 12.03.2020).

132. Кривачук Л. Становлення молодіжного руху в Україні та співпраця інститутів державної влади і громадських організацій. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Львів, 2003. Вип. 4. С. 229–236.

133. Крулько І. Куди подітися активній молоді? *Gazeta.ua*. URL: <http://gazeta.ua/blog/47722/kudi-poditisy-a-aktivnij-molodi> (дата звернення: 12.02.2021).

134. Крупник А. С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики за умов трансформації українського суспільства : автореф. дис... канд. політ. наук : 25.00.02. Одеса, 2002. 17 с.

135. Крутий О. М. Діалогова взаємодія органів влади та громадськості як умова демократизації державного управління : дис... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2010. 474 с.

136. Кулешов О. О. Вдосконалення партнерських відносин між суб'єктами влади та громадськістю. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2 (21). URL: file:///C:/Users/Home/Desktop/vaau_2011_2_4.pdf (дата звернення: 12.02.2021).

137. Кулик О. Організаційно-правове забезпечення реалізації державної молодіжної політики – складова демократизації українського суспільства (на прикладі м. Києва). *Проблеми трансформації системи державного управління в умовах політичної реформи в Україні* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 31 трав. 2006 р.) / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, В. М. Князева. Київ, 2006. С. 219–220.

138. Кулик О. Реалізація державної молодіжної політики у місті Києві в умовах політичного реформування. *Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 трав. 2004 р., м. Київ : у 2 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ, 2004. Т. 1. С. 278–280.

139. Кулік В. Молода Україна: сучасний молодіжний рух та неформальна ініціатива. Київ : Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. 460 с.

140. Кулік В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об'єкт наукового дослідження. *Політика+* : аналітичне мережеве видання Центра досліджень проблем. URL: <http://www.politika.org.ua/?p=103> (дата звернення: 12.02.2020).

141. Кулік В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. Київ, 2000. 460 с.

142. Кулініч О. В. Механізми взаємодії органів державного управління та громадських організацій в реалізації молодіжної політики в Україні : дис... канд. наук : 25.00.02. Харків, 2009.

143. Кулініч О. В. Нормативно-правові підстави взаємодії органів публічної влади та молодіжних громадських організацій. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр./ гол. ред. В. В. Говоруха. Харків, 2007. Вип. 3 (18). С. 308–315.

144. Купрій В. Про механізм державного фінансування програм всеукраїнських молодіжних громадських організацій. *Розробка державної політики. Аналітичні записки*. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. С. 90–96.

145. Лаган Я. Ф. Молодіжні громадські організації України та їх роль у соціальному житті країни. *Внутрішня політика держави: сутність, принципи, методологія* : наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 27 січ. 2005 р. : у 2 ч. / за заг. ред. А. О. Чемериса. Львів, 2005. Ч. 2. С. 38–41.

146. Лазарева Т. М. Соціальне замовлення як один із механізмів досягнення громадянської злагоди в суспільстві. URL: <http://soczakaz.org.ua/teoriya/soczamovlennya-socpartnerstvo/> (дата звернення: 12.02.2021).
147. Лазор О. Д. Взаємодія органів влади у реалізації молодіжної політики. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2002. Вип. 12. С. 56–68.
148. Лазос Л. Д. Молодежная политика в Европейском Сообществе: структуры и подготовка молодежных работников. Київ, 1994. 189 с.
149. Леухіна А. Взаємодія між об'єднаннями громадян та інститутами держави: концепція й можливі моделі. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/20858/%СВ> (дата звернення: 12.02.2020).
150. Лемягова Д. Є. Поняття та сутність державної молодіжної політики. *Стратегія розвитку України*. 2006. № 2/4. С. 437–441.
151. Лісовець О. Громадські дитячі, молодіжні організації і школа: соціальний педагог як координатор взаємодії. *Соціальний педагог*. 2009. липень № 7. С. 20–32.
152. Логачова С. С. Ресурси як складник організаційної спроможності некомерційних недержавних організацій, що сприяють діяльності суб'єктів малого підприємництва. URL: <http://firearticles.com/economika-ukr/153-resursi-yak-skladnik-organizacijnoyi-spromozhnosti-nekomercijnix-nederzhavnix-organizacij-shho-spriyayut-diyalnosti-subyektiv-malogo-pidpriyemnictva-logachova-s-s.html> (дата звернення: 12.02.2021).
153. Лук'янова Н. Державна молодіжна політика в Україні : світовий і національний досвід формування та реалізації. *Віче*. 2009. № 22. С. 15–16.
154. Мельников Д. О. Реалізація регіональної державної молодіжної політики в Україні (90-і рр. ХХ ст.). *Наукові записки. Сер. «Історія»* / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2004. Вип. 7. С. 71–77.
155. Мельниченко А. Соціально-політичні технології реалізації молодіжної політики в сучасних умовах: управлінський аспект. *Українська*

Академія державного управління при Президентові України : зб. наук. пр. Київ, 1999. Вип. 2. Ч. I. С. 263–268.

156. Механізми залучення молоді до громадського життя та підвищення її політичної активності : інформаційний довідник. Чернігів : Управління у справах молоді та спорту Чернігів. облдержадміністрації, 2007. 100 с.

157. Микитка Ю. Молодіжні громадські організації: проблеми та перспективи. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. С. Загорського. Львів, 2007. Вип. 13. С. 390–398.

158. Молодіжний рух в Україні : довідник : в 2 ч. Київ : Столиця, 1998. 4.1: Інституції, що займаються розробкою та реалізацією державної молодіжної політики. Всеукраїнські громадські молодіжні організації. 252 с.

159. Молодіжні НУО в Україні та світі : монографія / ред.-упоряд. Л. Кудіна, Н. Демчук, О. Обухівська. Київ : Молодіжна Альтернатива, 2005. 103 с.

160. Молодь в умовах Незалежної України (1991–2011 роки) : щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державна інститут розвитку сімейної та молодіжної політики ; редкол.: О. В. Белишев (голова) та ін. Київ, 2011. 224 с.

161. Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання : зб. наук. публікацій Українського НДІ проблем молоді за підсумками виконання наук. програм і проектів у 1995 р. Київ : А.Л.Д., 1996. Вип. 5. 235 с.

162. Молодь: громадські організації – громадянське суспільство : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 27–28 верес. 2001 р., м. Київ / Лаб. законодавч. ініціатив; Центр досліджень країн Центрально-Східної Європи. Київ, 2001. 100 с.

163. МОЛОДЬ в умовах становлення незалежної України» (1991–2011 роки) : щоріч. доп. Президентові України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во освіти і

науки, молоді та спорту України, Держ. ін-т розвитку сімейної та молодіжної політики ; редкол.: О. В. Белишев (голова) та ін. Київ, 2011. 316 с.

164. Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування щодо створення умов для розвитку громадських організацій та органів самоорганізації населення. Аналітичний звіт за підсумками виконання проекту «Вплив місцевої влади на розвиток третього сектору» / В. І. Брудний, А. С. Крупник, О. С. Орловський. Одеса : ХОББІТ ПЛЮС, 2008. 152 с.

165. Немирівський Я. В. Молоде покоління як предмет наукового пізнання. *Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання* : зб. наук. публікацій Укр. ін-ту соц. досліджень за підсумками виконання наук. програм і проектів у 1997 р. Харків : НВФ «Студцентр», 1998. Вип. 7. С. 215–217.

166. Нижник Н. Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин. Харків : Поділля, 2007. 236 с.

167. Нижник Н. Р. Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування. Київ : Вид-во УАДУ, 2000. Ч. 1. 220 с.

168. Нижник Н. Р., Олуйко В. М. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2002. 352 с.

169. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління / за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.

170. Нижник Н. Р. Україна – державне управління, шляхи реформування : наук. вид. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. 71 с.

171. Нове покоління незалежної України (1991–2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.) / кол. авторів: В. А. Головенько та О. О. Яременко (керівники) та ін. Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. 211 с.

172. Орлов В. В. Основні напрями діяльності органів виконавчої влади як суб'єктів державного управління у сфері державної молодіжної політики в Україні. *Економіка та держава*. 2008. № 3. С. 75–111.

173. Орлов В. В. Співпраця органів державної влади у сфері державної молодіжної політики та молодіжних громадських організацій в Україні. *Економіка та держава*. 2009. № 2. С. 110–113.

174. Остапюк О. Роль громадських об'єднань та політичних партій у політичній соціалізації молоді. *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 16. С. 287–292.

175. Панасюк В. М. Молодіжні громадські організації – суб'єкт молодіжної політики. *Юридический вестник*. 2007. № 2. С. 31–34.

176. Панасюк В. М. Організаційно-правові форми взаємодії державних органів та громадських організацій по реалізації державної молодіжної політики : міжвідомч. наук. зб. 2001. Т. 24. С. 243–251.

177. Парубчак І. О. Політико-правові засади реалізації державної молодіжної політики у Львівській області. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. / Львів. регіон. ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. А. О. Чемериса. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. Вип. 9. С. 112–119.

178. Пашиніна Т. С. Молодіжний рух в Україні в другій половині 50-х – 80-х рр. ХХ ст. : дис... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2004. 223 арк.

179. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). Київ : Укр. ін-т соціальних досліджень, Укр. центр політичного менеджменту. 2001. 242 с.

180. Пересмотренная Европейская хартия об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровне. URL: <http://www.juvenjust.org/txt/index.php/t1151.html> (дата звернення: 12.02.2021).

181. Піроженко Н. В. Механізми становлення та розвитку соціального партнерства органів публічної влади і неурядових некомерційних організацій : дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Одеса, 2007. 225 с.

182. Плакіда Р. Можливості місцевих молодіжних організацій у вирішенні проблем молоді. *Політичний менеджмент*. 2008. № 6. С. 114–121.

183. Плоский К. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні. *Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 трав. 2004 р., м. Київ : у 2 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ, 2004. Т. 2. С. 339–342.

184. Плоский К. Участь молодіжних громадських об'єднань у реалізації державної кадрової політики в Україні : зб. наук. пр. Української Академії держ. упр. при Президентові України. Київ, 2003. Вип. 2. С. 429–436.

185. Политика и программы, касающиеся молодежи : Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 06.10.2005 № 60/2. URL : <http://www.uapravo.net/data/base16/ukr16511.htm> (дата звернення: 12.02.2021).

186. Посібник для державних службовців по співробітництву з молодіжними неурядовими організаціями. Київ : ДМО «Клуб Компас», 2001. 57 с.

187. Посібник для менеджерів молодіжних неурядових організацій по співробітництву з органами державної влади та місцевого самоврядування. Київ : ДМО «Клуб Компас», 2000. 60 с.

188. Посібник для молодіжних громадських організацій / Фонд підтримки молодіжних демократичних ініціатив. Київ : Досконалий друк, 2003. 252 с.

189. Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління на засадах демократичного врядування : дис... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Запоріжжя, 2010. 456 с.

190. Приходченко Л. Л. Організаційно-правовий механізм забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. Вип. 1 (24). С. 59–65.

191. Про громадські об'єднання : Закон України № 4572-IV із змінами, остання ред. від 06.02.2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/page> (дата звернення: 12.02.2021).

192. Про деякі заходи щодо сприяння вирішенню актуальних питань молоді : Указ Президента України від 06.01.2010 р. № 6/2010. *Офіційний вісник Президента України*. 2010. № 1. С. 92.

193. Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики : Указ Президента України від 29 берез. 2001 р. № 221. *Людина і праця*. 2001. № 4. С. 11–15.

194. Про доступ до публічної інформації : Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 12.02.2021).

195. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п> (дата звернення: 12.02.2021).

196. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п> (дата звернення: 12.02.2021).

197. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15.12.1992 р. № 2859-ХІІ. *ВВР України*. 1993. № 16. С. 166.

198. Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки : Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1281-15> (дата звернення: 12.02.2021).

199. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3206-17/page2> (дата звернення: 12.02.2021).

200. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 роки : постанова КМУ від 28.01.2009 р. № 41. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2021).

201. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: постанова КМУ від 05.11.2008 № 976. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-п> (дата звернення: 12.02.2021).

202. Про звернення громадян: Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр> (дата звернення: 12.02.2021).

203. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: розпорядження КМУ від 17.09.2014 р. № 847. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80> (дата звернення: 12.02.2021).

204. Про місцеве самоврядування в Україні»: Закон України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.02.2021).

205. Про місцеві державні адміністрації: Закон України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.02.2021).

206. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України № 281-XIV із змінами, остання ред. від 26.10.2014. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=281-14> (дата звернення: 12.02.2021).

207. Про молодь: законопроект. URL: https://docs.google.com/document/d/1lZBxvQOoUyhK3vkKvyVeH6mt24_Clf7lzSVpKY_K4Wg/edit?pli=1# (дата звернення: 12.02.2021).

208. Про об'єднання громадян: Закон України №2460-XII із змінами, остання ред. від 07.04.2012. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2460-12> (дата звернення: 12.02.2021).

209. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III. *ВВР України*. 2001. № 42. С. 213.

210. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді: Закон України від 05.02.1993 р. № 2996-XII. *ВВР України*. 1993. № 16. С. 167.

211. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її

реалізації : Указ Президента України від 24.03.2012 р. № 212/2012 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012/paran111#n111> (дата звернення: 12.02.2021).

212. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. №1035-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1035-2007-%F0> (дата звернення: 12.02.2021).

213. Проект Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/en/material/14405> (дата звернення: 12.02.2021).

214. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі № CM/Rec(2007)14. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=6032308&mode=thread&order=0&thold=0> (дата звернення: 12.02.2021).

215. Речицкий В. В. Свобода и государство / Харьк. правозащитная группа. Харьков : Фолио, 1998. 144 с.

216. Робота органів виконавчої влади з питань молодіжної та сімейної політики, фізичної культури, спорту і туризму щодо забезпечення реалізації Послання Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 роки» і Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Реформи заради добробуту» : зб. матеріалів Всеукр. семінару-наради. Київ, 2000. 131 с.

217. Розвиток громадянського суспільства України в 2008 році. Плани на майбутнє/ Укр. незалеж. центр наук, дослідж. ; за ред.: М. Лациби. Київ : Агентство «Україна», 2009. 84 с.

218. Руденко О. М. Механізми забезпечення суспільної стабільності: моделі взаємодії держави і громадянського суспільств. *Теоретичні та*

прикладні питання державотворення : електронне наукове фахове видання. 2008. № 4. С. 33–36.

219. Савченко О. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя. *Рідна школа*. 2007. № 5. С. 5–8.

220. Сикалов О. О. Виховання лідерських якостей особистості у молодіжних екологічних громадських організаціях. *Екологічний вісник*. 2009. № 1. С. 7.

221. Сойчук Р. Л. Дитячі та молодіжні громадські організації України. *Позакласний час – плюс*. 2006. № 7. С. 34–44.

222. Сорока С. В. Суспільно-політична діяльність неформальних об'єднань молоді України у 1953–1991 роках : дис... канд. політ. наук : 23.00.02. Миколаїв, 2006. 244 арк.

223. Социальная работа / под ред. В. И. Курбатова. Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. 576 с.

224. Соціальне партнерство – механізм реалізації прав людини, розбудови правової держави, громадянського суспільства. Президенту України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників : міжвідомчий наук. зб. / за ред. А. І. Комарової, А. К. Кінаха, В. П. Пустовойтенка та ін. Київ, 2001. Т. 24. 778 с.

225. Співак Д. П. Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства (політико-правовий аналіз). *Вісник СевНТУ* : зб. наук. пр. *Серія: Політологія*. Севастополь, 2011. Вип. 123/2011. С. 158–161.

226. Стадник В. В. Менеджмент. Київ : Академвидав, 2003. URL: <http://slv.com.ua/books/36.html> (дата звернення: 12.02.2020).

227. Сторожук Р. Особливості розвитку молодіжного руху в Україні. *Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 трав. 2004 р., м. Київ : у 2 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ, 2004. Т. 2. С. 353–355.

228. Сунгуров А. Ю. Модели взаимодействия органов государственной власти и структур гражданского общества: российский опыт. *RELGA*. 2008. № 9 (172).

229. Сучасна регіональна політика: формування, реалізація та розвиток публічної служби: матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за участю. 23 вересня 2010 р. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2010. 488 с.

230. Тимчасове застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?=1&art_id=247667894&cat_id=223223535 (дата звернення: 12.02.2021).

231. Третій сектор в Україні: проблеми становлення / М. Ф. Шевченко (кер. авт. кол.), В. А. Головенько, Ю. М. Галустян та ін. Київ: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2001. 173 с.

232. Участь молоді в процесах прийняття рішень на рівні школи / за заг. ред. Л. В. Шелестової. Київ: КАЛИТА, 2005. 96 с.

233. Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри: щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2011 року) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Державна служба молоді та спорту України. Київ, 2012. 222 с.

234. Учебник по работе с молодёжью / Эстонское бюро программы «Молодежь Европы», Фонд «Archimedes», Таллинн, 2013. URL: http://dr.kg/images/library/учебник%20по%20работе%20с%20молодежью_эстония.pdf (дата обращения: 12.02.2020).

235. Фасоля А. Літературна освіта: компетенції, компетентності, знання, уміння, навички. Особистісно зорієнтоване навчання. URL: <http://ozonlit.org/literaturna-osvita-kompetentsiji-kompetentnosti-znannya-uminnya-navuchku> (дата звернення: 12.02.2020).

236. Федоренко В. Л., Кагляк Я. О. Інститути громадянського суспільства та інститут громадських організацій в Україні: теоретико-

методологічні та нормопроектні аспекти. URL: <http://www.minjust.gov.ua/20126> (дата звернення: 12.02.2020).

237. Французова М. А. Сущность ресурсного обеспечения деятельности организации. Транспортное дело России. 2008. № 3. URL: http://www.morvesti.ru/archiveTDR/section.php?SECTION_ID=1352 (дата звернення: 12.02.2020).

238. Хуснутдінов О. Про Концепцію державної молодіжної політики. *Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України*. 2002. № 1. С. 374–380.

239. Цапко О. Виховання майбутньої політичної еліти України шляхом залучення сучасних лідерів та активу молодіжних організацій до участі у виборах до місцевих рад. *Державотворення, державне управління та суспільний розвиток: погляд молоді* : зб. ст. Київ, 2004. С. 42–43.

240. Цветков В. В., Кресіна І. О. Суспільна трансформація і державне управління в Україні : нормат.-правові док. Київ : Ін Юре, 2003. 95 с.

241. Цибін С. Г. Молодіжна політика: основні напрями реалізації. *Вища освіта України*. 2010. № 1. С. 83–89.

242. Черниш Н. Й. Соціологія молоді та основи державної молодіжної політики в Україні. Лекція. Київ : Вид-во Ін-ту держ. упр. і місцевого самоврядування при КМУ, 1994. 50 с.

243. Шевцова Ю.М. Розвиток партнерських відносин між державним та громадським сектором в сфері реалізації державної молодіжної політики на прикладі м. Києва. *Менеджер. Вісник Донецької державної академії управління*. 2003. № 2. С. 27–31.

244. Шиян О. Консолідація державних і громадських організацій щодо впровадження молодіжних програм як засіб реалізації державної освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя молоді. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2008. № 3. С. 238–243.

245. Ювениология в XXI веке: комплексное междисциплинарное знание о молодом поколении / под ред. Е. Г. Слуцкого, В. В. Жкавленва. Санкт-Петербург : ИД «Метрополис», 2007. С. 17.
246. Яковлева Л. І. Інформатизація влади в Україні: теоретичні засади та механізми впровадження. *Политические реалии и перспективы Украины. Вестник СевДТУ. Политология* : зб. наук. пр. Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2008. Вип. 91.
247. Ярошенко В. Особистісно-орієнтований підхід до розвитку громадянськості української молоді. *Сучасна українська політика: політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 16. С. 176–183.
248. Яхкінд В. П. Маркетинг партнерських відносин як інструмент стратегічного управління підприємством. *Економіка розвитку (Economics of Development)*. 2013. № 2(66). URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3508/1/Яхкінд%20В.%20П.%20МАРКЕТИНГ%20ПАРТНЕРСЬКИХ%20ВІДНОСИН%20ЯК%20ІНСТРУМЕНТ%20СТРАТЕГІЧНОГО%20УПРАВЛІННЯ%20ПІДПРИЄМСТВОМ.pdf> (дата звернення: 12.02.2021).
249. An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering. URL: http://ec.europa.eu/youth/policy/eu-youth-strategy_en.htm (дата звернення: 12.02.2021).
250. Ferchhoff W. Jugend und Jugendkulturen im 21. Jahrhundert: Lebensformen und Lebensstile. Wiesbaden : VS Verlagfur Sozialwissenschaften, 2007. 439 p.
251. Foster L. K. Preparing Youth to Participate In State Policy Making. Sacramento, CA : California State Library, California Research Bureau, [2007], 61 p.
252. Klaus T. W. (Tom). Building Effective Collaborative Partnerships. URL: http://www.hhs.gov/ash/oah/oah-initiatives/ta/experience_expertise_klaus.pdf (дата звернення: 12.02.2021).
253. Kozar O. Towards Better Group Work: Seeing the Difference between Cooperation and Collaboration. *English Teaching Forum*. 2010. № 2. P. 16–23.

URL: http://www.olgakoza.com/uploads/2/6/0/0/2600791/48_2-etf-towards-better-group-work-seeing-the-difference-between-cooperation-and-collaboration.pdf (дата звернення: 12.02.2021).

254. Roschelle J., Teasley S. The construction of shared knowledge in collaborative problem solving. *Computer supported collaborative learning* / ed. C. E. O'Malley. Heidelberg : Springer-Verlag, 1995. P. 69–97.

255. Siurala L. A European framework for youth policy. URL: <http://https://book.coe.int/eur/en/> (дата звернення: 12.02.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ
від 14 вересня 2010 року № 384Про затвердження положення про
Студентський Парламент Вінниччини

Відповідно до пункту 9 статті 39 Закону України “Про місцеві державні адміністрації”, з метою сприяння участі студентської молоді Вінниччини у формуванні, реалізації державної молодіжної політики в регіоні, активізації її громадської активності, налагодження конструктивної і ефективної взаємодії між студентами області та органами державної влади:

1. Затвердити положення про Студентський Парламент Вінниччини, що додається.
2. Райдержадміністраціям, виконкомам міських рад міст обласного значення, структурним підрозділам облдержадміністрації сприяти діяльності Студентського Парламенту Вінниччини.
3. Рекомендувати органам місцевого самоврядування сприяти у здійсненні повноважень Студентському Парламенту Вінниччини на місцях.
4. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на заступника голови облдержадміністрації Спірідонову Л.М.

Голова обласної державної
адміністрації

М. Джига

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження голови
облдержадміністрації
від 14 вересня 2010 року № 384

П о л о ж е н н я
про Студентський Парламент Вінниччини

1. Загальні положення

1.1. Студентський Парламент Вінниччини (далі – Парламент) – є консультативно-дорадчим органом при голові облдержадміністрації.

1.2. Мета роботи Парламенту – створення сприятливого середовища для задоволення соціальних, інтелектуальних, творчих, духовних, економічних та інших інтересів студентської молоді Вінницької області.

1.3. Завданнями Парламенту є:

підготовка та внесення на підставі аналізу проблем і потреб молоді, суспільної та соціально-економічної ситуації в області пропозицій та рекомендацій своїх керівних органів голові облдержадміністрації щодо вироблення та реалізації державної молодіжної політики в області у сферах освіти, праці, культури, охорони здоров'я, сім'ї, дітей материнства й батьківства, соціального становлення та розвитку молоді;

розвиток студентського руху та студентського самоврядування на Вінниччині;

налагодження ефективної взаємодії між студентством області, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, іншими органами, закладами, установами, організаціями, що працюють із студентами;

захист прав та інтересів студентської молоді області;

активізація громадської активності студентів Вінниччини;

розвиток наукового, інтелектуального та творчого потенціалу студентської молоді області;

підвищення рівня правової освіти та правової культури студентів;

формування національних і загальнолюдських цінностей у студентської молоді області;

пропагування здорового способу життя та змістовних форм дозвілля у студентському середовищі;

залучення студентів до участі у програмах міжнародних фондів, в обласних, всеукраїнських, міжнародних заходах та обмінах молодіжного спрямування.

1.4. Парламент керується у своїй діяльності Конституцією України, чинним законодавством України, рішеннями обласної ради, розпорядженнями голови облдержадміністрації та цим Положенням.

1.5. Парламент здійснює свою діяльність в інтересах студентства області.

1.6. Парламент у своїй діяльності керується принципами демократичності, законності, гласності, толерантності, гуманності, колегіальності, відкритості.

1.7. Парламент та його голова при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед головою облдержадміністрації.

1.8. Голова Парламенту інформує голову облдержадміністрації та щорічно звітує перед управліннями облдержадміністрації: у справах сім'ї та молоді, освіти і науки про виконання Парламентом покладених на нього повноважень, вносить пропозиції з питань удосконалення роботи Парламенту та його взаємодії із органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, установами, закладами.

1.9. Парламент при здійсненні своїх повноважень взаємодіє з відповідними структурними підрозділами облдержадміністрації, райдержадміністраціями, виконкомом міських рад міст обласного значення, іншими органами влади, установами, закладами, організаціями.

2. Порядок формування Парламенту

2.1. Парламент складається із депутатів, які обираються шляхом проведення прямих загальних демократичних виборів студентами вищих навчальних закладів області усіх типів та рівнів акредитації.

2.2. Умови та порядок проведення виборів розробляються управліннями облдержадміністрації: у справах сім'ї та молоді, освіти і науки та затверджуються профільним заступником голови облдержадміністрації.

2.3. Персональний склад Парламенту затверджується головою облдержадміністрації.

3. Права та обов'язки депутатів Парламенту

3.1. Права та обов'язки депутатів Парламенту реалізуються у порядку, визначеному Конституцією України, чинним законодавством України, рішеннями обласної ради, розпорядженнями голови облдержадміністрації, цим Положенням.

3.2. Кожен депутат Парламенту має право:

брати участь у діяльності Парламенту;

висувати кандидатів, обирати та бути обраним на керівні посади;

вносити на розгляд сесії питання, пов'язані з діяльністю Парламенту, вживати заходів для їх вирішення;

безпосередньо брати участь у виробленні і реалізації поставлених завдань;

вільно висловлювати свої погляди і обговорювати будь-які питання;

вносити пропозиції щодо покращення діяльності Парламенту;

отримувати інформацію щодо діяльності Парламенту та Магістратів;

подавати пропозиції, звернення та скарги;

з власної ініціативи припинити членство в Парламенті.

3.3. Кожен депутат зобов'язаний:

дотримуватися мети, завдань та принципів діяльності Парламенту;

сприяти поширенню ідей та цінностей Парламенту;

брати участь в організації заходів Парламенту, спрямованих на реалізацію поставлених завдань;

відвідувати сесії Парламенту;

брати участь в обговоренні проектів рішень Парламенту;

дбати про зміцнення авторитету Парламенту та його органів;

дотримуватися норм моралі та етики;

виконувати рішення керівних органів Парламенту, прийнятих в межах їхньої компетенції;

виконувати інші обов'язки, передбачені цим Положенням та іншими документами, виданими

Парламентом.

4. Керівні органи Парламенту та їх діяльність

4.1. Вищим органом Парламенту є сесія Парламенту.

4.1.1. Сесія Парламенту проводиться щорічно.

4.1.2. Дата проведення чергової, за необхідністю – позачергової сесії, визначається рішенням Президії Парламенту.

4.1.3. Сесія Парламенту є правомочною в разі участі у ній простої більшості від складу Парламенту.

4.1.4. Рішення сесії приймаються простою більшістю голосів присутніх на сесії депутатів та підписуються головою Парламенту.

4.1.5. Повноваження сесії:

затвердження пропозицій щодо внесення змін до Положення;

прийняття рішень та рекомендацій, спрямованих на виконання мети, завдань і організації діяльності Парламенту;

- проведення громадських обговорень проєктів нормативно-правових актів, студентських слухань із соціально важливих питань, що стосуються студентів;
- заслуховування та затвердження звітів голови Парламенту про діяльність Парламенту, керівних органів та голів Магістратів області;
- обрання голови Парламенту, його заступника;
- призначення секретаря Парламенту за поданням голови Парламенту;
- формування комітетів Парламенту та призначення їх голів за поданням голови Парламенту;
- внесення пропозиції 2/3 складу депутатів Парламенту щодо усунення голови Парламенту із займаної посади;
- зняття голови Парламенту з посади за його проханням, а також у зв'язку з незадовільною роботою на цій посаді або через інші обставини, що унеможливають виконання ним своїх обов'язків.
- 4.1.6. Рішення Парламенту носять рекомендаційний характер і приймаються шляхом голосування простою більшістю голосів присутніх на засіданні депутатів Парламенту.
- 4.1.7. Питання на розгляд сесії можуть вносити голова Парламенту, його заступник, депутати Парламенту.
- 4.1.8. Голова облдержадміністрації, голова обласної ради, їх заступники, керівники структурних підрозділів облдержадміністрації та інших органів, установ, організацій, які здійснюють роботу зі студентами, переможці обласного етапу всеукраїнського мультifestивалю «Студентська республіка», представники громадських організацій студентів області можуть ініціювати внесення додаткових питань на розгляд Парламенту.
- 4.2. У міжсесійний період працює виконавчий орган Парламенту – Президія Парламенту.
- 4.2.1. До складу Президії Парламенту входять за посадами голова Парламенту, заступник голови, керівники комітетів та секретар.
- 4.2.2. Повноваження Президії Парламенту:
- призначення дати проведення чергової, за необхідністю – позачергової сесії;
  - затвердження питань для розгляду на сесії та проєктів рішень Парламенту;
  - затвердження планів та звітів роботи комітетів Парламенту;
  - визначення форм і методів діяльності щодо виконання мети та завдань Парламенту;
  - розгляд та вирішення інших питань, не віднесених до повноважень сесії Парламенту.
- 4.3. Парламент очолює Голова, який здійснює керівництво його діяльністю, несе відповідальність за виконання покладених на Парламент завдань і за здійснення ним своїх повноважень.
- 4.3.1. Голова Парламенту обирається терміном на один рік шляхом відкритого голосування на сесії Парламенту більшістю голосів з числа присутніх.
- 4.3.2. Умови та порядок проведення виборів голови Парламенту розробляються управліннями облдержадміністрації: у справах сім'ї та молоді, освіти і науки та затверджуються заступником голови облдержадміністрації.
- 4.3.3. Повноваження Голови Парламенту:
- головування на сесіях Парламенту та на засіданнях Президії Парламенту;
  - представлення Парламенту у відносинах із іншими органами студентського самоврядування, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, іншими органами, установами, закладами;
  - здійснення заяв, звернень, публічних виступів від імені Парламенту, що не суперечать меті та завданням Парламенту та цьому Положенню;
  - координація роботи заступників та голів комітетів;
  - внесення пропозицій Президії Парламенту щодо скликання чергової та позачергової сесії Парламенту;
  - підпис прийнятих документів Президією та сесією Парламенту;
  - ініціювання розгляду питань та прийняття рішень для їх схвалення Президією, сесією Парламенту;
  - внесення пропозиції на сесії Парламенту про своє усунення із займаної посади за власною письмовою заявою;
  - порушення перед сесією Парламенту питань щодо призначення позачергових виборів депутатів Парламенту на підставі їх незадовільної роботи;
  - здійснює інші повноваження, передбачені цим Положенням.
- 4.3.4. Голова Парламенту може бути в будь-який час відкликаний сесією Парламенту за його письмовою заявою, за зверненням 2/3 депутатів Парламенту чи управління облдержадміністрації: у справах сім'ї та молоді, освіти і науки у випадках:
- за власним бажанням;
  - у зв'язку з його незадовільною роботою на цій посаді;
  - через інші обставини, що унеможливають виконання ним своїх обов'язків.
- 4.3.5. Голова Парламенту продовжує свої повноваження до моменту його переобрання на сесії Парламенту.

4.4. Заступник голови призначається терміном на один рік з числа депутатів Парламенту, який посів друге місце за кількістю набраних голосів на виборах голови Парламенту. У разі його відмови – призначається наступний депутат за рейтингом набраних голосів.

4.4.1. Рішення про призначення заступника голови затверджується на сесії Парламенту.

4.4.2. Заступник голови виконує за дорученням голови Парламенту окремі функції голови Парламенту та заміщає його в разі відсутності.

4.5. Для здійснення підготовки, попереднього розгляду питань та організації роботи за окремими напрямками, віднесеними до повноважень Парламенту, у Парламенті створюються комітети:

4.5.1. Комітет зв'язків з громадськістю та владою – співпраця з обласною державною адміністрацією, обласною радою, молодіжними та громадськими організаціями, засобами масової інформації тощо.

4.5.2. Комітет з питань навчально-виховної діяльності – наукові проекти, тренінги, семінари, конференції тощо.

4.5.3. Комітет культурно-масової роботи – організація студентського дозвілля та сприяння реалізації інтересів молоді шляхом створення гуртів, товариств (проведенням мистецьких вечорів, розважальних конкурсів, спортивних заходів, дискотек тощо).

4.5.4. Комітет із соціальних питань – залучення молоді до організації та проведення заходів благодійного, соціального, екологічного, патріотичного змісту тощо.

4.5.5. Комітет правової роботи – захист прав студентів, підвищення правової освіти та культури студентської молоді тощо.

4.5.6. Комітет з міжнародної діяльності – доручення студентства Вінниччини до міжнародних студентських організацій, сприяння міжнародній співпраці та обміну студентів, сприяння отриманню та участь в реалізації грантів міжнародних фондів тощо.

4.5.7. Депутати розподіляються між комітетами за власним бажанням, але в одному комітеті може бути не більше 10 осіб.

4.5.8. Персональний склад комітетів затверджується на сесії Парламенту.

4.6. Комітет очолює голова комітету, який призначається сесією Парламенту, за поданням Голови.

4.6.1. Голова комітету за своєю посадою входить до складу Президії Парламенту.

4.6.2. Голова комітету відповідно до напрямку роботи комітету:

організовує роботу комітету та звітує про її виконання;

інформує голову Парламенту про поточну діяльність комітетів;

ініціює розгляд питань на Президії;

вносить питання та доповідає на сесії Парламенту;

здійснює інші заходи, спрямовані на виконання мети та завдань Парламенту.

4.7. Організаційне та інформаційне забезпечення діяльності Парламенту здійснює Секретар Парламенту, який призначається Президією Парламенту за поданням голови терміном на 1 рік.

5. Організація роботи Студентського Парламенту

5.1. Сесія Парламенту проводиться не рідше одного разу на рік.

5.2. Дата проведення чергової, за необхідністю – позачергової сесії, визначається за рішенням Президії Парламенту, за поданням Голови.

5.3. Зміни та доповнення до цього Положення приймаються сесією Парламенту не менше 2/3 голосів та вступають в силу після їх затвердження розпорядженням голови облдержадміністрації.

5.4. Організаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Парламенту покладається на управління облдержадміністрації: у справах сім'ї та молоді, освіти і науки.

УМОВИ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ до Студентського Парламенту Вінниччини

1. Загальні положення

1.1. Порядок проведення виборів до Студентського Парламенту Вінниччини (далі – Порядок) розроблений відповідно до Конституції України та розпорядження голови облдержадміністрації від 14 вересня 2010 року № 384.

1.2. *Виборча Комісія* – орган, який створюється на базі кожного вищого навчального закладу I-IV рівнів акредитації з числа студентів у кількості 3-х осіб з метою забезпечення проведення виборів та затверджується Центральною виборчою комісією.

1.3. *Центральна виборча комісія* (далі – ЦВК) – орган, який формується на час проведення виборів з представників Спілки молодіжних організацій Вінниччини в кількості 3-х осіб для здійснення контролю дотримання демократичності виборів в кожному окремо взятому вузі.

1.4. Даний Порядок визначає процедуру та умови проведення виборів.

2. Система виборів

2.1. Вибори депутатів Студентського Парламенту Вінниччини проходять один раз на рік і шість місяців за мажоритарно-пропорційною системою.

2.2. Вибори депутатів у вищих навчальних закладах з кількістю виборців до 1000 осіб проводиться за мажоритарною системою. На території таких навчальних закладів формується один мажоритарний округ.

2.3. Вибори депутатів у вищих навчальних закладах з кількістю виборців від 1000 осіб проводиться за пропорційною системою.

2.4. Балотуватись має право особа, яка навчається у вищому навчальному закладі Вінницької області і має передвиборчу програму та створила команду на вибори в кількості не менше п'яти осіб.

2.5. Депутат має право створювати допоміжний орган з представників свого вищого навчального закладу.

2.6. Допоміжний орган формують:

2.6.1. Переможець виборів.

2.6.2. Команда кандидата-переможця.

2.6.3. Інші кандидати з виборчого списку, які посіли не прохідні місця під час голосування.

2.7. Вибори організовує та проводить Виборча Комісія.

Виборча комісія:

– утворює виборчі округи;

- проводить реєстрацію кандидатів та членів їх команд;

- створює умови для агітаційної роботи кандидатів;

- організовує вибори та здійснює контроль за їх демократичністю, відкритістю та прозорістю;

- створює лічильну комісію для підбиття підсумків голосування

- оприлюднює результати виборів.

2.8. Контроль за підбиттям підсумків голосування та оприлюднення результатів виборів покладено на ЦВК.

3. Процедура проведення виборів:

3.1. Оголошення про реєстрацію кандидатів здійснюється Виборчою Комісією після визначення дати проведення виборів. Дата виборів встановлюється ЦВК.

3.2. Подання заяв кандидатів та реєстрація їх команд відбуваються протягом двадцяти днів після оголошення виборів.

3.3. Кожен з кандидатів має право на проведення передвиборчої агітації.

3.4. Передвиборча агітація забороняється в день проведення виборів.

3.5. Кожен з кандидатів делегує одного представника до Лічильної комісії.

3.6. Виборча комісія за три дні до дня виборів формує виборчий бюлетень, до якого вносяться:

- у одномандатному виборчому окрузі – прізвище та ім'я кандидатів в депутати;

- в багатомандатному виборчому окрузі – списки команд за прізвищем та ім'ям лідера.

3.7. Участь у голосуванні можуть брати всі студенти даного вищого навчального закладу.

3.8. Вибори проходять шляхом загального таємного голосування.

3.9. Виборча комісія підбиває підсумки виборів та оприлюднює їх результати протягом доби з моменту голосування.

3.10. Перші збори допоміжного органу проводяться на наступний день після оголошення результатів виборів.

3.11. Підрахунок голосів здійснюється згідно чинного законодавства України.

4. Порядок утворення виборчих округів

4.1. Для проведення виборів депутатів Студентського Парламенту Вінниччини ЦВК не пізніше як за ___ днів до дня виборів утворює одномандатні-мажоритарні або багатомандатні виборчі округи з приблизно рівною кількістю виборців у кожному.

4.2. Виборчі округи утворюються в розрахунку один мажоритарний виборчий округ на кількість до тисячі студентів.

4.3. Загальна кількість депутатів до Студентського Парламенту Вінниччини визначається із розрахунку один депутат на кожну тисячу студентів.

5. Порядок підрахунку голосів

5.1. Обраним в одномандатному мажоритарному виборчому окрузі депутатом, вважається кандидат, який одержав більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, відносно інших кандидатів, які балотувалися в цьому виборчому окрузі.

5.2. Якщо голосування проводилося по одному кандидату в депутати, кандидат вважається обраним депутатом, якщо він одержав більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

5.3. Кількість голосів виборців, необхідних для отримання одного депутатського мандата у відповідному вищому навчальному закладі де кількість студентів складає понад 1000 осіб (далі – виборча квота), обчислюється шляхом ділення загальної кількості голосів виборців, поданих за кандидатів, включених до виборчих списків команд, які отримали десять і більше відсотків голосів виборців, на число депутатських мандатів у цьому вищому навчальному закладі.

5.4. Голосування в багатомандатному виборчому окрузі проходить згідно бюлетня в який вноситься виборчий список команди кандидата.

5.5. Кандидати у депутати, за яких подали свої голоси виборці у кількості, меншій ніж виборча квота, права на участь у розподілі депутатських мандатів не мають.

5.6. Кількість голосів виборців, поданих за кандидатів у депутати, які очолюють виборчий список, що набули право на участь у розподілі депутатських мандатів, ділиться на виборчу квоту. Ціла частина отриманого числа становить кількість депутатських мандатів, що отримали кандидати у депутати цієї команди. Дробові залишки враховуються при розподілі решти депутатських мандатів, що залишаються після цього нерозподіленими.

5.7. Виборчі списки, які мають більші порівняно з іншими дробові залишки після ділення відповідно до частини шостої цієї статті, отримують по одному додатковому депутатському мандату, починаючи з виборчого списку, що має найбільший дробовий залишок.

5.8. Якщо дробові залишки у двох чи більше виборчих списках однакові, першим додатковий депутатський мандат отримує той виборчий список, за кандидатів якого віддано більшу кількість голосів виборців.

5.9. Розподіл додаткових депутатських мандатів закінчується після вичерпання загальної кількості депутатських мандатів.

6. Встановлення результатів виборів депутатів в багатомандатному та одномандатному мажоритарному виборчому окрузі

6.1. Відповідна Виборча комісія на підставі протоколів про підсумки голосування у відповідному багатомандатному виборчому окрузі встановлює результати виборів у цьому окрузі, про що складає протокол. Зразок протоколу затверджується Центральною виборчою комісією.

6.2. Відповідна Виборча комісія на підставі бюлетенів для голосування складає протоколи про підсумки голосування у відповідному одномандатному мажоритарному виборчому окрузі та встановлює результати виборів у цьому окрузі, про що складає протокол. Зразок протоколу затверджується Центральною виборчою комісією.

6.3. Результати виборів окремого вищого навчального закладу встановлюються шляхом оголошення депутатів, які згідно підрахунку голосів отримали депутатський мандат до Студентського Парламенту Вінниччини.

**Форми взаємодії
органів влади із молодіжними громадськими організаціями**

ОЗНАКА	ВИД ФОРМИ	ОПИС ФОРМИ
За суб'єктом	«Провладні»	Ініційовані та проводяться органами влади для МГО
	«Промолодіжні»	Ініційовані та проводяться молодіжна громадська організація для органів влади
	«Консолідовані»	Ініційовані та проводяться за однакової участі МГО і органів влади
За змістом	Інформаційні	Отримання, висвітлення та поширення інформації
	Навчально-методичні	Систематизація, узагальнення, передача знань, умінь і досвіду та допомога у їх застосуванні на практиці
	Матеріально-технічні	Надання у постійне чи тимчасове користування оргтехніки, приміщення, меблів тощо
	Фінансові	Виділення, залучення та використання коштів
	Організаційні	Планування, підготовка, організація та проведення заходів
	Нормотворчі	Удосконалення, внесення змін, розробка та прийняття нормативно-правових актів
	Контролю	Координація та контроль за здійсненням діяльності
Мотиваційні	Підтримка, заохочення та активізація діяльності	
За сферою	Науково-освітні	Спрямовані на розвиток науки, підвищення рівня освіти, залучення до наукової діяльності тощо
	Культурно-мистецькі	Спрямовані на формування духовності, моральності, на відродження культурних традицій, розвиток різних жанрів мистецтв та підтримку молодих митців тощо
	Профілактичні	Спрямовані на запобігання поширенню соціально небезпечних хвороб та пропагування здорового способу життя і т. ін.
	Спортивні	Спрямовані на розвиток та підтримку різних видів професійних та аматорських видів спорту, залучення до занять спортом тощо
	Соціальні	Спрямовані на надання допомоги соціально вразливим групам
	Економічні	Спрямовані на розвиток економіки, підтримка підприємницької діяльності та ін.
За джерелом фінансування	Державні	Реалізуються за рахунок коштів державного бюджету
	Місцеві	Реалізуються за рахунок коштів місцевих бюджетів
	Грантові	Реалізуються за рахунок грантів фондів
	Спонсорські	Реалізуються за рахунок коштів бізнес-структур
	Благодійні	Реалізуються за рахунок коштів благодійних фондів, пожертвування громадян, чи безоплатних робіт
	Комбіновані	Реалізуються за рахунок коштів, залучених із різних джерел
За рівнем	Міжнародні	За участю органів влади, МГО кількох країн
	Всеукраїнські	За участю органів влади, МГО більшості областей
	Регіональні	За участю органів влади, МГО декількох областей
	Обласні	За участю органів влади, МГО більшості районів (міст) області
	Районні	За участю органів влади, МГО більшості територіальних громад одного району
	Місцеві	За участю органів влади, МГО однієї територіальної громади (місто, селище, село)

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказ директора Департаменту
інформаційної діяльності та
комунікацій з громадськістю
Вінницької облдержадміністрації
від 19.05.2014р. №12-ОД

ПОРЯДОК

проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Цей Порядок установлює процедуру організації та проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка (далі – програми (проекти, заходи) за рахунок коштів місцевого бюджету (далі – бюджетні кошти), та моніторингу їх виконання (реалізації).

1.2. Дія цього Порядку не поширюється на передбачені законами України випадки надання фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів всеукраїнським фізкультурно-спортивним товариствам, громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості, для виконання програм і здійснення заходів аерокосмічного профілю серед дітей та молоді, всеукраїнським громадським організаціям інвалідів і ветеранів та їх спілкам для проведення їх керівними органами заходів, передбачених статутними документами (асамблеї, з'їзди, пленуми, засідання ради, президії, правління, конференції, загальні збори), підтримки підприємств та організацій невиробничої сфери УТОГу та УТОСу, а також підприємств та об'єднань зазначених товариств, які спрямовують бюджетні кошти на утримання власних соціально-культурних підрозділів, національним творчим спілкам та їх регіональним осередкам.

1.3. Терміни, що використовуються в цьому Порядку, мають таке значення: **інститут громадянського суспільства** – громадські об'єднання із статусом юридичної особи та творчі спілки, які згідно із законодавством мають право на отримання фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів.

захід – сукупність дій, необхідна для виконання інститутами громадянського суспільства конкретного завдання у рамках програми або проекту чи окремо протягом визначеного періоду часу;

конкурсна документація – комплект документів, які розробляються організатором конкурсу і містять вимоги до підготовки інститутами громадянського суспільства конкурсних пропозицій;

конкурсна пропозиція – комплект документів, які готуються учасником конкурсу та подаються організаторові конкурсу;

організатор конкурсу – Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації;

програма – комплекс завдань та заходів, що розроблені і здійснюються інститутами громадянського суспільства з метою розв'язання найважливіших проблем розвитку держави та суспільства і розраховані на довгостроковий період;

проект – комплекс заходів, що розроблені та здійснюються інститутами громадянського суспільства, а також спрямовуються на досягнення певної мети протягом визначеного періоду часу (не більше одного року); **учасник конкурсу** – інститут громадянського суспільства.

1.4. Надання фінансової підтримки інститутам громадянського суспільства на виконання (реалізацію) їх програм (проектів, заходів), здійснюється за результатами конкурсу програм (проектів, заходів), відбір яких проводить конкурсна комісія.

1.5. Фінансова підтримка надається інститутам громадянського суспільства у межах коштів, передбачених на зазначені цілі в обласному бюджеті.

1.6. У кошторис витрат на виконання (реалізацію) програм (проектів, заходів) включаються тільки ті видатки, необхідність яких обумовлена характером і специфікою програми.

1.7. Кошти, надані інститутам громадянського суспільства не можуть використовуватися:

- для реалізації комерційних програм (проектів, заходів), що припускають отримання прибутку;
- на надання гуманітарної чи соціальної допомоги фізичним особам;

■ для здійснення діяльності, яка непередбачена програмою (проектом, заходом), і покриття незапланованих витрат;

- на придбання основних засобів – меблів, оргтехніки, комп'ютерів, транспортних засобів тощо.
- 1.8. Цільова аудиторія програми (проекту, заходу): мешканці Вінницької області.
- 1.9. Інформаційне забезпечення реалізації проектів здійснюється за підтримки Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації.

II. ВИМОГИ ДО КОНКУРСНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ

2.1. Оголошення про проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка (далі – конкурс), та вимоги до конкурсної пропозиції оприлюднюються організатором конкурсу за 30 днів до закінчення приймання документів на офіційному веб-сайті обласної державної адміністрації та в інший прийнятний спосіб.

2.2. Конкурс проводиться після прийняття обласного бюджету на відповідний бюджетний період.

2.3. Конкурсні пропозиції можуть подаватися інститутами громадянського суспільства, зареєстрованими в установленому порядку не пізніше ніж за два роки до оголошення конкурсу.

2.4. Інститут громадянського суспільства може подавати на конкурс кілька конкурсних пропозицій.

2.5. Конкурсні пропозиції подаються організаторові конкурсу у друкованій та електронній формі (на електронну адресу Департаменту – derinform@vin.gov.ua), за адресою та у строк, визначені в оголошенні про проведення конкурсу.

2.6. Організатор конкурсу видає учасникові конкурсу довідку із зазначенням дати надходження конкурсної пропозиції (додаток 4).

2.7. Подана конкурсна пропозиція не повертається учасникові конкурсу.

2.8. Конкурсна пропозиція містить:

- заяву про участь у конкурсі, складену за формою відповідно до цього Порядку (додаток 1) із зазначенням найменування інституту громадянського суспільства, та назви програми (проекту, заходу) за підписом керівника або уповноваженої особи інституту громадянського суспільства, скріпленням її печаткою (у разі наявності);

- копії свідоцтва про реєстрацію та статуту (положення) інституту громадянського суспільства, скріплені його печаткою (у разі наявності);

- копію статуту (положення) інституту громадянського суспільства, скріплені його печаткою (у разі наявності);

- копію рішення органу державної податкової служби про включення інституту громадянського суспільства до Реєстру неприбуткових установ та організацій;

- копії податкових звітів інституту громадянського суспільства за попередні два роки;

- опис та кошторис витрат, необхідних для виконання програми (реалізації проекту, заходу), за формою (додаток 2). Опис програми (проекту, заходу) повинен висвітлити мету і завдання, план виконання із зазначенням строків та відповідальних виконавців на кожному етапі, очікувані результати та конкретні результативні показники виконання програми (реалізації проекту, заходу), інформацію про цільову аудиторію, залучені до виконання програми (реалізації проекту, заходу) інші інститути громадянського суспільства, способи інформування громадськості про хід виконання програми (реалізації проекту, заходу), детальний розрахунок витрат та джерела фінансування;

- листи-підтвердження від інших інститутів громадянського суспільства залучених до виконання програми (реалізації проекту, заходу);

- інформацію про діяльність інституту громадянського суспільства, зокрема про досвід виконання програм (реалізації проектів, заходів) протягом останніх двох років за рахунок бюджетних коштів та інших джерел фінансування, джерела фінансування інститутів громадянського суспільства її матеріально-технічну базу та кадрове забезпечення.

2.9. Конкурсна пропозиція складається державною мовою.

2.10. Відповідальність за достовірність інформації, що розташована у конкурсній пропозиції, покладається на учасника конкурсу.

2.11. Інститути громадянського суспільства не допускаються до участі в конкурсі у разі, коли:

- документи, що входять до складу конкурсної пропозиції, містять недостовірну інформацію про інститут громадянського суспільства;

- інститут громадянського суспільства не відповідає вимогам пункту 2.3 цього Порядку;

- інститут громадянського суспільства відмовився від участі у конкурсі шляхом надсилання організаторові офіційного листа;

- інститут громадянського суспільства перебуває у стадії припинення;

- конкурсну пропозицію подано після закінчення встановленого строку, не в повному обсязі або з порушенням вимог пункту 2.8 цього Порядку;

- програма (проект, захід), зазначені у конкурсній пропозиції, не відповідають загальнодержавному та/або відповідному адміністративно-територіальному рівню виконання (реалізації);

- передбачена конкурсною пропозицією діяльність спрямовується на підтримку політичних партій або виборної кампанії;
- встановлено факт порушення інститутом громадянського суспільства вимог бюджетного законодавства у попередніх двох бюджетних періодах.

III. НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ

3.1. Пріоритет надається програмам (проектам, заходам), виконання (реалізація) яких спрямована на:

- соціально-економічний розвиток;
- культурно-просвітницька діяльність;
- патріотичне виховання;
- краєзнавча робота, охорона пам'яток історії та культури;
- аналітична діяльність та проведення соціологічних досліджень;
- допомога соціально-незахищеним верствам населення;
- екологічна безпека;
- протидія корупції.

IV. ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ, ПОВНОВАЖЕННЯ КОНКУРСНОЇ КОМІСІЇ

4.1. Для розгляду конкурсних пропозицій та проведення моніторингу виконання програм (реалізації проектів, заходів) організатор конкурсу утворює конкурсну комісію у складі не менш як семи осіб та затверджує її персональний склад. Головою конкурсної комісії призначається представник організатора конкурсу.

4.2. Конкурсна комісія затверджує на першому засіданні регламент своєї роботи.

4.3. До складу конкурсної комісії включаються представники організатора конкурсу, голова (уповноважений представник) громадської ради при обласній державній адміністрації, представники обласної ради, громадських організацій, творчих спілок, наукових установ і фахівці відповідно до тематики конкурсу.

4.4. Чисельність представників організатора конкурсу не повинна перевищувати половини від кількості членів конкурсної комісії (далі – члени комісії).

4.5. Члени комісії виконують свої повноваження на громадських засадах.

4.6. Не може бути членом комісії особа, що є керівником, членом керівних органів або працівником громадської організації, творчої спілки, яка подала конкурсну пропозицію для участі в конкурсі.

4.7. Члени комісії зобов'язані не допускати конфлікту інтересів під час розгляду конкурсних пропозицій.

4.8. Перед початком розгляду конкурсних пропозицій член комісії зобов'язаний повідомити про наявність конфлікту інтересів та надати пояснення щодо обставин, які можуть перешкоджати об'єктивному виконанню ним обов'язків.

4.9. Член комісії, у якого виявлено конфлікт інтересів, виводиться з її складу.

4.10. Якщо конфлікт інтересів виявлено після ухвалення комісією рішення про визначення переможців, таке рішення підлягає перегляду.

4.11. Засідання конкурсної комісії проводяться у міру потреби, про що повідомляється учасникам засідання не пізніше ніж за п'ять днів до його початку.

4.12. Засідання конкурсної комісії вважається правоможним, якщо на ньому присутні не менше двох третин складу конкурсної комісії.

4.13. Рішення конкурсної комісії приймається більшістю голосів членів комісії, присутніх на засіданні, та оформляється протоколом.

4.14. За умови рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови конкурсної комісії.

4.15. Протоколи засідань конкурсної комісії підписуються присутніми на її засіданні членами.

4.16. Рішення конкурсної комісії доводиться до відома учасників конкурсу та розміщується у триденний строк на офіційному веб-сайті обласної державної адміністрації.

4.17. Учасникові конкурсу на його вимогу може бути видана копія протоколу засідання конкурсної комісії.

4.18. На засіданнях конкурсної комісії мають право бути присутніми представники засобів масової інформації.

V. ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ

5.1. Конкурс проводиться у два етапи публічно за участю представників ЗМІ.

5.2. На першому етапі конкурсна комісія розглядає конкурсні пропозиції щодо їх відповідності вимогам пунктів 2.3, 2.8, 2.11 цього Порядку.

5.3. Конкурсна комісія у разі потреби може прийняти рішення про проведення перевірки достовірності інформації, наведеної в конкурсній пропозиції. Перевірка проводиться у порядку, визначеному організатором конкурсу.

5.4. За результатами розгляду конкурсних пропозицій та перевірки достовірності інформації, наведеної в конкурсній пропозиції, конкурсна комісія визначає конкурсні пропозиції, які допускаються для участі у другому етапі конкурсу.

5.5. У разі коли інститут громадянського суспільства не виконав програми (не реалізував проекту, заходу), для виконання яких надавалася фінансова підтримка, за два попередніх бюджетних періоди, про що було прийняте рішення відповідно до пункту 6.8. цього Порядку, питання стосовно доцільності участі її конкурсної пропозиції у другому етапі конкурсу розглядається конкурсною комісією.

5.6. Якщо до участі в конкурсі допущено лише одну конкурсну пропозицію чи не допущено жодної, конкурсна комісія може прийняти рішення про продовження строку подання конкурсних пропозицій. Зазначений строк не повинен перевищувати 30 календарних днів з дати ухвалення такого рішення.

5.7. На другому етапі конкурсу конкурсна комісія проводить відкритий захист конкурсних пропозицій. На захист запрошуюються учасники конкурсу, конкурсні пропозиції яких допущені до участі у другому етапі.

5.8. Захист конкурсної пропозиції здійснює керівник інституту громадянського суспільства, який є учасником конкурсу, або його уповноважений представник.

5.9. У разі коли учасник конкурсу письмово відмовився від відкритого захисту конкурсної пропозиції, конкурсна комісія приймає рішення про припинення його подальшої участі в конкурсі, про що надсилає письмове повідомлення.

5.10. Конкурсна комісія оцінює конкурсні пропозиції за такими критеріями:
відповідність зазначеним у конкурсній документації цілям та пріоритетним завданням;
відповідність запланованих заходів програми (проекту, заходу) поставленій меті програми (проекту, заходу);

очікувана результативність програми (проекту), у тому числі наявність конкретних результативних показників виконання програми;

рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення, необхідного для виконання програми (проекту), досвід провадження діяльності у відповідній сфері;

наявність можливості продовжувати виконання програми (проекту, заходу) або здійснення подібних заходів після припинення фінансування за рахунок бюджетних коштів.

5.11. Члени конкурсної комісії індивідуально оцінюють конкурсні пропозиції за кожним з передбачених цим Порядком критеріїв за шкалою від нуля до 5 балів. Індивідуальні оціночні листи членів конкурсної комісії та результати оцінки конкурсних пропозицій додаються до протоколу засідання конкурсної комісії.

5.12. У разі набрання конкурсними пропозиціями однакової кількості балів рішення про визначення переможця конкурсу приймається членами комісії шляхом відкритого голосування. Член комісії може висловити свою думку щодо прийнятого ним рішення. За умови рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови конкурсної комісії.

5.13. Конкурсна комісія на засіданні підсумовує оцінки конкурсних пропозицій, за результатами оцінки приймає рішення про визнання переможців конкурсу з пропозицією щодо обсягів виділення бюджетних коштів для виконання (реалізації) відповідних програм (проектів, заходів).

Остаточні обсяги бюджетних коштів для виконання (реалізації) програм (проектів, заходів), визнаних переможцями конкурсу, визначаються організатором конкурсу з урахуванням вимог бюджетного законодавства та принципу економного використання бюджетних коштів.

5.14. Пріоритетність фінансування програм (проектів, заходів) визначається згідно з кількістю балів, набраних конкурсними пропозиціями за результатами оцінювання.

5.15. Рішення конкурсної комісії про визначення переможців конкурсу доводиться у триденний строк з дати його прийняття до відома інститутів громадянського суспільства, які брали участь у другому етапі конкурсу, оприлюднюється на офіційному веб-сайті організатора конкурсу та в інший прийнятний спосіб.

5.16. Рішення конкурсної комісії може бути оскаржене у тижневий строк організаторові конкурсу, а у разі незгоди з рішенням організатора конкурсу – в установленому порядку.

5.17. Інститут громадянського суспільства, визначений переможцем конкурсу, бере участь у співфінансуванні програми (проекту, заходу) в розмірі, встановленому організатором конкурсу (але не менш як 25 відсотків необхідного обсягу фінансування).

5.18. Внесок для виконання програми (реалізації проекту, заходу) може здійснюватися переможцем конкурсу у вигляді матеріальних чи нематеріальних ресурсів, у тому числі як оплата вартості приміщення, техніки, обладнання.

5.19. У разі коли переможець конкурсу письмово відмовляється від виконання програми (реалізації проекту, заходу), конкурсна комісія приймає рішення щодо визнання переможцем конкурсу громадської організації, творчої спілки, конкурсна пропозиція якої набрала більшу кількість балів серед учасників конкурсу, які не були визнані переможцями.

5.20. Організатор конкурсу розміщує на власному офіційному веб-сайті розроблені інститутами громадянського суспільства, плани заходів та іншу інформацію, пов'язану з виконанням програм (реалізацією проектів, заходів).

5.21. Організатор конкурсу на підставі рішення конкурсної комісії про визначення переможців конкурсу приймає рішення щодо укладення договорів про виконання програми (реалізацію проекту, заходу) (далі – договір). Договір повинен містити опис та план виконання програми (реалізації проекту, заходу) із зазначенням строків та відповідальних виконавців на кожному етапі; обов'язки організатора конкурсу щодо фінансування програми (проекту, заходу) із зазначенням строків такого фінансування; обов'язки громадської організації, творчої спілки щодо оприлюднення та подання організаторові конкурсу інформації про час і місце проведення заходів, матеріалів, підготовлених в рамках виконання програми (реалізації проекту, заходу), щоквартальних та підсумкових звітів; права, обов'язки і відповідальність сторін у разі дострокового припинення виконання програми (реалізації проекту, заходу) чи їх фінансування; умови, передбачені законодавством, та умови щодо яких досягнуто взаємної згоди.

Договір повинен містити зобов'язання інституту громадянського суспільства, повернути бюджетні кошти у разі, коли не виконано програму (не реалізовано проект, захід).

5.22. Фінансова підтримка для реалізації проекту здійснюється шляхом перерахування коштів через головного розпорядника бюджетних коштів, визначеного Рішенням Вінницької обласної ради 10 сесії 6 скликання від 14 лютого 2012 року «Про обласну програму сприяння розвитку громадянського суспільства у Вінницькій області на 2012-2015 роки», рішення обласної Ради про обласний бюджет на реєстраційний рахунок громадської організації, творчої спілки, відкритий в Головному управлінні Державної казначейської служби України у Вінницькій області.

VI. ЗВІТНІСТЬ

6.1. Інститут громадянського суспільства, який отримав бюджетні кошти на виконання програми (реалізації проекту, заходу) зобов'язаний: ■ запрошувати на всі заходи програми представників Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації, повідомляти на таких заходах, що вони проводяться за сприяння обласної ради, обласної державної адміністрації та Департаменту;

■ інформувати у засобах масової інформації про проведення заходів програми (реалізації проекту, заходу);

■ в усіх друкованих, аудіо та відео матеріалах, які виготовляються в рамках програми за рахунок коштів місцевого бюджету відповідно до цього Порядку, вказувати, що їх підготовлено за сприяння Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації, обласної ради, обласної державної адміністрації.

6.2. Інститут громадянського суспільства подає у місячний строк після виконання програми (реалізації проекту, заходу) організаторові конкурсу підсумковий звіт про проведення виконання договору та обсяг використаних бюджетних коштів за формою, визначеною організатором конкурсу (додаток 3).

6.3. Підсумковий звіт повинен висвітлювати:

- опис та перелік завдань, виконаних у рамках програми (проекту, заходу);
- результативні показники виконання програми (реалізації проекту, заходу);
- причини невиконання умов договору в повному обсязі або частково (у разі потреби);
- оцінку рівня заінтересованості та задоволеності потреб цільової аудиторії, на яку спрямовувалася програма (проект, захід);

- матеріали, які характеризують якість реалізації програми (фото, відео), примірники продукції, випущеної в рамках реалізації програми. Організатор конкурсу має право встановлювати додаткові вимоги щодо змісту звіту.

6.4. Організатор конкурсу готує у місячний строк після надходження підсумкового звіту інституту громадянського суспільства підсумковий висновок за результатами моніторингу виконання програми (реалізації проекту, заходу), у якому наводиться інформація про виконання показників цього Порядку.

6.5. Організатор конкурсу оприлюднює підсумковий висновок за результатами моніторингу разом із підсумковим звітом інституту громадянського суспільства на власному офіційному веб-сайті та подає їх конкурсній комісії.

6.6. Конкурсна комісія на підставі підсумкового висновку за результатами моніторингу і підсумкового звіту інституту громадянського суспільства може прийняти рішення про те, що програму (проект, захід) не виконано (не реалізовано), яке у триденний строк оприлюднюється на офіційному веб-сайті обласної державної адміністрації.

6.7. Організатор конкурсу на основі відповідного рішення конкурсної комісії може прийняти рішення про повернення бюджетних коштів, яке у триденний строк надсилається інституту громадянського суспільства.

6.8. Після надходження рішення організатора конкурсу про повернення бюджетних коштів інститут громадянського суспільства повертає у тижневий строк на рахунок організатора конкурсу, відкритий у територіальному органі Казначейства, бюджетні кошти, які перераховуються протягом двох робочих днів до відповідного бюджету.

6.9. Підсумковий звіт, підсумковий висновок є відкритими для ознайомлення.

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ**РОЗПОРЯДЖЕННЯ**

від 29 червня 2010 року

№ 259**Про затвердження Порядку надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів і ветеранів за рахунок коштів обласного бюджету**

Відповідно до статті 23 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», пункту 20 рішення 30 сесії обласної Ради 5 скликання від 12 травня 2010 року № 1004 «Про обласний бюджет на 2010 рік»:

1. Затвердити Порядок надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів і ветеранів за рахунок коштів обласного бюджету, що додається.
2. Головному управлінню праці та соціального захисту населення облдержадміністрації (Давиденко В.В.) забезпечити контроль за своєчасним і цільовим використанням коштів обласного бюджету.
3. Визнати такими, що втратило чинність розпорядження голови облдержадміністрації від 26 лютого 2009 року № 54 «Про затвердження Порядку надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів та ветеранів за рахунок коштів обласного бюджету».
4. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на першого заступника голови облдержадміністрації Коровія В.В.

**Голова обласної державної
Адміністрації**

М. ДЖИГА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження голови
облдержадміністрації
від 29 червня 2010 року № 259

П О Р Я Д О К**надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів і ветеранів за рахунок коштів обласного бюджету**

1. Цей порядок визначає механізм використання коштів, передбачених Головному управлінню праці та соціального захисту населення обласної державної адміністрації в обласному бюджеті на надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів і ветеранів (далі громадським організаціям).
2. Головним розпорядником коштів на надання фінансової підтримки обласним громадським організаціям інвалідів і ветеранів визначається Головне управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації.
3. Обсяг бюджетних коштів на надання фінансової підтримки затверджується рішенням сесії обласної Ради.
4. Головне фінансове управління облдержадміністрації перераховує Головному управлінню праці та соціального захисту населення облдержадміністрації кошти для фінансування обласних громадських організацій з помісячним розписом, а також з урахуванням виконання доходної частини бюджету.
5. Головне управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації здійснює фінансування обласних громадських організацій інвалідів і ветеранів в межах обсягів, передбачених обласним бюджетом.
6. Фінансова підтримка відповідно до цього Порядку надається громадським організаціям інвалідів і ветеранів, члени яких користуються пільгами відповідно до законів України: “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”, “Про соціальний захист дітей війни”, “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”, “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні”,

“Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”, “Про жертви нацистських переслідувань”.

7. Фінансова підтримка з обласного бюджету надається у разі, коли для забезпечення відповідної статутної діяльності громадської організації недостатньо власних коштів, а також спонсорської допомоги і може бути використана для:

- проведення зборів, конференцій, пленумів, з'їздів, тренінгів, навчальних семінарів, засідань за круглим столом, виставок, концертів, спортивних змагань, вечорів відпочинку, конкурсів за участю творчих колективів громадських організацій ветеранів на території України (крім оплати фуршетів та банкетів), спеціалізованих фестивалів;
- сприяння розвитку художньої самодіяльності та фізичної культури;
- видання згідно з укладеними договорами вітчизняними суб'єктами господарської діяльності книжок, довідників, брошур, інформаційних листівок, газет та журналів з питань соціального захисту ветеранів, доходи від реалізації яких використовуються лише для цілей, визначених цим пунктом;
- створення, користування та обслуговування веб-сайту громадської організації, програм бухгалтерського обліку, забезпечення доступу до електронної пошти;
- послуг поштового та електрозв'язку,
- поточного ремонту орендованих інвентарю та приміщень,
- придбання канцелярського приладдя;
- оплата послуг (крім комунальних);
- комунальні послуги та енергоносії;
- матеріального заохочення працівників громадської організації (в обсязі, що не перевищує разом з нарахуваннями 35 відсотків загального обсягу передбачених громадській організації бюджетних коштів);
- грошової допомоги нужденним членам організації;
- оплата послуг інших установ (поминальні обіди, транспортні послуги, інше);
- оплата проїзду (на конференції, пленуми, семінари, інше);
- фінансування програмних заходів відповідно до статутної діяльності, за умови погодження цих заходів з облдержадміністрацією.

8. Використання бюджетних коштів на інші цілі забороняється.

9. Фінансова підтримка обласних громадських організацій інвалідів і ветеранів здійснюється за умови надання Головному управлінню праці та соціального захисту населення облдержадміністрації до початку поточного року таких документів:

- затверджених статутів;
- погоджених з облдержадміністрацією програмних заходів статутної діяльності;
- інформації щодо отримання організацією залучених нею благодійних, спонсорських коштів, членських внесків у попередньому році;
- плану використання коштів.

10. Головне управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації аналізує подані громадськими організаціями пропозиції щодо їх фінансування та передає головному фінансовому управлінню облдержадміністрації для розгляду та включення до проекту обласного бюджету на наступний рік.

11. Розподіл бюджетних коштів здійснюється Головним управлінням праці та соціального захисту населення облдержадміністрації за участю представників усіх громадських організацій, що подали заявки на отримання фінансової підтримки у відповідному бюджетному році.

12. Операції, пов'язані з використанням бюджетних коштів, проводяться в порядку установленому чинним законодавством.

13. Складення і подання бухгалтерської та фінансової звітності про використання бюджетних коштів, а також контроль за їх цільовим витрачанням здійснюються в установленому законодавством порядку.

ПОГОДЖУЮ
начальник управління у справах
сім'ї, молоді та спорту
облдержадміністрації

_____
(підпис)   (прізвище, ініціали)

_____
число   місяць   рік

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова ГО «Простір»

_____
(підпис)   (прізвище, ініціали)

_____
число   місяць   рік

ПОЛОЖЕННЯ
про програму (проведення заходу)
«ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ЗАЙНЯТОСТІ»
(назва програми (заходу))

Відповідальна організація за реалізацію програми:

Громадська організація «Простір»

Рівень проведення: **обласний**

Цільова спрямованість: **соціальне обслуговування**

Зміст: Програма полягає у створенні сприятливих умов для гармонійного розвитку та самореалізації дітей та молоді різних категорій, включаючи соціально вразливі, шляхом залучення їх до творчої трудової діяльності у творчій майстерні зайнятості; у допомозі дітям та молоді набуті необхідні професійні знання, уміння та навички.

ВІННИЦЯ   20__

РОЗДІЛ 1

1.1. Проблема, на вирішення якої спрямовано програму:

1.1.1. Низький рівень, подекуди повна відсутність, трудового виховання дітей та молоді, розвиток творчого ставлення до праці та оволодіння додатковими уміннями та навичками роботи у допрофесійний період.

1.1.2. Відсутність безкоштовних гуртків для дітей та молоді соціально вразливих категорій.

1.2. Підстава для розроблення програми: Закони України “Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 01.12.1998 р. № 281 – XIV, “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” від 21.06.2001 р. № 2558 – III, “Про охорону дитинства” від 26.04.2001 р. № 2402 – III, Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо вдосконалення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями” від 23.06.2001 р. № 467/2001, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 роки» від 28.01.2009 р. №41.

1.3. Термін реалізації: травень – грудень 2010 року

1.4. Мета програми: створення сприятливих умов для гармонійного розвитку та самореалізації дітей та молоді різних категорій, шляхом залучення їх до творчої трудової діяльності та волонтерського руху.

1.5. Завдання програми:

1.5.1. Продовжити діяльність творчої майстерні зайнятості

1.5.2. Залучити дітей та молодь до занять декоративно-прикладним мистецтвом.

- 1.5.3. Виховувати в учасників ТМЗ почуття милосердя, взаємодопомоги, співпереживання.
- 1.5.4. Організувати та провести тотожні до діяльності ТМЗ заходи, спрямованих на залучення молоді до активної волонтерської діяльності та формування громадянської позиції.

1.6. Соціальна категорія, на яку розрахована програма:

Учнівська молодь, включаючи такі категорії: обдаровані, з багатодітних та малозабезпечених сімей, з особливими потребами.

1.7. Регіон використання результатів програми:

Вінницька область

РОЗДІЛ 2

- 2.1. **Замовник програми:** Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Вінницької облдержадміністрації.
- 2.2. **Керівник, відповідальний за реалізацію програми:** Іванова Марія Василівна, голова ГО «Простір»
- 2.4. **Перелік організацій, які беруть участь у реалізації програми:**
ГО «Простір»;
ГО «Кольорові будні»

РОЗДІЛ 3

3.1. Кількість розділів (підпрограм): 1

3.1.1. Творча майстерня зайнятості “Попелюшка”

3.2. Кількість осіб, охоплених реалізацією програми (заходу): 101250 осіб

- безпосередньо учасники програми (заходу) до 50 осіб, вихованці ТМЗ,
- учасники інших заходів (виставки, майстер-класи тощо) –200 осіб.

3.4. Кількість залучених працівників для проведення програми: 1

РОЗДІЛ 4

4.1. Загальний обсяг фінансування програми: 482000,00 грн.

4.2. Перелік організацій-учасників та розмір їх дольової участі:

Управління у справах сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації – 10 000,00 грн.

Небюджетні залучені кошти – 10200,00 грн

4.3. Дані про структуру витрат на проведення заходу:

№ з/п	Види витрат	Необхідна сума коштів, грн.	у тому числі	
			загальний фонд	Власні кошти
1.	Заробітна плата (гонорар)	–	–	–
2.	Нарахування на заробітну плату	–	–	–
3.	Відрядження	–	–	–
4.	Фото послуги	500,00	–	500,00
5.	Послуги з проведення майстер-класів	3000,00	2000,00	1000,00
6.	Оренда місць проведення заходу	5200,00	–	5200,00
7.	Транспортні витрати	–	–	–
8.	Оформлення виставки	500,00	500,00	–
9.	Канцелярські витрати	2963,50	2963,50	–
10.	Послуги зв'язку	–	–	–
11.	Поліграфічні послуги	1000,00	–	1000,00
12.	Харчування (кава-брейк)	5000,00	2500,00	2500,00
13.	Проживання	–	–	–
14.	Витратні матеріали	2936,50	2036,50	900,00
	Усього витрат	21 100,00	10000,00	11100,00

РОЗДІЛ 5

5.1. Актуальність завдань програми. Обґрунтування необхідності реалізації програми, або окремих її завдань.

Актуальність проблеми зайнятості дітей та молоді переконливо обґрунтована у Державних доповідях «Про становище молоді в Україні», «Про становище дітей в Україні», «Про становище інвалідів в Україні та основи державної політики щодо вирішення проблем громадян з особливими потребами». Як один з головних висновків у Доповідях підкреслюється, що сучасна соціальна політика щодо дітей та молоді різних категорій має ґрунтуватися на комплексному підході до розв'язання проблем реалізації їх прав та можливостей, виховання підростаючого покоління у нових економічних та соціокультурних умовах. Саме цей підхід, у поєднанні з активними діями, має забезпечити суттєве покращання самореалізації, творчого розвитку та зайнятості вказаної категорії населення. Підкреслено також, що на сьогодні дана проблема залишається складною, яка по багатьох аспектах не знайшла свого вирішення у повній мірі. Особливу стурбованість викликає проблема зайнятості та професійної підготовки дітей та молоді малозабезпечених категорій, з-поміж яких багато хто не може знайти навіть першу роботу в житті, отримати відповідний досвід і професійні навички.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник управління у справах
сім'ї, молоді та спорту

Вінницької

облдержадміністрації

_____ 20__ р.

КОШТОРИС ВИТРАТ
на організацію та проведення програми
«ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ЗАЙНЯТОСТІ»

№ з/п	Види витрат	Розрахунок	Сума, грн.
1.1.	Витратні матеріали:		2063,50
	пластилін	12,70 грн. × 10 шт.	127,00
	глина	20,00 грн. × 5 кг	100,00
	бархатний картон А4	21,80 грн. × 25 шт.	545,00
	акрилові фарби	45,70 грн. × 5 шт.	228,50
	золото – контур	25,00 грн. × 10 шт.	250,00
	клей для салф.(тв. пов.)	28,00 грн. × 5 шт.	140,00
	клей для гранул	37,50 грн. × 8 шт.	300,00
	гранули	3,00 грн. × 40 шт.	120,00
	бісер	2,53 грн. × 100 шт.	253,00
1.2.	Канцтовари:		2936,50
	Альбом для малювання	6,75 грн. × 25 шт.	168,75
	Шпагат п/п 500 г 500м	24,75 грн. × 5 шт.	123,75
	Компакт-диск	5,70 грн. × 10 шт.	57,00
	Олівець	2,20 грн. × 30 шт.	66,00
	Олівці кольор.Збцв.	37,50 грн. × 10 шт.	375,00
	Картон	2,50 грн. × 100 л.	250,00
	Клей ПВА	2,65 грн. × 15 шт.	39,75
	Клей-олівець	5,80 грн. × 15 шт.	87,00
	Гуаш	14,50 грн. × 10 шт.	145,00
	Краски для кераміки	25,20 грн. × 10 шт.	252,00
	Міліметрівка	61,00 грн. × 1 шт.	61,00
	Папір А3 280г/м	172,00 грн. × 1 шт.	172,00
	Папір кольор. А3 160г/м №25 розов.	99,00 грн. × 4 шт.	396,00
	Папір кольор. А3 160г/м №30 голуб.	99,00 грн. × 4 шт.	396,00
	Нитка армована	1,75 грн. × 10 шт.	17,50
	Альбом для нарисів 180г/м2	13,19 грн. × 25 шт.	329,75
1.3.	Харчування учасників занять	2,50 грн. × 25 осіб × 40 занять	2500,00
1.4.	Послуги за проведення майстер-класів	40,00 грн./год. × 5 год. × 10 занять	2000,00
1.5.	Послуги за оформлення виставки		500,00
Всього витрат на реалізацію програми: Десять тисяч грн. 00 коп.			10000,00

ДОГОВІР № _____
про співробітництво у проведенні програми
«Творча майстерня зайнятості»

м. Вінниця

«__» _____ 20__ року

Громадська організація «Простір», в особі голови організація Іванової Марії Василівни, яка діє на підставі Статуту, далі «Організація», з одного боку, та Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Вінницької облдержадміністрації в особі начальника управління _____, який діє на підставі положення про управління, далі «Управління», з іншого боку, уклали даний Договір про наступне:

1. Предмет договору

1.1. Організація бере на себе обов'язки надати послуги з організації та проведення програми «Творча майстерня зайнятості», що передбачено календарним планом роботи управління у справах сім'ї, молоді та спорту Вінницької облдержадміністрації.

1.2. Термін реалізації програми: «__» _____ 20__ р. по «__» _____ 20__ р

1.3. Управління зобов'язане прийняти та своєчасно оплатити послуги, зазначені в п. 1.1. даного Договору.

2. Зобов'язання сторін

2.1. Організація

2.1.1. Відповідно до наказу Управління здійснює організацію та проведення заходів в рамках програми «Творча майстерня зайнятості».

2.1.2. За дорученням Управління сплачує витрати, пов'язані із організацією та проведенням заходів в рамках програми згідно з наказом Управління та на підставі договорів про закупівлю товарів та надання послуг, актів виконаних робіт, накладних та рахунків до них. Зазначені видатки здійснюються і установленому порядку за рахунок коштів, отриманих від Управління на поточний рахунок Організації у банку.

2.1.3. Після реалізації програми протягом 30 днів надає Управлінню фінансовий та творчий звіт з копіями первинних документів.

2.1.4. Забезпечує збереження первинних документів щодо здійснення витрат на реалізацію програми протягом визначеного законом терміну.

2.2. Управління

2.2.1. Відповідно до наказу Управління перераховує Організації бюджетні кошти для здійснення витрат на організацію та проведення заходів в рамках програми, зазначених у п. 1.1 договору.

2.2.2. Здійснює загальне керівництво щодо проведення заходів та контроль за цільовим використанням коштів, виділених на його проведення.

3. Розмір та порядок оплати

3.1. Вартість надання послуг складає 10 000 (десять тисяч) грн.

4. Строк дії договору

4.1. Договір вступає в силу з моменту його підписання і діє до повного виконання 31 грудня 20__ року.

4.2. Договір може бути пролонгований за взаємною згодою сторін, про що укладається Протокол.

5. Відповідальність сторін

5.1. Організація відповідає за належне виконання пункту 1.1. даного Договору.

5.2. У випадку недотримання умов даного договору Організація зобов'язана відшкодувати сплачені кошти Управлінню за невиконану частину зобов'язань, а також сплатити пеню у розмірі 2-х облікових ставок Національного банку України за кожний день прострочення.

6. Додаткові умови

6.1. Договір укладається у двох примірниках, по одному для кожної із сторін.

6.2. Усі суперечки, що виникли між сторонами і неурегульовані шляхом переговорів підлягають передачі до Суду або Арбітражного Суду за місцем розташування позивача.

6.3. Усі додатки до цього договору складають його невід'ємну частину

7. Реквізити сторін

ВИКОНАВЕЦЬ:

ГО «Простір»
 Адреса: _____
 код ЄДРПОУ _____
 р/р _____
 у _____
 МФО _____

ЗАМОВНИК:

Управління у справах сім'ї, молоді та
 спорту облдержадміністрації
 Адреса: _____
 код ЄДРПОУ _____
 р/р _____
 у ГУДКСУ у Він. обл., МФО 802015

та

**Анкета експертного опитування
для структурних підрозділів районних державних адміністрацій та
міських рад міст обласного значення
у справах сім'ї та молоді**

Шановний експерте!

Метою нашого дослідження є вивчення стану участі молодіжних громадських організацій у реалізації державної молодіжної політики та можливих шляхів для його покращення.

Вам буде запропоновано відповісти на низку питань, до яких дані варіанти можливих відповідей, позначених відповідними номерами. Якщо Ви не згодні з жодним із запропонованих Вам варіантів, вкажіть, будь ласка, власний варіант відповіді в окремо наданому порожньому рядку.

Для відповіді на питання обведіть, будь ласка, кружечком номера вибраних варіантів відповіді. Якщо якийсь з варіантів Ви помітили кружечком помилково, то закресліть цей кружечок навхрест і обведіть кружечком вибраний Вами інший варіант.

Ваша думка є вкрай важливою, щоб якісно оцінити проблеми співпраці органів влади з молодіжними громадськими організаціями та запропонувати ефективні шляхи їх вирішення.

Просимо Вас відповідати на питання відверто, щиро та не пропускати жодного з них.

Опитування є анонімним, а всі результати будуть узагальнені та враховані під час формування та реалізації регіональної державної молодіжної політики.

1. Як часто проводяться у Вашому районі (місті) зустрічі з представниками молодіжні громадські організації?

	Щомісячно	Щоквартально	Щорічно	Один раз проводиться	Жодного разу не проводиться	Вагаюсь відповісти
Голова РДА	1	2	3	4	5	6
Заступник голови РДА	1	2	3	4	5	6
Голова районної ради	1	2	3	4	5	6
Міський голова	1	2	3	4	5	6
Заступники міського голови	1	2	3	4	5	6
Інше (вкажіть)						

2. Чи розглядалось у Вашому районі (місті) питання щодо взаємодії з МГО протягом 2009–2010 років

	Так	Ні	Вагаюсь відповісти
На сесіях районної (міської) ради	1	2	3
На засіданнях постійних депутатських комісій районної (міської) ради	1	2	3
На колегіях РДА/МР	1	2	3
На колегіях відділу	1	2	3
На засіданнях Координаційної Ради з питань молодіжної політики	1	2	3
На громадських слуханнях	1	2	3
В ході інших офіційних чи комунікативних заходів	1	2	3

3. Чи входять МГО у число офіційних виконавців районної (міської) програми підтримки молоді?

1. Так.   2. Ні.   3. Вагаюсь відповісти.

4. Яким чином МГО брали участь в обговоренні проекту даної програми?

1. Проводились громадські слухання щодо проекту даної програми.
2. Обговорення проводились у формі круглих столів, конференцій, інших комунікативних заходів.
3. Проект програми був розміщений в мережі Інтернет.
4. Вагаюсь відповісти.
5. Інше (_____).

5. Спробуйте оцінити доцільність обговорення проектів регіональних програм з молодіжної політики за участю представників МГО

1. Це даремна втрата часу, сил та коштів.
2. Це данина демократизації відділ, яка має мінімальну ефективність.
3. Таке обговорення доцільне.
4. Таке обговорення необхідне для врахування думок молоді.
5. Вагаюсь відповісти.
6. Інше _____

6. Спробуйте оцінити доцільність інституцій молодіжного парламентаризму для здійснення ефективної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівні

	Зовсім непотрібні	Скоріше недоцільні	Вагаюсь відповісти	Скоріше доцільні	Дуже потрібні
Радники голови ОДА з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники голови обласної ради з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники заступника голови ОДА з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники начальника управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники голови РДА/МР з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники голови районної (міської) ради з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники заступника голови РДА/МР з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники начальника відділу у справах сім'ї та молоді РДА/МР з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Члени колегії РДА з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники міського голови з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Радники заступника міського голови з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Члени міськвиконкому з числа молодіжних лідерів	1	2	3	4	5
Інше	1	2	3	4	5

7. Чи проводяться у Вашому районі (місті) конкурси проектів для громадських організацій?

1. Так
2. Ні
3. Вагаюсь відповісти

8. В чому полягає корисність залучення МГО до реалізації програм (заходів) для Вашого відділу?

1. У можливості залучити додаткові матеріали ресурси
2. У можливості залучити додаткові людські ресурси.
3. У можливості реалізувати інноваційні ідеї, запропоновані громадськими організаціями.
4. У можливості вирішити нестандартні проблеми молоді.
5. У можливості мати важіль впливу на МГО.
6. У можливості охопити нові категорії дітей та молоді, які потребують додаткові уваги.
7. У можливості фінансово підтримати партнерські МГО.
8. Нема ніякої корисності
9. Вагаюсь відповісти.
9. Інше _____

9. Як Ви ставитесь до впровадження механізму соціального замовлення (тобто розміщення для МГО замовлення (тендера) на надання послуг (виконання робіт), перелік, зміст і обсяги яких чітко визначені виходячи з цілей відповідної програми) в державну молодіжну політику в Україні

1. Категорично проти.
2. Скоріше не підтримую
3. Вагаюсь відповісти
4. Такий механізм має право на існування
5. Всіляко підтримую
6. Інше _____

10. Як Ви ставитесь до можливості органів влади надавати фінансову підтримку діяльності МГО?

1. Категорично проти.
2. Скоріше не підтримую
3. Вагаюсь відповісти
4. Такий механізм має право на існування
5. Всіляко підтримую
6. Інше _____

11. Чи проводить Ваш відділ спільні заходи з МГО?

1. Так
2. Ні
3. Вагаюсь відповісти
4. Інше _____

12. Якщо ні, то чому?

1. Відділ має достатньо власних матеріальних та людських ресурсів.
2. Брак у МГО необхідного досвіду та кваліфікації.
3. Цього не бажають самі МГО.
4. Вагаюсь відповісти.
5. Така співпраця не підтримується керівництвом РДА/МР.
6. Інше _____

13. Які саме заходи найчастіше спільно проводились у 2010 році?

1. Виховні та профілактичні заходи.
2. Дискусійні заходи.
3. Євроінтеграційні заходи.
4. Заходи соціального спрямування.
5. Культурно-мистецькі заходи.
6. Навчально-методичні заходи
7. Науково-практичні заходи.
8. Громадсько-політичні заходи.
9. Святкові заходи.
10. Вагаюсь відповісти.
11. Інші заходи _____

14. Які форми підтримки МГО використовуються у Вашому районі?

1. Сприяння пільговому оподаткуванню МГО.
2. Пільгове надання приміщень, під офіси МГО.
3. Пільгове надання приміщень для проведення заходів МГО.
4. Допомога у розміщенні інформації у ЗМІ.
5. Надання листів підтримки та рекомендацій.
6. Надання можливості на пільгових умовах користуватися оргтехнікою та засобами зв'язку.
7. Навчання активу МГО.
8. Допомога у встановленні міжрегіональних та міжнародних контактів.
9. Організаційно-методична допомога в проведенні заходів.
10. Вагаюсь відповісти.
11. Інше _____

15. Які саме форми заохочення лідерів МГО використовуються у Вашому районі?

1. Грошові премії.
2. Призи, подарунки тощо.

3. Флаери, запрошення на популярні заходи тощо.
4. Путівки, поїздки, екскурсії тощо.
5. Офіційні відзнаки відділ.
6. Офіційні відзнаки РДА/МР.
7. Офіційні відзнаки районної (міської) ради.
8. Офіційні відзнаки Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту
9. Державні нагороди.
10. Вагаюсь відповісти.
11. Занесення на обласну (районну, міську) дошку пошани.
12. Інше _____

16. Які проблеми на рівні Вашого району (міста) можуть найбільш ефективно вирішувати МГО?

1. Благоустрій території.
2. Демократизація суспільства.
3. Допомога інвалідам, літнім людям, багатодітним родинам.
4. Допомога в організації взаємодії громадськості з органами влади.
5. Організація змістовного дозвілля дітей та молоді.
6. Захист прав людини.
7. Сприяння отриманню освіти.
8. Вирішення проблем трудової зайнятості молоді.
9. Розвиток підприємництва.
10. Соціальний захист окремих категорій молоді.
11. Організацій святкових Заходів
12. Проведення спортивних змагань.
13. Допомога дітям, що залишилися без опіки батьків.
14. Патріотичне виховання підростаючого покоління.
15. Профілактика правопорушень дітей та молоді.
16. Профілактика наркоманії/алкоголізму.
17. Профілактика ВІЛ / СНІДу.
18. Підтримка творчої та обдарованої молоді.
19. Розвиток громадської активності, залучення молоді на державну службу.
20. Розвиток міжнародного співробітництва, євроатлантична інтеграція.
21. Ніякі проблеми вони не можуть вирішити.
22. Вагаюсь відповісти.
23. Інше (вказіть) _____

17. Які фактори, з Вашої точки зору, заважають сьогодні ефективній співпраці МГО та органів влади?

1. Бюрократизм органів виконавчої влади.
2. Бюрократизм органів місцевого самоврядування.
3. Відсутність комплексного підходу з боку владних установ до організації ефектнішої співпраці.
4. Недостатній професіоналізм МГО.
5. Відсутність відповідного нормативно-правового забезпечення.
6. Невиконання владними установами чинних нормативно-правових документів.
7. Небажання працювати з боку МГО.
8. Недостатня інформованість органів влади про діяльність МГО.
9. Недостатня інформованість МГО про діяльність владних структур.
10. Нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур
11. Нерозуміння корисності такої співпраці з боку МГО.
12. Політичні спекуляції.
13. Прояви корупції в органах влади.
14. Прояви непорядності в МГО.
15. Вагаюсь відповісти.
16. Інше (вказіть) _____

18. Які показники відображають стан партнерства органів влади та МГО в конкретному регіоні?

1. Взаємоповага та довіра.
2. Динамічність процесу взаємодії, здатність до розвитку та вдосконалення.

3. Кадрове забезпечення учасників партнерства.
4. Нормативна урегульованість аспектів взаємодії.
5. Обізнаність учасників партнерства один про одного.
6. Політична незаангажованість партнерства.
7. Регулярний інформаційний обмін.
8. Ресурсне та фінансове забезпечення партнерства.
9. Різноманітність форм та соціальних технологій взаємодії.
10. Суб'єктивність (залежність стану партнерства від певних особистостей).
11. Вагаюсь відповісти.
12. Інше *(вказіть)*

19. Чи задоволені Ви станом взаємодії Вашого Відділу з МГО?

1. Цієї взаємодії нема зовсім.
2. Категорично не задоволений.
3. Скоріше не задоволений.
4. Вагаюсь відповісти.
5. Скоріше задоволений.
6. Цілком задоволений.
7. Інше *(вказіть)*

20. Спробуйте сформулювати 3 пропозиції щодо покращання взаємодії органів влади та МГО в Україні:

1. _____
2. _____
3. _____

21. Чи вистачає Вам знань про громадські організації?

1. Так.
2. Ні.
3. Вагаюсь відповісти

22. Яких саме знань про громадські організації Вам бракує

1. PR в громадських організаціях.
2. Менеджмент в громадських організаціях.
3. Механізми взаємодії громадських організацій та органів влади.
4. Нормативна база створення громадських організацій.
5. Нормативна база фінансової діяльності громадських організацій, оподаткування та бухгалтерського обліку.
6. Правозахисна діяльність громадських організацій.
7. Соціальний маркетинг в громадських організаціях.
8. Технології активізації громадської участі, громадських організацій.
9. Фандрейзінг в громадських організаціях.
10. Вагаюсь відповісти.
11. Інше *(вказіть)* _____

23. Яка Ваша посада у відділі?

1. Начальник
2. Спеціаліст
3. Інше *(вказіть)* _____

24. Який орган влади Ви представляєте?

1. Райдержадміністрацію.
2. Міську раду

25. Чи проходили Ви навчання щодо механізмів співпраці органів влади та громадських організацій?

1. На курсах підвищення кваліфікації.
2. На семінарах, тренінгах, організованих громадськими організаціями.
3. На семінарах, тренінгах, організованих органами влади.
4. Під час навчання в Національній академії державного управління при Президентові України (її регіональних інститутах).
5. Шляхом самоосвіти.
6. Інше *(вказіть)* _____

26. Який термін Ви займаєте цю посаду?

1. До 1 року
2. До 3 років
3. До 5 років.
4. Понад 5 років.

27. Який Ваш загальний стаж роботи в системі органів державної влади (місцевого самоврядування)?

1. До 1 року   2. 1 – 3 роки   3. 4–6 років   4. 7–10 років.   5. Понад 10 років

28. Чи маєте Ви досвід роботи у молодіжних громадських організаціях?

1. Так   2. Ні

29. Чи є Ви сьогодні членом громадської організації?

1. Так   2. Ні

30. Визначте Ваш рівень поінформованості щодо діяльності МГО у Вашому районі (місті)?

1. Зовсім непоінформований
2. Скоріше непоінформований
3. Важко сказати
4. Скоріше поінформований
5. Повністю поінформований

Щиро дякуємо Вам за участь в дослідженні. Ви нам дуже допомогли!

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОЛОДІЖНОГО ПРАЦІВНИКА/ЛІДЕРА

ЗДАТНОСТІ	КОМПЕТЕНЦІЇ
Функція 1: Наділяти молодь повноваженнями	
<ol style="list-style-type: none"> 1. дати можливість молодим людям брати участь через розвиток колективних дій і навчання; 2. залучати молодих людей у плануванні, ізації та оцінці діяльності; 3. дати молодим людям можливість працювати в напрямку своїх цілей; 4. допомогти розвитку довіри з, знання, критичне мислення, навички і розуміння молоді; 5. увійти в контакт з молодими людьми на емоційному рівні; 6. розширити своє розуміння концепцій влади та зміни. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Я розумію групову динаміку і працюю з нею 2. У мене хороші навички фасилітації групи 3. Я знаю, як замотивувати і зацікавити молодь 4. Я готовий до обговорення моїх ідей 5. Я знаю свої емоційні «гарячі точки», знаю, як їх контролювати 6. Я можу працювати з молоддю над концепціями влади 7. Я працюю у демократичному стилі, залучаючи всіх до участі 8. Я створюю рівні можливості у групі
Функція 2: Надавати різноманітні можливості для навчання	
<ol style="list-style-type: none"> 1. визначати цільові групи та особи; 2. забезпечувати молодих людей відповідними орієнтаціями та зворотним зв'язком; 3. користатися спонтанними можливостями навчання та досвідом у повсякденних ситуаціях; 4. ідентифікувати особливу потребу в навчанні; 5. використовувати набір педагогічних методів і технологій; 6. стимулювати творчість молодих людей 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Я приділяю увагу ситуаціям, які можуть допомогти отримати досвід 2. Я можу проаналізувати потреби та стилі навчання молодих людей 3. Я можу використовувати адекватні ситуації, навчальні підходи та методи 4. Коли я не знаю відповіді на запитання, я знаю, де молоді люди можуть знайти необхідну інформацію 5. Я працюю над створенням позитивного навчального середовища, що базується на активній участі всіх у діяльності, на творчості та задоволенні! 6. Я можу надати зворотній зв'язок, що відповідає ситуації
Функція 3: Робити свій внесок у розвиток молодіжних організацій і молодіжної політики	
<ol style="list-style-type: none"> 1. знаходити ресурси та адмініструвати їх; 2. управляти людьми й ефективно працювати в команді; 3. працювати на зміни та розвиток всередині організації; 4. співпрацювати з іншими з метою формування молодіжної політики 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Я застосовую на практиці принципи проектного менеджменту 2. Я знаю, які ролі можуть бути у команді, і можу брати на себе різні ролі 3. Я можу мотивувати інших людей займати активну позицію 4. Я можу вибудовувати партнерські відносини з іншими спеціалістами і зацікавленими сторонами 5. Я працюю задля змін та розвитку у своїй організації 6. Я обізнаний щодо ситуації з молодіжною політикою у моїй країні і співпрацюю з іншими заради необхідних змін

Продовження додатка К

ЗДАТНОСТІ	КОМПЕТЕНЦІЇ
Функція 3: Підтримувати молодих людей у процесі їх міжкультурного навчання	
<ol style="list-style-type: none"> 1. полегшити усвідомлення молодими людьми їх культурного походження, цінностей і поведінки; 2. сприяти толерантності та активній взаємодії з представниками інших культур у своїй країні та за кордоном; 3. творчо підходити до конфлікту для його мирного вирішення; 4. надавати допомогу молоді у визначенні свого місця в світі, що змінюється 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Я вивчив і знаю свій культурний спадок і цінності 2. Я можу дати собі раду у складних ситуаціях 3. Я аналізую свій досвід міжкультурного навчання 4. Я можу у зрозумілій формі пояснити молодим людям принципи міжкультурного навчання і допомогти їм отримати цей досвід 5. Я володію принаймні однією іноземною мовою 6. Я можу організувати діяльність із залученням до неї молодих людей – представників різних культур 7. Я можу вжити необхідних заходів у конфліктній ситуації 8. Я можу назвати європейські виміри у своїй роботі 9. Я володію інформацією про стан молоді у інших країнах Європи і світу
Функція: Застосовувати на практиці оцінку роботи	
<ol style="list-style-type: none"> 1. планувати і застосовувати низку партисипативних методів оцінювання; 2. використовувати за необхідності відповідні інформаційні технології; 3. демонструвати навички з написання доповідей та проведення презентацій для різних аудиторій; 4. проводити дослідження і використовувати результати для впливу на практику 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мене завжди цікавить думка молодих людей 2. Я можу знайти потрібну інформацію і використати її за призначенням 3. Я можу підбирати використовувати відповідні методи оцінювання втілювати результати на практиці 4. Я володію необхідними навичками написання доповідей і проведення презентацій 5. Я вмю використовувати інформаційні технології для проведення процедури оцінювання 6. Я знаю, як працювати заради змін – як особистих, так і структурних 7. Я обізнаний щодо сучасних досліджень про молодь та молодіжну роботу і використовую їх у своїй роботі

УКРАЇНА

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
 ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
 ВІННИЦЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
 VINNYTSIA REGIONAL IN-SERVICE TRAINING CENTRE
 21100, м. Вінниця, вул. Театральна, 15, тел. /факс (0432) 61-15-41, тел. 61-17-28
 E-mail: vincentr@ukr.net Код ЄДРПОУ 23109018

04.09.2020 р. № 156-а _____
 на № _____ від _____

Довідка
про впровадження
результатів дисертаційного дослідження Заболотної Н.М.
«Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації
державної політики»

Результати дисертаційного дослідження «Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації державної політики» використані під час підготовки навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, зокрема постійно діючого семінару з питань здійснення соціальної роботи та соціальної політики в Україні для директорів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Також під час навчання за професійною програмою для начальників (спеціалістів) відділів інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю райдержадміністрацій, міських рад міст обласного значення впроваджувався практичний компонент дисертаційного дослідження Заболотної Н.М. Окрім цього під час проведення занять в рамках постійно діючого семінару з питань підготовки кадрового резерву до державної служби в органах місцевого самоврядування («Школа лідерства») в Центрі використовуються напрацювання та рекомендації Заболотної Н.М., а саме:

- технологія побудови партнерства між органами влади та молодіжними організаціями;
- державне регулювання суб'єктності молодіжних організацій в Україні;
- сучасні підходи до підготовки молодіжних працівників, зокрема європейське портфоліо для молодіжних лідерів і молодих працівників.

Вінницький регіональний центр підвищення кваліфікації видав і розповсюдив підготовлені Заболотною Н.М. методичні матеріали для навчальних програм з розбудови партнерської взаємодії органів влади та молодіжних організацій, які мають як теоретичне, так і практичне знання для забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації державної політики у відповідності до європейських стандартів та в контексті розбудови громадянського суспільства в Україні.

Директор Центру

Тетяна ПАШИНІНА

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Мінмолодьспорт

вул. Еспланадна, 42, м. Київ, 01601, тел.: (044) 289-03-66, 289-12-64, факс: 289-12-94
e-mail:correspond@msms.gov.ua, Код ЄДРПОУ 38649881

№ _____
на № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження
результатів дисертаційного дослідження Заболотної Н.М.
"Молодіжні організації як суб'єкт формування
та реалізації державної політики"

Основні положення дисертаційного дослідження Заболотної Н.М. на тему: «Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації державної політики» є актуальними для реформування системи державної молодіжної політики в Україні, підвищення рівня її ефективності та наближення до потреб і запитів молоді.

Рекомендації Заболотної Н.М. до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016 – 2020 роки", зокрема, щодо термінологічного уточнення вживаних у документі понять, розширення переліку пріоритетних напрямів програми та забезпечення інтегрованості молодіжних організацій у світове та європейське молодіжне співтовариство враховані у повному обсязі під час його доопрацювання.

Міністерством молоді та спорту України взято до уваги для використання в практичній роботі, а також буде рекомендовано до впровадження структурними підрозділами у справах молоді обласних, Київської міської державних адміністрацій теоретичні положення та практичні рекомендації дисертанта щодо удосконалення державного регулювання суб'єктності молодіжних організацій в Україні, а саме:

- налагодження тривірневої системи підготовки молоді до громадської активності з метою забезпечення молодіжних лідерів компетенціями кваліфікаційного європейського стандарту молодіжного фахівця молодіжних організацій як суб'єктів державної політики в Україні;
- використання технології налагодження партнерства органів влади із молодіжними організаціями на практиці;
- систематизація та поширення практичного досвіду участі молодіжних організацій Вінницької області у вирішенні актуальних проблем.

Заступник Міністра молоді та спорту

С. В. Митрофанський

Коляда Валентина Север'янівна, 246-62-36

УКРАЇНА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

**ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ,
ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

21100, м. Вінниця, вул. Театральна, 15, тел. /факс (0432) 35-35-35, тел. 35-61-57

E-mail vincentr@ukr.net

12.10.2015 р. № 205

ДОВІДКА
про впровадження
результатів дисертаційного дослідження Заболотної Н.М.
«Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації
державної політики»

Результати дисертаційного дослідження «Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації державної політики» використані під час підготовки навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, зокрема постійно діючого семінару з питань здійснення соціальної роботи та соціальної політики в Україні для директорів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Також під час навчання за професійною програмою для начальників (спеціалістів) відділів інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю райдержадміністрацій, міських рад міст обласного значення впроваджувався практичний компонент дисертаційного дослідження Заболотної Н.М. Окрім цього під час проведення занять в рамках постійно діючого семінару з питань підготовки кадрового резерву до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування («Школа лідерства») в Центрі використовуються напрацювання та рекомендації Заболотної Н.М., а саме:

- технологія побудови партнерства між органами влади та молодіжними організаціями ;
- державне регулювання суб'єктності молодіжних організацій в Україні;
- механізми та форми взаємодії органів влади та молодіжних організацій;
- сучасні підходи до підготовки молодіжних працівників, зокрема європейське портфоліо для молодіжних лідерів і молодіжних працівників.

Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Вінницької області видав і розповсюдив підготовлені Заболотною Н.М. методичні матеріали для навчальних програм з розбудови партнерської взаємодії органів влади та молодіжних організацій, які мають як теоретичне, так і практичне значення для забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації державної політики у відповідності до європейських стандартів та в контексті розбудови громадянського суспільства в Україні.

Директор Центру

Т. Пашиніна

УКРАЇНА
 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
 ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
 ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
 КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
 «ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
 21050 м.Вінниця, вул.Грушевського,13, тел.67-08-85,
 E-mail: bil@mail.vinnica.ua

15.10.2015 № 01/21-567

На № ___ від _____

ДОВІДКА

про впровадження

**результатів дисертаційного дослідження Заболотної Н.М.
 «Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації
 державної політики»**

Теоретичні положення й практичні рекомендації щодо інтеграції виховної роботи загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів у систему підготовки молоді до громадської активності сформульовані у дисертаційному дослідженні « Молодіжні організації як суб'єкт формування та реалізації державної політики» враховані під час підготовки навчальних планів та робочих анотованих освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема оперативної школи методичної служби для методистів районних (міських) методичних кабінетів, які відповідають за виховну роботу та заступників директорів з виховної роботи.

Алгоритм дій, запропонований дисертантом, стосовно налагодження партнерської взаємодії між загальноосвітніми закладами та молодіжними організаціями у напрямку виховання сучасного громадянина-патріота України, підготовки молоді до виконання ролі активних громадян є актуальними для використання як у навчально-методичній роботі Вінницької академії неперервної освіти, так і безпосередньо у навчально-виховній роботі загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів та у проектній діяльності молодіжних організацій.

Вищезазначене є підставою для висновку про практичну значущість результатів, отриманих автором дисертаційного дослідження.

Проректор з науково-педагогічної роботи
та міжнародного співробітництва
кат.н., доцент

О.Герасімова

ПІДПИС
Герасімової О.В.
ЗАСВІАЧУЮ

ЗАВ. НАВЧАННЯ І
КОМТОНКА С.Р.
0 .2015 РІК

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
Навчально-науковий
інститут психології та соціального захисту
 Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
 79000, м. Львів, МСП, вул. Клепарівська, 35
 Тел.: (032) 233-02-27, тел./факс (032) 233-00-88
 E-mail: gf_bgd@i.ua

Вих. № 3490/4 від 16 . 02 . 2021 р.

Довідка
 впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Заболотної Наталії Михайлівни
 за темою “ **Молодіжні організації як суб’єкт формування та реалізації
 державної політики**”,
 в освітній процес Львівського державного університету безпеки
 життєдіяльності,
 подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 17.127.03
 в Класичному приватному університеті
 на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління
 за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Матеріали та результати дисертаційної роботи пройшли апробацію і
 впровадження в освітній процес кафедри соціальної роботи, управління та
 суспільних наук Львівського державного університету безпеки
 життєдіяльності упродовж 2020-2021 рр.

Зроблені під час написання дисертаційної роботи висновки свідчать
 про достатньо високий науковий рівень виконаного дослідження, його
 вагомому теоретичну та практичну значущість для формування професійних
 компетентностей у майбутніх управлінців та соціальних працівників.

У цілому наукова робота отримала позитивну оцінку здобувачів вищої
 освіти та науково-педагогічних працівників, і є вагомим внеском у розвиток
 соціальної сфери та публічного управління.

Зважаючи на актуальність і наукову цінність наукового дослідження Заболотної Н.М., важливість та актуальність проблематики обраної теми, колективом кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук Львівського державного університету безпеки життєдіяльності були зроблені висновки про доцільність подальшого впровадження результатів дослідження в освітній процес закладів вищої освіти України, а саме використання матеріалів дослідження у викладанні таких навчальних дисциплін, як: «Публічне управління та адміністрування», «Державне управління та місцеве самоврядування», «Соціальне підприємництво», «Соціальна робота в різних сферах життєдіяльності».

Результати дисертаційного дослідження Заболотної Наталі Михайлівни на тему: “**Молодіжні організації як суб’єкт формування та реалізації державної політики**”, були обговорені та дістали схвалення на засіданні кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук (протокол № 7 від « 01 » лютого 2021 року).

Начальник науково-навчального
інституту психології та соціального
д.т.н., доцент

Василь КАРАБИН Василь КАРАБИН

СПИСОК ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації в Україні: генеза наукової думки. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. Вип. 4 (52). С. 20–22.
2. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації в Україні: генезис наукової думки. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. ОРІДУ / гол. ред. М. М. Іжа. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. Вип. 4(52). С. 20–22.
3. Заболотна Н. М. Концептуальні підходи дослідження моделі участі молоді у прийнятті управлінських рішень. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 1(53). С. 12–15.
4. Заболотна Н. М. Взаємодія органів влади із молодіжними громадськими організаціями: правовий аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 2 (54). С. 53–57.
5. Заболотна Н. М. Концептуальні підходи щодо дослідження моделі участі молоді у процесах прийняття рішень. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. ОРІДУ / гол. ред. М. М. Іжа. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 1 (53). С. 12–15.
6. Заболотна Н. М. Взаємодія органів влади із молодіжними громадськими організаціями: правовий аспект. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. ОРІДУ / гол. ред. М. М. Іжа. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 2 (54). С. 53–57.
7. Заболотна Н. М. Молодіжні організації в системі інститутів громадянського суспільства України. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2014. Вип. 40. С. 334–342.

8. Заболотна Н. М. Участь громадських організацій молоді з інвалідністю у формуванні та реалізації державної політики. *Молодий вчений*. 2015. № 10 (2). С. 233–237.

9. Заболотна Н. М. Сутність системи молодіжних громадських організацій. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 221–226.

Стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні

10. Zabolotna N. M. The basic principles of the subjectivity of youth organizations: regulatory aspect. *KELM*. 2021. № 4 (32). P. 23–27.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

11. Заболотна Н. М. Молодіжні громадські організації як суб'єкт реалізації державної молодіжної політики. *Сучасна регіональна політика: формування, реалізація та розвиток публічної служби* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 23 верес. 2010 року). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. С. 273–274.

12. Заболотна Н. М. Фінансова підтримка молодіжних громадських організацій в Україні. *Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 28 жовтня 2011 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. Т. 2. С. 33–34.

13. Заболотна Н. М. Залучення молоді до роботи в органах державної влади та місцевого самоврядування: практичний аспект. *Стратегія державної кадрової політики – основа модернізації країни* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 31 червня 2012 р.). Київ : НАДУ, 2012. С. 346–348.

14. Заболотна Н. М. Взаємодія органів державної влади та молодіжних організацій: на прикладі Вінницької області. *Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації* : матеріали VI Наук.-практ. конф., Сімферополь-Ялта, 25–27 квітня 2012 р. Сімферополь : Кримський інститут бізнесу, 2012. С. 35–38.

15. Заболотна Н. М. Молодіжний парламентаризм як інструмент залучення молоді до реалізації державної політики в Україні. *Сучасні тенденції розвитку публічного управління: теорія та практика* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 2 листопада 2012 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2012. С. 161–162.

16. Заболотна Н. М. Роль молоді у соціально-економічній та політичній модернізації України. *Публічне управління: виклики XXI століття* : зб. тез XIII Міжнар. наук. конгресу (Харків, 21–22 березня 2013 р.). Харків : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2013. С. 209–210.

17. Заболотна Н. М. Визначення поняття «участь молоді» в контексті взаємодії органів державної влади з молодіжними організаціями. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління* : матеріали Всеукр. підсумкової наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 25 жов. 2013 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. С. 125–126.

18. Заболотна Н. М. Деякі підходи до класифікації форм взаємодії молодіжних громадських організацій та органів державної влади. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи* : зб. тез VIII Наук.-практ. конф., 17 квітня 2013 р. : електрон. наук. фах. вид. ХарРІНАДУ. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-2/doc/1/07.pdf>.

19. Заболотна Н. М. Міжнародне молодіжне співробітництво на регіональному рівні: приклад Вінницької області. *Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції* : матеріали наук.-практ. конф. (Одеса, 3 квіт. 2014 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. С. 134–137.

20. Заболотна Н. М. Залучення молодіжних організацій до вирішення актуальних питань молоді: на прикладі Вінницької області. *Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 31 жов. 2014 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. С. 123–124.

21. Заболотна Н. М. Вплив молоді на суспільно-політичні процеси в Україні. *Модернізаційні процеси державного та муніципального управління* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (04.04.2014) : у 2 ч. / за заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка, В. Д. Іванової. Київ : Академія муніципального управління, 2014. Ч. 2. С. 369–371.

22. Заболотна Н. М. Підготовка молоді до громадської на місцевої рівні (на прикладі Вінницької області). *Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції* : зб. статей для проведення I Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 21–22 трав. 2015 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. С. 371–376. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/K_F_inf_book_1.pdf.

Навчальні видання

23. Заболотна Н. М. Участь молоді у виробленні державної політики в контексті реформування місцевого самоврядування та розбудови громадянського суспільства : навч.-метод. посібник. Вінниця, 2015. 36 с.

24. Заболотна Н. М., Мельник О. В. Розвиток функціональних компетентностей у молоді : наук.-метод. видання. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2017. 96 с.